

77587

**ÜNİVERSİTE GENÇLİĞİNİN SİYASİ
YÖNELİMLERİ VE PROTESTO
HAREKETLERİ**

Ersan ERSOY

**İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ**

**LİSANSÜSTÜ EĞİTİM-ÖĞRETİM VE SINAV
YÖNERGESİNİN SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI
İÇİN ÖNGÖRDÜĞÜ
(BİLİM UZMANLIĞI TEZİ)
OLARAK HAZIRLANMIŞTIR.**

**MALATYA
EYLÜL 1998**

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	
SOSYOLOJİK AÇIDAN GENÇLİK VE GENÇLİK HAREKETLERİ	4
I-GENÇLİĞİN SOSYOLOJİK ANALİZİ	5
A-GENÇLİĞİN İZAHI	5
1-GENÇLİĞİN TANIMLANMASI	5
2-SOSYALLEŞME	7
3- GENÇLİK ÇAĞI	14
4-GENÇLİK SINIFLAMALARI	15
B-GENÇLİK ÇAĞININ ÖZELLİKLERİ	18
1- Biyolojik Özellikleri	18
2. Sosyal Özellikleri	18
3-Psikolojik Özellikleri	19
C-GENÇLİK SORUNLARI	23
1-Gençliğin Biyo-Psikolojik Sorunları	23
2-Sosyal ve Kültürel Değişim ve Gençlik Sorunları	25
3-Anomi ve Yabancılaşma	28
4-Alkol ve Uyuşturucu Madde Kullanımı	30
5-Boş Zamanlar Problemleri	32
6-Kuşak Çatışması	33
D-SOSYAL HAREKETLER	37
1- Sosyal Hareketlerin Tanımı	37
2-Sosyal Hareketlerin Sebepleri	38
3- Sosyal Hareketlerin Yapısı ve Metotları	42
4-Sosyal Hareketlerin Özellikleri	50
E-GENÇLİK HAREKETLERİ	53
1.Gençlik Hareketlerinin Sebepleri	53
2.Öğrenci Hareketlerinin Sınıflandırılması	61
3-Öğrenci Hareketleri ve Ortak Tarafları	62

II.TÜRKİYE'DE GENÇLİK HAREKETLERİ	66
A-II.MEŞRUTİYET ÖNCESİNDE GENÇLİK OLAYLARI.....	67
1-Suhte İsyanları (Medreseli Ayaklanmaları)	67
2-Tanzimat Dönemi Ülkenin Genel Durumu:	68
3-Kuleli Vak'ası.....	70
4-Genç Osmanlılar	70
5-Talebe-i Ulum Olayları	71
6-Abdulaziz'in Tahttan İndirilmesi.....	72
7-I.Meşrutiyet ve Jön (Genç) Türkler	73
8-İttihat ve Terakki Cemiyeti	75
B-II. MEŞRUTİYET DÖNEMİ GENÇLİK OLAYLARI	76
C-CUMHURİYET DÖNEMİ GENÇLİK HAREKETLERİ.....	80
1-İstiklâl Savaşı ve Gençlik.....	80
2-Cumhuriyet Rejimi ve Atatürk'ün Gençliğe Bakışı:	80
3-Milli Türk Talebe Birliği.....	82
4-Tramvay Şirketi Protestosu (1924).....	82
5-Vagon-li Olayı	84
6-Razgrad Olayları	84
7-Kadrocular İle MTTB Karşı Karşıya	85
D- 1940-1950 DÖNEMİ GENÇLİK HAREKETLERİ	86
1-Tan Gazetesini Protesto.....	86
2- 1940-1950 Arası Gençlik Örgütlenmeleri	87
E- 1950-1960 Dönemli Gençlik Hareketleri	88
1-Mareşal Fevzi Çakmak'ın Cenaze Töreninde ki Olaylar.....	88
2-Çiçek Palas Olayı.....	89
F- 1960-1970 Arası Gençlik Hareketleri	90
1-Dünyada 1968 Olayları	93
2-Türkiye'de 1968 Olayları	94
3-Türkiye'deki 68'lilere Eleştirel Bir Yaklaşım:.....	96
G-1970 Sonrası Gençlik Hareketleri:	98

İKİNCİ BÖLÜM

I- İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ GENÇLİĞİNİN SOSYOLOJİK ANALİZİ.....	101
A- ÜNİVERSİTENİN TARİHİ.....	104
B-ÜNİVERSİTENİN GENEL DURUMU.....	104
C-ANKET SONUÇLARINA GÖRE İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ GENÇLERİNİN SOSYOLOJİK ÖZELLİKLERİ.....	106
1.YAŞ	106
2.CİNSİYET	107
3.GELİR.....	107
4.FAKÜLTE	110
5.SINIF	110
6.ÖĞRENCİLERİN GELDİKLERİ BÖLGELER VE YERLEŞİM BİRİMLERİ.....	111
7-AİLE.....	113
II. İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ GENÇLİĞİNİN PROTESTO HAREKETLERİ.....	116
A-PROTESTO HAREKETLERİ.....	116
1. Protestoya Giriş.....	116
2.Bir Siyasi Katılım Biçimi Olarak : Protesto	117
3. Protestonun Sebepleri ve Özellikleri	119
4-Protesto Türleri	124
5-Protestonun Olumsuz İşlevi.....	125
6-İnönü Üniversitesi Gençliği Ve Protesto	126
a-Protesto Hareketine Katılma Eğilimi	126
b-Protestoya Katılım Sebepleri.....	127
c-Protesto Hareketlerinin Amacı	128
B-ŞİDDET.....	129
1- İzahı.....	129
2- Şiddetin Sebepleri	130
3- Şiddet Çeşitleri	135
C- YAŞ VE PROTESTO	136

D- CİNSİYET.....	144
E- ŞEHİRLEŞME.....	148
F- GELİR	155
G- SİYASİ TUTUM.....	162
H- AİLE	173
I- CİNSELLİK.....	179
İ- GELECEK BEKLENTİSİ	183
J- GRUBA MENSUBİYET	187
1-Grubun Oluşumu.....	188
2-Grup Yaklaşımları.....	188
3-Grup Yapısı	192
4- Grupta Uyma Davranışı	194
SONUÇ.....	199
Ek-Anket Örneği.....	203
BİBLİYOGRAFY	212

GİRİŞ

Toplum içerisinde bulunan insanlar, farklı dönemlerde yaşamaktadırlar. Bu dönemlerden olan gençlik, çocuklukla olgunluk arasında kalan bir köprü konumundadır. Genel olarak gençliği, insan hayatında belirli bir döneme işaret etmekle birlikte, bu dönemde insanın gelişmesini, yetişmesini ve üyesi olduğu toplumun kültürünü benimseyerek kişilik yapısını oluşturması sürecini ifade eden bağımlı çocukluk ile olgunluk arasında kalan bir geçiş dönemi olarak tanımlayabiliriz.

Farklı toplumlarda ve zamanlarda farklı gençlik anlayışları mevcut olmuştur. Bunu o toplumun sosyal ve kültürel değerleri belirlemektedir. Gençlik her yönüyle toplum içinde dinamik bir özelliğe sahip bir kesimi oluşturur. Gençlik insanın kişiliğinin oluşturduğu süreci ifade etmekle birlikte, aynı zamanda da insanın hayata atılmak için hazırlandığı dönemi oluşturmaktadır. Bu açıdan gençlik dönemi toplumda büyük bir önem taşımaktadır. Çünkü bu günün gençleri, yarının toplumu yönlendirecek olan idarecileri, teknisyenleri ve teknokratlarını oluşturmaktadır.

Öğrenci gençlik, toplumdaki diğer gençlik grupları arasında özel bir konuma sahiptir. Bunlar içindeki özellikle üniversite gençliği, gerek bilgi ve kültür bakımından ve gerekse gelecekte ülkeyi yönlendirecek kesim olması bakımından diğer gençler arasında daha önemli bir mevkiye sahiptir. Üniversite çevresinde meydana gelen gençlik hareketleri çoğu zaman toplum içinde önemli çaptaki siyasi ve sosyal olayların sebebinin ve tabanını oluşturmaktadır. Nitekim toplumların tarihinde öğrenci hareketleri, geniş çaptaki fikir cereyanlarının oluşmasına büyük oranda tesir etmiş, bunun en çarpıcı örneğini de 1968

olaylarında sergilemiştir. Günümüzde ise teknolojik gelişmelere paralel olarak gençlik hareketlerinin boyutu ve sayısı artmıştır.

Türkiye’de de öğrenci hareketlerinin son yıllarda büyük bir ivme kazandığını söyleyebiliriz. Türkiye’de meydana gelen öğrenci hareketleri, bazı siyasi ideolojilerin de kışkırtmasıyla birlikte, iç çalkantılara, teröre, sosyal huzursuzluklara, askeri darbelere sebep olmuş ve dolayısıyla bir bütün olarak ülkenin gelişmesine engel teşkil etmiştir. Gerek dünyada ve gerekse ülkemizde gençlik hareketlerinin bu denli önemli rol oynaması böyle bir çalışma yapılması zaruretini ortaya koymuştur.

Bu doğrultuda gençliğin biyolojik, psikolojik ve sosyal özelliklerini de dikkate alarak çalışmamızı iki ana bölümden oluşturduk. Birinci bölümde sosyolojik açıdan gençliğin ve gençlik hareketlerinin analizi ortaya konulmuştur. Bu bölümde gençliğin tanımlanması yapıldıktan sonra, biyolojik, sosyal ve psikolojik özelliklerin onun yaşantısına olan etkisi göz önünde bulundurularak, gençliğin sosyal hayat içerisinde karşı karşıya kaldığı bazı sorunlar ele alınmıştır. Gençlerin meydana getirdiği hareketlerin sosyal bir hareket olması hasebiyle, öncelikle sosyal hareketlerin bir değerlendirilmesi yapılmıştır. Burada sosyal hareketlerin niteliğine değinildikten sonra gençlik hareketlerinin genel karakteri açıklanmaya çalışılmıştır.

Daha sonra, ülkemizde bugünkü gençlik hareketlerinin sağlam bir analizini yapabilmek için, Türk tarihinde ortaya çıkan gençlik hareketlerinin bir incelenmesi yapılarak, bu hareketlerin devlet yönetimi, siyasi ve sosyal yapıya yapmış oldukları olumlu ve olumsuz etkiler ortaya konulmuştur.

İkinci bölüm ise araştırmamızın uygulamalı kısmını oluşturmaktadır. Bu bölümde, İnönü Üniversitesi’ndeki öğrencilerin protesto ve şiddet olaylarına katılımı ele alınmıştır. Daha doğru ve tutarlı sonuçlar elde edebilmek için 917

öğrenciye anket uygulanmış ve bu anketlerin sonuçları SPSS bilgisayar programı yardımı ile değerlendirilmiştir.

Çalışmalarım sırasında bilgilerinden ve tecrübelerinden faydalandığım başta Doç. Dr. Sayın Abdullah KORKMAZ olmak üzere, diğer bölüm hocalarıma, bu çalışma fikrini bana veren ve çalışmam sırasında gerek şahsi kütüphanelerini kullanmama müsaade eden ve gerekse her türlü yardımını olan esirgemeyen danışman hocam Yrd. Doç. Dr. Sayın Taner TATAR'a ve anketlerin uygulanmasında bana yardımcı araştırma görevlisi hoca ve arkadaşlarıma, ayrıca her zaman manevi desteğini gördüğüm eşime ve aileme teşekkürü bir borç bilirim.

BİRİNCİ BÖLÜM

SOSYOLOJİK AÇIDAN GENÇLİK VE GENÇLİK HAREKETLERİ

I-GENÇLİĞİN SOSYOLOJİK ANALİZİ

A-GENÇLİĞİN İZAHİ

1-GENÇLİĞİN TANIMLANMASI

Gençlik hangi nitelikleriyle anılırsa anılsın çağdan çağa ve toplumdan topluma farklı tutum, davranış, değer yargısı göstermektedir. Bu sebeple gençliğin evrensel bir tanımını yapmak mümkün değildir. Çünkü genç kavramı her ülkede her kıtada farklı ortalama yaşa, kültürel etkenlere, yasal uygulamalara tabidir. Bu durumda her toplum genç olarak kabul ettiği kişilerin tümüne gençlik adını vermemiz gerekecektir.¹ Bununla beraber genel bir tanımlama yapmak zorunluluğu esnek bazı tariflere yol açmıştır.

İnsan hayatı, bebeklik, çocukluk, gençlik, olgunluk ve yaşlılık dönemlerinden geçmektedir. İnsan hayatının en önemli dönemlerinden birisi olan gençlik, bağımlı çocukluktan bağımsız ve sorumluluğu içeren olgunluk arasında bir köprü konumundadır. Çocukluk çağında bağımlı bir yaşam ve somut bir düşünce mevcuttur. Çocuk her şeyi somutlaştırarak anlamaya çalışır. Ancak artık nesne ile ilişkilerin yorumlanması aşaması olan gençlik² çocuklukla erişkinlik arasında yer alan gelişme ruhsal olgunlaşma ve yaşama hazırlık dönemini kapsamaktadır.³

İnsanların en hareketli, en dinamik, kişiliğinin yavaş yavaş oluşmaya başladığı dönem⁴ olan gençlik, bireyin biyolojik ve duygusal süreçlerindeki değişimlerle başlayan, cinsel ve psiko-sosyal olgunluğa doğru gelişmesi ile sürerek, bireyin bağımsızlığını ve sosyal üretkenliğini kazandığı belirlenmemiş bir zamanda sona eren kronolojik bir dönemdir. Bu dönemde hızlı fiziksel ve sosyal değişiklikler meydana gelir.⁵ Genellikle gençlik döneminin başlangıcı

¹ Kocacık, Faruk; "Gençlik ve Sorunları", *Sosyal Bilimler Dergisi*, Ankara-1988, s.10-11

² Şener, Sami; *Türkiye'de Gençlik Olayı*, İstanbul-1991 s.15

³ Yörükoğlu, Atalay; *Gençlik Çağı*, İstanbul-1996, s.14-30

⁴ Mübahat, Türker-Küyel; "Gençlik Kavramı", Erdem C.II,S.IV, İstanbul-1991, s.14

⁵ Özbey, Haluk-Öztürk; *Gençlik*, İstanbul-1996,s.12

biyolojik değişiklerle, sonlanışı ise bireyin ekonomik bağımsızlığını kazanması gibi sosyal faktörlerle belirlenmeye çalışılmıştır. Ancak kişilerin farklı gelişim düzeyleri dikkate alındığı takdirde, bütün insanların belirli bir yaş döneminde gençliğe girmelerinin mümkün olmadığını söyleyebiliriz. Bu nedenle sadece biyolojik faktörü ele alarak geçliği ve gençlik dönemini belirleyemeyiz.

Birçok dar tanımlamalara karşılık gençlik, geniş anlamda, çağdaş düzeyde düşünebilen, ülkesini ve milletini seven, toplum içerisinde bulunduğu yeri ve görevi bilen, görgülü, deneyimli, kısaca niçin ve nasıl yaşadığını en azından nasıl yaşaması gerektiğini bilen insan topluluğudur.⁶ Ayrıca toplum açısından bakıldığında, genç bir birey bütünüyle gençlik, içinde geldiği yetiştiği, eğitilmekte olduğu sosyal bütünü ve o bütünüye nit temel özellikleri, hem koruyacak, hem de çağın özelliklerine göre zenginleştirip geliştirerek kendisinden sonra geleceklere aktaracak bir "sosyal potansiyel"dir.⁷ Gerçekten de ülkeler için genç nüfusun oranının önemli olduğu ve gelişmelerine potansiyel olarak etki ettiği belirtilmektedir.⁸

Tanımı oldukça güç ve sınırları kesin olarak belli olmayan gençlik dönemi⁹ Unesco tarafından da biyolojik tanımlanmasından farklı olarak günün şartlarında ve sosyo-ekonomik açıdan değerlendirilmiştir. Unesco'nun tanımına göre gençlik; "yetişkinlik statüsünün getireceği maddi kazanç ve sorumluluklara hazırlanabilmek için gerekli becerilerin ve sosyal yeteneklerin geliştirildiği bir dönem" olarak tanımlanmakla birlikte gençliğin insan hayatının 15-25 yaşları arasında kalan dönem olduğu belirtilmiştir.¹⁰

⁶ İnan, A. Mithat; *Toplum, İdeoloji ve Gençlik*, Ankara 1989, s.15

⁷ Berkay, Fügen;"*Gençlik Sosyolojisi*", *İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*,S.1, Malatya 1995, s.195

⁸ Feyizoğlu, Turan; *Türkiye'de Gençlik Hareketleri Tarihi*, İstanbul 1993, s.7

⁹ Aktuna, Yıldırım;"*Gençlik Döneminde Toplumsallaşma ve Kuşak Çatışması*",İkinci Milli Gençlik Vakfı, 6-8 Kasım 1986, Konya 1988, s.27

¹⁰ Gürses, Fulya-H.Basit; *Dünya'da ve Türkiye'de Gençlik*, İstanbul 1997, s.12

Köknel'e göre genç belirli ve sınırlı bir yaş dilimi içinde, duygu, düşünce ve tutum olarak gelişme çabası harcayan kişidir.¹¹ Bu gibi tanımlar her şeyden önce gençliği, öğrenme aktivitelerini kapsayan dinamik ve değişken bir süreç olarak açıklamaktadır.¹² Burada henüz olgunlaşmamış bir insanın sosyal olgunluğa yöneltilmesi süreci ortaya çıkmaktadır. Bu süreç ise sosyalleşme olarak tanımlanmaktadır. Genç sosyalleşmesini henüz tamamlamamış kişidir.¹³ Bu sebeple sosyalleşme gençlik döneminde önemli bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bütün eksikliklerine rağmen gençliği; insan hayatında belirli bir döneme işaret etmekle birlikte, bu dönemde insanın gelişmesini, yetişmesini ve üyesi olduğu toplumun kültürünü benimseyerek, kişilik yapısını oluşturmaya sürecini ifade eden bağımlı çocukluk ile olgunluk arasında kalan bir geçiş dönemi olarak tanımlayabiliriz.

2-SOSYALLEŞME

İnsan hayatı toplum hayatından asla soyutlanamaz. Toplumdan uzak ve toplumsal değerlere sırtını çeviren bir insanın sağlıklı yaşaması mümkün değildir. İnsanın yaşadığı toplumla uyum içerisinde olması gereklidir. İşte fert bu uyumu çocukluktan itibaren başlayan ve ölene kadar devam eden sosyalleşme süreci sonucunda sağlayabilmektedir. Toplumdaki kıymet hükümleri, normlar, örf ve adetler, davranış biçimleri ve en genel biçimde toplumun kültürü sosyalleşme ile ferde kazandırılır. Sosyalleşme sürecinin en yoğun ve hızlı geçtiği dönem ise gençlik çağıdır.

Cemiyet açısından düşünüldüğünde sosyalleşmenin önemi büyüktür. Cemiyet içerisindeki müesseselerdeki normatif bütünleşmenin derecesi,

¹¹ Köknel Özcan; *Cumhuriyet Gençliği ve Sorunları*, İstanbul-1996 s.32-35

¹² Ünver, Özkan; *Gençlerin Sosyo-Ekonomik Sorunları*, Ankara 1986, s.2

¹³ Çelebi, Nilgün; *"Genç Sosyalleşme ve Kültürel Yapı"*, Birinci Milli Gençlik Kongresi, 6-8 Kasım 1985, Konya 1987, s.103-104

cemiyetin devamlılığına ve sıhhatli bir yapı arz etmesine etki etmektedir. Fert doğumundan itibaren, cemiyete ait normları öğrenmeğe başlar. “Hayat boyunca devam eden bir süreç içerisinde fert, genel olarak sosyal yapının, özel olarak da tek tek müesseselerin işleyişini ve kurallarını öğrenir. Bunu sosyalleşme süreci olarak ifade etmek mümkündür.”¹⁴ Gerçekten ferdin sosyalleşmesi onun cemiyette bir ki müesseseler ile bütünleşme düzeyini ortaya koymakla birlikte, sosyalleşme sonunda fert de artık cemiyetin fonksiyoner bir üyesi haline gelmektedir.

Ancak her ferdin sosyalleşme kabiliyeti farklı farklıdır. Bu farklılığı şu unsurlar belirlemektedir. 1- Dil, 2- Zeka (Öğrenme kabiliyeti), 3- Biyolojik kapasite, 4- öğrenme ortamları, 5- sahip olunan sosyalleşme araçları¹⁵ gibi faktörler fertlerin sosyalleşmesini etkilemektedir. Dolayısıyla bütün insanlar farklı düzeylerde bir fikir ve davranışlarında zamanla değişme olabilir.

Sosyalleşmenin hayat boyu devam etmesi, gençlik döneminde kazanılan zamanla değişebileceğini ortaya koymaktadır. İnsanın bedeninin gelişmesi gençlik döneminin sonunda durur. Fakat ruhi ve manevi gelişmesi işe devam eder. Bu bakımdan çoğu zaman gençlik döneminde izlenen davranış şekilleri ve değer hükümleri ferdin sosyalleşmesi ile birlikte feshedilebilir. Veya zenginleşerek yenilenebilir.¹⁶

Sosyalleşme kişinin çevresiyle etkileşim süreci olup¹⁷ en genel anlamıyla toplumun kültürünün bireye aktarılmasıdır. Kültürün yeni nesillere aktarılması eğitim vasıtası ile olur. Nitekim Ziya Gökalp sosyalleşmeyi bir eğitim faaliyeti olarak görür. Ona göre insan dünyaya geldiği zaman sosyal olmayan ve nötr bir varlıktır.¹⁸ Fakat cemiyet öyle bir muhittir ki bu sosyal olmayan varlıkları içine girdiği andan itibaren kendine benzetmeye çalışır. Bir cemiyet, fertlerine lisanını,

¹⁴ Tatar, Taner; *Siyaset Sosyolojisi*, s. İstanbul 1997, 59-60

¹⁵ Celkan, Hikmet Yıldırım; *Eğitim Sosyolojisi*, s.58

¹⁶ Erkal, Mustafa E.; “*Toplumda Bir Sosyal Grup Olarak Gençlik.*” İstanbul 1987, s.358

¹⁷ Celkan, Hikmet Yıldırım; *Ziya Gökalp’in Eğitim Sosyolojisi*, İstanbul 1990, s.64

¹⁸ Fichther, Joseph; *Sosyoloji*, Konya 1989, s.22

ahlakını, estetik zevkini, ilmi mantığını, teknik yeteneklerini aşamazsa yaşayamaz. İşte cemiyetin fertleri üzerine tatbik ettiği sosyalleştirme işine terbiye adı verilir.”¹⁹ Ziya Gökalp’in bu fikirlerinden sosyalleşmenin toplumun devamını sağlama ve fertlere şahsiyet kazandırma gibi iki önemli fonksiyonu ortaya çıkmaktadır.

Freud tarafından insanın doğallığını yitirmesi olarak belirtilen²⁰ sosyalleşme, aslında gençlik döneminde çok büyük öneme sahiptir. Çünkü bu dönemdeki gencin “ben kimim”, “neyim”, “ne olacağım” sorularını daima sorarak kendine belirli bir kişilik oluşturmaya çalıştığı dönemdir.²¹ Kişilik ise bir insanı başkalarından ayıran özelliklerin tümünü, çevresine uyum sağlamak için geliştirdiği davranış biçimini gösterir.²² Gazali de sosyalleşmenin insanı şahsiyet teşekkülüne sebep olduğunu, bunun da “Taklit” ve “Telkin” metodlarıyla gerçekleştirildiğini belirtmiştir. Taklit dış çevredeki insanların davranışlarının kopya edilmesi; “Telkin ise büyükler tarafından yapılan nasihattir. Ancak bu konuda taklidin etkisi telkiden daha fazla olduğu belirtilmektedir.”²³ Böylece sosyalleşmenin bir tanımını da, gencin kişilik oluşturma süreci olarak yapabiliriz.

Sosyalleşmede ferdin sadece, cemiyetin kendisine sunduklarını alan ve etkilenen tarafı mevcut değildir. Fert sosyalleşme süreci içinde cemiyete karşı etkileyen bir duruma da sahip olabilir. Bunu Maclver ve Page “ferdiyet” kavramı ile açıklamaktadırlar. “Sosyal bir varlığın davranışının basit bir taklit veya telkin neticesini teşkil etmediği, kendisi adet veya hatta itiyatların esiri olmadığı, sosyal çevreye karşı reaksiyonları toptan otomatik ve itaatvari reaksiyonlardan ibaret bulunmadığı, anlayış ve şahsi gayenin hayat faaliyetlerinin birer faktörü olduğu zaman daha fazla ferdileşmiş olduğunu söyleyebiliriz. Sosyolojik manada ferdiyet

¹⁹ Aydın, Mehmet; “Gençlerde Şahsiyet Teşekkülünü Hazırlayan Faktörler”, *II. Millî Gençlik Kongresi 6-8 Kasım 1986*, Konya 1988, s.107

²⁰ Kalaycıoğlu, Ersin; *Çağdaş Siyasal Bilim*, s.45-46

²¹ Özkan, İshak; “Gençliğin Akademik (okul) Başarısını Etkileyen Zihinsel ve Ruhsal Faktörler”, *I. Milletlerarası Gençlik Kongresi, 26-28 Kasım 1987*, Konya 1988, s.225.

²² Yörükoğlu, Atalay; A.g.e, s.81

²³ İmam-ı Gazali; *Ey Oğul, Zikreden*; Şener, Sami; A.g.e, s.41

öyle bir sıfattır ki, bir grup azasının sırf bir aza olmaktan daha fazla bir şey olduğunu bildirir. Çünkü ferdiyet bir benliktir, kendisine ait olan bir tabiatı ifade edici mahiyetteki bir faaliyet ve reaksiyon merkezidir.”²⁴ Ferdiyet kavramı gerçekten insanın taklit ve telkinden kendisini kurtarması olmakla birlikte, sosyal-çevreye karşı itaatkâr olduğu zaman sırf başkaları da böyle yaptığı veya cemiyet onu böyle davranmaya zorladığı için değil, uyduğu kaideleri kendi fikir süzgecinden ve muhakemesinden geçirerek tasvip ettiği için itaatkar olması onun hüküm verme ve harekete geçme kudretine sahip olmasındandır.²⁵ Böylece sosyalleşme bahsinde her zaman ferdin edilgen, toplumsal sürecin ise etken durumda olmadığı ortaya çıkmaktadır.

Özetle sosyalleşme, ferdin herhangi bir grup faaliyetine katılmasında kendinden beklenen uygun rol ve ilgili normlardan haberdar olmasıdır.²⁶ Bunu genel anlamda düşünürsek toplumdaki değerlerin inançların davranışların birey tarafından benimsenmesi²⁷ yani toplumun kültürünün ferde aktarılmasıdır.

Sosyalleşmeye Tesir Eden Faktörler

Sosyalleşme insanın doğumuyla birlikte başlar ve bütün hayatını kapsar. Çocuk aile ortamı içinde gözlerini açar ve dolayısıyla sosyalleşmede kişiyi ilk etkileyen kurum (aile)dir. Ferdin sosyalleşmesinde ilk sosyal muhit olan aile, bir yandan toplumun mevcut kültürünü ferde kazandırmakta, bir yandan da kişiliğinin oluşmasında etkili olmaktadır.²⁸ Ayrıca ailede ferde sadece kültürü aktarmakla kalmamakta onu çocuğa yorumlayarak, değerlendirerek seçerek²⁹ ve yaşayarak vermektedir. Böylece fert, tutum ve beklentilerine temel teşkil edecek inanç ve değerleri küçük yaşta ailesinden alır.

²⁴ Maciver, R.M. ve Page, H.C.; Cemiyet, İstanbul 1994, s.78

²⁵ Bilgiseven, A. Kurtlan; Genel Sosyoloji, İstanbul 1986 s.18

²⁶ Erkal, Mustafa E.; a.g.e., s.68

²⁷ Alkan, Türker; Siyasal Bilinç ve Toplumsal Değişim, Ankara 1989, s.5-6

²⁸ Çam, Esat; Siyasal Bilimlere Giriş, İstanbul 1982, s.317

²⁹ Şener, Sami; a.g.e, s.109

Aile ferдин siyasi davranışlarının oluşmasında ve siyasi sosyalleşmesinde de bu açıdan önemlidir. Çünkü çoğu araştırmacılar bireylerin siyasi tutumlarının insan hayatının çok erken dönemlerinde oluşmaya başladığını belirtmektedir.³⁰ Ancak ailede meydana gelen siyasi sosyalleşme daha çok “duygusal” ağırlıklıdır. Çocuk okula başladıktan sonra bu durum “bilgisel” yönde gelişme gösterir.³¹ Çocuk büyüdükçe anne ve babasının etkisi azalır ve ergenlik döneminin başlamasıyla diğer sosyal faktörlerin rolü giderek fazlalaşır.

Ferдин ailesinden yavaş yavaş ayrılması ile kimliğini bulması problemlerinde özdeşleşme olgusu ortaya çıkmaktadır. Özdeşleşme bir objeye duygusal bağlanımdır.³² Çocukluk döneminde anne ve baba üstün kişiler olarak kabul edildiği halde, aileden çevreye açılan genç anne ve baba başkalarıyla karşılaştırmaya ve daha gerçekçi olarak değerlendirmeye başlar Hatta bu dönemde anne ve babasını yetersiz, etkisiz ve güçsüz görmeye başlayabilir.³³ İşte bu dönemde genç anne ve babadan farklı olarak uzak çevresinde örnek olabileceği, onun gibi davranıp onun gibi giymeyeceği kimseler arar bulur ve onu kişiliğine oturtur. Aileden başka sosyalleşmede etkili olan diğer bir faktör ise akran ve arkadaş grubudur. Arkadaş grubunun gençler üzerinde önemli ölçüde tesirleri vardır. Genç kendisi gibi düşünen diğer gençlerle birlikte olma ihtiyacını duyar.³⁴ Arkadaş grubu çok önemlidir. Genç grup içinde fikirlerini düşüncelerini diğerleri ile aynı hale getirir.³⁵ Akran gruplarının gencin tutumlarının şekillenmesinde önemli bir faktör olmasının sebebi Morgan’a göre insanların sevdikleri ve kolay ilişki kurdukları kişileri “otorite” olarak görme eğiliminde olmalarıdır.³⁶

Sosyalleşmede etkili olan diğer bir faktör okul çevresidir. Fert okulda bir

³⁰ Duverger, Maurice; “Siyaset Sosyolojisi, s.103-104; Çam, Esat; *Siyasal Bilimlere Giriş*, s.317

³¹ Turan, İlder; “Siyasal Sistem ve Siyasal Davranış, İstanbul 1986, s.48-49

³² Ünver, Özkan; “*Gençliğin Sosyo Ekonomik Sorunları*” *II.Millî Gençlik Kongresi 1986 6-8 Kasım 1986*, Ankara 1986, s.183

³³ Aktuna, Yıldırım; *a.g.m.*, s.28

³⁴ Yörükoğlu, Atalay; *a.g.e.*, s.69-70

³⁵ Şener, Savaş; *Türkiye’de Gençlik Olayı*, s.46-47

³⁶ Morgan, Clifford; *Psikolojiye Giriş*, s.375

takım bilgiler kazanmakla birlikte, çeşitli problemlerini nasıl halledeceğini ve kendini nasıl geliştirebileceğini öğrenme imkanını bulur. Ancak bu birkaç faktöre bağlıdır. İlk önce aile ve okulda verilen eğitim anlayışının birbirine uyumlu olması, ikinci olarak okul programının faydalı ve pedagojik bilgiler üzerine kurulmuş olması, üçüncü olarak bilgili olgun ve kabiliyetli bir öğretim kadrosunun varlığı gereklidir.³⁷ Okul çevresinden başka iş ve çalışma hayatı da ferdin sosyalleşmesinde ve olgunlaşmasında etkili olduğu belirtilmektedir.³⁸

Bütün bu faktörlere ilaveten, kitle iletişim araçlarının bireyin sosyalleşmesinde etkili olduğunu söyleyebiliriz. Hayatın her safhasında etkili olmasının yanında kitle iletişim araçları fertlerin, mevcut tutumlarının kuvvetlenmesine, en az ihtimalle de değişmesine sebep olmaktadır.³⁹ Kitle iletişim araçlarının etkileri anne, baba ve arkadaş grubuna oranla çok daha sınırlı kalmaktadır. Çünkü birey kendi değer ve inanç sistemine göre izlediğini seçerek alır.⁴⁰ Böylelikle kitle iletişim araçlarının tutum değiştirme ve oluşturmaktan çok fertlerin var olan tutumlarının kuvvetlenmesine etki ettiğini söyleyebiliriz.

Bir gencin kişiliğinin oluşması süreci olan sosyalleşme, o toplumdaki Sosyo-kültürel yapının ve kurumların etkisi altındadır. Bir sosyal yapıdaki kurumları saran değerler birbirlerini mana ve fonksiyon açısından tamamlıyorsa o toplumda sağlıklı bir sosyalleşme ortamından bahsedebilmek mümkündür. Aksi bir durumda kurumlar arası dengesizlik fertlerin yetişmesinde ve kişiliklerinin oluşmasında bir dengesizliğe ve çatışmaya sebep olacaktır. Örneğin ailede belirli değerler kazanan genç, okul ve diğer sosyal çevresinde farklı değerlerle karşı karşıya kalınca bir bocalamaya ve çatışmaya girecektir.

Sosyalleşme süreci içinde toplumda kendi yerini arayan gençlerde

³⁷ Şener, Sami; a.g.e, s.35

³⁸ Bayhan, Vehbi; Anomi ve Yabancılaşma, s.204

³⁹ Ozankaya, Özer; Üniversite Öğrencilerinin Siyasal Yönelimleri, s.29

⁴⁰ Kalaycıoğlu, Ersin; Çağdaş Siyasal Bilim, s.178-179

özdeşleşme, bağımsızlık ve sorumluluğun oluşması sırasında farklı davranış biçimleri ortaya çıkar. Bu davranış biçimleri şöyle sıralanmıştır.

Birinci Davranış Biçimi: Genç içinde bulunduğu toplum ve çevreden aktarılan kültür kalıplarını benimseyerek, toplum ve çevreden aktarılan kültür kalıplarını benimseyerek, toplumun uysal ve uyumlu bir üyesi olur.

İkinci Davranış Biçimi: Çevreden gelen bütün kültür etkilerine karşı çıkar, hepsine baş kaldırır, yeni değerler ve amaçlar peşinde koşar. Evde anne-babasına çevrede kurulu düzeni temsil edenlere karşı çıkar. Eskiye simgeleyen her şeye dudak büker. Bu davranış biçimini benimsemiş gençler kolaylıkla siyasi akımların çekiciliğine kapılırlar. Genç benimsediği siyasi akımla dışlediği düzenin gerçekleşeceği umuduna kapılır.

Üçüncü Davranış Biçimi; Çevreden gelen bütün kültür etkilerine ilgisiz kalır, Ortak değer ve amaçları benimseyemez. Her şeye boş verip toplum düzenini beğenmez, Ancak kendisini toplumu değiştirmeyecek kadarda güçsüz bulur. Özgürlüğüne düşkün olan bu gençler topluma sırt çevirirler. Hiçbir sorumluluk almayıp pasif davranış yolunu seçerler. Hippiler, punkçular gibi benzer akımlara kendilerini kaptırırlar. Sevgi ve kardeşlikten yanadır ama topluma hiç bir katkısı ve faydası yoktur, asalak yaşamaya ve bunalımlarını bastırmaya çalışır.

Dördüncü Davranış Biçimi: En sağlıklı olanıdır. Genç olumlu bir özdeşleşim ile bağımsızlık ve sorumluluk sınırlarını iyi belirleyerek, çevresiyle gerçekçi, yapıcı ve olumlu ilişkiler kurar, kendinin ve toplumun gelişmesine katkı sağlayan bilinçli bir çabanın içine girer.⁴¹ Buradan hareketle sosyalleşmenin her insanda farklı düzeylerde gerçekleştiğini söyleyebiliriz.

⁴¹ Aktuna, Yıldırım; *a.g.m.*, s.29

3- GENÇLİK ÇAĞI

Gençlik dönemi üzerine yapılmış pek çok çalışmalar bu dönemi kendi içinde bazı alt dallara ayırmaktadırlar. Bununla birlikte bu alt dallar ve gençlik dönemi farklı kavramlarla isimlendirilmektedir. Bazı araştırmacılar gençlik dönemi için adolesans, gençlik, ergenlik ve delikanlılık gibi terimleri kullanmışlardır. Çoğu zaman ergenlik bu dönemin başlangıcını göstermek için kullanılmış, gençlik, adolesans, delikanlılık ise bunu izleyen döneme verilen isimler olmuştur.

Hızlı büyüme ve cinsel uyanışın olduğu 12-15 yaşları arası dönem ergenlik ilk gençlik⁴² veya erinlik⁴³ denmektedir. Bu döneme bedende meydana gelen hızlı değişiklikler gencin uyum yeteneğini zorlu bir sınava sokmaktadır. Bu dönemi Refia Uğurel Şemin, Adolesans öncesi dönem olarak belirtmektedir. Daha sonra ise Adolesans dönemi gelmektedir. Bu dönem 15-21 yaşlarını kapsamakla birlikte, toplum artık gence bir çocuk gözüyle bakmamaya başlar. Bununla beraber onun tam yetişkin olduğunu da kabul etmez.⁴⁴ 21-25 yaşları arasında ise uzamış gençlik ya da yüksek öğretim gençliği olarak tanımlanır.⁴⁵ Bu dönemde genç yavaş yavaş sorumluluklar yüklenip yetişkinliğe doğru adımını atmaktadır.

Günümüz toplumlarında bir yaş grubundan diğerine geçiş hem kesin kurallara tabi değildir ve hem de kolaylıkla gerçekleşmemektedir. Oysa yazıya sahip bulunmayan kültürlerde bir yaş grubundan diğerine geçiş hususunda kesin sınırlar mevcut idi ve bu bakımdan geçişi kolaylaştırmak üzere törenler yapılıyordu. Törenler statü, otorite ve faaliyetler bakımından kişinin önemli değişiklikler geçirdiğini belirtmekte ve böylece değişiklik topluma resmen ilan

⁴² Yürükoğlu, Atalay; a.g.e., ,s.19

⁴³ Baymur, Feriha; Genel Psikoloji, İstanbul 1989 s.59.

⁴⁴ Şemin, Refia Uğurel; Gençlik Psikolojisi, İstanbul 1980 s.10-11,33

⁴⁵ Yürükoğlu, Atalay; a.g.e., s.20

edilmekte idi.⁴⁶ Bu değişiklikler toplumdaki topluma farklı şekillerde kendini göstermiştir.

Geleneksel toplumlardaki geçliğe geçiş törenleri, çocuğun iyi ata binme, iyi ok atıp, hayvan avlayabilmesi gibi sınavlardan geçirilmesi veya sünnet edilmesi şeklinde olmuştur.⁴⁷ Bu geçiş(inisyon) törenleri ile çocuk, artık cemiyet tarafından belirlenmiş kesin kurallara göre hareket eder. Yasaklar, gelenekler, törenler, onun kişiliğinin gelişeceği sınırları gösterir ve bunlar birbirleri ile çelişmezler. Kurallar ne kadar katı ise çatışmalar ve gerginlikler o kadar az olur.⁴⁸ Yerleşmiş kuralların koruyucu etkisi düşünülürse, modern toplumda kişinin nasıl davranmakla yükümlü olduğunu belirten kuralların belirgin olmaması gençlikte bazı uyum problemlerinin ortaya çıkmasına sebep olduğunu belirtebiliriz.

4-GENÇLİK SINIFLAMALARI

Gençlik farklı biçimlerde sınıflandırılabilir. Örneğin yerleşme biçimlerine göre; köy gençliği, kasaba gençliği, kent gençliği, metropolitan gençliği, gecekondu gençliği gibi. Cinsiyet ayrımına göre kız ve erkek gençlik olarak ayırabildiğimiz gibi, uğraşı alanlarına göre de, çalışan gençlik, okuyan gençlik, işsiz gençlik gibi de sınıflandırabiliriz.⁴⁹

Ülkemizdeki gençlik grubunun, sınıflandırılması dikkate alınarak gençlik şöyle sınıflandırılmıştır:⁵⁰

A- Öğrenci Gençlik

1-Orta Öğrenim Gençliği

⁴⁶ Dönmezer, Sulhi; "Gençlik Yaşamını Etkileyen Toplumsal Değişmeler", II.Milli Gençlik Kongesi , 6-8 Kasım 1986, Konya 1989, s.35

⁴⁷ Yörükoğlu, Atalay; a.g.e, s.14

⁴⁸ Tezcan, Mahmut; a.g.e, Ankara 1991 s.34

⁴⁹ Tezcan, Mahmut; a.g.e, s.143; Berkay, Fügen; "a.g.m.", s.195

⁵⁰ Erkal, Mustafa; "Toplumda Bir Sosyal Grup Olarak Gençlik " İ.Ü.İ.F. Mecmuası, C.XXIII,S.1-4, İstanbul 1987, s.366-367; Cilacı, Osman; "Gençlikte Görev ve Sorumluluk Anlayışı Üzerine" , I.Milli Gençlik Kongresi, 6-8 Kasım 1985, Konya 1987, s.236

2-Yüksek Öğrenim Gençliği

B-Okul Dışı Gençlik

1-Çalışan Gençlik

2-Köy Gençliği

3-İşsiz Gençlik

4-Asker Gençliği

5-Gecekondu Gençliği

C-Özel Durumlu Gençlik

1-Fiziki ve Zihni Özürlü Olan Gençlik

2-Hükümlü Tutuklu Gençlik

D-Yurt Dışındaki Türk Gençliği

Bu sınıflamada yer alan öğrenci gençlik, diğer gençlik gruplarından farklı bir konuma sahip olmakla birlikte, üretim süreci dışında, öğrenim yapmak üzere bir araya gelmiş, toplu yaşayan ve bu yüzden benzer alışkanlıkları olan, toplu hareket edebilen genç oluşturduğu bir bütündür.⁵¹ 12-25 yaş grubu yaş grubu içinde hiç bir okula gidememiş, okuldan veya mezun olmuş sonuç olarak okullarda özgün eğitim programlarında olmayan gençler ise okul dışı gençlik olarak tanımlanmaktadır.⁵² Özel durumlu gençlik ise bazı fiziki ve sosyal imkanlardan yoksun olan gençlik grubudur. Doğuştan veya sonradan meydana gelen sakatlıklar, kazalar ve davranış bozuklukları içinde olan gençlik ve herhangi bir suç işleyerek hapisanede bulunan gençlik bu sınıfa girmektedir. Ayrıca yurt dışında doğmuş, büyümüş veya Türkiye'den göç etmiş olan ve yurt dışında yaşamakta olan Türk gençliği de mevcuttur.

⁵¹ Kışlalı, A. Taner; a.g.e., s.16

⁵² Şener, Sami; a.g.e., s.56

Bütün bunlarla birlikte gençlik davranış düzeylerinde ve tutumlarında bulunan farklılıklar dolayısıyla da sınıflandırılmıştır. Meseleye bu açıdan bakanlar gençliği beş kademeli bir sınıflandırmaya tabi tutmuşlardır. Bunlar şu şekildedir:⁵³

1-Siyasi Bakımdan Duyarsız Gençlik; Siyasi konularda aşağı seviyede olmalarıyla karakterize edilirler.

2-Yabancılaşmış Gençlik; Bunlar geleneksel toplum düzeyini reddeden kurulu düzene, otoriteye isyan eden ve siyasi-sosyal kaynaklarla ilgili olmayan kimselerdir.

3-Ferdiyetçi Gençlik; Bunlar da genellikle, şimdiki durumu kabul etmelerine rağmen daha ziyade siyasi konularla ilgilidirler. Bu sebeple itaat eden isyankârlar olarak tasvir edilirler.

4-Eylemci Gençlik; Bunlar otorite yapılarını, geleneksel değerlerini reddeden fakat siyasi ve sosyal açıdan olaylarla ilgilenen kimselerdir.

5-Yapıcı Gençlik; Bunlar otorite ve geleneksel değerlerin derecesine göre farklılaşırlar. Öyle ki eylemciler gibi yüksek ölçüde, yüksek düzeyde sosyal ve politik konularla ilgilenirler. Ancak eylemcilerin aksine öğrenciler, barış gönüllüleri gibi eylemlerini değişme istikametinde yürütmek için toplumun mevcut çerçevesi içinde çalışmayı araştırırlar.

Bütün bu gençlik sınıflarının, esasen gençliğin toplumla siyasi, sosyal ve kültürel farklılıklarının sonucunda ortaya çıktığını söyleyebiliriz.

⁵³ Türkoğan, Orhan; *Sosyal Şiddet ve Türkiye Gerçeği*, Ankara 1985, s.127

B-GENÇLİK ÇAĞININ ÖZELLİKLERİ

1- Biyolojik Özellikleri

Gençlik çağının başlangıcında ki bedensel değişme ve gelişme sonraları yavaşlar ve durur. Bunu ruhsal ve toplumsal değişme takip eder. Önce bedensel değişimin doğrudan doğruya ya da dolaylı olarak doğurduğu ruhsal değişimler görülür. Mutlu, uysal, dengeli çocuğun yerini kaygılı, tedirgin, uyumsuz genç alır.⁵⁴ Toplumdaki diğer insanlar gibi gençlerinde biyolojik, sosyal ve psikolojik yönleri mevcuttur. Bu unsurlar birbirlerine bağlantılı olarak kişiyi etkilemektedir.⁵⁵ Genellikle gençlik dönemine başlangıçta, biyolojik ve fizyolojik faktörlerin ve değişmelerin olduğu belirtilmektedir. Genetik ve çevresel faktörlerin bu değişmelerde önemli bir tesiri vardır.⁵⁶ Bu değişmeler kız çocuklarında adetlerin başlaması, erkek çocuklarında ise seminal boşalmaların görülmesi şeklinde meydana gelir.⁵⁷ Bu döneme ergenlik denilmekle birlikte, bireysel gelişimlerin farklılıklar göstermesinden dolayı bu değişimlerin farklı zamanlarda yaşanması genel bir gençliğe giriş yaşının tespitini güçleştirmektedir.

2. Sosyal Özellikleri

Sosyal açıdan ise gençlik, insanın bilinçli olarak kendine kişilik bulmaya ve oluşturmaya çalıştığı bir dönemdir.⁵⁸ Ancak kişilik bulma süreci bir çelişkiler sürecidir. Yani her alanda (iş, meslek, sosyal yaşam, eş,...) seçim yaparken, dünya görüşünü oluştururken, kendisiyle diğer insanlar arasında ilişki kurarken birbirine

⁵⁴ Aktuna, Yıldırım; a.g.m, s.27

⁵⁵ Bayhan, Vehbi; Üniversite Gençliğinde Anomi ve Yabancılaşma, Ankara 1997, s.210

⁵⁶ H.Özbay-E.Öztürk; a.g.e, s.24-27

⁵⁷ Ziyalar, Adnan; "Gençliğin Ruhi ve Manevi Problemleri", *Gençliğin Ruhi ve Manevi Problemleri* İstanbul 1987 s.19

⁵⁸ Bostancı, M.Naci; *Toplum, Kültür ve Siyaset*, İstanbul 1993, s.120

uymayan tepkiler gösterebilir. Çünkü genç bağımlı çocukluktan bağımsız ve sorumlu yetişkinliğe geçme aşamasındadır.⁵⁹ Genç bu çağda hayalleri ile hayatın gerçekleri arasında bağ kurmaya çalışmakta çoğu zamanda bunu başaramamaktadır. Toplum içinde kendisine iyi bir statü kazandıracak bir meslek sahibi olmayı istemektedir.⁶⁰

Modern toplumda eğitimin yaygınlaşıp uzaması, üretim tekniklerinin gelişip belirli uzmanlık düzeylerine ihtiyaç duyması, toplumsal hayata katılıp sorumluluk almanın, belirli bir hazırlık ve deneyim biçimini gerekli kılması, sosyal olarak gençlik döneminin uzamasına yol açmıştır.⁶¹ Bu durum ise geçliğin üretimden uzaklaşmasına ve genelde tüketici bir kitle olarak kalmasına⁶² ayrıca büyük çoğunluğunun öğrenci gençliği olmasına⁶³ sebep olmuştur. Erikson bir “normatif kriz” dönemi olmakla birlikte⁶⁴, gençlerin yetişkin sorumluluklarını üzerine almakta gecikmelerinin onların kişiliklerin işlenmesi ve gerçekleştirilmesine katkıda bulunduğu fikrini savunmaktadır.⁶⁵

3-Psikolojik Özellikleri

Gencin kendi kendini gerçekleştirme ve toplumdaki diğer insanlar tarafından beğenilip öneme alınması psiko-sosyal bir özelliğidir. Kendini gerçekleştirme ve toplum da beğenilme birey için önemli bir ihtiyaç olup, Maslow'un “ihtiyaçların hiyerarşisi” adlı teorisinde de bu durum belirtilmiştir.⁶⁶ Birey kendisinin düşünce ve davranışlarının içinde bulunduğu toplum tarafından

⁵⁹ Barak, Ali; "Gençlik Sosyal Psikolojik Özellikleri"II.Millî Gençlik Kongresi 6-8 Kasım 1986, İstanbul 1989, s.52

⁶⁰ Artur, T.Jersild; Gençlik Psikolojisi, İstanbul 1987, s.15-17

⁶¹ Barak, Ali; a.g.m., s.51

⁶² Habermas, Jürgen; Rasyonel Bir Topluma Doğru, Öğrenci Protestosu, Ankara 1992, s.39

⁶³ Dönmezer, Sulhi;a.g.m, s.35-36

⁶⁴ Öztürk, Haluk-Emine; a.g.e, s.16

⁶⁵ Tezcan, Mahmut; a.g.e, s.38-39; Kazacıoğlu,G.-Gürdürür, Hülya E.; Bireyden Topluma Ruh Sağlığı, İstanbul 1995, s.118

⁶⁶ Luthans, Fred; Organizational Behavior, Nevyork 1992, s.156-157

beğenilip takdir edildiğini görüp anlayınca, o zaman kendisine karşı güveni ve saygısı da artar.

Psikolojik açıdan ise insanı şevklendiren, etkinliğe yönelmesini teşvik eden ve insanın verimliliğini arttıran “duygusal katılım” gencin iç dünyasının dinamik özelliğidir. Duygusal katılımdan öz olarak sevincin, hüznün, coşkunun, duygu ve düşüncelerin etkin bir şekilde paylaşılmasını anlıyoruz.⁶⁷ Gençlik döneminde çevre ile kurulan ilişkiler duygusaldır. Duygular bütün yaşamı etkilemektedir. Duygusal oluşun olumlu yönleri ile, genç yaşama ve girişme gücü, yeni ilgiler yaşamasına renk ve hareket getirecek eylemler kazanır. Olumsuz yönü, çabuk ve kolay değişen ilişkiler, yüzeysel bağlantılar, bir anda kırılan ve yok olan arzular, sevgilere ve amaçlara yol açar. Zengin hayal gücü gencin canlandırdığı ideal dünyası ile, yaşadığı hayat arasında geniş uçurumların olmasına sebep olur. Bu durum karşısında kişiliğini ve kendisini değersiz ve yetersiz bulur. Bu durumda ya toplumdaki uzaklaşır, ilgisizlik, huzursuzluk duyar veya kendisini çok beğenir, çevreye karşı kırıcı, saldırgan bir tutum alır. Kararsızlık, güvensizlik, halinin doğurduğu bir bocalama ve arama içindedir.⁶⁸ Bu özellikler bir yetişkin kişide toplandığı zaman, o kişinin ruh sağlığında bir bozukluk olduğu tanısı konulabildiği halde bunların gençlik çağına has özellikler olması onların diğer yaş gruplarından farklı olduğunu ortaya koymaktadır.

Aristo gençliğin özelliklerini ölçü tanımamak, ihtirasla hareket etmek, her şeyde aşırılığa kaçmak, şeklinde belirtirken ⁶⁹gençlik çağını da sürekli bir sarhoşluk olarak tanımlamaktadır. Sarhoş kişiden nedenli tutarlı ve uyumlu bir davranış beklenirse, gençten de o kadar beklenebilir. Gençlikteki çelişkileri, dengesizlikleri, duygusal çalkantıları, bu nedenle bir hastalık olarak değil, “sağlıklı bir çılgınlık” olarak niteleyerek gençlik dönemi sorunlarını ve

⁶⁷ Tin, Hasan; **Gençler**, İstanbul 1994, s.49; Barak, Ali; a.g.e, s.52

⁶⁸ Altuğ, Hikmet-Köknel, Özcan... vd; **Öğrenci Hareketlerinin Bilimsel Yönden Araştırılması**, İstanbul 1970, s.54-55

⁶⁹ Kışlalı, A. Taner; **Öğrenci Ayaklanmaları**, Ankara 1974, s.15

karşılaşılan güçlüklerin bu dönemin kendine has olağan özelliği olduğu belirtilmek istenmiştir.

Bazı yazarlar ise güneş ile insan hayatı arasında benzerlik kurmakta; insan hayatının doğum, gençlik, olgunluk, ihtiyarlık ve ölüm safhalarını, güneşin sabah, öğle, ikindi, akşam ve akşamdan sonraki durumuna benzeterek gençliği açıklamaya çalışmışlardır. Bu yazarlara göre güneş sabah doğma, öğle de gençliğe, ikindi de olgunluğa, akşam da ihtiyarlığa ve akşamdan sonrada ölüme ulaşır. Güneşin en dinamik çağı, varlığını bütün gücüyle duyurduğu, öğlede ulaştığı gençlik çağıdır.⁷⁰ Bir insanında gençlik çağı enerji, heyecan, ataklık ve girişkenlikle dolu olan en dinamik çağıdır.⁷¹ Bununla beraber coşkun bir enerjinin yanında zayıf bir irade, gençler için en büyük dezavantajdır. Bunun için zararlı ve faydalı, iyi ve kötü alışkanlıkların gümrük görmeden geçeceği insan, genç adamdır.

Esasen gençlik döneminin psiko-sosyal özelliklerini, özelleşme, bağımsızlık ve sorumluluk olmak üzere üç başlıkta toplayabiliriz.⁷² Gençlik döneminde ortaya çıkan özdeşleşme olgusu, onun ideal olarak bir kişiyi veya fikri benimsemesi, kabul etmesi ile ilgilidir. Gençlik dönemi hayranlıkların, tutkuların bol olduğu bir dönemdir. Gençler bir yandan ana baba etkisinden sıyrılırken, öte yandan kendilerine yeni örnekler seçerler. Bir öğretmen, sporcu, şarkıcı, yazar, siyasi lider veya bir sinema oyuncusu onların benzemek istediği kişiler olur. Genç hayranı olduğu kişiye benzemek ister.⁷³ İdeallere sahip olma gençliğin karakteristiğidir.⁷⁴ Gençlik döneminde iyi bir örnek ve ideal seçme ile onun her alandaki başarısına etki ettiği belirtilmektedir.⁷⁵ Ancak gencin ideal olarak seçip ona benzemek istediği kişi, bazen sadece popüleritesi yüksek olan (pop şarkıcısı, futbol yıldızı... vb.) bazı kişiler olmaktadır. Bu durumda tıpkı ideal seçilen kişinin

⁷⁰ Yüksel, Nevzat; *Türkiye'de Gençlik Sorunları ve Çözüm Yolları*, İstanbul 1990, s.16

⁷¹ Çakır, Hüseyin; *Gençlik Üzerine Düşünceler*, İstanbul 1989, s.9-10

⁷² Altuğ, Hikmet-Baran, Nephani.. vd, a.g.e., s.56

⁷³ Yörükoğlu, Atalay; a.g.e., s.40

⁷⁴ Şemin, R. Uğurel ; a.g.e., s.84-85

⁷⁵ Başgil, A. Fuat; *Gençlerle Başbaşa*, İstanbul 1996, s. 20-22

popülaritesi gibi, gencin o kişiden aldığı ve benimsediği tutum, davranış ve bilgilerde geçici olmaktadır. Dolayısıyla gencin kendisine gerçekten her yönüyle örnek olabilecek doğru bir kişi veya fikri ideal olarak seçmesi gençlik döneminde önemli bir durumdur.

Gençlik döneminde birey kuvvetli bir bağımsızlık ihtiyacı hisseder. Çocukluk çağında olduğu gibi başkalarına göre bir varlık olmak, başkalarının sınırlarını çizdiği güdümlü olan bir hayat şeklini hiç bir zaman yaşamak istemez.⁷⁶ Aslında gençlik dönemindeki bağımsızlık çabaları üç alanda ortaya çıkmaktadır.⁷⁷

1. Davranışlardaki Bağımsızlık; Gencin ev dışındaki etkinlikleri arttıkça davranışlarında daha özgür olma isteği artar. Yaşıtlarına daha fazla vakit ayırması ebeveynleriyle geçirdiği sürenin azalmasına sebep olur.

2. Duygusal Açıdan Bağımsızlık Kazanma; Duygusal bağımsızlık, gencin ebeveynlerine karşı olan güçlü, duygusal bağlarını azaltma ve değiştirme ihtiyacı anlamına gelir. Ancak bu ailenin duygusal desteğinin reddi demek de değildir.

3. Değer Sistemlerinde Bağımsızlık; Birey kendi değer sistemini oluşturmaya ergenlik döneminde başlar, ancak bu değerler sisteminin yerine oturması, bireyin kendi ailesi ve ilişkileriyle ilgili kararlar almaya başlamasıyla ve mesleki amaçların belirginleşmesiyle olur.

Gençlerin sorumluluk alması ise onun yavaş yavaş yetişkinliğe doğru geçmekte olduğunu gösterir. Genç bu dönemde bilinçli bir kişilik oluşturmakla birlikte, sınırlarının ve imkanlarının neler olduğunu farkına varır. Bu özellik gençliğin son döneminde ortaya çıkmaktadır.

Özetle hızlı oluşan bedensel ve fizyolojik gelişme ile başlayan gençlik, toplumsal ve ruhsal değişimle devam eder.⁷⁸ Sona erişimi ise kişinin üretici

⁷⁶ Tin, Hasan; a.g.e., s.79

⁷⁷ H. Özbay- E. Öztürk; a.g.e., 67-69

⁷⁸ Aktuna, Yıldırım; a.g.m. s.28

duruma geçip, bir yuva kurmaya çalışmasıyla olmaktadır.⁷⁹ Genellikle kızlarda evlenme, erkeklerde müstakil bir yerde yaşama, kendi başına bir kazanç sağlayabilme, bir iş sahibi olma ve kendi iradesiyle geleceğini planlayabilmenin mümkün olduğu yaşların, gençliğin bitiş yaşı olarak kabul edilmektedir. Bu da bize gösteriyor ki, gençlik döneminin başlangıcı daha çok biyolojik faktörlerin etkisine bağlı olsa da, bitiş daha çok sosyal faktörlere bağlıdır.

C-GENÇLİK SORUNLARI

Toplum içinde yaşayan insan pek çok faktörün etkisi altındadır. İnsan tek yönlü ve boyutu olan bir varlık değildir. Sahip olduğu bu farklı yönleri birbiri ile etkileşim içerisinde olup, onu hayatı boyunca etkilemektedir.

Gençlik dönemi pek çok sorunun yaşandığı bir dönemdir. Buna sebep olan ise gencin geçirmiş olduğu çok yönlü (biyolojik, psikolojik ve sosyal) değişimlerdir. Gencin geçirdiği değişimlerin sonucunda ortaya çıkan bu sorunlar, onun diğer yönlerini de etkilemektedir. Örneğin gencin biyolojik yapısında meydana gelen bir değişim onun psikolojik yapısında da bir takım sorunların ortaya çıkmasına sebep olmaktadır.

1-Gençliğin Biyo-Psikolojik Sorunları

Gerçekten de gençlik çağına giren birisinde meydana gelen fizyolojik değişimler bir takım problemleri de beraberinde getirecektir. Aslında bunun sebebi, hızlı büyüme sonucunda geçlerin, meydana gelen değişmelere hazırlıksız yakalanmalarıdır.

Kasların yeterince eş güdümlü bir şekilde çalışmaması gençlerde bazı sakarlık durumlarını ortaya çıkaracaktır. Yüzde, boyda ve genel olarak vücut yapısında bir takım değişimler meydana gelecek, bunlar gençte problem

⁷⁹ Yörtükoğlu, Atalay; a.g.e, s.14

olacaktır. Bunların yanında gençte cinsel gelişmeyle meydana gelen değişimler, bir huzursuzluk, utanma ve uyumsuzluğa sebep olacaktır.⁸⁰ Ayrıca doğuştan veya sonradan gelen fizyolojik bozukluklar, ortopedik arızalar, aşırı kısa ve uzun boyluluk, organik çirkinlikler, işitme yetersizlikleri, fiziki güçsüzlükler, çevrenin dikkatini çeken eksiklik ve farklılıklar da genç için problem teşkil etmektedir.⁸¹ Gencin biyolojisinde meydana gelen bu değişme ve problemler onun psikolojisini de etkileyecek ve gençte bir takım psikolojik sorunların ortaya çıkmasına sebep olacaktır.

Psikolojik açıdan ise, genç benliğine uygun bir kişilik oluşturma çabası içinde olması, onun kimlik olgusuna erişinceye kadar bir çok gelgitlerle kendini çeşitli yönlerde savunmasını sebep olur. Çelişki ve bunalmalar içine düşer. Bazen çok terbiyeli, uysal, dindar, güvenilir, ciddi ve uyanık görünümüleriyle, bazen de bu tanımlamaların tam tersi olarak karşımıza çıkar ve çevreyi şaşırtır. Esasen psikolojik problemi veya hastalığı gencin duygu, düşünce ve davranışlarında olağan dışı sapmaların, aykırılıkların bulunması şeklinde tanımlayabiliriz. Gençlerin karşı karşıya bulunduğu ruhsal bozukluklardan iç sıkıntıları, histeri nevrozları, korku ve korkuya tepki olan fobi nevrozları, saplantıların verdiği sürekli düşünceli davranışları, depresyonları sayabiliriz.⁸²

Psikolojik açıdan gençlik dönemi hayallerin, tutkuların ve ideallerin en yoğunlukta olduğu bir dönemdir. Ancak bu dönemde genç hayalleri ile hayatın gerçekleri arasında bir bağı muhafaza edememektedir. Bu da gençte bazı problemleri ortaya çıkarmakta ve çoğu zaman dış kırıklığı, ümitsizlik ve çöktünlüğe içine girmesine sebep olmaktadır.

Gençlik döneminde işsizlik sorunu da onun psikolojisinde bazı sorunların ortaya çıkmasına sebep olur. Gizli yada açık işsizliğin birey ve toplum açısından getirdiği çok yönlü sorunlar yanında, tam yetişme, toplumsal olma, toplumda rol

⁸⁰ Yörtükoğlu, Atalay, a.g.e, s.36

⁸¹ Özender, Hasan; "Problemlerli Gençlerin Güzel Sanatlarla Rehabilitasyonu", *I. Milli Gençlik Kongresi*, 6-8 Kasım 1985, Konya 1987, s.74

⁸² İnan, A.Mithat; a.g.e., s.161-162

alma dönemlerinin genç üzerindeki olumsuz ruhsal etkileri çok ağırdır. Onu toplumdan uzaklaştırmakta yada topluma karşı her türlü hareketin içine sokmaktadır.⁸³

Ayrıca cinsellik de genç için bir problem kaynağıdır. 1960'lı yıllardan başlayarak cinsel konuların ortaya dökülmesi ile cinsellik ve çıplaklık, dergilerin, filmlerin, TV ve Video kasetlerinin en gözde konusu olmuştur. Hiçbir sınırlama tanımayan cinsel özgürlük, hayatın tek amacıymış gibi sunulmuş, cinsel istekler ve tutkular insan ilişkilerinden, sevgiden ayıklanarak sergilenmiştir. Cinsel yaşamda sorumsuzluk bencillik ve sınırsızlık dolaylı olarak özendirilmiş, evlilik kurumu cinsel doyumun sağlandığı, daha da ileri gidilerek, evlilik kurumunu köttüleyip, "ortak intihar sözleşmesi" olarak gösterilmiştir.⁸⁴ Toplumda cinsel konuların bilinçli bir şekilde anlatılıp açıklanmaması, gencin sağlıklı bir sosyalleşme sürecinden geçememesine ve bu patolojik durumların içine girip zarar görmesine sebep olmuştur.

2-Sosyal ve Kültürel Değişim ve Gençlik Sorunları

Bazı araştırmacılar gençlik sorunlarının ortaya çıkmasına sosyal yapıyı sebep olarak göstermektedirler. Gençlik eğer bir sorun olarak ortaya çıkıyorsa bunun nedeni; sosyal yapı ve yetişkinlerin toplumu örgütleyiş tarzlarıyla ilgilidir.⁸⁵ Gençlik sosyal bir olgu olarak, içinde yaşadığı sosyal yapının izlerini taşır. Her toplumun genç kuşağı, o toplumun o günkü sosyal, ekonomik ve kültürel şartlarının etkisi altında şekillenir. Bu sebeple gençliğin mevcut sorunlarının kökeni, içinde yaşadığı toplum da aranmalıdır.⁸⁶ Bu tür görüşlerin gerekçesi, toplumu bir bütün olarak değerlendirip toplum içerisindeki sosyo-ekonomik aksaklıkların gençlerden ayrı düşünülmeceğ olmasıdır.

⁸³ İnan, A.Mithat; a.g.e., s.172-178

⁸⁴ Aktuna, Yıldırım, "a.g.m"s.31-32

⁸⁵ Kılıçbay, M.Ali; "Türkiye'de Şimdilerde Genç Olmalı", *Türkiye Günlüğü*, S.21 Ankara 1990, s.10

⁸⁶ Gürses, Fulya ve H.Basri, *Dünya'da ve Türkiye'de Gençlik*, s.54-55,92; Kocacık, Faruk; "a.g.e.,"s.26

Toplumlar insanlık tarihi boyunca bünyesinde önemli değişimlere uğramışlardır. Ancak günümüz toplumlarında bu değişimin hızı ve etkisi daha da büyük olmuştur.⁸⁷ Günümüzde sosyal yapıda meydana gelen sosyo-kültürel değişimler gençlik sorunlarının kaynağı olarak gösterilmektedir. Toplumlardaki sanayileşme, şehirleşme, bilimsel-teknolojik gelişme ve yenilikler eğitim, ekonomik ve siyasi alanlarda insanların değer yargılarını etkilemiş ve değiştirmiştir.⁸⁸ Cemiyet, düzenli bir topluluk olsa da onun düzenliliğini arttıracak ve ortadan kaldıracak değişimler her an olabilir. Günümüz cemiyetlerinde meydana gelen değişimlerin etkisi ve doğurduğu sonuçlar büyük olmaktadır. Böyle köklü ve derin değişimlerin cemiyet hayatında çatışmalara, huzursuzluklara bölünmelere ve dağılmalara sebep olduğu bilinmektedir.⁸⁹ Sulhi Dönmezer ise, bu değişimlerin sonuçlarını şöyle değerlendirmektedir :

1- Hızlı sosyal değişimler olumlu nitelikte bulunsa dahi, bir uyumsuzluk kaynağı teşkil etmektedir. 2- Değişimlerin sonuçları değişik sosyal sistemler kurumlar ve sosyal gruplar arasında yaygınlaştıkça çözülme etkisi yapabilmektedir. 3-Sosyal değişimler hayatın birçok alanında insan grupları arasındaki farklılaşmaya sebebiyet verecektir. Fonksiyonların değişikliğinden ve ilişkilerinden doğan yeni gruplar, fertler ve gruplar arasındaki dayanışmanın zayıflamasına sebebiyet vermektedir. 4- Toplum içinde tabii sayılması gereken çelişkiler ve farklılıklar gittikçe daha az hoşgörü ile karşılanmakta ve herkesçe görülür hale gelmektedir. 5- Rekabet halindeki çıkarlar arasında düşmanlıklar ortaya çıkar. 6- Fertler arasındaki ilişkiler zayıflayınca saldırganlıklar kanalize edilemez hale gelmektedir.⁹⁰ Bu faktörlerin etkisiyle toplumdaki kurumsal yapının işleyişinde ve normatif bütünleşmesinde dengesizlikler ortaya çıkacaktır.

⁸⁷ Tolffler, Alwin; *Üçüncü Dalga*, İstanbul 1981; s. 167; Taffler, Alwin ; Şok, İstanbul 1981, s.25-27

⁸⁸ Aktuna, Yıldırım; "a.g.m",s.30; Alkan, Ahmet; *Gençlik ve Şehir*", Konya 1987, s.292-293 ; Gündüz, Mustafa ve Yetim, Nalan; "Terör ve Göç" *İkinci Ulusal Sosyoloji Kongresi, Toplum ve Göç*, Ankara 1997, Baykan, Vehbi, "Türkiye'de İç Göçler ve Anomik Kentleşme" *İkinci Ulusal Sosyoloji Kongresi, Toplum ve Göç*,s.188

⁸⁹ Bolay, s.Hayri, a.g.e.,, s.4

⁹⁰ Dönmezer, Sulhi; a.g.m.,s.38-39

Sosyal değişim sağanağı altında kalan kişiler, bir toplumda birbirinden farklı üç değişik çevrede yaşayan insanları meydana getirirler. Bunlar Gelenekseller, Geçiştekiler ve Modernler'dir.⁹¹ Geleneksel evrede yaşayanlar, genel olarak kendilerinden önceki kuşaklar tarafından verilen değerleri aynen kabul ederler. Tam benimseme gösterirler. Erken sorumluluk yüklenirken bağımsızlıklarını kullanma şansını elde edemezler. Geçiş halindeki kimseler ise, kurumsal uyumsuzluk diye tanımlanan durumun gerilimini yaşarlar. Geçiş halinde ve modern çevrelerde yaşayan gençlerde önceki kuşaklar arasında çeşitli nedenlerden dolayı ilişkiler kopar ve bozulur. Önceki kuşakların geçerli değerlerinin, yeni kuşaklara aktarılmaması, gençleri yeni değerler arama çabası içine iter. Bu arayış içinde gençler bazen çevreden tamamen, kopan, yabancılaşan yaşantılar, fikirler, dünya görüşleri ve ideolojilere doğru yönelir.⁹²

Ayrıca bir toplumun kültürünün unsurları arasında bulunan dengesizlikler de gençlerde bütünleşme problemlerine ve bir takım sorunların ortaya çıkmasına, sebep olmaktadır. Pek çok tanım olmakta birlikte kültürü; "bilgiyi, imanı, sanatı, ahlakı, hukuku, örf-adeti ve insanın cemiyetin bir üyesi olması dolayısıyla kazandığı diğer bütün maharet ve itiyatları ihtiva eden mürekkep bir bütündür".⁹³ Kültür biyolojik veraset yolundan başka bir yolla; sosyal manada tevarüs edilmekte birlikte⁹⁴ maddi ve manevi olarak ikiye ayrılmaktadır. İnsanın meydana getirdiği ve ürettiği tüm maddeler maddi kültürü oluştururken, töreler, örf ve adetler, dini inançlar, manevi ve ahlaki değer yargıları, beklentiler de kültürün manevi kısmını oluşturur. Bir toplumda ideal olan, kültürün madde ve mana taraflarının uzlaştırıldığı ve dengede olduğu bir durumdur. Ancak bu denge hızlı sosyo-kültürel değişmelerin yaşandığı dönemlerde bozulabilmektedir. Bu durumda kültürün bir yönü ağırlık kazanmaktadır. Böylece gencin şahsiyetinin oluşması sağlam bir temele dayanmayacaktır. Özellikle günümüz toplumlarında sanayileşme, şehirleşme ve teknolojik ilerleme gibi kültürün maddi kısmında

⁹¹ Kağıtçıbaşı, Çiğdem, Gençlerin Tutumları, Ankara 1973, s.18

⁹² Giritli İsmet; a.g.e., s.15

⁹³ Kafesoğlu, İbrahim, Türk Milli Kültürü, İstanbul 1991, s.15

⁹⁴ Bilgiseven A.Kutkan, Sosyal Entegrasyon, s.2

meydana gelen ilerleme ve buna manevi kısmın ayak uyduramaması, gençliğin sosyal bunalım ve boşluk içinde kalmalarına sebep olmuştur. Bu durumda gençlerde anomi ve yabancılaşma problemleri ortaya çıkar.

3-Anomi ve Yabancılaşma

Bir toplumda sosyo-kültürel yapıdaki uyumsuzluklar gençlerde anomi ve yabancılaşmanın meydana gelmesine sebep olabilir. Anomi, kültürel amaçlar ile bu amaçlara ulaşmayı sağlamayacak kurumsal araçlar arasındaki kopukluğun sonucu ortaya çıkar.⁹⁵

Kültürel yapı, toplumun veya grup üyelerinin davranışlarını yöneten normatif değerler, hedefler ve amaçlar sistemini ortaya koyar. Sosyal yapı ise bu hedeflere giden meşru yolları ve araçları sağlar.⁹⁶ Eğer kişiler kendilerini hedeflerine götürecek kurumsal araçlara sahip değilse, gayri meşru araçlara yönelir. böylece toplumun koyulmuş kurallarından ve düzeninden bir sapma meydana gelir. Kendisi ile sosyal değerler arasındaki şahsiyet yarılmaları sonucunda “yabancılaşma” ortaya çıkacaktır.⁹⁷ Sosyologlar yabancılaşmış gençlik meselesini incelerken beş önemli değişken üzerinde dururlar. Bunlar :

a) İktidarsızlık (Powerlessness) : Bir ferdin hali hazırdaki sosyal ve siyasi kurallar altında kendi sosyal ve siyasi dünyasına tesir etme imkanının mevcut olmayışı inancı,

b) Anlamsızlık (Meaninglessness): Ferdin davranış sonuçlarını yorumlayan ve yargıda bulunmasını sağlayan kesin bir inanç sisteminin eksikliği,

c) Normsuzluk: Ferdi davranış üzerindeki sosyal normların gücünü düzenlemede beliren bozulmalar.

⁹⁵ Poloma, Margaret; *Çağdaş Sosyoloji*, s.38

⁹⁶ Çelebi, Nilgün, “Genç Sosyaleşme ve Sosyal ve Kültürel Yapı, Konya 1987, s.104-105

⁹⁷ Türkdoğan, Orhan; a.g.e., s.229

d) Tecrit (İsalation) : Ferdi kendi inanç sistemlerine bağlayan yüksek değerlerden yeni toplumdan ayrılmış olma duygusu,

e) Kendine Yabancılaşma (Self-Estrengemet): Bir ferdin içe ait anlamsızlıktan ziyade, dışa ait beklentiler hususundaki davranış bağımlılığı.

Bu unsurların siyasi gençlik alt kültürünü belirlediği gibi, sosyal psikologların negatif kimlik dedikleri yabancılaşma sürecini de hızlandırır. ⁹⁸ Aslında yabancılaşmayı, bütün bunların ışığında genel bir ifadeyle, bireyle toplumun bütünleşmemesi olarak belirtebiliriz.

Aykırı yaşama odaklanmış gruplar olarak gençlik alt kültürleri, kişisel ve toplumsal kimlik arayışının kendi tanımını bulma çabalarının zorlandığı bir çeşit sığınak işlevindedirler. Bu sığınaklarda bazen bugünden düne kaçış, yeni adına eskinin aşağılanması, toplundan yönelen müdahale ve yaptırımlara başkaldırı, ait olunan toplum değerlerinden uzaklaşarak çok farklı değerlere yönelme gibi temelde mevcut yaşama biçimlerinden farklı olma arzusunun getirdiği aykırı tutum ve davranışlar ön plana çıkmaktadır. İngiltere’de “Tedy Boy” lar, “Meşin Ceketliler”; Amerika’da “Dazlaklar”; Almanya’da “Punç”çı gençlik; Fransa’da “Clochard”lar; Rusya’da “Arbat Sokağı Gençleri” bu aykırıların dünyadaki örneklerinden bir kaçıdır. Yuppiler, Euruppiler, Magandalar, Zontalar, Bağdat Caddesi Gençliği, İstanbul Ortaköy Gençliği, Ankara Tunalı Hilmi ve Yüksel Caddesi gençleri aykırı yaşamanın Türkiye’deki prototip çeşitleridir.⁹⁹ Sevgi barış ve kardeşlikten yanadırlar. Ancak topluma hiçbir katkıları yoktur, asalak bir şekilde yaşarlar.¹⁰⁰

Anomi ve yabancılaşma sonucunda gençlerin bazıları çeşitli yan faktörlerin de (ekonomik, soylal çevre, eğitim...vb.) etkisiyle alt kültür grupları

⁹⁸ Türkdoğan, Orhan; a.g.e.,s.159

⁹⁹ Doğan, İsmail; Bir Alt Kültür Olarak Ankara Yüksel Caddesi Gençlik, Ankara 1994, s.9

¹⁰⁰ Yörükoğlu , Atalay, a.g.e, s.214

oluşturmakta, ideolojilere kapılmakta ve suça yönelmektedir.¹⁰¹ Alt kültürün, bütünün, onun içine çıkan kültürle aynı temel değerlere dayandığı, fakat onu belirleyen değerlerin daha çok ikinci derecede önemi olan değerler olduğu belirtilmektedir.¹⁰²

4-Alkol ve Uyuşturucu Madde Kullanımı

Gençlik döneminin bir diğer önemli problemi de alkol ve uyuşturucu madde kullanılmasıdır. Modern toplumlarda gençliği tehdit eden önemli tehlikelerden birisidir. Bunun sebebi, uyuşturucu madde ve alkol kullanımının doğurduğu kötü sonuçlarla (cinayet, intihar vb.) birlikte, kullanımlarının her geçen gün daha küçük yaş düzeylerine ulaşmasıdır. Uyuşturucu kullanımı günümüzde artık orta öğretim düzeyindeki gençlere kadar inmiştir.

Uyuşturucu maddeler, merkezi sinir sisteminde bir uyuşukluk meydana getiren, çok kuvvetli ağrı giderici özellikleri olan, kişide ruhsal ve fiziksel bağımlılık yapan maddeler olarak tanımlanır. Bu maddeler kişide yaptıkları bedensel, ruhsal ve sosyal yıkıma karşın, bireyin iradesini adeta felç ederek onu sürekli ve gittikçe artan dozlarda almaya zorlaması ortak özellikleridir.¹⁰³ Uyuşturucu madde ve alkol kullanımının sebeplerini şöyle sıralayabiliriz :

1-Toplum içinde kişilikleri gelişmemiş, zayıf karakterli insanların zaaflarından yararlanmak suretiyle, arkadaş çevrelerinde küçük düşmemek ve bedeni kanıtlamak dışıncisini hakim kılarak müptela olmasını sağlamak sonucunda,

2- Çevrede uyuşturucu madde kullananlarda gördüğü gelip geçici keyif haline merak suretiyle, deneme safhasından sonraki rahatlama nedeniyle,

¹⁰¹ Lüleci, S. Çataloluk, "Türkiye'de Çocuk Genç Suçluluğu ile İlgili Bir Teori Denemesi" *Türkiye Günlüğü*, S.21, Ankara 1992., s.21

¹⁰² Durverge, Maurice; *Siyaset Sosyolojisi*, İstanbul 1995

¹⁰³ Kerimoğlu, Cumhur, "Uyuşturucu Madde Sorunu" *Uyuşturucu Madde Sorunu*, Ankara 1987, s.15-

3- Bazı kimselerin sanatsal açıdan ilhan kaynağını geliştirdiği, maharet ve becerilerinin hatta seks güçlerini arttırdığını sanmasıyla,

4- Gençlerin gelecek endişesi ve hayat zorlukları karşısındaki dirençsizlikleri, yalnızlık ve korku sebebiyle,

5- Hayat düzeyi yüksek ve birçok maddi problemi halledilmiş insanların, değişiklik arayışı, heyecan ve can sıkıntısı halinde uyuşturucu madde kullanımına başladıkları söylenebilir.¹⁰⁴ Celkan ise gençlerde zararlı madde kullanımına sebep olacak sosyal nedenleri şu şekilde sıralar:

-Fert düzeyinde: Yalnız yaşama, ruhsal dengesizlik, duygusal olgunlaşmada karşılaşılan engeller, mahkûmiyetler, taklit etme, merak ve deneme isteği,

-Ailevi düzeyde: Geçimsizlik, boşanma, çocuklara zıt terbiye verilmesi, ekonomik düzeyde yetersizlik,

-Çevre açısından: Toplumla bütünleşmeme, çevre değiştirme ve yeni bir çevreye girme, çevrenin bireylere karşı tutumu,

-Meslek hayatında: Meslek hastalıkları, işsizlik, işini kaybetme, düşük ücret, ağır çalışma şartları,

-Sosyal yapı açısından : Hızlı sosyal değişme, düzensiz kentleşme, göçler, ekonomik güçlükler, tabi afetler, anarşi, kültürel problemler, yozlaşmalar ve çözümler.¹⁰⁵ gibi faktörlerin etkisiyle, fertler alkol ve uyuşturucu madde kullanımına yönelmektedir.

Zararlı madde kullanımı sonunda fertlerde bir takım davranış bozuklukları ortaya çıkar. Bunları kullanan şahıs her şeyden önce oto kritiğini kaybeder. Suç ve cinayet işleme, intihar, anormal seksüel davranışlar, firarlar, hiddet, tahrip ve

¹⁰⁴ Özkuşçu, Necati; "Gençlik ve Uyuşturucu Madde Aışkanlığı" *Gençlik ve Uyuşturucu Madde Aışkanlığı*, Ankara 1987, s.53

¹⁰⁵ Celkan, H.Yıldırım; "Gençlerde Zararlı Madde Aışkanlıklarının Toplumsal; *II. Millî Gençlik Kongresi, 6-8 Kasım 1986*, Konya 1988, s.138; Güven, Hülya, "Gençlerde Bağımsızlık" *Gençlik ve Uyuşturucu Madde Aışkanlığı*, Ankara 1987, s.41

agresif davranışlar görülür. Bu tür davranışlar ferdin kendisine olduğu kadar, şüphesiz topluma zarar verecek ve toplumsal müeyyidelerin baskısı ile karşılaşacaktır. Önceleri fert için baskı niteliğini taşıyan bu müeyyideler daha sonra etkisini kaybetmeye başlayacaktır. Bu kayıp toplumsal ve ferdi plandadır. Ferdin nazarında ahlaki, dini ve öteki kültürel değerler önemini yitirir. Onun için sadece alkol, sigara ve uyuşturucular vardır. ¹⁰⁶

Sebepleri ne olursa olsun alkol ve uyuşturucu kullanımına başlayan gencin biyolojik, psikolojik ve sosyal sağlığı bozulmaktadır. ¹⁰⁷ Ayrıca zararlı madde kullanımının, gencin toplumla bütünleşmesine engel olduğu söyleyebiliriz.

5-Boş Zamanlar Problemleri

Boş zamanların bazı tanımlamaları yapılmıştır. Bunlardan birisi de; bireyin çalışma ve diğer görevlerinden sonra, bağımsız olarak dinlenmesi eğlenmesi, sosyal başarı veya kişisel gelişmesi için kullandığı zamandır. ¹⁰⁸ Boş zaman insanın bir çalışmada bulunmak ya da bulunmamak açısından bağımsız seçim yapabildiği, yapmak yada yapmamak istediklerini serbestçe saptadığı süredir. ¹⁰⁹ Bu tanımlarda dikkatimizi çeken ortak nokta, boş zamanı kişinin serbestçe ve isteyerek seçmesidir.

Gençlik problemlerini doğuran etkenlerin bir diğeri “boş zaman”dır. “Becerisizlik” zannıyla da büyüyen bu açıklık sebebiyle gençlerin çoğu, toplumdan, işten, görevden kaçmak ister. Çevresindeki insanların kendisini anlayamadıklarını zannederek, insanlardan kopup uzaklaşır. Topluma karşı yabancılaşmaya başlar. Kendini yalnız hisseder ve her geçen gün problemini arttırır. Bir çıkış yolu bulamayan genç, ya kendini toplumun dışına atar ve ona düşman kesilir yada zamanın ve olayların akıntısına kendisini kaptırarak başı boş yaşamaya başlar. Bu durumdaki gençler, ya olaylara teslim olup ezik bir hayat

¹⁰⁶ Celkan, H.Yıldırım; *a.g.m.*,s.138

¹⁰⁷ Bayhan, Vehbi; *a.g.e.*, s.218

¹⁰⁸ Ünver, Özkan; *a.g.m.*, s.213

sürecek veya kendini büyük bir istekle bekleyen anarşi ve terörün ağına teslim edecektir. Suç işledikçe de kini ve düşmanlığı artacaktır. ¹¹⁰ Bu sebeple gencin boş zamanların iyi bir biçimde değerlendirmesi; onun kötü alışkanlıklar edinmesine ve bu tür davranışların ortaya çıkmasına engel olacaktır. ¹¹¹ Ayrıca boş zamanların iyi bir şekilde değerlendirilmesi, geçte ruh sağlığının korunmasına, kişiliğinin dengeli, gerçekçi gelişmesine etki edecektir. Ayrıca sistematik bir düzenleme içinde toplumun gelişmesine ve kalkınmasına büyük katkısı olacaktır. ¹¹² Bu sebeple gençlerin boş zamanlarını değerlendirip onları üretici bir duruma getirecek çalışmalar yapılmalıdır.

Bu açıdan bakıldığında, gençlerin boş zamanlarını verimli bir şekilde değerlendirip zararlı alışkanlıklara ve yabancılığa kapılmamaları için bir takım yararlı "hobilere" sahip olması gerektiği belirtilmiştir. Hobiler gençlere gelir getirebildiği gibi, onlara düzeni, ahengi ve uyumu, temel kaide olarak kazandırdığı için, yakın ve uzak çevresindeki insanlarla anlayış ve barış içerisinde yaşamayı temin eder. ¹¹³ Böylece ferdi, toplumun sağlıklı ve uyumlu bir üyesi haline getirir.

6-Kuşak Çatışması

Gençlik dönemi fizyolojik ve psikolojik yapısı itibariyle aktif, yeni ve dinamik bir karaktere sahiptir. Genç, içinde yaşadığı zamanı akılcılığın doğurduğu mutlu bir gelecek özlemiyle değerlendirir. Yani genç, yaşadığı zaman ile geleceği devamlı bir arada düşünüp ikisi arasında bir ilişki kurar. Bu halyle dinamik bir hayat şeklini benimser, yetişkin çağındaki insanlar ise daima içinde yaşadığı zamanı hep geçmişin olgunluğu ve tecrübeleriyle değerlendirmektedir.

¹⁰⁹ Köknel, Özcan; a.g.e., s.174

¹¹⁰ Özönder, Hasan, a.g.m.,s.77

¹¹¹ Ayrıl, Türkan; "Gencin Sosyal Sorunları" *İkinci Milli Gençlik Kongresi 6-8 Kasım 1986*,Konya 1988 s. 105

¹¹² Köknel, Özcan; a.g.e., s.175

¹¹³ Özönder, Hasan; "Gençlik Çağında Hobilerin Önemi" *II.Milli Gençlik Kongresi 6-8 Kasım 1986*, Konya 1988, s. 117-119

Geçmiş ile bugün ilişkisi, felsefelerinin odak noktası olup, daha çok statik bir hayat çizgisine sahiptirler. Dolayısıyla bugüne ve geçmişe yönelik olan yetişkinlerle, geleceğe ve yeniye yönelik olan gençler arasında, pek çok konuda anlaşmazlık ve çatışmalar olması kaçınılmazdır. Kuşak çatışması, bunların en önemlisidir.

Gerçekten de gençliğin genel olarak, yeniden ve yenilikten yana olduğu bilinmektedir.¹¹⁴ Genç insanların bir toplumdaki genel nüfusa oranı yüksekse, genellikle toplum daha dinamik ve değişime daha açık olmakta iken, eğer toplumda yaşlı nüfus oranı daha fazla ise muhafazakar ve tutucu yaklaşım daha ağır basmaktadır.¹¹⁵ Gene de bu durum gençlerin ve yaşlıların toplumdaki kazanmış oldukları statülere göre de değişebilmektedir.

Kuşaklar arası meydana gelen çatışmalar çok eski zamanlardan beri süregelen bir olgu olmakla birlikte evrensel ve doğaldır. İçinde yaşadığımız yüzyılın en hızlı, ekonomik, teknolojik, toplumsal gelişme ve değişikliklerini yaşayan toplumlarda, bu sürtüşme ve çatışma daha belirgin olarak görülmekte, hem gençleri hem de yetişkinleri olumsuz yönde etkilemektedir. Kuşaklar arası çatışmanın temel sebebi, genç ve yetişkin kuşak arasındaki iletişim kopukluğudur, yani karşılıklı olarak gönderilen mesajların çözülüp anlaşılabilmesidir.¹¹⁶ Buna sebep olan unsur ise sosyal değişimdir. Gerçekten hızlı değişmeye kendisini uydurma esnekliği bulunmayan eski kuşaklarla yeni kuşaklar arasında kaçınılmaz kutuplaşmalar doğmaktadır.¹¹⁷ Teknolojik değişimlerin hayat tarzımızda meydana getirdiği değişimler, boş zamanların artışı, kentleşme, artan fiziksel hareketlilik, geleneksel toplulukların kayboluşu, makineleşme, bilgi patlaması, demografik açıdan gençlerin sayısının artması,

¹¹⁴ Çakır, Hüseyin; a.g.e., s. 9-10

¹¹⁵ Ayrıl, Türkan; a.g.e., s. 103

¹¹⁶ Aktuna, Yıldırım; " a.g.e., s.177

¹¹⁷ Yörtükoğlu, Atalay; " *Geleneksel Eğitim, Gençlik ve Eylemcilik*" *Ulusal Kültür*, Ankara 1979, s. 4

gençliğin bilinçlenmesi, uzatılmış gençlik dönemi ve değerlerin değişmesi gibi bir takım faktörler kuşak çatışmasına sebep olur.¹¹⁸

Toplumdaki yaşanan bu değişmelerle birlikte, yetişkinlerin değer yargılarını çocuğa aktarmakta araç olan terbiye sistemi de değişmiştir. Böylece artık klasik kültür ile hareket eden (büyüklerin yanında saygılı ve hürmetkar) gençlerin kalmadığı, gençlere artık yeni terbiye usulünün uygulandığı belirtilmektedir. Bu yeni terbiye usulü ise gençlerin şahsiyetlerini geliştirebilmeleri için serbest bırakılması, baskı altında tutulmaması ve eski terbiye usulünden vazgeçilmesi anlayışına dayalıdır. A.T Alkan'a göre; bu terbiye sistemi, ebeveyni çocukları karşısında neredeyse pısrıklaştırırken, gençlere de karşılaştıkları ilk krizde kolayca çözümlenen bir güven duygusu aşılmıştır.¹¹⁹

Aslında genç kızın anasından iyi olma istem ve özlemi, genç erkeğin babasından iyi ve güçlü olma istemi ve özlemleriyle; ana ve babalarından daha çok şey bildikleri kanısının, uygulamada uzantısı olan; görmek istedikleri evlat tipi psikolojisi, çatışmanın temelini oluşturmaktadır.¹²⁰ Görülüyor ki gençlerle yaşlılar arasında mevcut olan anlaşmazlıkların veya çatışmaların kökünde, farklı duygu, düşünce, çıkar ve yanı zamanda amaç ayrılıkları bulunmaktadır.¹²¹

Gençlerin yaşlı kuşaklarla çatışmasının özünü, onların otoriteden bağımsız olmak istemeleri oluşturmaktadır. Her türlü otoriteye baş kaldırma, tüm kuşak çatışmalarında ortak bir özellik olmaktadır. Bağımsız olarak kendi başına karar vermek, otoritenin baskısından kurtulmak isteği, gençlerin ortak özelliğidir. Sosyolojide işlevsel yaklaşımıcılara göre; kuşak çatışması, yaş grupları ve toplum arasındaki zayıf bütünleşme sonucudur. Bu modele göre toplumda gencin

¹¹⁸ Bayhan, Vehbi; a.g.e., s. 282

¹¹⁹ Alkan, A. Turan; a.g.m, s. 10

¹²⁰ İnan, A. Mithat; a.g.e., s.132

¹²¹ Tin, Hasan, a.g.e., s.81

bütünleşmesi ne kadar problem ise, kuşaklar çatışması yada kuşaklar arası uçurumda o derecede cereyan eder.¹²²

Bu durum siyasi alana da kaymakta ve kuşaklar arasında var olan tutum farklılıklarının, siyasi davranışlara da doğal olarak yansıdığı belirtilmektedir.¹²³ Aslında bu durum oy verme davranışında ve eğilimlerinde somutlaşmakla birlikte¹²⁴, problem teşkil edecek kadar etkili olmamaktadır.¹²⁵

Kuşaklar arası çatışma kaçınılmaz olduğu kadar da faydalıdır. Bilimde, sanatta, edebiyatta ve toplumsal alanda birçok yenilik, genç kuşağın insanları tarafından başarılmıştır. Ancak kuşaklar arası çatışmanın, kutuplaşmaya dönüşmemesine dikkat etmek gereklidir. Çünkü cemiyet içerisinde yıkıcı olabilen farklar arasında, kuşaklar arasındaki kültür çatışmaları da belirtilmektedir.¹²⁶ Kuşaklar arası çatışmanın kutuplaşmamaya dönüşmemesi için yetişkinlere büyük görevler düşünmektedir. Yetişkinlerin, gençlere kulak vermesi ve onlarla iletişime girmesi, ilk ve en önemli şarttır. İkinci şart, gençlere sorumluluk verilmesi ve topluma katılmalarının arttırılması ve çabuklaştırılmasıdır.¹²⁷ Kuşaklar arası çatışmanın giderilebilmesi; aile bağlarının güçlendirildiği, ailede gencin görüşlerine de değer verilerek ortak kararların alındığı, yetenekleri nispetinde onlara sorumluluk verildiği, karşılıklı sevgi, saygı ve iletişimin hakim olduğu bir aile ilişkisine bağlıdır.¹²⁸

Toplumların geleceği sayılan gençlerin yetiştirilmesi ve topluma kazandırılması gerekmektedir. Gençliğin yetiştirilmesi için yapılan yatırımlar en büyük hasıla sağlayan yatırımlardır.¹²⁹ Bu açıdan gençliğin her yönüyle iyi

¹²² Tezcan, Mehmet; a.g.e, s.6

¹²³ Kışlalı, A.Taner, "Siyasal Tutumlarda Kuşak ve Cinsiyet Etkeni" *A.Ü.S.B.F.Dergisi C.XXX Ankara 1976*, s.117

¹²⁴ Kışlalı, A.Taner, *Siyaset Bilimi*, s.144

¹²⁵ Yörükoğlu, Atalay, a.g.e, s.213

¹²⁶ Eröz, Mehmet, *İktisat Sosyolojisine Başlangıç*, Ankara 1985, s./86

¹²⁷ Aktuna, Yıldırım; a.g.m.s.33

¹²⁸ Bayhan, Vehbi; a.g.e., s.283

¹²⁹ Erkal, Mustafa; "a.g.m.", s. 361

yetiştirilmesi ve ekonomik problemlerinin çözümlenmesi için gerekli yatırımların yapılması; hem toplumun gelişmesine hem de gencin diğer problemlerinin çözümünde büyük etkisi olacaktır.

Bazı araştırmacılar, gençliğin gerek maddi gerekse manevi problemlerinin kültürümüzün gücüne dayanılarak çözülebileceğini belirtmektedir.¹³⁰ Meseleye "Ahilik" açısından bakan Tabakoğlu, gençlik problemlerinin çözümünde "Ahilik" idealine uygun olarak madde ve mana dengesini sağlayarak, üretici bir amaçla hareket edilerek etkili olunabileceğini belirtmektedir.¹³¹ Kültürel açıdan meseleye bakanlar, gençliğin manevi değerlere ve mefkurelere sahip olması ile problemlerinin ortadan kalkacağını belirtmektedir.¹³²

Esasen gençlik denen toplumsal olgunun madde ve mana olmak üzere iki yönü mevcuttur. Kanaatimizce gençliğin bunlardan birine diğerinden daha fazla eğilmesi ve yoğunlaşması, bir takım problemlerinin ortaya çıkmasına sebep olacaktır. İdeal olan durum, madde ve mana hedeflerinin dengelenebildiği ve uzlaştırılabildiği bir durumdur.

D-SOSYAL HAREKETLER

1- Sosyal Hareketlerin Tanımı

Bir toplumda sosyal hareketlerin ortaya çıkışı var olan sosyal düzenden duyulan memnuniyetsizliğin bir belirtisidir. Sosyal hareketler toplumda bazı metotları kullanıp, amaçlarına ulaşarak toplumda değişiklik meydana getirmek isterler. Aslında sosyal hareket, çok sayıda kişinin ortaklaşa paylaştığı huzursuzluktan yada emellerden kaynaklanan, bir değer ve insan ilişkileri düzeni

¹³⁰ Şen, Muharrem; "Batıda ve Türkiye'de Gençlik Problem?", *I. Millî Gençlik Kongresi 6-8 Kasım 1986*, Konya 1987, s.178

¹³¹ Tabakoğlu, Ahmet; "Tarihi ve Kültürel Açından Gençlik", *Gençliğin Fikri ve Manevi Problemleri*, İstanbul 1981, s.61-62

¹³² Çelik, Abdullah; "Gençliğin Kimlik Meselesi", *Türk Yurdu, C.X, S.37*, Ankara 1970 s.31; Akgündüz, Ahmet; "Türk Gençliği ve Manevi Değerlerimiz", *I. Millî Gençlik Kongresi 6-8 Kasım 1986*, Konya 1987, s.157-161

oluşturmak ve devamlılığını sağlamak üzere gösterilen çabalardan (resmi bildiriler, yazılar, toplantılar ve doğrudan eylemlerden) oluşur.¹³³

Sosyal hareketler, temelde sosyo-psikolojik nitelikli oluşumların bir yansıması olup, kolektif davranışlar olarak belirtilmektedir. Bu açıdan kolektif davranış sahasına giren olayları şöyle sıralayabiliriz: 1-Panik Tepkisi 2- Çılgınlık Tepkisi (Moda dalgalanmaları, mali patlamalar ve dini rekabetler) 3- Düşmanlık tohumunun yayılması 4- İslahat hareketlerinde olmak üzere çeşitli norm yönelimli hareketler 5- Siyasi ve dini ayaklanmalar, devrimler mezhep ve mezhepçilik hareketleridir. Görülüyor ki sosyal hareketler fert ve toplumun tutum ve zihniyetlerini belirleyen kolektif davranış biçimleridir.¹³⁴ Bu kolektif davranış biçimleri sosyal hareketlerin alt yapısını oluşturmakla birlikte, ortak noktaları toplumdaki bir değişmeyi hedeflemesidir.

Bütün bunlarla birlikte sosyal hareketi, “bir parçası olduğu toplumdaki değişmeyi özendirmeye yada değişmeye direnme amacına yönelik kolektif bir çaba” olarak tanımlayabiliriz.¹³⁵

2-Sosyal Hareketlerin Sebepleri

Sosyal hareketler çok fazla sayıda kişinin yaşadığı huzursuzluktan, tehlikeden, yoksunluktan yada arzulanan bir emelden kaynaklanan etkileşim süreçleridir. Sosyal harekete aynı huzursuzluğu, tehlikeyi, yoksunluğu yada emeli paylaşan çok sayıda kişi farklı derecelerde katılmaktadır.¹³⁶

Sosyal hareketlerin, fert ve toplum düzeyinde bazı sebepleri mevcuttur. Bu sebepleri bir süreç içerisinde ele aldığımız takdirde, şu şekilde bir sıralama yapabiliriz:

¹³³ ŞERİF, Muzaffer – Cosoleyn W; Sosyal Psikolojiye Giriş II, İstanbul 1996,s. 721, 726

¹³⁴ TÜRKDOĞAN, Orhan; Sosyal Hareketler Sosyolojisi, İstanbul 1997, s,24

¹³⁵ BOTTOMORE, T.; Siyaset Sosyolojisi, Ankara 1987, s.22

¹³⁶ ŞERİF, Muzaffer-Carolyn.;a.g.e., s.722

1- Yapısal (Bünyevi) Durumdan Kaynaklanan Etkenler: Mali patlamalar, panikler, moda dalgaları, vb. çılgınlıklar, cemiyetler için önemli hareketlerdir. Bu şekildeki belirli bünyevi rahatsızlıklar sosyal hareketlerin uyarıcısı olabilirler.

2- Yapısal Gerginlik : Yukarıdaki yapıda meydana gelen herhangi bir bozukluk (mali panik...vb.) cemiyette gerginliğin, düşmanlığın ve nefretin ortaya çıkmasına sebep olur.

3- Umumileşen Bir İnancın Gelişmesi ve Yayılması: Eğer yapısal gerginlik ortadan kaldırılmazsa, eylemcilerde genelleşen düşmanlık, inanç ve istekle dolu olmalarına sebep olabilir. Bu tür inançların doğması ve yayılması kolektif davranışların ortaya çıkışında en önemli şartlardan birisidir.

4-Hızlandırıcı Etkenler: Yapısal durumdan kaynaklanan etkenler, yapısal gerginlikler ve umumileşen inanç sistemleri bir araya geldikleri zaman bile, belirli bir yer ve zamanda kolektif bir davranış örneğini kendiliğinden meydana getiremezler. Bu unsurları ateşleyecek, harekete geçirecek kıvılcım niteliğindeki bir olay gereklidir.

5- Eylem İçin Katılanların Seferber Kılınması: Buradaki seferberlik ise daha ziyade sosyal organizasyonun belirli hedeflere göre biçimlenmesi anlamını taşır. Özellikle sosyal seferberliğin bu gelişiminde liderin davranışları ve etkisi son derece önemlidir.¹³⁷

Sosyal hareketlerin ortaya çıkmasına sebep olarak, “kitle toplumu” gösterilmektedir. Ortega, çağımız toplumlarının birer kitle toplumu olduğunu belirtmektedir.¹³⁸ Kitle toplumunda anominin hakim bir durumda olduğu, ferdin makineleşerek değerlerden sıyrıldığı, böylece “ben duygusunun” sardığı kalabalık içinde yalnız kalan insanların ortaya çıktığını belirtmektedir. Bu oluşum ise Türkdoğan’a göre, sosyal hareketlerin yoğunlaşması ve giderek çatışma durumuna geçmesine sebep olmaktadır. Yani topluma karşı sorumluluğunu

¹³⁷ TÜRKOĞLU Orhan; a.g.e., s. 28-30

¹³⁸ GASSET, Ortega y; Kütlelerin İsyanı, İstanbul 1996 s. 77

Yitiren insanın aynı zamanda kültürel değerler, semboller ve davranış biçimleriyle de ilgisini koparması sosyal harekete girmesini kolaylaştırmaktadır. Yani toplum gerçekleri ile ferдин istekleri arasındaki dengesizlik sonucu olarak beliren farklılaşmalar sosyal hareketlerin bir sebebi olmaktadır. Bu da genellikle toplum kurallarına baş kaldırma, protesto ve ajitasyon şeklinde ortaya çıkar.¹³⁹

Kollektif hareket biçimleri olan bu durumlar genel olarak sosyal istikrarsızlığın, yaygın güvensizliğin hüküm sürdüğü, nüfusun büyük bir kısmında geniş çapta yoksulluk olduğu dönemlerde ve yerlerde, sınıflar arası ve gruplar arası düşmanlığın arttığı sıralarda yada uzun süren bir savaşın ortaya çıkardığı karışıklık dönemlerinde gerçekleşir.¹⁴⁰ Buradan hareketle sosyal hareketlerin insanların yaşadığı hıncalımlı dönemlerin etkisiyle ortaya çıktığını söyleyebiliriz.

Bu dönemleri bir “kriz dönemi” olarak belirten M. Şerif sosyal hareketleri bir kollektif etkileşim süreci olarak görmekte ve meydana gelmelerini uzun süren yoksunluk, güvensizlik yada engellemelere bağlamaktadır. Bu kritik durumlar kollektif etkileşimlerin pek çok kez tekrarlanmasına sebep olur. Kollektif etkileşimin odak noktasını saptarken, güdümsel etkiler (toplu yoksunluk, engellenme, güvensizlik) tabii ki çok önemlidir. Ancak güdümsel etkiler, zihinsel (bilişsel) etkilerden bağımsız olarak işlemez. Yaygın fikirler ve inançlar, insanların o sırada bunları nedenli benimsedikleri, durumun ne ölçüde belirli yada belirsiz olduğu ve dolayısıyla durumdaki olası seçeneklerin sayısı önemli faktörlerdir. Krizin ve sosyal huzursuzluğun kapsamı ne kadar genişse ve etkileşim anlarının süresi ne kadar uzunsa zihinsel, güdümsel, sosyo-kültürel ve siyasi etkilerde birbirine o kadar bağılı olur.¹⁴¹ Hareketin şiddeti ve etkisi de bu faktörlerin etkisiyle şekillenir.

Bunların yanında fertlerin başarı kabiliyeti ve meydana getirme güçleri kayboldukça sosyal hareketlere katılma eğilimlerinin gittikçe gözle görünür bir

¹³⁹ GASSET, Ortaga y; a.g.e, s. 77

¹⁴⁰ ŞERİF, Muzaffer –Carolyn W; Sosyal Psikolojiye Giriş. I., İstanbul 1996, S. 353

¹⁴¹ ŞERİF, Muzaffer-Carolayn W.; a.g.e., s. 716

şekilde arttığı belirtilmektedir. Burada fayda ve benliğinden kaçıp kurtulmakla sosyal hareketlere yakınlık arasındaki bağlantı açıkça görülür.¹⁴² Ayrıca bir gaye yokluğundan dolayı ortaya çıkan bunalım da insanları, rüzgarda savrulan yaprak misali toplumda etkisiz ve korumasız hale getirir. Böylece fert sosyal hareketlere girmek için büyük mesafe almıştır. O bu durumda nefret ile doludur ve “ihtiraslı nefret, bireyin boş hayatına anlam ve gaye kazandırmıştır.”¹⁴³

Herhangi bir sosyal harekette psikolojik bir kitlenin oluşabilmesi için bazı uyarıcı etkilerin olması gereklidir. Birçok bireyin rastlantıyla yan yana bulunması, kendilerine organize olmuş bir kitlenin karakterini vermez. Belli bir “amacı” olmaksızın genel bir meydana toplanmış binlerce kişi asla psikolojik bir kitleyi oluşturamaz.¹⁴⁴ Bu amaç ile birlikte kitlenin her ferdi, diğerlerini kendinden hisseder, büyük değişimleri hedefler ve büyük fedakarlıklara kalkışır.

Hızla değişen çoğulcu toplumlar günümüzde çok köklü problemlerle karşı karşıya bulunmaktadır. Bunların en önemlilerinden biri de sosyal hareketlerdir. Sosyal hareketler toplumda yeni bir hayat tarzını, yeni bir modeli oluşturmak için eylemde bulunan kolektif bir davranış biçimidir. Bu bakımdan sosyal hareketler bir yandan hayatın akışıyla yetinmeyen toplumsal rahatsızlıkları dile getirirken, öte yandan bunların çözümlenmesi için yeni çareler önerir.¹⁴⁵ Toplumsal rahatsızlıkların çözümü için her sosyal hareket, farklı derecelerde değişimi hedeflemektedir.

Sosyal hareketler, sosyal düzendeki temel değişimleri kapsar. Sosyal hareket, geniş bir toplum içindeki tutumları, davranışları ve sosyal ilişkileri değiştirmek üzere uyumlu çabalara girişmiş insanlardan meydana gelen gönüllü bir birliktir. Bu değiştirme faaliyeti iki derecede gerçekleşebilir. Bazı sosyal hareketlerin amacı, sosyal düzeni tamamıyla değiştirmektir. Bazılarının amacı ise, sosyal düzenin bazı kısımlarında değişiklik yapmaktır. Bunlardan birincisine

¹⁴² HOFFER, ERİCH; *Kesin İnançlılar*; İstanbul 1978, s. 54-55

¹⁴³ HOFFER, ERİCH; a.g.e., s. 131

¹⁴⁴ Bon, Gustave Le; *Kitleler Psikolojisi*, İstanbul 1997, s. 20

¹⁴⁵ Türkoğan, Orhan; a.g.e., S.11

devrimci, ikincisine ise reformcu sosyal hareketler adı verilmektedir. Reform hareketleri genel olarak faaliyetlerinde, mevcut geleneklere önem verdikleri ölçüde saygı görürler. Buna karşılık devrimci hareketler, sosyal nizamı tamamen yeni baştan kurma yolundaki amaçlarına engel olduğu için geleneklere hücum etme eğilimindedirler. ¹⁴⁶Özetle sosyal hareketlerin amacı, barışçı yollarla veya şiddete başvurarak toplumsal bir değişimi gerçekleştirmektir. Hareket amacına ulaşmak için gösteri, protesto, grev, boykot, miting gibi çeşitli yollara başvurur. ¹⁴⁷

3- Sosyal Hareketlerin Yapısı ve Metotları

Bazı sebeplerin etkisiyle meydana gelen sosyal hareketler, her şeyden önce psikolojik bir kitleden oluşur. Kendine has bir özelliğe ve ruha sahip olan bu psikolojik kitle ferдин davranışlarının ve duygularının değişmesine sebep olur.

a-Psikolojik Bir Kitle...

Kitleyi meydana getiren bireyler kimler olursa olsun; yaşama biçimleri, iş güçleri, karakterleri veya zekaları ister benzer ister ayrı olsun, kalabalık haline gelmiş olmaları onlara bir nevi kolektif ruh aşılır. Aşılana bu ruh onlara farklı yerlerde ve tek başlarına dahi olsalar, düşüneceklerinden ve yapacaklarından tamamıyla başka hissettirir, düşündürür ve yaptırır. Böylece ferдин kitle içinde bilinçli kişiliği ortadan silinir. Bütün birleşmiş fertlerin düşünceleri ve duyguları tek bir tarafa yönelir. Bu durumda pek açık özellikler gösteren bir kolektif bilinç oluşur. Kitle bir tek varlık haline gelir ve "Kitlelerdeki zihniyetin tekelleşmesi kanununa" uyar". ¹⁴⁸

Kitle içinde bulunan birey çokluğun, sayı fazlalığının verdiği bir duygu ile tek başına olduğu vakit frenleyebileceği iç güdülerine kendisini terk ederek

¹⁴⁶ Lunduberg, A- Schrag, C,-Larsen, N; *Sosyoloji*, Ankara 1985, s. 309-310

¹⁴⁷ Morgan, Clifford T.; *Psikolojiye Giriş*, Ankara 1995, s.385

¹⁴⁸ Le Bon, Gustanec; a.g.e., s.20-23

yenilmez bir güç kazınır.¹⁴⁹ Kalabalık kitle, içindeki fertlerin kuvvetli bir telkin ile birlikte kendilerinden uzaklaşıp gayret ve aşırı heyecan ile dolu olmaları bazen onların kolayca saldırganlık ve şiddet içeren davranışlarda bulunmalarına sebep olur.

Kitle içindeki bireylerin şiddete yönelmelerini Gustave Le Bon kitle psikolojisine bağlamaktadır. “Tek başına birey için iç güdülerini tatmin etmek tehlikeli olur, halbuki bireyin sorumsuz ve cezasız kalacağından emin bulunduğu bir kitleye karışması, kendisine bu iç güdülere uymak için bütün serbestlikleri verir.¹⁵⁰ Ayrıca grupta aşırı bir telkine maruz kalan bireyler de saldırganlık ve şiddet eylemlerine girebilir. Geçmişin kendilerine baktığı, şimdiki ve gelecek zamanın ise kendilerine bağlı olduğuna kuvvetle inanan bireyler her türlü fedakarlığa girişirler. Bu durumdaki bireyler ölmeyi ve öldürmeyi küçümsedikleri gibi her türlü saldırganlık eylemlerine de girişebilirler.¹⁵¹ Bütün bunlara sebep olan hareket içindeki psikolojik kitle olduğu gibi; birey de bir görevi yerine getirmiş olmanın rahatlığına kavuşur.

Esasen zihni sirayet, kitlelere has olan özelliklerin meydana gelmesine sebep olur. Bir toplulukta her duygu, her hareket sirayet edicidir. Hem o derece sirayet edicidir ki, birey kişisel çıkarlarını topluluğun çıkarlarına kolayca feda eder. Kitle psikolojisi kitle içindeki bireylerde, yalnız yaşayan bireylerin karakterlerine oranla zıt karakterler meydana getirir. Bir kitleye bağlı olan birey, uyutulan bir kişiye benzer.¹⁵² Tıpkı uyutulan kişi gibi kitle içindeki bireyde de irade ve aklını kullanma kabiliyeti kaybolmuştur.

Özetle psikolojik bir kitle içindeki bireyin psikolojisinde meydana gelen değişimleri şöyle belirtebiliriz:

1- Bilinçli kişiliğin kayboluşu,

¹⁴⁹ Le Bon, Gustave; a.g.e., S. 26

¹⁵⁰ Le Bon, Gustave; a.g.e., s. 50-51

¹⁵¹ Hoffer, Eric ; a.g.e., s. 96-97

¹⁵² Le Bon, Gustave; a.g.e., s. 26-27

2- Bilinçaltı ile hareket eden kişiliğin hakimiyeti,

3- Duyguların düşüncelerin sirayet yoluyla aynı yöne doğru yönelişi,

4- Telkin edilen düşüncelerin uygulamasına hemen başlamak isteğidir. Bu özellikleri taşıyan insan artık kendisi değildir. İradesi kendisine rehber olmaktan çıkmış bir otomatik haline gelmiştir.¹⁵³

b-Yapı Malzemeleri...

Sosyal hareketlerin yapısında birleştirici faktör olarak bazı unsurlar mevcuttur. Bunlar Eylem (Meşguliyet), Şüphe, Nefret, Taklitçilik, Kandırış ve Zorlamadır. Bir amaca yönelik eylemde bulunan insanlar birliktelik sağlarlar. Herhangi bir haykırıyla ifadesini bulan eylem, hayal kırıklığı içindeki insanlarda olumlu tepki doğurur. Hayal kırıklığına uğramış kimselerin aklından sızan tatsız salgı, her ne kadar korku ve kötü düşüncelerin eseri ise de, hoşnutsuz kimseleri bir araya getirmede ve birleştirmede etkilidir. Şüphe de bu tatsız salgının yapısında bulunan bir elemandır. Ve böylece bir faktör vazifesi görür. Birbirlerini kontrol etme, gammazlama, casusluk etme ve şüpheyile bakma, kendine şüpheyile bakma gibi gergin bir hava kitlede vardır. Kendilerinin şüpheyile kontrol edildiğini devamlı hisseden taraflar, bundan kurtulmak için kendilerinden beklenen davranış ve fikirleri büyük bir gayretle benimserler.¹⁵⁴ Hayal kırıklığına uğrayan kimselerde ve kendine güvensizlik duyanlarda taklitçilik çoğalır. Sıkıntılara, kusurlara, yetersiz benliğe ve bu benliği reddeden kimseler gittikçe artan bir taklitçiliği benimserler. Taklitçilik çoğu zaman, bir problemin hal çaresine giden kestirme yoldur. Beraberlik halinde bulunan insanların taklit etme özellikleri vardır. Bu kitle hareketinin hem lehine hem aleyhine olan durumdur. Sadık kimseler kolayca yönlendirilir ve güdüdür. Fakat bunlar yabancı etkilere de kolayca kapılabilirler. Bütün kitle hareketleri yabancıların taklit

¹⁵³ Le Bon, Gustave; a.g.e., s.28

¹⁵⁴ Hoffer, Erich; a.g.e., s. 156-160

edilmesine karşı bir tutum izler. Yabancıları taklit edenlere hain damgası vurulur.¹⁵⁵

Bunların yanında birleştirici faktör olarak "nefreti" belirtebiliriz. Birleştirici unsurların en kolay bulunanı ve en geniş kapsamlısı nefrettir. Kitle hareketi ortada nefret olmaksızın asla genişleyemez. Ortak bir nefret, birbirlerine uymayan insanları bile bir araya getirdiği gibi, bireyler arasındaki heyecanı ve enerjiyi yüksek tutar. Ayrıca kandırış ve zorlama diğer birleştirici faktörlerdir. Burada propagandanın etkisi büyüktür. Kitle hareketleri bugün çoğu insan tarafından önemli bir kudret olarak kabul edilen propagandayı kullanır. Propaganda yolu ile insanlar etkilenir. Propaganda sadece açık fikirli insanlara nüfuz eder. Ve onlara fikir açıklamaktan çok, onlarda zaten mevcut bulunan fikirleri açıkça dile getirmesi için bir zorlama ve baskı yapar. "Hünerli bir propagandacı kendisini dinleyenlerin aklında zaten ısınmış olan fikirleri ve ihtirasları kaynar hale getirir". Bunlar "... propagandacının ateşli sözlerinden kendi ruhlarının nağmelerini duyarlar." Propaganda zorlama ile yapıldığı vakit daha ısrarlı ve gayretli bir şekil alır.¹⁵⁶

c-Teşkilat...

Sosyal hareketlerin benzer toplum olaylarından ayırıcı nitelikleri arasında; asgari düzeyde de olsa belirli bir örgütlenmenin var olması, toplumu dönüştürmeye yönelik bilinçli bir angajmanın bulunması ve bu angajmanın da normatif bir nitelik taşıması yer almaktadır.¹⁵⁷

Sosyal hareketler kuvvetli bir örgüt ve teşkilat kurmalarıyla fertleri tatmin edebilirler. Bir kitle hareketi, hayal kırıklığı altında ezilenleri, bazı gerçeklerin nedenlerini onlara anlatmak veya onların hayatına ızdırap veren güçlüklerin çaresini bulmak suretiyle tedavi etmeye çalışmaz, fakat o kişileri yetersiz

¹⁵⁵ Hoffer, Erich; a.g.e s. 134-137

¹⁵⁶ Hoffer, Erich; a.g.e s. 122-124, 134-140

¹⁵⁷ Vergin, Nur; "Toplumsal Protesto ve Dinsel Hareketler", İ.Ü.İ.F.Mecmuası, C.XXXVI,S.1-4, İstanbul 1980, s. 99

kişiliklerinden kurtarmak suretiyle tedavi etmeye çalışır. Bu tedaviyi de o kişileri sıkı, örgütlü ve ümit veren bir topluluğun içine almak suretiyle yapar. Bu sebeple bir kitle hareketinin başarılı olması için daha ilk anlardan itibaren kapalı bir teşkilat kurması ve bütün taraftarlarını bu teşkilat içinde eriterek, teşkilatın ayrılmaz bir parçası haline getirecek güce sahip olması gerekir. ¹⁵⁸

Teşkilatın parçası olan üyeler bir ideolojiyi benimsemişlerdir. Bu açıdan sosyal hareket, belli sayıda kişinin veya grupların dini, sosyal, siyasi, ekonomik bir zemine yada herkesi kapsayan bir ideolojiye örgütsel biçim verme ve bunları yayma girişimleridir. Bu çabalar başarılı olursa bir sosyal hareket dini mezhep, işçi sendikası, siyasi parti yada bir hükümet haline gelir. Bu seferde hareket kabuklaşır ve sert bir yapıya dönüşür. ¹⁵⁹ Sosyal hareketler içerisindeki bu teşkilatlanma ve örgütlenme süreci ise siyasi kadronun artmasına sebep olduğu belirtilmektedir. Bu durumda bireyin grupla özdeşleşmesi önemlidir. ¹⁶⁰

d-Lider...

Kuvvetli bir teşkilatın başında iyi bir liderin bulunması sosyal hareketlerin başarısı için gerekli bir şarttır. Kitle hareketi bir çok kişinin ideallerini gerçekleştirmek için hep birden aynı rehberi seçmelerinden ileri gelmektedir. Bu rehber bir insan olabileceği gibi bir kavram, bir anlam, bir fikir, bir ideoloji olabilir. ¹⁶¹ Rehber ne olursa olsun, mutlaka sosyal hareketin başında bir lider bulunur.

Lider ise havarisi olacağı düşünce tarafından sihirlenmiş kişidir. Onun dışında her şey silinir ve hurafe görülür. Liderler çoğu zaman düşünce adamı değil, aksiyon adamıdır. Liderin kitleyi etkileyebilmesi için önce bizzat kendisi bir inancın hükmü ve nüfuzu ile büyülenmiş olmalıdır. Kitle içindeki lider,

¹⁵⁸ Hoffer, Erich; *Kesin İnançlılar*, s. 62

¹⁵⁹ Şerif, Muzaffer-Carolyn W. ; *Sosyal Psikolojiye Giriş-II*, s. 722

¹⁶⁰ Huntington, Dominguez; *Siyasal Gelişme*, s. 45-47

¹⁶¹ Mardin, Şerif; *İdeoloji*, Ankara 1982, s. 46-47

kitlenin ruhuna bazı düşünce ve inançları yerleştirmek için başlıca üç usule başvurur. Bunlar; İddia, Tekrar ve Sirayettir. Her türlü kontrolden, her çeşit ispattan uzak saf ve sade iddia, kitlelerinin ruhuna bir fikir yerleştirmek için en emin araçtır. Bununla beraber iddianın gerçek bir etki meydana getirmesi için mümkün olduğu kadar aynı kelimelerle tekrar edilmesi gerekir. Tekrar edilen düşünce kanıtlanmış bir gerçek gibi kabul edilinceye kadar ruhlara yerleşir. Ve diğer insanlara sirayet eder.¹⁶² Sonra bütün düşünceler kitlede genellikle dini bir hüviyete bürünür. Arkasından körü körüne itaat, korkunç hoşgörüsüzlük gibi davranışlar görülür. Kahraman saydıkları bir lider kendileri için tartışılmaz bir ilah hükmüne bürünür.¹⁶³

e-Entelektüel Kişiler ve Söz Ustaları...

Bir kitle hareketinde liderden başka söz ustaları, düşünce adamları, hatipler ve entelektüel kişiler bulunur. Büyük bir sosyal hareket kökleşmiş geleneklere karşı kendi yolunu açmaya çalışır. Geleneklerle mücadele eder. Ancak yeni eğilimlerin ezici etkisi altında gelenekler yok olup gitmez. Gelenekler insanların bir parçasıdır. İnsanların ne olduklarını ve ne olmaları gerektiğini tanımlar. “İnsanlar yeni tutunacakları inançlar olmadığı sürece inançlarının sorgulanmasına ve reddedilmesine tahammül edemezler”. Bu sebeple her sosyal hareket var oluş gerekçesiyle doğar, bu gerekçe onun ideolojisidir. Sosyal hareketin amaçlarını ve stratejilerini dile getiren kısa ifadeler (genellikle sloganlar ve programlar) oluşturulur. Bu yüzden her büyük sosyal harekette lider konumlarında entelektüel kimseler vardır. Sosyal bir hareketin etkili olabilmesi için, yaygın huzursuzluğun kısmı süreçlerini bütünleştirip uyum içine sokacak bir görüşe ihtiyaç vardır. Bu göreve engin bilgiye, tecrübeye, eğitime sahip ve sosyal hareketin kaderini belirlemek için kendini tehlikeye atan entelektüel kişiler üstlenir.¹⁶⁴ Bu kişilere Erich Hoffer “söz ustaları” demektedir. Ona göre söz

¹⁶² Le Bon, Gustave; a.g.e., s. 112-113

¹⁶³ Le Bon, Gustave; a.g.e., s. 67-68

¹⁶⁴ Şerif, Muzaffer- Carolyn W. ; Sosyal Psikolojiye Giriş-II., s. 732

ustaları; bir din adamı, peygamber, yazar, sanatkar, müzisyen, öğrenci veya aydın bir kişi olabilir. Söz ustaları, ezilmişlerin ve haksızlığa uğramışların savunucularıdır.¹⁶⁵ İyi bir psikolog ve hatip olan bu kişiler kitle ile sıkı temaslarda bulunup, onları etkilemek için bir takım hayallerin canlandırmasını çok iyi bilirler.¹⁶⁶ Canlanan bu hayaller, kitle içindeki bireylerin hareketle yüksek bir düzeyde bütünleşmesine hizmet eder.

f-Sempatizanlar...

Bir harekete daima misyon duygusuyla sahip çıkılır. Bu misyon duygusunun altında belirli bir sınıftan, yaş veya gelir grubundan kişilere aktarılıp, yayılmaya çalışılan bir mesaj, bir formül, bir zemin vardır. Fakat bu misyona her üyenin katılımı farklılık arz eder.

Her bir sosyal hareket belirli bir misyonu temsil eder. Bu misyondan hareket üyelerinin farklı yerlerde dahi olsalar haberleri vardır. Aslında sosyal hareketler, bir çekirdekten çıkarak yayılır. Bu çekirdek aynı misyona çeşitli derecelerde kendini vakfeden ve birbirleriyle belirli statü ve rol ilişkileri içinde olan bir gruptan oluşur. Zamanla üye sayısı artan bu çekirdek etrafında, çok sayıda izleyen ve sempatizan olabilir.¹⁶⁷ Çoğu defa sempatizanlarla hareketin sadece bir gönül bağı vardır.

g-Eylemler ve Sloganlar...

Sosyal bir hareket amacına ulaşması için kamu oyunun dikkatini çekme, grev, boykot, miting ve protesto gibi çeşitli yollara baş vurur.¹⁶⁸ Olağan ifade yollarının kapalı olması sosyal hareket içindeki kitlenin böyle olağan dışı katılımlara girmelerine sebep olur. Bu tip katılımlara giren fertler, kendilerini

¹⁶⁵ Hoffer, Erich; a.g.e., s. 165-170

¹⁶⁶ Le Bon, Gustave; a.g.e., s. 59

¹⁶⁷ Şerif, Muzaffer- Carolyn W.; a.g.e., Giriş-II, s.725-726

¹⁶⁸ Morgan, Clifford T. ; a.g.e., s. 385

ifade etmek için başka hiçbir yolun olmadığını düşünürler. Ve buralarda kitlede biriken elektrik, sloganlardan ve haykırışlardan, yıkıcı ve tahrip edici şiddet boyutlarına kadar olan bir eylemle boşaltılır.

Sosyal hareket içinde bulunan bir kitle, amaçlarını ifade etmek için kısa sloganlar kullanır. Bu sloganlar o kitle ile özdeşleşmiş kelimeler durumuna gelir. Fakat Sabri Ülgener'e göre, bu kelimelerin artık ruhları gitmiş cesetler gibi içleri boşaltılmıştır. "Boşalma ve kuruma ile beraber söz ve deyimlerin peş peşe slogan haline dönüştüğü bir döneme ayak basılıyor. Slogan aslında, bir savaş narası, bir hücum çığılığı demek! Ritim ve ton olarak yankılanışı, akıl ve mantık tarafına seslenişinden daha güçlü ve sürükleyici... Slogan, bu haliyle davaya taraftar katmak veya hasım yaratmak noktasında paketlenip ileri sürülen kısa, toplu ifade şekilleridir... His ve emosyon tarafına ağırlık vererek davaya her ne zaman güç katılmak yoluna gidilse slogan imdada yetişiyor ve yetiştiği yerde akıl ve mantık duygusallığın gerisinde kalıyor.¹⁶⁹ Kitle içindeki fertler bu kavramlarla özdeşleşir ve onlarla nefes alıp verir.

Kitle hareketlerinin bir diğer metodu da mevcut grup bağlarını yıkmayı hedeflemesidir. Potansiyel bir sosyal hareket taraftarları arasında en uygun kişi, kendinin küçük, anlamsız ve yoksul olan yönlerini maskeleyerek içine karışacağı ve içinde kişiliğini eriteceği bir kapalı topluluktan yoksun olan bağımsız kişilerdir. Dolayısıyla kitle hareketlerinin önemli sayıda taraftar toplayabilmesi için mevcut grup bağlarını yıkmaları gerekmektedir. Aile, kabile, vatan, vb. bağlarının zayıfladığı ve çöküntü halinde olduğu bir yer bulan kitle hareketleri, derhal oraya sokulur ve meyvelerini toplar.¹⁷⁰ Günümüzde bazı kitle hareketlerinin ve ideolojilerinin grup bağlarını ve değer yargılarını ortadan kaldırmayı amaçlaması buna örnek teşkil etmektedir. Fert ile grup arasındaki bağları zayıflatıp, kendi hakimiyetini kurmayı hedeflemektedir.

¹⁶⁹ Ülgener, Sabri F. ; " "İzm" ler ve Sistemler I. Slogan Çağı ve "İzm"ler Savaşı", İ.Ü.İ.F. Mecmuası ,C.XXXVI,S.1-4, s. 38

¹⁷⁰ Hoffer, Erich; Kesin İnançlılar, İstanbul 1980, S. 55

4-Sosyal Hareketlerin Özellikleri

Her büyük sosyal hareketin temelinde, nüfusun bir kesiminin (örneğin; belirli bir meslekten veya sosyo-ekonomik sınıftan kişiler, yaşlılar gibi) yada ülkenin büyük çoğunluğunun paylaştığı bir huzursuzluk ve hoşnutsuzluk vardır. Paylaşılan bu huzursuzluğun veya hoşnutsuzluğun altında yatan şey temel ihtiyaçların (yiyecek, giyecek, barınma, vb.) karşılanmaması, büyük çapta işsizlik, enflasyon, her hangi bir sınıfın sömürsü, insanların sosyal bağlarında yaygın güvensizlik yada geleceğin belirsizliği olabilir; yada huzursuzluk ve hoşnutsuzluğun güdüsel temeli, yoksunlukların, engellemelerin ve güvensizliklerin yaptığı etki de olabilir.¹⁷¹ Bütün bu etkiler sonucunda meydana gelen sosyal hareketler kendi yapılarına has bazı özellikler taşırlar.

Her sosyal hareket bir şekle bürünür; her hareket kendine zaman içinde sabit ve sağlam bir şekil verme eğilimindedir. Hareket şekli ne olursa olsun bir dernek, bir parti, bir organizasyon-örgüt haline dönüşür. Fakat örgütün çekirdeği içinde daima geniş bir çevre, örgüte dahil olmaksızın sadece fikri (ideal) bir ilgi ile hareket eder. Örgüt çok kabuklu ve sert bir hal alınca hareketi sertleştirmek tehdidinde bulunur. O zaman sosyal kuvvetinden bir kısmını kaybeder. Ayrıca halkın fikir özgürlüğü arttıkça sosyal hareketlerde buna bağlı olarak çoğalır ve zenginleşir. Kessler'e göre; bir halkın fikir hayatı ne kadar serbest ise hareket ve fikir akımları da o kadar zengin olur.¹⁷²

Sosyal hareketlerin genel özelliklerini belirtecek olursak, bunları şöyle sıralayabiliriz:

1. Bir sosyal hareket zaman boyutu içinde çeşitli aşamalar gösterir. Sosyal değişim için yapılan sınırlı girişimler, başlangıçta başarısız olabilir, ancak hareket daha sonra yeniden canlanarak devam eder. Kısmi başarılarından sonra bir durgunluk dönemine girer, fakat bir süre sonra köklü amaçlara yönelik olarak tekrar başlar.

¹⁷¹ Şerif Muzaffer- Cralolyn W.; a.g.e., s. 724

¹⁷² Türkdogan, Orhan; Sosyal Hareketlerin Sosyolojisi, s. 38

2. Bir sosyal hareket ortak bir güdüsel temeli olan insanların etkileşimidir. Bu temeli belirli güdülerin engellenmesi oluşturur.

3. Bir hareket engellenen kişilerin kendileri tarafından yürütülmekle birlikte, çoğu zaman engellenen gruba sempati duyan kişilerden yardım görür.

4. Bir hareket, grubun şikayetlerini ve amaçlarını formüle edip kamuoyuna duyuracak bir örgüt ortaya çıkarır.

5. Bir hareketin amacı, barışçı yollarla veya şiddete baş vurarak toplumsal değişmeyi gerçekleştirmektir. Bazı sosyal hareketlerin amacı, sosyal değişmeyi gerçekleştirmektir. Bazı sosyal hareketlerin amacı ise, sosyal değişmeyi önlemek de olabilir. Ku Klux Klan hareketlerinde olduğu gibi. Bu tür sosyal hareketlere, karşı hareket adı verilir.

6. Bir sosyal hareket, sosyal hareketi gerçekleştirebilmek için kamuoyunun sempatisini ve ilgisini kazanma, sloganlar kullanma, grev, boykot, miting, gösteri, ayaklanma ve protesto gibi çeşitli yollara başvurur.¹⁷³ Ortega, kitlelerin kamu hayatında etkinliklerini “direkt hareket” şeklinde belirtmektedir.¹⁷⁴

Sosyal hareketler arasında taraftarların transferi olabilmektedir. Bütün sosyal hareketler birbirinin yerini tutabildiği gibi başka sosyal harekete de dönüşebilir. Bütün kitle hareketleri birbiriyle rekabet içindedir. Ve birinin kazandığı taraftar diğeri için bir kayıptır. Bir kitle hareketi, başka bir tipte bir hareketin özelliğini taşıyabilir.¹⁷⁵ Ayrıca sosyal hareketler birbirleriyle bağlantılı ve dayanışma içinde de olabilirler. Örneğin öğrenci hareketleri, sadece eğitim konusu ile ilgilenmemiş, diğer sosyal olaylara da duyarlı olmuştur.

Ayrıca sosyal hareketlerin şu özellikleri mevcuttur:

- Sosyal hareket içindeki bireylerin kışkırtılma yeteneği ve kızgınlığı: Kitleler hemen hemen tamamen bilinç altı tarafından yönetilir. Fiilleri beyinden

¹⁷³ Morgan Clifford T.; *Psikolojiye Giriş*, s. 382-384

¹⁷⁴ Ortega, y Gasset; *Kitlelerin isyanı*, s. 98-99

¹⁷⁵ Hoffer, Erich; *Kesin İnançlılar*, s. 33

ziyade omuriliğin kontrolü altındadır. Fiilleri tam olabilir, fakat bunları beyin idare etmediğinden birey kışkırtmaların durumuna göre hareket eder. Kitleler kolaylıkla cellat, fakat aynı zamanda aynı kolaylıkla yüksek bir dava uğrunda şehit olabilirler. Kitle halinde bulunan bireyde imkansızlık mefhumu kaybolur. Bireyler kitle içinde farklı bir hüviyete bürünürler, tek başına olan bir adam bir sarayı ateşe veremeyeceğini, bir mağazayı yağmalayamayacağını bilir ve böyle bir şeye girişmek hemen hemen hiç aklına gelmez. Ancak bir sosyal harekete mensup kişi aldığı telkine derhal uyar ve beklenmeyen bir engel şiddetle parçalanır, yıkılır.

- Kitlelerin telkine kapılma yeteneği ve çabuk inanırlılığı: Kitleler çoğu zaman telkine hazır bir dikkat ve bekleme durumu içerisinde bulunurlar. İlk yapılan telkin derhal sirayet yoluyla bütün zihinlere kendisini kabul ettirir ve yönünü belirler.¹⁷⁶ Bireyler kitlenin hürriyeti için çalışırlar, ancak kitle hareketleri bir defa tutunup yürümeye başladıktan sonra ferdi hürriyeti tanımazlar. Bir kitle hareketi kurduğu düzenin ölüm-kalım mücadelesine giriştiği ve kendisinin iç ve dış düşmanlarına karşı savunma mecburiyetinde bulunduğu müddetçe başlıca meşguliyeti, fertlerin kişisel isteklerinden, kişisel görüşlerinden ve çıkarlarından vazgeçmeleri demek olan, birlik ve feragati sağlamaya çalışmak olacaktır. Bu ise "istibdada karşı hürriyetin zulmü olacaktır."¹⁷⁷ Hürriyet elde etmek için sosyal harekete giren birey, kendi hürriyetini kaybedecektir. Ama çoğu zamanda bunun farkında olmayacaktır.

- Kitlelerin duygularının abartılığı ve basitliği: Bunun sebebi, telkin ve sirayet yoluyla duygular büyük bir hızla yayıldığından, katılma sonucunda o duygunun gücü büyük oranda artmış olur.

- Kitlelerin taassubu, baskıcılığı ve muhafazakarlığı: Akıl ve yargılama

¹⁷⁶ Bon, Gustave Le; *Kitlelerin Psikolojisi*, s. 35

¹⁷⁷ Hoffer, Erich; a.g.e., s. 51-52

yoluyla değil de telkin yoluyla inançlar meydana geldiği için kesin olarak kabul edilir.¹⁷⁸ Bunları uygulamayanlar kitlede baskı ile karşı karşıya gelirler.

E-GENÇLİK HAREKETLERİ

Gençlik hareketleri artık günümüz toplumlarında savaş, sefalet, enflasyon kadar yaygın ve önemli bir problem olarak kendini göstermektedir. 1960'lı yıllardan itibaren bu hareketler bütün toplumlarda hızlı bir ivme kazanarak meydana gelmiştir. Genellikle “gençliğin baş kaldırışı”, “Gençlik eylemleri” veya “Gençlik hareketleri” olarak adlandırılan bu oluşum daha çok yüksek öğretim kurumlarından kendini ortaya koymuştur. Bu yüzden çoğu zaman bu hareketlere, “Öğrenci hareketleri”adı verilmiştir.

1-Gençlik Hareketlerinin Sebepleri

a-Psikolojik Görüş Açısından

Öğrenci hareketlerinin çok çeşitli sebeplerin etkisiyle meydana geldiğini belirtenler vardır. Bunlar arasında psikolojik görüşe mensup olanlar, ferdin çocukluktan gençliğe geçiş döneminde, kendisini özdeşleştirebileceği kişileri ne toplumda ne de ailesinden bulamamasını sebep olarak göstermektedirler. Bu bakış açısına göre, günümüzde genç babasına benzemek istemektedir. Çünkü ona bir “alle babası toplumsal otorite” olarak görünen babası, hızlı sosyal değişimler sonucu ilkel bir görünüm kazanmıştır. Babasının yerini alacak başka bir modelde toplum tarafından verilmemektedir.¹⁷⁹ Gençin büyümesiyle anne ve babasını otorite olarak görmemesi onları yetersiz bulması ve toplum tarafından da onların yerini alacak herhangi bir otorite örneği verilmemesi sebebiyle toplumda yaşlılarla gençler arasında bir çatışmanın oluşmasına sebep olur Bu kuşak

¹⁷⁸ Bon, Gustave Ce; a.g.e., s. 36

¹⁷⁹ Kışlalı, A.Taner, Siyaset Bilimi, Ankara 1996, s.151

çatışması olarak kendini gösterir.

Buradan hareketle gençlik hareketlerinin oluşması ve gençliğin şiddete yönelmesinin sebebi olarak psikologlar; derin bir mahrumiyet duygusuna, mutlak gerekli olan şeye sahip olunmadığı duygusuna tepki olarak meydana geldiğini belirtmektedirler. Bunun sebebi olarak geçerli özdeşleşme görüntülerinin hem ailede hem de toplumda verilmemesi gösterilmektedir.¹⁸⁰

b-Biyolojik Görüş Açısından

Gençliğin özellikle üniversite gençlik hareketlerinin biyolojik verilere göre açıklamaya çalışanlar da vardır. Bunların başında Roger Masters ve Sigmund Freud gelmektedir. Masters'a göre gençlik hareketlerinin sebebi biyolojiktir. Masters bu fikirlerine, insanların doğal ihtiyaçlarının karşılanması görüşünden hareketle, maymunları gözleyerek ulaşmıştır. Topluluk içinde gençlerin, yetişkinler hiyerarşisi içerisinde yerini alana kadar saldırgan hareketler sergilediğini belirtir. Üniversite gençliğinin de yetişkinler arasında yerini almamış olması ve çocukça faaliyet biçimleri sürdürmekte olması sıkıntılarının bir çoğunun sebebidir. Yaşama biçimleri bu görüşe göre onların saldırganlık desteklerini boşaltmak imkanını tanımamaktadır. Masters'a göre modern toplum cinsel isteklerini daha erken uyandırırken (reklam, kitle kültürü, yeni töreler, şehirleşme) ve bilgilerini artırırken, yetişkinlerin sorumluluklarını alma imkanından yoksun bırakmaktadır. Diğer toplumsal kurumlardan gitgide daha fazla kopmuş olarak, bütün genç bireylerinin toplumsal ilişkiler ve yetki sahipleriyle boy ölçüşecek grupları oluşmaktadır. Meşru yollar bulunduğu Masters'a göre saldırganlık şiddete dönüşmeyecektir.¹⁸¹ Masters'ın bu fikirleri çok farklı boyutlarda kendini gösteren gençlik hareketleri için eksik bir yaklaşımdır. Sadece insanın cinsel dürtülerini ele alıp daha çok sosyal sebeplerden oluşan gençlik hareketlerini açıklamak mümkün değildir.

¹⁸⁰ Kışlalı, A.Taner, *Öğrenci Ayaklanmaları*, Ankara 1974, s.20

¹⁸¹ Kışlalı, A.Tamer; a.g.e., s.22.23.

Günümüz gençlik hareketlerine biyolojik kökenli bir açıklama getiren görüş, gençlik enerjisindeki tüketilme yollarındaki tıkanıklardan hareket etmektedir. Bu teorisyenler arasında Freud da vardır. Freud, Libido adını verdiği cinsel içgüdüleri¹⁸² insan davranışlarının temeli saymaktadır. Freud insanları saldırganlığa iten sebep olarak, cinsel dürtülerin bastırılmasını göstermiştir.¹⁸³ İd tarafından ortaya atılan cinsel ihtiyaçların, süper ego tarafından kısıtlanması ona göre egoyu saldırgan ve yıkıcı bir tutum içine itecektir.¹⁸⁴ Freud'a göre böylece insan içinde depolanan enerji boşalacaktır.

Freud'un bu görüşleri ve diğer biyolojik açıklamalar Karen Horney ve Robert K. Merton, tarafından eleştirilmektedir. Merton Freud'un da içinde bulunduğu ve bazı psiko-sosyolojik teoriler öne süren araştırmacıların insan davranışlarının yegane belirleyicisi olarak biyolojik iç güdüleri gösteren anlayışa karşı çıkmaktadır. Ona göre insanın içinde yaşadığı toplumla hiç durmaksızın mücadele halinde olduğu hususu ve biyolojik itilmelerle sosyal frenlemenin arasında devamlı bir harp halinin mevcut olduğu fikri hayli şüphelidir. Merton'a göre insanı iç güdeler yığını olarak kabul etmek; "İnsanın portresinden ziyade insanın karikatürüdür". Ayrıca ona göre insan davranışları ve davranış sapmaları alanında yapılan araştırmalar ve çalışmalar ; davranış sapmalarının frekanslarının neden değişik sosyal yapılarda birbirinden farklı olduğu ve neden "davranış sapmaları tiplerinin" farklı sosyal yapılarda değişik olduğu sorusunu ortaya çıkarmıştır ki, biyolojik iç güdüler teorileri bu soruya cevap vermekten aciz kalır.¹⁸⁵ Ayrıca Karen Horney de Freud'un libido teorisinin içerdiği iddiaların temelsiz ve geçersiz olduğunu belirtmektedir. O'na göre cinselliğin ruhsal yaşam üzerindeki etkisi kabul edilse bile, görünürde cinsellikle hiçbir ilgisi bulunmayan çok çeşitli arayış ve tutumları – örneğin aç gözlülük, cimrilik, inat,

¹⁸² Kazancıoğlu G.Gürdürür –Hülya E.; a.g.e., s.107;Baymur, Feriha; a.g.e., s.68;Şerif Muzaffer – Carolyn W.; Sosyal Psikolojiye Giriş I, İstanbul 1996, s.341

¹⁸³ Bruno, J.Frank; Psikoloji Tarihine Giriş, İstanbul 1996, s.172-174; Fromm,Erich, Kendini Savunan İnsan, İstanbul 1994, s.64-65

¹⁸⁴ Freud, Sigmund; Psikonalize Yeni Giriş Dersleri, İstanbul 1994, s.144-145

¹⁸⁵ Saran, Nephani; Üniversite Gençliği, İstanbul 1975, s.80-81

saldırganlık, düşmanlık gibi- cinsel temelde yorumlamak mümkün değildir. Cinsel iç güdünün bütün bu alanları kapsamaması imkansızdır.¹⁸⁶ Bütün bunlarla birlikte birçok faktöre bağlı olarak ortaya çıkan gençlik hareketlerinin, biyolojik açıdan ele alınarak sadece cinsel dürtülerle açıklamaya çalışmanın mümkün olmadığını söyleyebiliriz.

Ayrıca biyolojik etkenlere dayalı açıklama cinsel özgürlüğün sınırlarının kalkmış olduğu ülkelerde bile önemli gençlik hareketlerine rastlanabilmesini açıklayamamaktadır.¹⁸⁷

c-Marksist (İzah) Görüş

Marksist görüşe göre ise öğrenci hareketleri; sınıf çatışmalarının bir uzantısıdır. Üniversiteye gelen genç bu görüşe göre, burjuva veya küçük burjuva kökenlidir. İşçinin, az topraklı veya topraklı köylünün çocuğunu üniversiteye kadar okutabilme imkanı çoğunlukla yoktur. Ayrıca üretim sürecinin dışında kaldıkları için, öğrencilerin yaşantısı da küçük burjuva koşullarını yansıtmaktadır. Bu sebeple bu görüşe göre öğrenci gençliğin eylem biçimi aslında küçük burjuvazinin eylem biçimidir. Küçük burjuva koşullarının sorumsuzluğu, kaypaklığı, döneçliği ve terörizme yatkınlığı gençlik eylemlerinde doğal olarak görülecektir.¹⁸⁸ Üniversiteyi bitirdikten sonra da küçük bir azınlığın dışında kalanları küçük burjuvaziye katılacaklardır. Yani sosyal sınıfları değişmeyecektir.¹⁸⁹ Böylece Marksist görüş öğrencileri sorumsuz ve kaypak bir çizgide değerlendirip , onlara pek de güvenilecek bir topluluk olarak bakmamaktadır. Marksist bir devrime yapabilecekleri hiçbir katkının olamayacağını belirtmektedirler.

Oysa Lenin ve Mao gibi Marksizmin uygulayıcıları, öğrencilerin eğitim

¹⁸⁶ Horney, Karen; *Psikanalizde Yeni Yollar*, Ankara 1995, s.32-48

¹⁸⁷ Kışlalı, A. Taner; *Siyaset Bilimi*, Ankara 1996, s.155

¹⁸⁸ Kışlalı, A. Taner; *a.g.m.*, s.152

¹⁸⁹ Kışlalı, A. Taner; *Öğrenci Ayaklanmaları*, Ankara-1974, s.23-25

konularıyla sınırlı olan üniversite için mücadelelerini bile yararlı saymış ve bunların ideolojik eğitime ve bilinçlenmesine önem vermişlerdir. Bu günkü gençliği eğitmenin bütün amacı ise onları komünist ahlakla yoğurmaktır. Komünist bir ülkü ve devrim teorisinin gençlere aşılması gerektiğini belirtmektedirler.¹⁹⁰ Ayrıca bu görüş taraftarları, gençliğin sınıflar arası bir dayanışma içine girip işçi sınıfını desteklediğini ve genel bir gelişmeye katkıda bulunduğunu söylemektedirler.¹⁹¹

d-H.Marcuse ve Frankfurt Okulu

Bütün bunlara ilave olarak gençliğe ve özellikle öğrenci gençliğine büyük önem veren "paramarksist" bazı yazarlar vardır. Bunların çıkış noktaları Marksizm olmakla birlikte vardıkları sonuçlar farklıdır. Bunların başında Frankfurt Okulu üyelerinden Herbert Marcuse gelmektedir. Marcuse, Marksın temel devrimci güç olarak saydığı işçi sınıfının, ileri derecede sanayileşmiş ülkelerde sistemle bütünleştiğini ve bu sınıfın yerini artık öğrencilerin aldığını belirtmektedir. Çünkü ona göre teknolojik ilerleme insanın özgürlüğünü kısıtlayıp tek boyutlu bir hale sokar. Bu durum dışında kalan aydın kitle ise öğrenciler ve öğrenci eylemleridir. Öğrenci eylemlerini kapitalist sistemin iç çelişkilerinin bir sonucu olarak saymaktadırlar.¹⁹² Bu görüşe mensup olanlar öğrencileri topluma ihtilal kıvılcımları saçan birer profesyonel ihtilalci şeklinde görmektedirler. Bunlara göre öğrenciler bir nevi "yeni proleterya" hükmündedirler. Bu görüşe göre öğrenci ve gençlik hareketleri sadece çıkarlarını gözetten bir menfaat ve baskı grubu değil, Che Guevara ve Ho Chi Minh gibi milli kurtuluş liderlerinin kahramanlıklarıyla etkilenen devrimci bir harektir. Ancak bu görüş pek çok yönüyle eksik ve hatalı bir görüştür. Çünkü öğrencilerin uzun süre öğrencilik statülerini muhafaza etmemeleri ve bilakis tahsillerini bitirmelerini müteakip kısa bir süre sonra aşırı solun söylemiyle kapitalist düzenin idareci ve teknokrat

¹⁹⁰ Lenin, V.İ.; *Gençliğin Görevleri*, İstanbul 1990, s.29-57; SBF; *Gençlik Hareketleri*, s.6

¹⁹¹ "Toplumda ve Çalışma Hayatında Gençliğin Yeri ve Rolü", *DSK, Kıbrıs*, 1977, s.15,

¹⁹² Kışlalı, A.TANER; a.g.e., s.153-154; Marcuse, Herbert; "a.g.e.", s.56-72

egemen sınıfına katılmaları ve ayrıca çağımızda birer fikir işçisi olarak nitelenen öğretim üyelerinin öğrenciler karşısındaki on dokuzuncu yüzyılda işverenin işçiler karşısındaki durumuna benzetmek imkanının mevcut olmaması,¹⁹³ sebebiyle öğrenci hareketlerini ve öğrencileri toplumda ihtilali gerçekleştirecek "yeni proleterya" olarak görmek kabul edilecek bir fikir değildir

e-Sosyo-Kültürel Yapı Değişmelerinin Etkisi

Gençlik hareketlerinin ortaya çıkmasına sebep olarak cemiyetlerin yaşadığı, sosyal ve iktisadi alanlarda meydana gelen hızlı değişmeler gösterilmektedir. Gerçekten de günümüz toplumları bütünlük ilerlemeler sonucunda meydana gelen, önemli değişmelerle karşı karşıyadırlar.¹⁹⁴ Söz konusu sosyo-ekonomik şartların hızlı değişimi bir yandan geleneklerin etkisini azaltırken, diğer yandan da gençlerin dayanacağı bir değerler sistemini ortaya koymamaktadır.¹⁹⁵ Bu durumda gençlerin normlardan saptığı ve boşlukta kaldığı bir ortam meydana gelecektir.

Aslında gençlik toplumdaki hadiseler ve değişmelere karşı çok duyarlı olan bir kesimdir. Gençler kendilerini geleceğin umudu ve milleti geri kalmışlıktan, çağdaş ve zengin toplumlar düzeyine varmak doğrultusunda değiştirmek görevi ile yükümlü görmektedirler. Bu sebeple toplumsal huzursuzluklardan ve dengesizliklerden hemen etkilenmektedirler. Huzursuzluklarını şu veya bu şekilde dışa vururken huzursuzluklarının kaynağı olan sosyal ve ekonomik yapıdan yabancılaştıklarını da gösteren davranış türlerini sergilemektedirler. Bu durumda gençler ya karşı- kültür oluştururlar, toplumsal kurallara ve kurumlara açıkça baş kaldırırlar veya tam bir sosyal-siyasi

¹⁹³ Giritli, İsmet; a.g.e., s.10

¹⁹⁴ Bostancı, M.Naci, *Kültür ve Değişme*, İstanbul 1990, s.98-101

¹⁹⁵ Kışlalı, A.Taner; *Öğrenci Ayaklanmaları*, s.124

ilgisizlik, geri çekilme ve kendini tecrit etme yolunu seçerler.¹⁹⁶

Geleneksel davranış normları, kişilerin benimseyip kabul ettikleri hareket kuralları değerlerini yitirdikleri zaman gelişen “normsuzluk”, basit anomi olarak adlandırılmaktadır. Buna karşı kültürel değerler içerisinde de bir çöküntü gerçekleşirse, gelişen duruma “acute-anomi” adı verilmektedir. Kişilerin gençlik hayatlarını ve geleceğe matuf davranışlarını regüle eden inanç sistemlerinin dejenerasyonu olan acute-anominin psikolojik üç neticesi vardır:

1- Tüm değer yargılarının kaybı ki, kişiyi sinizme ve hemen tatmini aranılan maddi zevklere iter.

2- Ahlaki inançları yıkar ve kişiyi kültürel gayelerden uzaklaştırır, çöküntü artık kültürel gayeler anlamlarını yitirmiştir.

3- Sosyal hedefleri yok edip neticesinde fertlerde derin bir emniyetsizlik ve topluma güvensizlik doğurur.¹⁹⁷ Köklü sosyal değişimler geçiren toplumlar, bu değişimleri mücadelesiz ve çatışmasız bir şekilde geçirememektedirler. Böyle bir ortamda bulunan fertler kişilik yapılarına göre farklı tepkide bulacaklardır. Bazı kişiler mevcut durumun muhafazasına çaba gösterirken; bazıları da boykot, protesto, işgal ve çeşitli şiddet eylemleri gibi mevcut düzene tepki olacak eylemlere girişeceklerdir.

Aslında gençlerin bu tür olaylara girmesi İbn-i Haldun'un deyimiyle güçlü bir "asabiyet" duygusuna sahip olması ile de açıklanabilir. Yani kendiliğinden oluşan birlik ve kuvveti yapısında taşımaktadır. Bu nedenle bu asabiyet hem dayanışmayı hem de kendi içeriğinde güçlü olmayı saklı tutmaktadır.¹⁹⁸ Kişilerin dayanışma içerisinde olmasına onların ortak çıkarlarının tehdit altında olması, aynı öfkeye ve ortak düşmana sahip olmaları ile

¹⁹⁶Ergil, Doğu; "Siyasal Eylemcilerin Toplumsal Nitelikleri", A.Ü.S.B.F. Basın ve Yayın Yüksekokulu, Yıllık 1977-1978, Ankara 1979, s.252

¹⁹⁷ Altuğ, Hikmet -Köknel, Özcan vd.; a.g.e., s.24

¹⁹⁸ İnan, A.Mithat; a.g.e., s.18

açıklanmıştır.¹⁹⁹ Bu asabiyet içinde olan herhangi bir gençlik grubuna diğerlerinden gelen saldırı; misilleme, intikam ve karşı saldırı ile karşılanacaktır. Şerif Mardin gençlikteki bu durumu “kan davasının mekanizması”na benzetmektedir.²⁰⁰

Aslında meydana çıkan bu durumlara genellikle geçiş halinde ki toplumlarda rastlanmaktadır. İstikrarlı bir toplumda yani fertlerin hedeflerinin belirli olduğu ve bu hedeflere götürecek yolların (araçların) bulunduğu toplumda sosyal ve kültürel yapı, ahenkli bir bütün teşkil etmektedir ve bunlara atfedilen değer dengeli bir şekildedir.²⁰¹ Ancak meşru gayelerle meşru yollar arasında bu denge her zaman devam etmeyebilir. Gayelere atfedilen değer vasıtalarına verilen değer aleyhine bir artma gösterirse fertler her ne pahasına olursa olsun, toplum tarafından ister tasvip edilsin, isterse edilmesin elde edilmek istenen kültürel hedefleri elde etmek isteyen ve çabalayanlar meşru yollardan sapma eğilimi içinde olacaktırlar.²⁰²

Gelişmeye çalışan ülkelerdeki “Sosyal bilinçlik” ve “çoğulcu yapıların” etkisi arttıkça gençliğin toplumdaki etkisi de artmıştır.²⁰³ Gençlik eylemleri bu faktörlerinde etkisiyle yoğun sosyo-ekonomik kalkınma çabası içinde olan ülkelerde daha ağırlıklı olarak kendini hissettirmektedir.²⁰⁴ Çünkü bu ülkelerde önemli değişimler sonucunda boşlukta kalıp bunalıma giren gençlik, patolojik reaksiyonlar vermeğe başlamıştır. Bu reaksiyonları ile ya “Asi Gençler” gibi toplum düzenini baştan aşağı yok etmek isteyen saldırgan bir tutma girmekte veya “Hippi ve bitnikler” gibi bu düzeni yok farz eden, pasif ve ilgisiz davranış göstermektedirler.²⁰⁵ Her iki durumda da toplumdan ve normlardan bir

¹⁹⁹ Horney, Koven; *Günümüzün Nevrotik İnsanı*, İstanbul 1986, s.56-59

²⁰⁰ Mardin Şerif, a.g.e., s.255

²⁰¹ Saran, Nephani; a.g.e., s.72-73

²⁰² Altug, Hikmet, Köknal –Özcan vd.; a.g.e., s.21-22

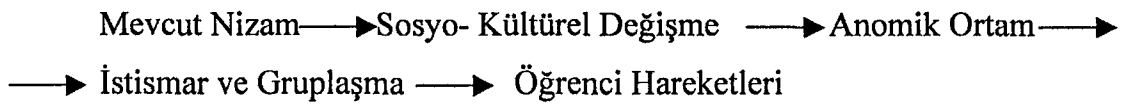
²⁰³ Abadan, Nermin; “*Türk Üniversite Öğrencileri ile Genç İşçilerin Siyasal Eğitimleri*” *A.Ü.S.B.F. Dergisi*, C.XXVI, No.1., s.67

²⁰⁴ Abadan, Nermin, “*Türk Gençliğinin Değer Yargıları ve Siyasi Davranışı*”, *A.Ü.S.B.F. Dergisi*, XX, No.1, s.200.

²⁰⁵ Giritli İsmet; a.g.e., s.13-14

uzaklaşma ve sapma meydana gelmektedir.

Özetle gençlik hareketlerinin oluşumunu toplumlarda meydana gelen sosyo- kültürel yapılarıdaki değişimler ile açıklamaya çalışırlar; hızlı değişim sonucunda meydana gelen anomik ortamın etkisiyle, hedeflerine ulaşmak isteyen gençlerin bir araya gelerek, olağan yolları yeterli görmeyerek veya tümüyle reddederek olağandışı giriştikleri çabalar şeklinde değerlendirmektedirler. Bu döngüyü şöyle belirtebiliriz.

2-Öğrenci Hareketlerinin Sınıflaması

Öğrenci hareketleri belirli özellikleri dikkatte alınarak şöyle sınıflandırılmaktadır :

1- Şiddete Dayalı İsyen Niteliğindeki Öğrenci Hareketleri ;

a-Toplumsal düzene karşı, toplumun diğer kesimlerinden kopuk öğrenci hareketleri,

b-Siyasi rejime karşı, toplumdaki diğer bazı güçlerle dayanışma halindeki öğrenci hareketleri,

c-Üniversiteye ve toplumsal düzene karşı toplumun diğer kesimlerinden kopuk öğrenci hareketleri

2-İsyen Niteliğinde Olmayan, Siyasi Rejimle Bütünleşmiş Öğrenci Hareketleri ²⁰⁶

a- Toplumsal Düzene, Toplumun Diğer Kesimlerinden Kopuk Öğrenci Hareketleri: Bu özelliklere sahip öğrenci hareketlerine, daha çok, rejimin o toplumun koşullarına göre liberal sayılabileceği ve üniversitenin değişen koşulların büyük ölçüde gerisinde kalmadığı ülkelerde rastlanmaktadır.

²⁰⁶ Kabacalı , Alpay; A.g.e,s.256

ABD ve Meksika'da olduğu gibi .

b- Siyasi Rejime Karşı, Toplumdaki Diğer Bazı Güçlerle Dayanışma Halindeki Öğrenci Hareketleri : Genellikle siyasi rejimin otoriter karakterde olduğu ülkelerde öğrenci hareketlerinin toplumda yalnız kalmadığı ve toplumsal düzene değil, rejime karşı çıktığıdır. Hareketin toplumdan çok siyasi rejime karşı olması, ona düzen içinde yeri olan, fakat bazı özgürlüklerin ihtiyacını duyanların ve haklarını savunabilmek için rejimin yumuşaması gerektiğini gören emekçilerin desteğini sağlamaktadır. Rejim yumuşadıkça, hareket toplumsal düzene karşı gelmektedir.

c- Üniversiteye ve Toplumsal Düzene Karşı, Toplumun Diğer Kesimlerinden Kopuk Öğrenci Hareketleri: Öğrenci hareketlerinin kurulu düzene karşı çıktığı ülkelerde liberal bir siyasi rejim bulunmaktadır. Üniversite geleneksel niteliklerini koruyup değişen şartlara ayak uyduramadığı durumlarda, bu hareket başlangıçta daha çok üniversiteyi değiştirme amacına yönelir. Bu yolla etkili olunmadığı durumlarda sorun düzene bağlanır.

d- İsyan Niteliğinde Olmayan, Siyasi Rejimle Bütünleşmiş Öğrenci Hareketleri : Bu kategoriye giren ülkelerin ortak nitelikleri geri kalmış olmalıdır. Üniversite öğrencileri toplumda imtiyazlı bir konumdadır. Siyasi iktidar genellikle gençlerin görüşlerini temsil etmektedir.²⁰⁷

3-Öğrenci Hareketleri ve Ortak Tarafları

Öğrenci hareketleri genel olarak bütün ülkelerde görülmekle birlikte, ortaya çıkış biçimleri ülkeden ülkeye, hatta üniversiteden üniversiteye değişmektedir. Ancak bütün bunlara rağmen ortak özellikleri bünyesinde barındırmaktadır. Bunlar "ödün vermez bir cesaret, şaşkıncı bir eylem istenci ve değişimin imkanının konusunda şaşkıncı bir güven"²⁰⁸ duygusudur.

Gerçekten son yıllarda farklı gelişme düzeylerindeki ülkelerde görülen

²⁰⁷ Kışlalı, A.Taner, *Öğrenci Ayaklanmalar*, s.100-101

²⁰⁸ Arendt, Hannah; *Şiddet Üzerine*, İstanbul 1997, s.24

gençlik hareketleri, bütün dağınık görünüşleri ve çeşitliliklerine karşın bazı ortak özellikler göstermektedirler. Bunlar;

a-Üniversiteye Karşı Olmak: Üniversite içi çeşitli sorunların artmasıyla (Üniversitelerin kalabalıklaşması, buna karşın dershanelerin ve mekanların ihtiyacı karşılayamaması , iş imkanlarının azalması, diplomalı işsizliği doğurması) ortaya çıkar.

b-Rejime ve Toplumsal Düzene Karşı Olmak :Üniversiteye karşı doğan kızgınlık bir süre sonra “rejime” ve “düzene” yönelmektedir. Bahane olarak bu rejim ve düzen sorunların kaynağı olarak gösterilmektedir. Buna sebep olan ise gelecek endişesidir.

c- Yetişkinlerin Örgütlerindeki Bağımsızlık : Öğrenci hareketlerinin yetişkinlerin örgütlerinden bağımsız olması olayı, en belirgin olarak ileri derecede sanayileşmiş batılı ülkelerde görülmektedir. Bunlar rejim sorunu bulunmayan ülkelerdir.

d-Şiddet: Öğrenci hareketlerinin en belirgin özelliğidir. Öncelikle gençlerin kendilerini karar alma mekanizmalarını etkilemekten güçsüz hissettikleri ölçüde şiddete başvurdukları belirtilmektedir. Daha sonra öğrencilerin normal yollardan kendilerin ifade edememeleri, şiddete iten bir sebep olarak gösterilmiştir. Ayrıca,sadece şiddetin bazı şeyleri değiştireceğine dair bir kanı öğrencileri şiddet olaylarına sürüklemiştir.²⁰⁹ Şiddet yoluyla kamuoyunun dikkatini kendileri üzerinde toplama imkanı da oları bu yolu kullanmalarına sebep olmuştur.

Bunlardan başka öğrenci hareketlerini ortak özelliği olarak toplumdaki bunalımlardan kaynaklanmaları; ideolojik olarak sosyalizmden, anarşizmden, trockizmden, eksiztansiyalizm vb. görüşlerden etkilenerek, kendine özgü bir dünya görüşü oluşturan bu öğrenci hareketlerinin ana niteliği, “otorite düşmanlığı”, ”yıkıcılık” şeklinde anarşizmin ana temel niteliğini taşımasıdır.

²⁰⁹ Kışlalı, A.Taner; Öğrenci Ayaklanmaları,s.54-89

Bunun için öğrenci hareketleri içindeki hem sağ hem sol çevreler “anarşist”, “terörist” gibi kelimelerle nitelendirilmişlerdir.²¹⁰

Cemil Meriç ise çoğu defa öğrenci hareketlerine yönelik “Anarşizm” yakıştırmalarını reddeder. 1968'den itibaren meydana gelen öğrenci hareketlerinin ortak noktalarını ise; dev şirketlere, orduya, bürokrasiye besledikleri kin ve güvensizlikten kaynaklandığını belirtmektedir. Hepsi de ferden kendini serbestçe ifade etmesinden yanadırlar, iradi olarak kurulacak örgütlere inanırlar. Hürriyete inanır ve hürriyetçidirler. Bu yüzden anarşist değildirler. Anarşizmin ayırıcı vasfı devleti reddetmektir; öğrenciler ise, devlete güvenmez ve şüpheli bulurlarsa da siyasi sistemde çalışmaktan çekinmezler.²¹¹ Bu sebeple böyle bir yakıştırmamanın öğrenci hareketleri için geçerli olamayacağı ortaya çıkmaktadır.

Öğrenci hareketleri diğer toplumsal hareketlerden farklıdır. Her şeyden önce bu hareket gençler tarafından, gençlik için var olan bir harekettir. Öğrenci hareketleri gençlerin pek çok toplumsal sorunlarına karşılık, bu sorunların çözümü için çabalamaktadır.²¹² Sorunların çözümü içinde büyük bir dayanışmada bulunmaları dikkat çeken diğer bir noktadır.

Gerçekten gençlik hareketlerinin asıl ayırt edici vasfı olarak onun gençlere has olması, yani orta yaşlı veya yaşlıların temsil ettikleri değer sisteminin dışında kalmaları belirtilmektedir. Gençler toplumda öbür nesillerin temsil ettiği sistemi beğenmez ve buna karşı bir alternatif etrafından birleşirse, o zaman sosyolojik manada gençlik hareketlerinden söz edilebilir.²¹³ Bu durumdaki bir gençliğin , yani eskiyi simgeleyen her şeye ve şu anki düzene karşı bilincinde tepki filizleri oluşturması, siyasi akımların çekiciliğine kolay kapılmasına sebep olur. Benimsediği bir siyasi akımla, kendi düşlediği düzenin gerçekleşeceğine inanır. Böylece bir siyasi uçta yerini aldığı zaman bir kaç ihtiyacını birden

²¹⁰ Gürsel , Fulya- H..Basri; a.g.e., s.166-167

²¹¹ Meriç Cemil, *Mağaradakiler*, İstanbul 1997, s.177-178

²¹² Oğuz, Murat, “*Öğrenci Hareketi ve Örgütlenmesi Sorunu Üzerine Düşünceler*”*TSAD,C.I,S.I*, İstanbul 1997, s.24-26

²¹³ Göngör, Erol; a.g.e., s.136

karşılarnış olmaktadır. Önce, bir amacı olan önemli bir davada, yerini almış bir kişi olmanın mutluluğunu yaşar. Kendini bulmanın sevinci içindedir. Kendi önemini ispatlayacak imkanlardan faydalanır; toplantılara, yürüyüşlere, gösterilere, boykotlara katılır, bağırır çağırır, karşıt gruplarla kavgaya girer.²¹⁴ Bu hareketler içinde kendilerini tertipleyip düzenleyecek, gelişmelerini sağlayacak sıkı bir örgütlenme içine de girerler.²¹⁵ Bunun sonucu olarak da kuvvetlice örgüte bağlılık şuuru ile fertler gerek örgüt ve gerekse olaylar içinde kendilerinden uzaklaşıp ayrı bir kişiliğe bürünürler.

Tüm toplumu huzursuz eden öğrenci hareketleri ve siyasi eylemler, eyleme katılsın veya katılmasın tüm gençlerde güvensizlik, şüphecilik, kararsızlık, sınırsızlık ve heyecan durumları ortaya çıkarmaktadır. Karşılığın çıkan engellere hoş görüleri yoktur. Vatani kurtarma sorumluluğunun sadece kendilerinde olduğuna samimiyetle manan bu kesim her şeyde kendilerini haklı görmektedir. Ana-babayı, arkadaşlarını, öğretim üyelerini, eğitim sistemini ve toplum düzenini eleştirmek, hatta onlara baş kaldırabilmek durumundadırlar.²¹⁶ Bunun için gençliğin siyasi hayata metotlu bir şekilde hazırlanması gerektiği belirtilmektedir.²¹⁷ Ayrıca demokrasinin istikrarlı olması ve devlet içindeki otorite kalıplarının birbiriyle uyumlu olması gerekmektedir.²¹⁸ Yani gençlerin toplum yapısından ve normlardan uzaklaşmasını önleyecek uyumlu bir ortamın meydana getirilmesi gereklidir.

²¹⁴ Yörükoğlu, Atalay; a.g.e, s.210-211

²¹⁵ Akdağ, Mustafa, "Gençliğin Örgütlenmesi, Deneyimler Ve Perspektifler" *Gençlik Üzerine Düşünceler*, İstanbul 1989, s.34-37; Aytemur, Zekeriya; "Katılımcı Demokratik Örgütlenme", *Gençlik Üzerine Düşünceler*, İstanbul 1989, s.18-19

²¹⁶ Aytac, Serpil; *Üniversite Gençliğinin Yüksek Öğretimde Karşılaştığı Sorunları* Bursa 1993s.205

²¹⁷ Savcı, Bahri, "Gençliğin Siyasi Hayata Hazırlanması" Ankara 1965, *A.Ü.S.B.F. Dergisi*, C.XX, No.2, s.829-853

²¹⁸ Özbudun, Ergun, "Gençlik ve Demokrasi Eğitimi", *II.Gençlik Milli Gençlik Kongresi, 6-8 Kasım 1986*, Konya 1988, s.90

II.TÜRKİYE'DE GENÇLİK HAREKETLERİ

Türkiye'deki üniversite öğrencilerinin siyasi hareketlerinin başlangıcı oldukça eskiye dayanmaktadır. Tarihi süreç içerisinde ele aldığımız bu hareketler her dönemde farklı sebeplerin sonucunda ortaya çıkmıştır. Genelde araştırmacılar buna sebep olarak Türk üniversite öğrencilerinin kamu işlerine karşı açığa vurdukları olağanüstü yoğun ilgiyi göstermektedirler.²¹⁹ Bu yüksek ilgi Osmanlı dönemindeki öğrencilerde ve gençlerde de mevcut olmuş onları harekete geçirmiştir.

²¹⁹ Abadan Nermin; *a.g.m.*, Ankara 1965, s. 20

A-II.MEŞRUTİYET ÖNCESİNDE GENÇLİK OLAYLARI

1-Suhte İsyancıları (Medreseli Ayaklanmaları)

Osmanlı imparatorluğunda öğrenci olaylarının kökeni 16. Yüzyıla kadar inmektedir.İmparatorlukta ilk öğrenci olayı olarak kabul edilmesi gereken olaylar, “Suhte İsyancıları “adı altında medrese öğrencilerinden kaynaklanmış ve Celali İsyancıları'yla iç içe geçerek devleti yarım yüzyıl boyunca ciddi biçimde uğraştırmıştır.²²⁰

Osmanlı İmparatorluğu 1550’li yıllardan itibaren, sosyo-ekonomik yapılarında çeşitli bozulmalarla karşı karşıya kalmıştır. Devletin, büyük bir para darlığı içinde olmasıyla birlikte, köylerde de bir kısım halkın “Çift bozan” durumuna geçip tarımı terk etmeleri ve şehirlere göç etmesi iktisadi hayatta bozulmalara sebep olmuştur. Bu dönemde bir çok ayaklanma ortaya çıkmıştır. Şehirler kaynağını çift bozanlardan alan büyük göçlere sahne olmuştur. Hırsızlık, içki ve haramilik artmış, insanlar arasında huzursuzluklar meydana gelmiştir. Böylece şehirlerde giderek güvensizlik içinde bulunan mekanlar halini almıştır.²²¹ Şehirler içerisindeki medreselerde giderek kalabalıklaşmış; kırsal kesimden şehre göç edenler ve ekonomik durumu kötü olanlar medreselerde yatacak yer, yemek ve ücret sağlandığını dikkate alarak çocuklarını buralara yazdırmışlardır. Böylece medreselerde öğrenci sayısının giderek artması, sonuçta gelişme imkanları tıkalı olduğu yerde sayan ve giderek şehir kuruluşu için bir yük haline gelen suhte kitlelerini ortaya çıkmıştır.²²²

Tüm zaman ve çalışmalarını dış dünyaya kapalı olarak imaretlerde ve medreselerde geçiren bu insanlarda çeşitli kötü alışkanlıklar yayıldığı gibi; imaretlerde toplu yaşamanın ve medreseli olmanın kendilerinde yarattığı birbirlerine arka çıkma ruhu sayesinde çabucak örgütlenmeyi başardılar. Örgütlendikten sonra ahlak dışı hareketlere yöneldikleri gibi her tarafa saldıran,

²²⁰ Aktar, Yücel; İkinci Meşrutiyet Dönemi Öğrenci Olayları, İstanbul 1990, s.49

²²¹ Akdağ, Mustafa; Celali İsyancıları, Ankara 1963, s.65-77

²²² Aktar, Yücel; a,g,e s.500

pazarları soyan, zenginleri öldürerek ev barklarını yağmalayan ve büyüklü küçüklü gruplar halinde dolaşan ve ayaklanan bir topluluk oldular. Bunlara öteki ayaklanmacılar, levend denilen çift bozanlar, taşra uleması (bilginleri), sipahiler, bazen de halk katılmıştır.²²³

Devlet ise bu olaylar karşısında baskı ve şiddet yöntemleriyle isyancıların üzerine gitmiş hiçbir reform önlemi almamıştır. Kanuni ve II.Selim şiddet politikasını benimserken, III. Murat reformist bir yaklaşım tarzını benimsemiştir. Ancak hepside bu yönde başarısız olmuştur. III. Murat'ın başarısız olmasının sebebi ise, kendisi aslında eğitime canlılık kazandırırken, bazı öğrenci gruplarına ayrıcalık tanıyarak olayları yatıştırma yoluna gitmesidir.²²⁴

2-Tanzimat Dönemi Ülkenin Genel Durumu:

Her yönden Batı ile mücadele halinde olan ve çoğu zamanda bu mücadelede üstün olan Osmanlı imparatorluğu 17. Yüzyılın sonlarından, 1699 Karlofça Antlaşması'ndan itibaren Batının üstünlüğünü kabul edip Batıya yönelmiştir.²²⁵ Bu dönemde devlette bir takım reformlar yapılması gereği ortaya çıkmış ve bu reformlar ilk olarak ordu da başlatılmıştır.

Asıl ciddi yenilikler, 18. Yüzyılda III.Selim ve II.Mahmut'un ıslahatları ile ortaya çıkmıştır. Sultan Selim, reformlara karşı gelen savaş kabiliyetini kaybetmiş, disiplinsiz yeniçerilere karşı "Nizam-ı Cedid" isminde düzenli bir ordu kurmuştur. II.Mahmut ise yeniçeri ordusunu kaldırmakla birlikte, kılık kıyafette bir takım değişiklikler yapmıştır. Ancak II.Mahmut'un askeri alanda yaptığı yenileştirme hareketi yeni yeni masraflar açıyor, bu masrafları karşılamak için mevcut kaynaklar daha da sömürülüyor, bu ise toplumda derin tepkilere yol açıyordu.²²⁶

²²³ Kabacalı, Alpay, a.g.e, İstanbul 1992, s.25

²²⁴ Aktar, Yücel; a.g.e.,s.52

²²⁵ Ülken, Hilmi Ziya; Türkiye'de Çağdaş Düşünce Tarihi, İstanbul 1992, s.25

²²⁶ Karpat, Kemal H.; Türk Demokrasi Tarihi, İstanbul 1996, s.29

II.Mahmut'un orduda yaptığı reformlar biraz kök salınca, bunların adli, idari, sosyal sahalarda da yapılmasına çalışıldı. Reformların başarısı için bunun yapılması gerekli idi.²²⁷ Böylece bir taraftan reformları ordudan başka alanlara yaymak fikri, diğer taraftan batılı devletlerin imparatorluğun Hıristiyan ahalisine eşitlik ve teminat verilmesi yolundaki ısrarları, siyasi bir reforma zemin hazırladı. Bu reform 1839'da Tanzimat hareketi olarak ortaya çıktı.²²⁸ Mustafa Reşit Paşa'nın 1839 Kasım'ın da Gülhane'de okuduğu "Hattı Hümayun" ile Osmanlı Devleti'nde Tanzimat hareketi başladı.²²⁹ Padişahın bizzat kendisinin imzalaması, gayri müslimlere eşit haklar tanınması, batıya yönelimin ve taklitçiliğin artması tanzimatla oluşan yeniliklerdir.

Devlet müesseselerinin laikleştirilmesi Tanzimat'la başlamış ve özellikle eğitim alanında batı tipi yeni, bir çok okul açılmıştır. Batının materyalist ve pozitivist akımları daha çok bu okullaşma süreciyle gençleri etkilemiş, böylece dini değerlerle çatışan yeni bir sınıfın doğmasına sebep olmuştur.²³⁰ Pozitif değerlerle bu okullardan yetişmiş genç entellektüeller ve öğrenciler genellikle düzeni eleştirmiş ve tepkilerini çoğu defa çeşitli yollarla dile getirmişlerdir.

Tanzimatla yabancılara verilen ayrıcalıklar ve imtiyazlar sonucu, yabancılar milliyetçi amaçlı bazı siyasi dernekleri kurmalarının yanında bir çok okulda açmışlardır. 1856 'da ki Islahat Fermanı ise bu hakları ve ayrıcalıkları yinelemekte idi. Bütün bunlara tepki olarak Müslüman aydınlar tarafından 1859'da "Fedailer Cemiyeti" kuruldu.²³¹ Üyelerinin bir kısmı, suikastler yapabilecek kimselerden olduğu için cemiyet, "fedailer" adını almıştır. Cemiyetin önde gelenleri ve kurucuları arasında, Batı medeniyetine yönelen bazı aydın, asker ve sivil memurlarla, yeniliklerden hoşlanmayan ulema bulunmaktaydı.²³²

²²⁷ Shaw, Stanford Ö.-Ezel Kural; *Osmanlı İmparatorluğu ve Modern Türkiye II*, İstanbul 1982, s.24

²²⁸ Karpat, Kemal H., a.g.e., s.34

²²⁹ Kuran, Ercüment; *Türkiye'nin Batılılaşması ve Milli Meseleleri*, Ankara 1994, s.22

²³⁰ Türkdoğan, Orhan; a.g.e, s.67 ; Bolay, S.Hayrı; *"Eğitimde Doğan Gençlik Problemleri" Gençliğin Ruhi ve Manevi Değerleri*, İstanbul 1987, s.8 vd

²³¹ Karpat Kemal; a.g.e., Ankara 1994, s.35

²³² Tatar, Taner; *Siyaset Sosyolojisi*, Ankara 1997, s.36

Cemiyet daha sonra Kuleli Vak'ası ile ihtilal teşebbüsünde bulunmuş fakat bunda başarılı olamamıştır.

3-Kuleli Vak'ası

Sultan Abdülmecid'i tahttan indirmek amacıyla kurulan Fedailer Cemiyeti,²³³ 1859 yılında bir ihtilal girişiminde bulunmuştur.

Ancak ihtilal girişimi bir ihbar sonucunda gerçekleştirilememiş ve ihtilalcilerin çoğu tutuklanıp yargılanmıştır. Mahkemenin Kuleli Kışlası'nda olmasından dolayı olaya "Kuleli Vak'ası" adı verilmiştir.²³⁴ Kuleli Vak'ası inkılapçı bir hareket olmaktan ziyade o zaman bilhassa Hıristiyanlar lehine yapılan bazı ıslahatları hazmedemeyenlerin (Müslüman ahali) Abdülmecid'in şahsına yönelik bir hareketidir. Kuleli Vak'asına sebebiyet verenler, bu hakları verdiklerinden dolayı Tanzimat bürokrasisine yönelmişlerdir. Bu sebeplerden dolayı Şerif Mardin, Uluğ İğdemir'e de dayanarak hareketin inkılapçı bir nitelikte değil, şeriatın uygulanması amacıyla gerçekleştiğini belirtmektedir.²³⁵

Kuleli Vak'ası'nın öğrencilerle ilgisi, Kılıç Ali Paşa Camii'nde toplanan ihtilalcilerin, 15 Eylül 1859 günü tutuklanmaları sırasında, içlerinde bazı medrese öğrencilerinin bulunmasıyla ortaya çıkar. Ancak olay örgütlü ve düzenli bir öğrenci hareketi değildir. Çünkü olayla ilgili tutuklamaların büyük çoğunluğu, şeyh, hoca, küçük rütbeli subay, asker ve bu arada az sayıda medrese öğrencileridir.²³⁶ Söz konusu bu hareket daha sonraları kurulacak olan cemiyet ve derneklere de tesiri olmuştur.

4-Genç Osmanlılar

Gerçekten Kuleli Vaka'sı tanzimattan sonra mevcut idareye karşı ilk isyan teşebbüsü olmak önemini taşıdığı gibi, daha sonrada ortaya çıkan "Yeni

²³³ Tunaya, Tarık, Zafer, *Siyasi Partiler*, İstanbul 1998, s.6-10

²³⁴ İğdemir, Uluğ, *Kuleli Vak'ası*, Ankara 1937, s.15

²³⁵ Mardin, Şerif, *Türkiye'de Toplum ve Siyaset Makaleler I*, İstanbul 1990, s.243 vd.; İğdemir, Uluğ;a.g.e.,s.34

²³⁶ Aktar, Yücel;a.g.e., s.53

Osmanlılar" veya "Genç Osmanlılar" hareketine de ilham vermiştir.²³⁷

1865 yılında Genç Osmanlılar Cemiyeti kuruldu. Bu grubun başında ise Namık Kemal vardı. Bunlar bir yandan batılılaşma çabasında iken, diğer yandan reformların laik vasfını tenkit etmekte, din dışı bir takım reformlar yapıldığını iddia ederek padişaha karşı çıkmışlardır.²³⁸ Bu durumu memuriyetten ayrılan ve ömrü sürgünlerde geçen Namık Kemal, Hürriyet kasidesinde şöyle ifade etmektedir :

“Görüp ahkam-ı asrı münharif sıdk-u selametten

Çekildik izzet-ü ikbal ile bab-ı hükümetten.”²³⁹ Bu cemiyet üyeleri temelinde mevcut düzene ve otoriteyi karşı olduklarını, daha sonraları giriştikleri pek çok hareketle de ispatlanmışlardır. Ayrıca bir çok siyasi hareketlere de tesirleri olmuştur.

5-Talebe-i Ulum Olayları

Medresede okuyan öğrenciler, sadrazam Mahmut Nedim Paşa ve Süleyman Hasan Fehmi Efendi aleyhine ayaklanmışlardır. Bunun sebebi olarak da yabancı güçlerin Osmanlının iç içlerine karıştırılmasını göstermişlerdir.²⁴⁰ Bu dönemde halk, Mahmut Nedim Paşa'nın kötü yönetimine ve Rusya'nın amaçları doğrultusunda eylem ve işlemlere yönelmesine tepki göstermişlerdir. Kendisine “Moskof Nedim”, “Nedimof” gibi isimler takılmıştır.²⁴¹

Her tarafta ehl-i İslam'ın Hıristiyanların hakaret ve baskılarından incelendiğini, buna sebep olanların ise devlet büyüklerinin olduğunu belirten medreseliler padişahı ve sadrazamı protesto edip kamuoyu oluşturmaya çalıştılar. Bu amaç doğrultusunda 12 Mayıs 1876 günü Bab-ı Ali'de toplanarak, başbakanlığı basıp sadrazamı asmak istemişlerdir. Sadrazam bu olaydan güçlükle

²³⁷ Tatar, Taner; a.g.e., s.36

²³⁸ Kapat, Kemal; H.; a.g.e., s.35

²³⁹ Tatar, Taner; a.g.e., s.37

²⁴⁰ A.Yücel; a.g.e., s.54

²⁴¹ K. Alpay; a.g.e., s.19 vd.

kurtulabilmiştir.²⁴² Sonunda önce şeyhülislam azledilmiş, Sadrazam Mahmut Nedim Paşa sadarettten uzaklaştırılmış ve kabine düşmüştür.²⁴³

Talebe-i Ulüm hareketinde önemli bir noktada dıştan gelen teşvik, gizli çıkarlar için yapılan tertipler ve sefirlerin oynadığı oyunlardır. Nitekim Genç Osmanlılar Cemiyeti'nin körüklediği bu harekede yardım için, 24 Mayıs 1876'da İngiliz donanmasının Beşik limanına gelmesi ve gerektiğinde İstanbul limanına girmesi kararlaştırılmıştı.²⁴⁴ Olaylarda İngiliz parmağının bulunması bir tarafa, bunun yerli destekçileri olan bazı gençlerdeki tavırlar hayli düşündürücü olmuştur. Ayrıca olayın ilginç noktası, yabancı güçlerin Osmanlının iç işlerine karışmasından dolayı ayaklanan talebeler, yabancı güçlerin desteğini görmeleridir.

6-Abdulaziz'in Tahttan İndirilmesi

I. Meşrutiyet öncesi yüksek okul kökenli öğrenci olayı olarak karşımıza ilk kez Abdulaziz'in halli olayı çıkar. Bu olayda Genç Osmanlılar Cemiyeti'nin üst düzeyindeki yönetici kadrosunun siyasi isteklerine, bu kez de Harbiye öğrencileri alet edilmiştir.²⁴⁵

Abdülaziz'in tahttan indirilmesinin baş aktörü becerikli bir devlet memuru olan Mithat Paşa'dır. Padişah'ın yönetiminden memnun olmayan Mithat Paşa ve diğerleri, imparatorluk çökmeden, yada yabancılar tarafından parçalanmadan, biran önce Abdülaziz'in elinden alınması gerektiğine inanıyorlardı.²⁴⁶ Öğrencilerde Mithat Paşa'nın sadrazamlığa getirilmesini istiyorlardı. Mithat Paşa'nın Sadrazamlığa getirileceğini bekleyen öğrenciler, sadrazamlığa Rüştü Paşa'nın getirilmesiyle huzursuz olmuşlardır. Mithat Paşa bunun üzerine, Hayrullah Efendiden ülkeyi kötü yöneten bir halifenin tahtan uzaklaştırılabileceğine dair fetvayı aldıktan sonra 29/30 Mayıs 1876 gecesi

²⁴² A. Yücel; a.g.e., s.54 vd.

²⁴³ A.Hikmet-K.Özcan; vd.;a.g.e., s.5

²⁴⁴ S. Sami, a.g.e,s.148

²⁴⁵ A. Yücel, a.g.e.,s,58

²⁴⁶ Romsuar, E.E., "Jön Türkler ve 1908 İhtilali, İstanbul-1982, s.22 vd.

Harbiye Mektebine giderek öğrencileri uyandırıp: “Arkadaşları ! Devlet ve millet bu gece sizden büyük ve kutsal bir hizmet istiyor. Padişahımız, memleket yönetimini en büyük düşmanımız olan Rusların eline teslim etmiştir. Ülkeyi bu derekeye indiren padişahın tahttan uzaklaştırılmasına, bilginler ve devlet ileri gelenleri karar vermiştir. Ve bu hizmetin yerine getirilmesi bizlere kalmıştır. Bizde hep birlikte saraya giderek bu görevi yerine getireceğiz” şeklinde konuştuğundan sonra, subaylarda hep bir ağızdan “Hazırız, gideriz” diye bağırılmışlardır.²⁴⁷ 30 Mayıs sabahı Dolma Bahçe Sarayı Süleyman Paşa komutasında iki tabur asker tarafından sarıldı ve şehzade Murat tahta çıkartılıp, Abdülaziz Topkapı Sarayı’na götürüldü. ²⁴⁸ Kısa bir süre sonra ise şehzade Murat’ın yerine Sultan Abdülhamid getirildi.

Meşrutiyete kadar görülen öğrenci hareketlerinde ortak nokta, farklı sebeplerle de olsa bir araya gelen öğrenciler genelde hürriyet ve özgürlük isteklerini dile getirmişler ve meşruti bir yönetim taraftarı olmuşlardır.

7-I.Meşrutiyet ve Jön (Genç) Türkler

Halkın bazı kesimlerinin ve aydınların siyasi alanda reform, yani meşruti idare isteği; padişahla çevresindekilerin yeni Osmanlılık siyasetini gerçekleştirmek arzusu; ve yabancı devletlerin baskısı birleşerek, nihayet, yeni tahta çıkmış bulunan II. Abdülhamit’in 23 Aralık 1876 tarihinde ilk Osmanlı Kanun-i Esasisi’ni ilan etmesine sebep oldu. ²⁴⁹ Bu dönem Osmanlı’da I.Meşrutiyetin başlangıcını oluşturmaktadır.

Ancak Abdülhamit’in 1876’da bireysel hakların sağlanmasını içeren Kanun-i Esasiyi ilan edip bir yıl sonra 1877’de yürürlükten kaldırması, imparatorluk sınırları içinde ve dışında bazı gizli derneklerin kurulmasına yol açtı. Zamanla bunlar Jön (Genç) Türkler adıyla tanındı. Genç İtalya örgütlerini

²⁴⁷ K.Alpay, a.g.e., ,s.23

²⁴⁸ Shaw , Stanford, Ezel Kural; a.g.e., s.206 vd.

²⁴⁹ Karpaz, Kemal,H.,a.g.e., s.36

örnek olarak kurulan ve Osmanlı Devleti'ni özgürlükçü yollardan kalkındırmak amacını güden bu kişilere, Fransızca "Jeune Turc-Jön Türk" denildi.²⁵⁰ Başlangıçta bir edebiyat akımından başka bir şey olmayan Jön Türk hareketi zamanla siyasi bir nitelik kazanmıştır.²⁵¹

Jön Türkler heterojen bir yapı arz etmekle birlikte Genç Osmanlılar'ın devamı sayılmaktadırlar.²⁵² Jön Türkler muhalif kişiler olarak önce Tanzimat bürokratlarına daha sonrada Abdülhamid'e karşı hürriyet mücahidi olarak çıkmışlardır.²⁵³ Jön Türkler Osmanlı'nın modernleşme çabalarında, önemli bir halka olarak kabul edilmişlerdir.²⁵⁴Yüzleri hep batıya dönük olmuş, batılı bir şekilde yapılacak ıslahatlarla ülkenin düzelebileceğine inanmışlardır.

Şerif Mardin'in "içtima-i tabib" olarak isimlendirdiği²⁵⁵ Jön Türklerin büyük bir bölümü imparatorlukta açılan Batı tipi okullarda okuyan veya buralardan mezun olanlardı. Galatasaray Lisesi, Mekteb-i Tıbbiye, Mekteb-i Harbiye, Mekteb-i Mülkiye'yi bu okullar arasında sayabiliriz. Bu okullarda, batılı hocaların ders vermesinin yanında, batıda basılan ders kitapları da okutulmaktaydı. Bu okullarla birlikte pozitivism ve biyolojik materyalizm gibi düşünceler ülkemize girmiş ve okuyan öğrencileri etkilemiştir.²⁵⁶ Bunun temel sebebi hocaların ve ders kitaplarının pozitivismin hakim olduğu (aydınlar arasında) Fransa'dan getirilmesidir. Sonuçta dinin büyük ölçüde belirleyiciliğe sahip olduğu bir toplumdaki değer yargılarıyla çatışan aydın tipi ortaya çıkmıştır. Bu dönemde yönetim ve düzen aleyhtarlığı içeren tepkiler bütün okullarda yaygın bir şekilde mevcut olmuştur.²⁵⁷ Zaten Jön Türklerinde en belirleyici ortak

²⁵⁰ Akşin, Sina; *Jön Türkler ve İttihat ve Terakki*, İstanbul 1987, s.19

²⁵¹ Ramsuar, E.E., a.g.e., 20

²⁵² Merdin, Şerif; *Jön Türkleri Siyasi Fikirleri*, İstanbul 1989, s.31-33; Türkoğan, Orhan, a.g.e., s.333

²⁵³ Küçük Ömer, İdris, *Düzenin Yabancılaşması*, İstanbul 1989, s.74

²⁵⁴ Hanioglu, Şükrü, *Osmanlı İttihat ve Terakki Cemiyeti ve Jön Türkleri*, İstanbul 1990, s.10

²⁵⁵ Mardin, Şerif; a.g.e., s.18

²⁵⁶ Bayraktutan, Yusuf, *Türk Fikir Tarihinde Modernleşme, Milliyetçilik ve Türk Ocakları*, Ankara 1996, s.78

²⁵⁷ Hanioglu, Şükrü, *Doktor Abdullah Cevdet ve Dönemi*, İstanbul 1981, s.6 vd.

özelliği hepsinin de Abdülhamid'in yönetimine karşı olmalarıdır. Bu sebeple çoğu mahkum veya sürgün edilmiştir. Mücadelelerine Jön Türkler sürgün edildikleri yurt dışındaki yerlerde de devam etmişlerdir.

8-İttihat ve Terakki Cemiyeti

Yurt içinde mücadelelerine devam eden öğrenciler, "İttihat ve Terakki" adında gizli bir cemiyet kurdular. Cemiyetin ilk adı "İttihad-ı Osmani"dir. Askeri Tıbbiye'de 1889 yılında kurulan bu gizli örgütün kurucuları İbrahim Ethem (Temo), İshak Sükuti, Mehmet Reşit ve Abdullah Cevdet'tir.²⁵⁸ Daha sonra kısa sürede bu cemiyete diğer öğrenciler ve yurt dışındaki Jön Türkler de katılmıştır.

Cemiyetin kurulmasında, İtalyan Carbonari Cemiyeti örnek olarak alınmıştır. Carbonari'nin etkisi Cemiyet öğelerinin kesirli sayılarla tanımlanmasında ortaya çıkmaktadır. Bu kesirler örgütün her hücresinde, her üyeye birer sayı verilerek elde edilmekteydi. Böylece hücre numarası kesirin bölünen sayısını, üye sayısı da bölen sayısını oluşturmaktaydı. Hareketin kurucusu olan İbrahim Temo 1/1'di.²⁵⁹

Cemiyetin öncüleri devleti yıkıma götürdüğüne inandıkları II.Abdülhamid'in mutlakiyetçi idaresine karşı, hürriyetçi ve meşrutiyetçi fikirleri benimsiyorlardı. Tıbbiyeden sonra asker ve sivil diğer yüksek okullarda da öğrenciler teşkilatlandılar. Siyasi polis 1896 Ağustosunda bunları ortaya çıkardı. Hareketin öncüleri tutuklanıp sürgüne gönderildi.²⁶⁰ Daha sonra yurtdışında ve yurtiçinde Jön Türkleri derleyip toparlayan büyük bir siyasi cemiyet halini aldı.

Bu dönemde daha sonraları gençler, meşrutiyetin ilanını sağlamak için bir çok gösteri ve protesto hareketinde bulunmuşlardır. Bu gösteriler bazen hayli

²⁵⁸ Kabasakal, Mehmet, Türkiye'de Siyasal Parti Örgütlenmesi, İstanbul 1991, s.24

²⁵⁹ Ramsuar, a.g.e.,s.32

²⁶⁰ Kuran, Ercüment; a.g.e., s.28

dikkat çekici noktalara ulaşmıştır.

O dönemde gençlerin heyecan ve beklentileri öyle bir noktaya varmıştır ki, hükümet ve padişah aleyhine gösterilerin yanında onları yabancı ülkelerden medet umar hale getirmiştir. Meşrutiyetin ilanının arkasından talebeler, gösteri yaparak İngiltere'den Padişahın değiştirilmesini isteyecek kadar saf tutumlar içerisine girmişlerdir. Dr. Rıza Nur bu yanlış kanaati şöyle açıklamaktadır:

“Herkes gözü dönmüş, kendini kaybetmiş bir halde idi. Zihniyetimiz ne yanlıştı, Ne Cahildik. İngiliz’i hürriyet hamisi, 'zalimleri kahreder, milletlere hürriyet verir' zannederdik. İngiliz bayrağını çekersek İngiliz gelip Abdülhamid’i indirir Türklere hürriyet verir fikrinde idik”.²⁶¹ Dr.Rıza Nur’un böyle yabancı milletlerden yardım isteğini duyan Alman ve Fransız Sefarethaneleri de “Bize de gelsinler” diye haber yollamışlardır.²⁶²

B-II. MEŞRUTİYET DÖNEMİ GENÇLİK OLAYLARI

İttihatçılar, Hareket Ordusu’nun Selanik’ten, İstanbul’a gelerek patlak veren 31 Mart ayaklanmasını bastırmasından, 14 Nisan 1908 ve Abdülhamit’in tahttan indirilmesinden sonra iktidarı ele geçirmişlerdir.²⁶³ Arkasından Yıldız Sarayı’nda 33 yılda birikmiş mücevherlerden, halılara, avizelere, perdelere, mobilyalara varıncaya kadar yağma edilir. Hürriyet mücadelesinde olanların bu yağmasını Tevfik Fikret şu dizeler ile getirir:

“Yıyın efendiler, yıyın, bu han-ı ıstıha sızın”.²⁶⁴

23 Temmuz 1908’de II.Meşrutiyet ilan edilir. Abdülhamid’in tahtan indirilişi ve meşrutiyetin ilanı geniş ölçüde Harbiye Okulu öğrencileri tarafından desteklenmiştir.²⁶⁵ Meşrutiyet ilan edilmişti fakat kimse meşrutiyetin ne

²⁶¹ Nur, Rıza, *Hayatım ve Hatıratım*, C.1,s.112

²⁶² Şener, Sami; a.g.e., s.140

²⁶³ Ülken, H. Ziya; a.g.e., s.159

²⁶⁴ Küçükömer İdris; a.g.e., s.84-85

²⁶⁵ Abadan, Nermin, *a.g.m.*, s.201.

olduğunu bilmiyordu. Meşrutiyetin ilanını müteakip yapılan gösterilerde kalabalık “ Bize meşrutiyetin ne olduğunu söyle” diye bağırırmaktaydı. Paris’te Jön Türk’lerle işbirliği yapan yabancı milletler de meşrutiyetin, ilanı ile birlikte isteklerinin yerine getirileceğini bekliyorlardı.²⁶⁶

Meşrutiyetin ikinci kez ilanını izleyen bir haftalık sürede İstanbul halk - yüksek okul öğrencileri de dahil- adeta bir gösteri ve sevinç hipnozuna tutulmuştur. Bu gösterilerde yüksek okul öğrencileri halka öncülük etmişlerdir.²⁶⁷ Ancak İttihat ve Terakki başta olmak üzere bütün bunlar, memleketin bin bir sıkıntı ile mücadele ettiği bir sırada, meşruti bir yönetimin memlekete neler kazandıracağını, neler kaybettireceğini hesap edemez.²⁶⁸ Bu doğrultuda dönemin şairlerinden Mehmet Akif, meşrutiyetin ve o günkü insanların bilinçsizce sahip oldukları batılaşma çabalarının pek de iyi sonuçlar doğurmayacağını şiirlerinde şöyle ifade etmiştir: ²⁶⁹

“Birde İstanbul’a geldim ki: Bütün çarşı Pazar,
Naradan çalkalanıyor ! Öyle ya... Hürriyet var!
Galayen geldi mi mantık savuşmuş... Doğru,
Vardı aklında, o gün kimi gördümse zoru.

.....

Yürüyor dine beş on maskara, alkışlanıyor,
Nesl-i hâzır bunu hürriyet-i viedan sanıyor !
Kadın, erkek koşuyor borç ederek Avrupa’ya....
Sapa düşmekte sizin şıklara, zannım Asya!

²⁶⁶ Shaw, Stranford- Ezel Kural; a.g.e., s.330-331

²⁶⁷ Aktar, Yücel; a.g.e., s.63-66

²⁶⁸ Yazıcı, Rıfki, “Tarihin Aydınlığından Türk Ocağı ve Türk Ocaklılar”, *Türk Yurdu*, Ankara 1987, s.4

²⁶⁹ Ersoy, Mehmet Akif; Safahat, İstanbul 1994,s.132.

.....

Vatanın takati yoktur yeniden ihmale;

Dolu dizgin gidiyor, baksana izmihlale!"

Akif'in bu dizelerinden aslında meşrutiyeti gerçekleştirenlerin ve taraftarlarının, gerçek hürriyet bilincinden mahrum olduğu, yapılan gösterilerin ve yürüyüşlerin, heyecan ve şaşkınlıkla meydana gelen sevinç gösterileri olduğu ortaya çıkmaktadır. Heyecanları akıllarının önünde giden bu kişiler, meydana gelen bu hareketleri yeni nesile hürriyet ve özgürlük hareketi olarak yansıtmaya çalışmıştır. Ancak daha sonra İttihat ve Terakkinin istibdatı Akif'i haklı çıkaracaktır.

Bu dönem öğrencilerinin hocalara karşı derse girmemek şeklinde protesto gösterilerinde buldukları, beğenmedikleri hocaların okuldan ayrılmasını sağladıkları bilinmektedir. Daha sonra önemli olaylar arasında, Bulgaristan'ın bağımsızlığını ilan etmesi ve Avusturya-Macaristan'ın, Bosna-Hersek'i kendi topraklarına katmasının ardından İttihatçıların öncülüğünde Ayasofya'da bir protesto mitingi düzenlediler. Ayrıca İttihat ve Terakki'ye karşı sert bir muhalefet yürüten Serbesti Gazetesi baş yazarı Hasan Fehmi Bey'in öldürülmesi öğrenci gösterilerine yol açmıştır. Daha sonraki dönemde Balkan savaşı öncesinde savaşa katılmayı isteyenler tarafından gösteriler düzenlendi. 7 Ekim 1912'de ise Bâbîâli önünde bir gösteri düzenlendi. "Bâbîâli Nümayişi" ismiyle tarihi geçen bu gösteri, Darülfünun öğrencileri ile İttihat ve Terakki yanlısı gazeteciler tarafından yönlendirildi. ²⁷⁰ Bu olaylarda gösteriyor ki o günkü yönetim gençleri etkin bir siyasi güç olarak kullanmıştır.

Aslında Türkiye'de gençliğin sosyal ve siyasi kuvvet olarak ortaya çıkması II.Meşrutiyetle başlar. II.Meşrutiyet inkılapçıları, bütün inkılapçılar gibi hedef olarak genç nesili seçmişlerdir. Bu dönemde çocukluk çağında itibaren yeni bir eğitim tarzı uyguladılar. İnkılâbın temel sloganlarını (Hürriyet ,Terakki,

²⁷⁰ Kabacalı, Alpay; a.g.e., s.45-53

Adalet, Özgürlük) çeşitli kalıplar içinde öğretmeye çalıştılar.²⁷¹ Bu dönemde Ziya Gökalp gençlere ferdi ve milli ahlak telkin etmek, yeteneklerini göre iş bulmak, onları devlet adamı, öğretmen, İttihat ve Terakki ilkelerini yayan misyoner olarak yetiştirmek, zeki gençleri Avrupa'ya göndermek gerektiğini belirtmektedir.²⁷²

Ayrıca yasal gençlik örgütleri ilk kez II. Meşrutiyet döneminde kurulmuştur. Bunların arasında Talebe-i Hukuk Cemiyeti, Darülfünun Talebe Cemiyeti (1910), Türkocağı (1912) ve paramiliter gençlik örgütleri diye nitelenen Türk Gücü Cemiyeti, Osmanlı Genç Dernekleri ve Osmanlı Güç dernekleridir. Ülke dışında ise Türk Yurtları kurulmuştur.²⁷³

Genel olarak Osmanlı İmparatorluğu'ndaki gençlik ve öğrenci ayaklanmalarının özelliklerini şöyle sıralayabiliriz:

1. Siyasi rejimin karşılaştığı sorunlar karşısında öğrenciler toplumun diğer kesimlerinden daha duyarlı olmuşlardır.
2. Öğrenciler toplumsal sorunlarla ilgilenmenin kendilerine verilen bir görev olduğu şeklinde bir düşünceden hareket etmişlerdir.
3. Öğrencilerin siyasi faaliyete yönelişinde itici güç, çoğu zaman öğrenci olmayan, devlet adamı, siyasileşmiş öğretim üyesi ve ordu mensubu gibi kadrolardan gelmektedir.
4. Öğrencilerin siyasi eyleme yönelmelerine kişisel durumlarıyla ilgili değişikliklerinde önemli etkisi olmuştur. Gelecek endişesi, sosyal itibardan yoksunluk, serhat bölgelerinden gelme gibi.²⁷⁴

²⁷¹ Güngör, Erol, *Dünden Bugünden Tarih , Kültür, Milliyetçilik*, İstanbul 1993, s.130

²⁷² Erişgil, Mehmet Emin, *Ziya Gökalp* İstanbul 1984, s. 68-69

²⁷³ Kabacalı, Alpay; a.g.e., s. 55-62

²⁷⁴ Turan, İlter; "*Osmanlı İmparatorluğu'unun Son Döneminde Öğrenci Faaliyeti*", *İ.Ü.İ.F. Mecmuası* ,C.XXIX, S.1-4,İstanbul 1970, s. 191

C-CUMHURİYET DÖNEMİ GENÇLİK HAREKETLERİ

1-İstiklâl Savaşı ve Gençlik

Ülkemizde İstiklâl Savaşı döneminde daha önceki Osmanlının son zamanlarında meydana gelen öğrenci olayları kadar hareketlilik görülmemiştir. ²⁷⁵Bunun sebebi olarak gençlerin silah altına alınıp,cephelerde savaşa gitmesini belirtebiliriz.

Ancak bununla birlikte gençler İstiklâl Savaşı yıllarında hem cephelerde hem de cephe gerisinde yaptıkları organizasyon ve protestolarla ülkeyi düşman işgalinden temizlemeye çalışmışlardır. Savaş sırasında İstanbul'da, İzmir'in işgalini ve bir çok Türk'ün öldürüldüğünü duyan Darülfünun'lu gençler hemen bir protesto mitingi düzenlemişlerdir. Halide Edip'in de katıldığı bu gösteriler 19 Mayıs 1919'da yapıldı. Bu organizasyon bütün talebe birliklerinin ve Türk Ocağı'nın katılımı ile gerçekleşti.²⁷⁶ Bu mitingleri yanı sıra gençlik, İstanbul'dan Anadolu'ya silah kaçırarak, Mustafa Kemal'in önderliğinde toplanan kongrelere delege göndererek ve cephelerde görev alarak İstiklâl Savaşı'nın kazanılmasında en önemli dinamik güç olmuştur. ²⁷⁷Daha sonra 29 Ekim 1923 yılında Cumhuriyet ilan edilmiştir.

2-Cumhuriyet Rejimi ve Atatürk'ün Gençliğe Bakışı:

Cumhuriyetin kurulmasını izleyen ve yaklaşık 20 yıllık bir dönemde gençlik hareketleri ve örgütlemeleri, yönetimin resmi politikası, yani milli politika doğrultusunda gerçekleştirilmiş ve yönlendirilmiştir. ²⁷⁸O dönemdeki aydınlar gençlere büyük umut bağlamışlardır. Atatürk bu dönemde "Bütün

²⁷⁵ Turan, İter, *a.g.m.* s. 189-190

²⁷⁶ Kayaoğlu, İsmet; "Kurtuluş Savaşında Gençlik", *I.Millî Gençlik Kongresi 6-8 Kasım 1985*,Konya 1987, s. 216

²⁷⁷ Kabacalı, Alpay; *a.g.e.*, s. 67

²⁷⁸ İnan, A. Mithat; *a.g.e.*, s. 43

umudum gençliktedir” diyerek gençlerden olan beklentisini belirtmekte idi.²⁷⁹

Bu dönemde gençliği Cumhuriyetin koruyucusu ve yaşantıcısı olarak gören bir anlayış mevcuttur. Cumhuriyeti gençlere emanet edip, geleceğe yönelik bütün ümitler gençliğe bağlanmıştır. Bu yönde pek çok eser yayınlanmıştır.²⁸⁰ Ayrıca gençliği örgütlemek ve bilinçlendirmek için çeşitli çalışmalar yapılmıştır.²⁸¹

Atatürk gerek Nutuk’da ve gerekse diğer konuşmalarında gençlere duyduğu ümidi dile getirmektedir. Türkiye’nin geleceğinin tek dayanağı olarak, gençleri göstermiştir: “Ey yükselen yeni nesil istikbal sizindir. Cumhuriyeti biz tesis ettik, O’nu yüceltecek ve idame ettirecek sizlersiniz...”²⁸² şeklindeki sözleriyle gençliğe büyük bir güven duymuştur.

Atatürk gençlikten vatan sevgisi ve Türkiye’yi muassır medeniyet seviyesine çıkarabilmek için yoğun çalışma beklemektedir. Atatürk’e göre iyi eğitilmiş çağdaş bilgilerle donatılmış ve milli terbiye alabilen gençlik, hem yaratıcı hem gelişmeci hem de milli varlığı olabilir.²⁸³ Ayrıca Atatürk, biyolojik manada bir gençlik açıklamasını kabul etmemektedir. O’na göre genç olmanın ölçüsü ve gençlikten anladığı mana şöyledir; “...İnkılabın fikirlerini ve ideolojisini benimseyip gelecek kuşaklara götürecek kimselerdir. Benim yanımda yirmi yaşında bir yobaz ihtiyar, yetmiş yaşında bir idealist ise zinde bir gençtir.”²⁸⁴ Kısaca Atatürk’ün gençlik hakkındaki tutumunu şu maddelerde toplayabiliriz;

1-İstikbal vaad eden yetenekleri erkenden tespit etmek

²⁷⁹ Yılmaz, T. Sülker; *Türkiye’de Gençlik Hareketleri*, İstanbul 1997, s. 15

²⁸⁰ Sarış, Behçet Macit; *Gençlik*, İstanbul 1936

²⁸¹ Erişçi, Lütfü; *Türkiye’de Gençlik Meselesi*, İstanbul 1937, s. 1-2

²⁸² Önder, Mehmet; “Atatürk’ün Milli Kültür Politikasında Gençliğin Yeri” *I. Milli Gençlik Kongresi 6-8 Kasım 1985*, Konya 1987, s. 39-41

²⁸³ Erkal, Mustafa E. ; *a.g.m.*, s. 360

²⁸⁴ Kocatürk, Utkan; “Atatürk’te Gençlik Kavramı ve Atatürkçü Gençliğin Nitelikleri” *II. Milli Gençlik Kongresi 6-8 Kasım 1986*, s.22

2-Bu gibilerine yeteneklerini gösterebilecekleri imkanlar sağlamak

3-Bu yeteneklere hızlı bir yükseliş imkanı vermek

4-Onları sürekli bir eğitimle geliştirmek ²⁸⁵

3-Milli Türk Talebe Birliği

Bu dönemde 1924 yılında örgütlenen Milli Türk Talebe Birliği, Türkiye'deki öğrencileri temsil eden tek örgüt niteliğini kazanmış ve milletler arası toplantılara çağrılmıştır. Takrir-i Sükun Kanu'nun çıkmasından ve İstiklal Mahkemelerinin kurulmasından sonra bir süre hareketsiz kalan öğrenci gençliği, zaman zamanda hükümetin icraatı doğrultusunda etkinlik göstermiştir. Bu dönemde MTTB, "Yerli Malı Kullanma Mitingi"ni ve "Türkçe Konuş" gibi bazı mitingleri düzenlemiştir. Milliyetçi bir çizgide olan M.T.T.B 1933 yılında "Bozkurt'u amblem olarak seçmiş ve o yılki cumhuriyet bayramına bozkurtlu kasketlerle katılmıştır.²⁸⁶ Ayrıca o dönemde Zekeriya Sertel'in çıkardığı "Resimli Ay" dergisi, Nazım Hikmet'in yazdığı "Putları Kırılım" yazısı yüksek öğrenim gençliği arasında büyük tepkilere sebep olmuştur.²⁸⁷ MTTB' daha sonraları gençliği ve öğrencileri örgütleyerek, pek çok olayda tepki göstererek harekete geçirmiştir.

4-Tramvay Şirketi Protestosu (1924)

Cumhuriyet'in ilan edildiği ilk yıllarda İstanbul tramvayları Belçika kökenli bir şirket tarafından işletilmekte idi. Diğer toplu taşıma araçlarında öğrencilere indirim uygulanırken bu şirketin tramvaylarda indirimi kabul etmemesi üzerine MTTB bir kampanya açtı. Bunun üzerine öğrenciler bindikleri

²⁸⁵ İrmak, Sadi; "Atatürk'ün Gençlik Konusundaki Tutumu",*II.Milli Gençlik Kongresi 6-8 Kasım 1986*, Konya 1986, s. 17

²⁸⁶ Kabacalı, Alpay; a.g.e, s. 78-79

²⁸⁷ A. Mithat, İnan; a.g.e., s. 44

tramvaya yarı ücret (100 para) ödediler.²⁸⁸ Bu sırada çıkan tartışmalarda iki öğrencinin bir polis tarafından yaralanması olayları büyütülmüştür.²⁸⁹

Bunun üzere 1924 yılının Kasım ayında öğrenciler tramvay şirketini protesto etmek üzere büyük bir yürüyüş düzenlemişlerdir.²⁹⁰ Gençler Belçikalılara ait olan ve Metro Han'da bulunan tramvay şirketine polis kordonunu yararak hücum etmişler ve binayı tahrip etmişlerdir.²⁹¹

Daha sonra 1930-1931 yılında CHP, Türk Ocaklarını, Halk Evleri haline getirmeyi kararlaştırdı ve bu kurumların faaliyet programını başlıca kültür alanlarını içine alacak şekilde genişletti. Ancak halk evleri bazı amaçları gerçekleştirmekle beraber, Cumhuriyet Halk Partisi'nin bir organı haline gelmiştir.²⁹² Bu dönemde kaldırılan Türk Ocakları ile Halk Evlerinin arasındaki temel ayrımın bazı yazarlarca; yeni rejmin ve Mustafa Kemal'in sınır ötesi bir ideale sahip olmaması, halk evlerinin de böyle bir çizgideki anlayışa sahip olduğu; Türk Ocakları'nın ise Pan-türkist, Panturanist düşünceler içinde olması şeklinde belirtilmiştir.²⁹³ Ancak bu konuda Atatürk'ün dar çerçeveli bir milliyetçilik anlayışına sahip olmadığını belirtebiliriz. Dar çerçeveli bir milliyetçilik anlayışına sahip olmadığını belirtebiliriz. Nitekim kendi ifadelerinden de bu ortaya çıkmaktadır:

“Türk milleti Asya'nın garbından Avrupa'nın şarkından geniş bir alanda yaşar, Ona Türkeli derler burası Türklerin ilidir, vatanıdır. Türklerin yurdu aslında çok büyüktür...”²⁹⁴ şeklinde belirterek, Türklerin vatanının portresini çizmiştir. Bu konu Atatürk'ün pek çok konuşmasında ifade olunmuştur.

Ayrıca Cumhuriyet rejiminin kurulmasında ve inkılapların ortaya çıkmasında ilham kaynağı bir ideolog olan Ziya Gökalp'de;

²⁸⁸ Kabacal , Alpay; a.g.e, s. 79

²⁸⁹ Altuğ, Hikmet- baran, Nephan vd...; a.g.e.,

²⁹⁰ Köknel Özcan; a.g.e., s. 123

²⁹¹ İnan, A. Miñhat; a.g.e., s. 44

²⁹² Kaspat, Kemal H. ; a.g.e., , s. 304

²⁹³ Yılmaz, T. Sülker; a.g.e., s. 23

²⁹⁴ Ökstüz, Enis; **Türk Gençliğine Sesleniş**, İstanbul 1997, s. 30-31

“Vatan ne Türkiye’dir Türklere, ne Türkistan

Vatan büyük ve müebbet bir ülkedir, Turan.”²⁹⁵ şeklindeki dizeleriyle vatan konusunda sahip olunacak anlayışı ortaya koymaktaydı.

5-Vagon-li Olayı

Yataklı vagonları işleten, yabancı kökenli Vagon-li (Wagonts Lits) Şirketi Türkiye temsilcisi M. Jannovi’nin şirket memurlarından Necati Bey’in telefonda Türkçe konuşmasına kızarak, Türkçe’yi aşağıladığı ve memurun işine son verildiği yolundaki haber 24 Şubat 1933 günü Cumhuriyet Gazetesinde yer alınca, üniversiteler buna tepki gösterdiler ve “Arkadaşlar, Türkiye bir sömürge değildir, Türkiye’de Türkçe’den başka bir dilin hakimiyeti olamaz!” demişlerdir.²⁹⁶

Bu olayda da en faal rolü MTTB oynamakla birlikte kızgın binlerce genç, şirket binasını tahrip etmiş ve çeşitli yerlerde gösteriler yapmışlardır.²⁹⁷

6-Razgrad Olayları

Sofya’daki bir Türk mezarlığının 1934 yılında Bulgar gençler tarafından tahrip edilmesi yine MTTB’yi harekete geçirmiş, Bulgar konsoloslugu önünde toplanan halk ve gençler ateşli konuşmalar yaptıktan sonra Bulgar mezarlığına giderek çiçek ve çelenk koymuşlardır.²⁹⁸ Burada “Bulgarlar bizden insanlık ve medeniyet dersi almalıdır. Biz ölümlere hakaret değil, böyle hürmet ederiz “şeklinde konuşmalar yapmışlardır.²⁹⁹

Polisin karşı koyması ile Taksime doğru yürüyüş büyümüş, seksenden

²⁹⁵ Gökalp, Ziya; Kızıl Elma, Ankara-1976, s. 5

²⁹⁶ Kabacalı, Alpay; a.g.e., s. 81

²⁹⁷ Altuğ, Hikmet-Arısoy, Kazım; a.g.e., s. 8

²⁹⁸ İran, A. Mithat; a.g.e., s. 44

²⁹⁹ Kabacalı, Alpay, a.g.e, s. 82-83

fazla öğrencinin tutuklanmasına neden olmuş ve hükümet MTTB'yi öğrencilerin hareketlerini denetleyememesi sebebiyle geçici bir süre kapatmıştır.³⁰⁰

Daha sonraki Hatay meselesini protesto etmek için Ankara'da ve İstanbul'da büyük mitingler düzenlenmiştir.³⁰¹ 1938'de Atatürk'ün ölümü üzerine Taksimde toplanan on binlerce genç O'na bağlılıklarını belirten bir miting düzenlemişlerdir.³⁰²

7-Kadrocular İle MTTB Karşı Karşıya

Cumhuriyet döneminde daha sonraları "Kadro" dergisi etrafında toplanan yeni bir sosyo-politik cereyan baş gösterdi. Gerçekte Kadro'nun felsefesi Marksizmin, milliyetçilik ve korporatizmin kısmi derlenmiş bir karıması idi. Kadroculara göre Türk devrimi kapitalizme ve emperyalizme karşı bir mücadele idi ve ekonomik kurtuluş için dünya çapında yürütülen mücadelenin bir parçası idi.³⁰³

Yayın hayatına 1932'de Ankara'da başlayan Kadro'nun hedeflerinin biri rejime has bir ideoloji hazırlamaktı. İlk sayıda baş yazıda " Türkiye devrimin içindedir, ama hala devrimin ideolojisi olabilecek bir düşünce sistemi üretmemiştir."³⁰⁴ Kadro'nun kurucuları olan Yakup Kadri, Şevket Süreyya, Vedat Nedim, Burhan Asaf, İsmail Hüsref, Şevki Yazman bir tarafta ekonomide devletçilik, yeni tarih ve dil anlayışını savunurken, geçliği de inkılapların yardımcısı olarak görmekteydiler. Gençliğin inkılapları yeterince önemsemesi ve benimsemesi gerektiğini belirtmişlerdir. Ancak MTTB, Kadrocular'a devamlı karşı olmuş ve bu konudaki görüşlerini de; "Türk gençliği papağan değildir. Türk gençliği inkılabın anlamını başkalarının anlatmasına gerek bırakmayacak kadar iyi ve derin anlamıştır." şeklinde belirtmişlerdir.³⁰⁵

³⁰⁰ Köknel Özcan; a.g.e., s. 124

³⁰¹ İnan, A.Mithat; a.g.e.,s. 44

³⁰² Köknel, Özcan; a.g.e, s. 124

³⁰³ Karpat, Kemal H; a.g.e., s. 76-77

³⁰⁴ Ahmad, Feroz; *Modern Türkiye'nin Oluşumu*, İstanbul 1995, s. 96

³⁰⁵ Kabacalı, Alpay; a.g.e., s. 85

Aslında Tek Parti döneminde geçlerin yetiştirilmesi geleneksel himaye ve gütmeye politikası ile yürütülmüştür. Bunlara bağımsız bir düşünme imkanı yerine, rejime kayıtsız şartsız sadakat ve siyasi muhaliflere, karşı amansız düşmanlık öğretilmesi temel ilke olmuştur.³⁰⁶ Zaten bu dönemde CHP ülkede tek gücü temsil etmektedir. Ancak daha sonraları gençlik olaylarında yavaş yavaş bir artış gözlenmeye başlamıştır.

D- 1940-1950 DÖNEMİ GENÇLİK HAREKETLERİ

1-Tan Gazetesini Protesto

Siyasi nitelikli bir olay olan Tan Gazetesi'nin yerle bir edilmesine üniversite gençliği alet edilmiştir.

CHP içerisindeki Celal Bayar grubu 4 Haziran 1945'te "Dörtlü Takrir" adı verilen önermelerini partiye verirler.³⁰⁷ Bu önergede özgürlüklerin ortadan kaldırılması, hükümeti denetleyecek ikinci bir partinin kurulmasına imkan verilmesi istenmektedir. Celal Bayar, Adnan Menderes, Fuat Köprülü, Refik Koroltay'ın sunduğu bu önerge 12 Haziran günü reddedilir. Bunun üzerine takrirciler partiden ayrılır. Bu gelişmeler gazetelerdeki muhalefeti arttırır. Tan Gazetesi en sert muhalefeti yapmıştır. Başlıca eleştiri konularından birisi Tek Parti rejimidir. O dönemde daha sonra sosyalist bir bakış açısıyla hükümeti eleştiren Tan'ın yazarlarını hedef alan bir kampanya başlar... 4 Aralık 1945'te Başbakan Şükrü Saraçoğlu'nun İstanbul Parti örgütüne verdiği bir emirle Tan Gazetesi matbaası yerle bir edilir.³⁰⁸ Daha sonra Galatasaray'a doğru ilerleyerek La Turguie ve Yeni Dünya adlı yayın organlarının basıldığı matbaa, ABC ve Berrak Kitabevleri de tahrip edilir. Bu olaylarda CHP İstanbul il teşkilatı talebe yurtlarına girerek öğrencileri kışkırtmıştır.³⁰⁹ Bunlar komünist kitap sattıklarından

³⁰⁶ Güngör, Erol; a.g.e., s. 132

³⁰⁷ Karpat, Kemal H.; a.g.e., s. 130

³⁰⁸ Kabacalı, Alpay; a.g.e., s. 102-106

³⁰⁹ Yılmaz, T. Sülker; A.g.e, s. 40

dolayı tahrip edilmiştir.

2- 1940-1950 Arası Gençlik Örgütlenmeleri

Türkiye’de 1940’larda “Milli Şef” rejiminin hakim olmasıyla gençlere en küçük eylemde bulunma fırsatı bile tanınmamıştır.

Ancak bu dönemde Milliyetçi ve Turancı bir çizginin ortaya çıktığını görmekteyiz. Milliyetçi fikirler öne süren A.Nihal Atsız, Alpaslan Türkeş, Dr. Feti Tevetoğlu, Zeki Velidi Togan, Reha Oğuz Türkkan gibi kişiler 29 Mart 1945 tarihinde, ırkçılık yapmak ve hükümeti değiştirmek için cemiyet kurmak, milli menfaatlere muhalif etmek ve anayasayı zayıflatmaya matuf olmak iddialarıyla yargılanıp mahkum edilmişlerdir.³¹⁰

Milliyetçiliğin ve Turancılığın gençler arasında yayılmasından sonra İlerici Gençler Birliği adı altında, Turancıları ırkçı ve Atatürk inkılaplarının millete sağladığı bütün kazançları baltalamakla suçlayan bir örgüt ortaya çıkmıştır.³¹¹ Daha sonraları da sayıları artan bu örgütlerin tamamen TKP(Türkiye Komünist Partisi) üyeleri tarafından yönetildiği belirtilmektedir. TKP propaganda çalışmalarının tam anlamıyla uygulanması için en önemli gençlik grubu olan üniversite öğrenci kesimini seçmiştir. Yüksek öğrenim gençliğinin tamamen Marksist-Leninist ideolojik maksatlarla kullanmak amacından hareket edilerek üniversite gençliğinin heyecanından, büyük enerji ve potansiyelinden ve hatta sosyal psikolojik yalnızlığından faydalanmış bazen de zorlamalarla protesto gösterilerine, yürüyüşlere veya boykotlara iştirak ettirilmiştir.³¹²

Bu dönemde sağcı bir görüşle kurulan dernekler arasında, Türk Kültür Ocağı, Türk Kültür Çalışmaları Derneği ve Genç Türkler Cemiyeti’ni belirtebiliriz. Daha sonra bunlar bir araya gelerek “Milliyetçiler Federasyonu”nu oluşturmuşlardır.³¹³ Solcu derneklerin başında ise Türkiye Gençler Derneği ve

³¹⁰ Kabacalı Alpay; a.g.e., s. 98

³¹¹ Kabacalı Alpay; a.g.e., s. 99

³¹² Özgen, Mahmut İhsan; TKP ve Organize Gençlik Hareketleri, İstanbul 1982, s. 117-128

³¹³ Yılmaz, T. Sülker a.g.e, s. 43-50

İstanbul Yüksek Tahsil Gençlik Derneği yer almıştır. Bütün bu derneklerin kurulmasını, 1938 tarihli dernekler kanununda 1946'daki yapılan değişiklikler sağlamıştır.³¹⁴

Ancak bu yıllarda siyasi rejimde meydana gelen değişimler sağın yapısında da önemli fraksiyonların belirmesine sebep oldu. Sağ kesim, Milliyetçiler (Anadolucular), Türkçüler (Turancılar), bilahare dinciler (Büyük Doğucular), Milli Sosyalistler (Hareketçiler), Nurcular ve diğer bazı gruplar çeşitli yayınlar yaparak kendi aralarında yapılanmışlardır.³¹⁵

Esasen 1940-1950 döneminde ortaya çıkan ve daha çok genç kitleyi hedef alan iki ideolojik hareket fazla gelişmeden baskı altına alınıp durdurulmuştur. Ancak 1946'dan itibaren çok partili bir demokrasi tecrübesine girilmiş olması, memlekette değişik görüşlerin mücadelesini gençliğinde kendi gücü ve imkanları ile katılmasını kaçınılmaz hale getirmiştir.³¹⁶

E- 1950-1960 Dönemi Gençlik Hareketleri

1950 yılı gençlerin Kıbrıs için düzenlediği mitinglerle başlamış mareşal Fevzi Çakmak'ın cenaze törenleri büyük olaylara sebep olmuştur.

1-Mareşal Fevzi Çakmak'ın Cenaze Töreninde ki Olaylar

Aşırı bir anti-komünist olan Mareşal Fevzi Çakmak'ın öldüğü gün, 10 Nisan 1950 tarihinde radyonun normal yayını sürdürüp müziği kesmemesi; o gece 22:30 sıralarında üniversiteli gençlerin radyo evine giderek gösteri yapmalarına sebep olmuştur. Aynı gece MTTB ile Türkiye Gençlik Teşkilatı, Türk Kültür Ocağı, radyonun bağlı olduğu Basın-Yayın Genel Müdürlüğü'ne bir telgraf çekerek müzik yayınına protesto ettiler. Ertesi gün Beyazıt Meydanı'nda toplanan

³¹⁴ Kabacalı, Alpay; a.g.e., s. 108-109

³¹⁵ Türkdoğan, Orhan; a.g.e., s. 139

³¹⁶ Güngör, Erol; a.g.e., s. 133-134

gençler Taksim'e ve Mareşal'in evine gitmek istemesi yolda polisle gençler arasında çatışmaların olmasına sebep olmuştur. Daha sonraki gün yapılacak cenaze töreni engellenmiş Fevzi Çakmak'ın tabutu Eyüp Mezarlığı'na kadar eller üzerinde taşınmıştır.³¹⁷

2-Çiçek Palas Olayı

Daha sonra solcu öğrencilerin, Çiçek Palas'ta Nazım Hikmet'in affı için düzenledikleri toplantı, tutuklamalarla sonuçlanmış, İstanbul'da ve Ankara'da komünizmi kınama mitingleri düzenlenmiştir. Pek çok milliyetçi kuruluş tarafından Başbakanlığa ve TBMM'ne telgraf çekerek affın karşısında bulunduğu belirtilmiştir.³¹⁸

Türkiye'de Tek parti rejimi kendine bağlı bir gençlik hareketinin oluşmasına çalışmıştır. Ancak 1950'li yıllarda gençlik artık iktidarın değil muhalefetin gücüdür. Üniversiteler sonraları birer muhalif kamplar haline gelmişlerdir. Demokrat Parti tarafından bu hareketler şiddet uygulanarak bastırılmaya çalışılmıştır.³¹⁹Bu ise 27 Mayıs hareketinin bir sebebi olmuştur.

Demokrat Parti üniversite çevresini siyasete karıştırmama fikrinde idi. Bu sebeple üniversite her fırsatta DP'yi eleştirmişti. Adnan Menderes hürriyet ve özgürlük isteyen üniversite çevresine 1946'da nerede olduklarını hatırlatarak o dönemdeki demokrasi çabaları içinde bir tek faaliyeti olmayan üniversite hocalarının bu davranışını samimiyetsiz bulmaktaydı. Bu dönemdeki öğrenciler ise her konuya duyarlı olmakta birlikte, farklı şeyleri bahane ederek hep aynı şeyi, "hürriyet...özgürlük..." isteyerek iktidara tepki de bulunuyorlardı. Bu doğrultuda 28-29 Nisan 1960 öğrenci olayları meydana gelmiştir.³²⁰ Bu olaylar bek çok şiddet durumlarının ortaya çıkmasına sebep olduğu gibi 27 Mayıs 1960 askeri

³¹⁷ Kabacalı, Alpay; a.g.e, s. 119

³¹⁸ İnan, A. Mithat; a.g.e, s. 45-46

³¹⁹ Feyizoğlu, Turan; a.g.e Tarihi, s. 7

³²⁰ Kabacalı, Alpay; a.g.e, s. 129-131

hareketine giden yolu da aralamıştır.

1950-1960 yılları arasında büyük şehirlerde yüksek öğrenim gençliği inkılap yıllarının mirası olarak cemiyet hayatı içinde kendi kendilerini hapsetmişlerdir. Üniversitelerdeki en cazip faaliyet erkeklerle kızların bir araya gelerek yaptıkları çay ve balolardır.³²¹ Gerçekten de ülkemiz her yönden bu dönemde büyük değişimler yaşamıştır. Türkdoğan'a göre 1950'lerden sonra toplumda maddi yapı ile manevi yapı arasındaki bütünleşme sağlanamamıştır. Buna sebep olan ise bu dönemde liberal iktisat siyaseti ve meydana gelen değişmelerin topluma yeni bir çehre kazandırmasıdır. Toplumda meydana gelen değişmeler, insan davranışlarının yönüne de tesir etmiştir. Köyle şehir arası da ki uzaklık kapanmış yeni yollar yapılmış, kitle iletişim araçları etkinlik kazanmış, yeni yeni fabrikalar açılmış toplum dinamik bir çehre kazanmıştır. Bu durumda köyden kente göç meydana gelmiştir. Bu dinamik toplum yapısında sermayenin belirli ellerde toplanması adil ve dengeli bir gelir dağılımına engel olmuştur. Bütün bu sebeplerle birlikte bir takım sosyal problemler ve yeni yan kültür alanları meydana gelmiştir. Köy ve kasaba çocuklarının kitlevi okullaşma süreci bu dengesiz ve eşitlikçi olmayan toplum yapısına karşı protesto hareketlerinin oluşumunu hazırlıyordu. Bazı şartlandırmalarla birlikte bu genç öğrenciler "gerçekle-fantezi, ilimle-ütopya" arasında ne analiz nede sentez gücüne ve fırsatına sahip olmadan düzenin karşıt bir gücü haline rahatlıkla gelebiliyorlardı.³²²

F- 1960-1970 Arası Gençlik Hareketleri

Nermin Abadan 1960'a kadar Türkiye'deki öğrenci hareketlerinin her türlü ideolojik bağlantıdan uzak olduğunu, değişik durumlar karşısındaki eylemlerinin tutarlı olmadığını, daha çok iktidarın keyfi kullanılışı ve sosyal adaletsizliğe karşı içtenlikle meydana gelen bağlantısız direniş şekilleri olduğunu

³²¹ Güngör, Erol; a.g.e., s. 134

³²² Türkdoğan, Orhan; a.g.e., s. 83

belirtmektedir. ³²³Ancak daha sonraki yıllarda olayların yönü ve niteliğinde önemli değişimler olmuştur.

1945'ten 1960'a kadar olan dönemde hızlanan gençlik hareketleri 28 Nisan ve onun ardından gelen olaylarla etkili bir hale gelmiştir. ³²⁴Bu olaylar 27 Mayıs hareketine bahane teşkil etmiştir.

27 Mayıs 1960 hareketini gerçekleştiren iki büyük güç kaynağı vardır: ordu ve gençlik. Hareketin arkasından bir yıl sonra 1961 Anayasası kabul edilir. Bu anayasa Kabacalı'ya göre Demokrat Parti dönemindeki hukuka aykırı uygulamaları ortadan kaldırmaya, söz, yazı ve düşünce özgürlüğünü sağlamaya yönelik bir atılımdı. 1961 Anayasası'nda düşünce ve anlatım özgürlüklerini güvence altına alınması, yıllarca ağza alınamayacak sol düşüncelerin açıklanması imkanını doğurmuştur. ³²⁵Daha sonraki dönemlerdeki örgütlenmelerle birlikte şiddetli sağ ve sol çatışmalar görülmeye başlanmıştır.

Gerçekten de bu dönemde 1961 Anayasası'nın sağladığı özgürlüklerden de faydalanarak sol, hızlı bir örgütlenme içine girmiştir. Öğrenci hareketleri başlangıçta kendi sorunlarını öne sürerek meydana gelmiş, daha sonra bu örgütlenmelerle birlikte hareket işgal ve boykotlara dönüştürülerek anarşik eylemler mahiyetini almıştır. Bunda en büyük sebep, fakülte ve yüksek okullardaki fikir kulüplerinin ve devrimci gençlik derneklerinin faaliyetleri olmuştur. Bu dönemde kurulan Fikir Kulüpleri Federasyonu, yüksek öğrenim gençliğinin aralarındaki dayanışmaya, karşılıklı eğitime, iş ve eylem birliğine dayanan örgüttür. Fakültelerde yapılan forumlar yapılacak işgal ve boykotları belirlemiştir. ³²⁶ Daha sonra Dev Genç'e dönüşecek olan bu gençlik örgütlenmesi DP iktidarına karşı şiddetli bu muhalefet yürütmüştür. ³²⁷ Fikir Kulüpleri Federasyonu, daha önce kurulan Türkiye İşçi Partisinin kontrolünde

³²³ Abadan, Nermin; *a.g.m.*, s. 67

³²⁴ *Gençlik Hareketleri; SBF Derneği*, Ankara 1969, s. 7-8

³²⁵ Kabacalı, Alpay; *a.g.e.*, s. 169-170

³²⁶ Özgen, Mahmut İhsan; *a.g.e.*, İstanbul 1989, s. 214

³²⁷ *Toplumsal Mücadelede Gençlik*, s.17.20

çalışmalarda bulunmuştur. Sosyalist bir ideolojiye ve Sosyalist ve örgütlenmeye sahip olan FKF adı daha sonra Devrimci Gençlik Federasyonu (Dev-Genç) olarak değiştirilmiştir. Dağa çıkmayı hedefleyen bu örgüt içinde gençlik pek çok silahlı eyleme ve şiddet olaylarına girişmiştir.³²⁸ Bu dönemde sol kesim yayına ve iletişim araçlarına büyük önem vermiştir. Bu durum solun radikalleşmesine sebep olmuştur. Bu yayınlar sayesinde gençlerin sosyalist bilinçlenmesi hedeflenmiştir.³²⁹ Gençliği etkilemek ve yetiştirmek için solcu yayıncıların bastığı ve dağıttığı kitaplar, daha ziyade Lenin, Mao, Che Guevera'nın öğretileri ve George Luhans, Antonio Gramsci, Herbert Marcuse, Lovis Althusser ve Jean Paul Sartre 'nin çalışmalarını kapsamaktadır.³³⁰ Aynı zamanda bu sayılan isimler sol gençliğin takip ettiği kutup yıldızları olan efsaneleşmiş önderleri idi.

Bu gençlik hareketlerinin bir kısmı kitle eylemleri düzeyinde kaldı, bir kısmı terör örgütlerine dönüştü, ama hepsinin ortak yanı devrimciliği ve gençliği kullanmasıdır. SBF öğrenci derneğinin bir yanında : "... Sosyalizm zafere doğru hızla ilerliyor. Çağımız kapitalizimden sosyalizme geçiş çağıdır. Milli Kurtuluş hareketleri ve Sosyalist devrimler gün be gün yoğunlaşmaktadır. Proleteryanın aydınlık ideolojisinin klavuzluk ettiği devrimci hareketler içinde, gençliğin önemli bir yeri vardır. Bu durumu iyi değerlendirmek zorundayız."³³¹

Solun radikalleşmesine paralel olarak sağcı genellikte radikalleşmiştir. Gençlik içinde komünizme karşı tutarlı tedbirler çıkışmadığını göre sağ kesim, bu görevi kendine hak görmüştür. Bu yüzden sağ kesimde Ülkücü Gençlik Derneği (Daha sonra Ülkü Ocakları) kurulmuştur.³³² Bu safhadan itibaren ise Marksist-Leninist silahlı sol örgütleri devletle olan savaşını ikinci plana atmak durumunda kalmış ve kendisine çelme takan sağ kesim ile mücadeleye girişmiştir. Bundan sonra gençler arasında da "Fikir namlunun ucundadır" sloganı kabul görmüştür.

³²⁸ İnan, A.Mithat, a.g.e., s.48-49

³²⁹ Avşar, Bozkurt Zeki, *Kitle İletişim Araçları ve Terör*, Ankara 1992, s.43

³³⁰ Giritli, İsmet, *Gençlik Hareketleri ve Ötesi*, İstanbul 1970, s.8-9

³³¹ Gençlik Hareketleri, SBF, Ankara 1969, s.3

³³² İnan, A.Mithat; a.g.e., s..49-50

Ancak sağ kesimin terör eylemlerine katılmalarındaki sebep ve motif farklıdır. Sağcılar bu eylemler içine iten ya “memleket hizmeti düşüncesi” veya farkında olmadan başkaları tarafından kullanılmalarıdır.³³³

Konunun başka bir yöne ise bu dönemde Türkçe'nin yıpratılmasıdır. Özellikle 1960 sonrası dönemde, devletin gözetim ve denetiminden yoksun olan dil gittikçe farklı zihniyet kalıplarına göre politize olmuş ve gençler bir dil boşluğu meydana getirmişlerdir.³³⁴

1-Dünyada 1968 Olayları

1968'lerdeki Avrupa, Amerika ve üçüncü dünya ülkelerinde meydana gelen gösteriler ve şiddet olayları, uluslararası alanı etkileyen bir teorinin günün modası haline gelerek, merkezce kabul edilen gelişmiş ülkelere, çevre olarak kabul edilen gelişmekte olan ülkelere sıçramasıyla ortaya çıkmıştır.³³⁵

Günün modası haline gelen bu teori Herbert Marcuse tarafından ortaya atılmıştır. Bu teori, işçilerin devrim yapamayacak kadar bilinçsiz olduklarını ve belirli bir refah seviyesine eriştiklerini belirterek, asıl ihtilalci gücün okumuş ve işsiz olan öğrenciler olduğu belirtmiştir. Marcuse'a göre kapitalist toplumdaki haksızlıklar ancak sokağa dökülmüş, muhtaçların ve asi öğrencilerin baskısı ile toplumun reformlara zorlanması suretiyle azaltılabilmektedir.³³⁶ Bu modern toplumdaki, basına, milletvekillerine ve otoriteye karşı olan öğrenci hareketlerinin bulunması, Marcuse'a göre etkinliğini yitirmiş ve özünü değiştirmiş demokratik özgürlüklerin varlığını ispatlamaktadır.³³⁷

Üniversite öğrencilerin yer aldığı hareketler, ilk önce en gelişmiş ülke olan Amerika Birleşik Devletleri'nde başladı. ABD' öğrenci eylemleri belirgin olarak

³³³ Türkoğan, Orhan, a.g.e., s.147-148

³³⁴ Korkmaz, Zeynep, “Gençlik ve Dil” I. Milli Gençlik Kongresi 6-8 Kasım 1985, Konya 1987, s.25

³³⁵ Şener, Sami, a.g.e, s.164.

³³⁶ Giritli, İsmet, a.g.e., s.20

³³⁷ Marcuse, Herbert, “Baskıcı Hoşgörü”, *Görünmeyen Diktatör*, İstanbul 1969, s.66

1960 yılından sonra ortaya çıkmıştır. Berkeley Üniversitesinde “söz hürriyeti hareketi ve Vietnam savaşı aleyhtarlığı”³³⁸ eylemleriyle başlayan bu öğrenci hareketleri, daha sonra 1968’lerde bir patlama ve dalgalanma ile ülke geneline ve diğer ülkelere de dalga dalga yayılmıştır.

Bu dönemde öğrenci hareketlerini diğer toplumdaki hareketlere örnek ve onlarla beraber uyumlu bir şekilde yürümleri gerektiği belirtilmiştir. Bu teorisyenlere göre, baş kaldıran öğrenci hareketleri uygulamalar yoluyla, işçi hareketinin tarihsel süreç içinde çözülmemiş sorular halinde ortaya bıraktığı sorulara somut biçimde yaklaşma imkanı kazandırmıştır. Daha sonraları öğrenciler basın veya yolu ile işçileri aydınlatacak çalışmalarda bulunmuşlardır.³³⁹

Bütün bu dayanışmaların yanında bu dönemde gençlik, müzikle de (Reggae, Rastafarian) sınıf ve ırk sorunlarını dile getirmeye çalışmışlardır.³⁴⁰ Ancak müziğe hakim olan genel hava ise protest bir tavrı yansıtmaktadır.

2-Türkiye’de 1968 Olayları

Batı da meydana gelen olaylar kısa sürede pek çok ülkeye yayıldığı gibi Türkiye’de de kendini göstermiştir. Türkiye’de bu dönemde ilk boykot hareketi, 15 Nisan 1968’de Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi’nde başlamıştır. Olayın sebebi ise dekana ve öğretim üyelerine ağır sözler söylediği iddiası ile baş örtülü bir öğrencinin ve aynı olayla ilgili bir erkek öğrencinin disiplin kurulunca fakülteden çıkarılması olmuştur.³⁴¹

Daha sonra ODTÜ talebeleri, Ankara’da Amerikan büyükelçisi Commer’in arabasını ateşe vermiştir. İstanbul Üniversitesi’nde işgal olayları

³³⁸ Gürses, Fulya- H.Basri; a.g.e., s.158-159; Fraser, Ronald; 1968 İsyancı Bir öğrenci Kuşağı, İstanbul 1988 s.188

³³⁹ Bern, Rabehl, “Parlamento Dışı Muhalefet”, *Görünmeyen Diktatör*, İstanbul 1969, s.183-185

³⁴⁰ Hebdige, Dick, *Gençlik ve Alt Kültürleri*, İstanbul 1988s.28-31

³⁴¹ Tezcan, Mahmut, a.g.e,s.7

başlamış, eylemci öğrenciler polisi içeri almadıkları gibi rektörün koltuğunu pencereden ipe sarkıtarak yakmışlardır. Dolmabahçe önlerinde demirleyen ABD 6. Filosu'na ait askerlerden bazıları, solcu öğrenciler tarafından karga tulumba denize atılmış, sağa- sola yağlı boya ile "6. Filo go home" yazıları yazılmıştır. Her gün işgal, kavga, cinayetler ve çatışmalar yaşanmış, arka arkaya bankalar soyulmuştur. Mahalleler ayrılmış, İstanbul'daki kenar semtlere polis dahi giremez olmuştur. Deniz Gezmiş, Erdal İnönü'nün rektörlük yaptığı ODTÜ'de karargah kurmuştur.³⁴² Bu şekilde şiddetle devam eden öğrenci olayları dünyada durmasına karşılık, bizde hızlanarak devam etmiştir.

Dolayısıyla Türkiye'deki öğrenci hareketleri sadece dünya çapında oluşan bir süreçle açıklanmaya imkan yoktur. Akademe Türk Öğrenci Hareketine yeni boyutlar kazandıran en önemli etken, Türk siyaset sahnesinin hızla kutuplaşması ve siyasi partilerin üniversite öğrencileri arasında, kendi saflarına çekmek için giriştikleri sürekli çabalar olmuştur. Bunun sonucunda öğrenciler silahla donatılmış, can kaybına yol açan olaylarla kalınmamış, anayasal ve parlamenter sisteme karşı güvenin yitirilmesine sebep olmuştur.³⁴³

Bu dönemde daha sonra bir çok boykot eylemlerine girişen öğrencilerin istediği, harçların indirilmesi, barajların kaldırılması, imtihan günleri arasında ara olması, öğrenci kontenjanlarının azaltılması, kitap fiyatlarının indirilmesi, öğrenci burs ve kredilerinin arttırılması, konut sorununun halledilmesi ve nihayet yönetime öğrencilerin katılması şeklindeki isteklerdir.³⁴⁴ 1968'de patlak veren olaylar bir yanıyla mevcut öğretim düzenini reddediyordu. Üniversitelerin örgütlenmesinden, yöneldiği amaçlara dek eleştiriliyor yeni değerler getirilmek isteniyordu.³⁴⁵ Bu doğrultuda tahrikler sonucunda, gerek karşıt taraflar arasında gerekse üniversite yönetimiyle şiddetli çatışmalar meydana gelmiştir. Düzeni reddeden bir anlayışın öğrenci hareketlerinde mevcut olması, daha çok bu

³⁴² Er, Rahim, "İdealleri İçin Samimiyetle Öldüler" *Türkiye Gazetesi*, 8 Mayıs 1998, İstanbul 1998, s.13

³⁴³ Abadan, Nermin, *a.g.m.*, s.68.

³⁴⁴ Altuğ, Hikmet- Arısan, Kazım vd., *a.g.e.*, s.-15-16; Cevizoğlu Hulki; *a.g.e.*, s.26.

³⁴⁵ Kabacalı, Alpay, *a.g.e.*, s.198

dönemde meydana gelen olayların devrimci bir özelliğe sahip sol kesim tarafından yapıldığına işaret etmektedir.

3-Türkiye'deki 68'lilere Eleştirel Bir Yaklaşım:

68 hareketi ülkemize ödediği ağır fatura sebebi ile eleştirilmekle birlikte, günümüzde o günlerin özlemi ve nostaljisiyle yanıp tutuşan, hatta yeniden 68 ruhunu diriltmeye çalışanlar da mevcuttur.

68 hareketinin asla meşruiyet temeline sahip yerli bir hareket olmadığı belirtilmektedir. 1968'deki gençlik hareketleri Avrupa'daki gençlik hareketlerinin rüzgarını arkasına alan, yeni konjüktürün sağladığı imkanları iyi kullanan komünist taktisyenlerin kışkırttığı, üniversiteli gençlerin verdiği kurbanlara mal olan, eylemlerden başka bir şey değildir. "Eğer 68'lilik gerçekten sağlam, felsefi temelleri ve ciddi talepleri olan bir hareket olsaydı, bugün olumlu neticelerini herhangi bir şekilde yaşıyor olurduk. İstisnalar dışında, cuntacılık ve Türk toplumundan kendilerine hiçbir zaman destek vermediği için öç almak dışında ne yapmışlardır? Bütün yaptıkları toplumu ayakta tutan ne kadar değer varsa hepsini çiğnemek ve bir takım güçlerle iş birliği yaparak "yerli" hareketleri ezmeye çalışmaktır."³⁴⁶ Gerçekten de 68'liler, o dönemde Türkiye'deki cuntacılarla iş birliği yapmışlar ve birlikte hareket etmişlerdir.³⁴⁷

1968 yılında meydana gelen hareketler, batıdan farklı olarak ülkemize gelir gelmez kılık değiştirmiştir. Tamamıyla Marksist ideolojiye dönmüştü, temeline ise fikir değil, silah oturtulmuştur.³⁴⁸ Avrupa'da bu hareketin özünde, paralı eğitim bahane edilerek, mevcut yönetime duyulan tepki vardı. Oysa bizdeki hareketlerin neye karşı çıktığı da o kadar da açıkça belli olmamıştır. Bahane ne olursa olsun hemen şiddetle harekete geçilmiştir. "Bizim 68'imiz her şeyi ile ve her şeye rağmen savaş içerikliydi. Oysa Avrupa'nın ki özgürlükler içermekteydi

³⁴⁶ Ayvazoğlu, Beşir, "68'liler" *Zaman Gazetesi*, 11 Mayıs 1998, İstanbul 1998, s.13

³⁴⁷ Yağcı, Yasin, "Bir Deniz Hikayesi", *Aksiyon Dergisi*, S.180, İstanbul 1988, s.28-29

³⁴⁸ Niyazi, Mehmet, "Faturası Ağır Oldu" İstanbul 1998, ,s.2

savaşın tersine: Avrupa'da 68 hareketi özgürlükçü ve anti-otoriter bir felsefeye sahipti. Bu yüzden Avrupa 68'i içinde yer alanlar Avrupa'da yeşilci, çevreci ve sivil toplumcu hareketin çekirdeğini oluşturdu. Türk 68'lileri ise kendilerini en marksist, en leninist, en komünist olarak tanımlamakla gurur duydular. Devrim için savaşmaya komünist denmez diyerek silaha sarılmayı marifet saydılar.”³⁴⁹ Bu da gösteriyor ki Avrupa'daki 68 hareketi ile bizdeki 68 hareketi arasındaki en önemli farklardan birisi, bizimkilerin şiddete karışmış olmaları ve devleti yıkmayı amaçlamalarıdır.

A.Turan Alkan ise bu dönemdeki solcuların problemlere aslında farklı zaviyeden baktıklarını belirtmektedir. Ona göre solcular, Türk milletinin özelliklerine ve problemlerine bakış seviyesi, “yabancı bir mütehasşıs” derecesini aşmamıştır. Çünkü kendisini kalabalıktan birisi olarak değil, kalabalıkları yön vermesi gereken kişi olarak görmeye şartlandırmıştır. Bu donanım eksikliği, onların yaptıkları en basit ayrıntıda önemli bir hata olarak ortaya çıkar.³⁵⁰ Bu sebeple, bu dönemde kurtarmaya çalıştıkları toplumu tanımamak, devleti bilmemek ve en hazini “elle gelen düğün bayram” sözü itibarıyla dünyayı sarsan bu yeni dalgayı tam zamanında yakaladıklarını sanarak, onun için her şeyi ve her şeylerini feda etmek gibi büyük bir hataya sebep olmuşlardır.³⁵¹ Bu da onların cahilliklerini ve tecrübesizliklerini toplumun ağır bir kayıp ile çekmesine sebep olmuştur.

Günümüzde ise hala o günlerin havasını geri getirmeye ve yaşatmaya çalışanlar, 68'liler Birliği Vakfı'nı kurmuşlardır. Dünün en kaba kuvvet yanlıları, bugün bu nostaljik rüzgarında etkisi ile vakıf altında toplanmışlardır. Bu vakfın başkanı ve kurucu üyelerinin hepsi de geçmişte devlete karşı saf tutmuş, ne kadar kanunsuz eylem varsa katılmış ve devletin resmi makamlarının düzenlediği raporlarda kendilerinden sayfalarca bahsedilip bir çoğu da hüküm giymiştir.³⁵²

³⁴⁹ Özgen, Aydın, “68'lilerin Bilinmeyen Yüzü” *Aksiyon Dergisi*, S.177, s.31

³⁵⁰ Alkan, A.Turan, *Ateş Tecrübeleri*, s.257

³⁵¹ Alkan, A.Turan, “68'liler miş !” *Zaman Gazetesi*, 7 Mayıs 1998, İstanbul 1998, İstanbul 1996, s.2

³⁵² Özgen, Aydın, *a.g.m.*, s.31

Bu kişilerin Atatürk'ün de adını kullanarak yürüyüş yapmaları ve gösteriler düzenlemeleri oldukça garip olmakla birlikte, bazı çelişkileri de ortaya koymaktadır. 68 hareketine katılanlar ve vakıf üyeleri, Atatürk'ü kalkan ve amaçlarına ulaşmak için bir araç olarak kullanmışlardır. Çünkü bu insanlar, geçmişte devlete bizzat karşı gelerek ve daha da ötesi düşmanca tavırlar alarak, mutluluk getireceğine inandıkları bir ideoloji adına yürümüşlerdir. Parçalamak, yıkmak istedikleri devletin kurucusuna duyulan ilgi ve alakaya hiç kimse inanmamaktadır.³⁵³ Marksizim ve Leninizim de karar kılan 68'lilerin ne kadar Atatürk'e bağlı oldukları(!) yargılamalarında idama götürülürken attıkları, "Yaşasın Marksizm, Leninizm yüce ideolojisi"³⁵⁴ sloganlarıyla da ortaya çıkmaktadır.

Ayrıca 1965 ile 1970 yılları arasında meydana gelen öğrenci protestolarında Atatürk inkılapları ve tam bağımsızlık için yürüyüşlerin en az sayıda cereyan ettiği belirtilmiştir.³⁵⁵ Bu da bizlere 68 kuşağının Atatürk'e ve onun kurduğu devlete ne kadar sahip çıktığını göstermektedir

G-1970 Sonrası Gençlik Hareketleri:

Öğrenci hareketleri 1970 yılında da sürüp gitmiştir. Artık devrimci gençlik örgütleri, Türkiye'de sosyalist mücadeleyi yürüten en aktif militanlar olarak görülüyordu. Bunlar gençlik ve öğrenci sorunlarını tümüyle savunmakla birlikte, artık işçi ve köylüler ile işbirliği yapmaya, sosyalizmi kitlelere anlatmaya ve Türkiye'nin sosyalizme geçmesine yönelik eylemlerine önem veriyordu. 1971 başlarında eylemler artık öğrenci hareketleri olmaktan çıkmış, anarşi ve terör hareketlerine dönüşmüştür.³⁵⁶

Gerçekten 1970-1980 dönemi öğrenci hareketleri çok kanlı bir şekilde

³⁵³ Özgen, Aydın, *a.g.m.*, s.24.26

³⁵⁴ Cevizoğlu, Hulki; *a.g.m.*, s.44

³⁵⁵ Abadan, Nermin, *a.g.m.*, s.74

³⁵⁶ Kabacalı, Alpay; *a.g.e.*, s.217-234

geçmiştir. Türkiye’de sadece 1973 son baharıyla 1977 yazı arasında 477 kişi öldürülmüştür. Bir çok öğrenci yaralanmış, bir çoğu da tutuklanıp hapisanelere konulmuştur. Bu dönemdeki gazeteciler siyasi şiddetin tırmanışına dikkati çekerek, buna siyasi partilerin eylemci öncülerinin eğitim kurumlarına yaptıkları etkiler sebep olduğunu belirtmişlerdir.³⁵⁷

1970’li yılların gençliğini A.Turan Alkan şöyle tasvir etmektedir: Gençlik, 50’li ve 60’lı yılların gençliğine nazaran siyaseti daha aktif, etkin ve samimi yaşamışlardır. 70’li yılların gençliği, kendinden önceki bütün genç kuşaklardan farklı olarak, siyaseti etinde ve kemiğinde duyarak yaşadı. Genç insanlar ilk defa ayak bastıkları kalabalık şehrin türküten yalnızlığını inançlarına, birbirlerine ve örgütlerine / teşkilatlarına yaslanarak yenmeye çalıştılar. Hepsi de dünyayı yerinden oynatacak manivelayı ellerinde tuttuklarına inanmışlardır. 70 gençliği kan lekeleriyle kirlenmiş siyaset masterlerini ikmal ettiler.”³⁵⁸

Daha sonra olayların tırmanmasıyla askeri bir darbe yapıldı. 12 Eylül 1980’de meydana gelen bu darbeden sonra hak ve özgürlükler askıya alınır, işkenceler yaygınlaşır, ayırım gözetmeksizin bütün demokratik ve sivil kuruluşların, kitle örgütlerin çalışmaları durdurulur. Arkasından Yüksek Öğretim Kurulu (YÖK) 6 Kasım 1981’de kabul edilen bir kanunla yürürlüğü girdi.³⁵⁹ 1983’te seçimler oldu ve Turgut Özal yönetimindeki Anavatan Partisi başa geçti.

Bundan sonra gençlikte önceki dönemlere oranla şiddetli hareketler görülmedi. Gençlik politikadan uzaklaştırılmaya çalışıldı.

³⁵⁷ Mardin, Şerif; *Türk Modernleşmesi*, İstanbul 1995, s.253-256

³⁵⁸ Alkan, A.Turan, “*Muhalefet Güzeldir*”, *Türkiye Günlüğü*, S.21, Ankara 1990, s.253-256

³⁵⁹ Kabacalı, Alpay, a.g.e ,s.246-249

İKİNCİ BÖLÜM

I- İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ GENÇLİĞİNİN SOSYOLOJİK ANALİZİ

Üniversite, yüksek öğretim çerçevesinde en etkili bir kurum niteliğindedir. Yüksek öğretim üniversite, yüksek okul, akademi gibi genel mesleki, teknolojik eğitimi kapsayan bir kurumdur. ¹

Üniversite kelimesinin etimolojisi ise şöyledir: Üniversite, latince “Üniversitas” sözcüğünden gelmektedir. Bu sözcük ortaçağda “kurum, topluluk” anlamında kullanılmıştır. Ayrıca, “Üniversitas” ile aynı anlamda olmak üzere “studium-incelemeler” ve “studium genarele-genel incelemeler” sözcüklerinin kullanıldığı görülmektedir. Bununla birlikte “Üniversite” kavramının günümüzdekine yakın bir şekilde “öğretici ve öğrenciler topluluğu” anlamında kullanılmasına 14. Yüzyıl sonlarında başlanmıştır.” ² Günümüzde ise Üniversite bilginin üretildiği, fikirlerin kaynaklandığı, dağılımın yapıldığı ve eleştirildiği merkez olarak tanımlanmaktadır. ³ Böylelikle topluma sağlıklı bilgi kazandıran kurumlar olma özelliğini taşımaktadırlar.

Üniversite değerler çatışmasında, en kuvvetli, en kandırıcı olanının değil, hakikatin galip gelmesi için vardır. Üniversite, bütün işi hakikati aramak olan insanların cemaatidir. Üniversite öğretim üyesinin okuması, yazması, araştırma yapması, hatta öğrenmesi, hakikati arama yolunda düşünmesinin değişik şekilleridir. Öğretim üyeleri ve öğrenciler hep birlikte hakikati arayan cemaattir. Burada öğrencinin ne düşüneceği değil nasıl düşüneceği verilir. Öğrencinin anlayışı ve hüküm verme kabiliyeti geliştirilir. ⁴ Ancak bir üniversitede kaliteli bir eğitim olabilmesi için kaliteli hocalara ve kaliteli öğrencilere ihtiyaç vardır.

¹ Güler, Ali; “*Türk Üniversite Geleneği Üzerine*”, *Türk Yurdu*, Üniversitelerimiz Nereye ? (Özel sayısı) İstanbul 1996, s.31

² Bayhan, Vehbi; *Üniversite Gençliğinde Anomi ve Yabancılaşma*, s.240

³ Türkdoğan, Orhan; *Sosyal Şiddet ve Türkiye Gerçeği*, s.228

⁴ Özakpınar, Yılmaz; “*Üniversitenin Varlık Gayesi*”, *Türk Yurdu*, Üniversitelerimiz Nereye ? (Özel sayısı) ,İstanbul 1996, s.2-3

Alt yapısı olmadan yetişen öğrenci ve öğrenciye yeterince bilgi sunamayan öğretim elemanı üniversitedeki eğitimin kalitesini düşürür.⁵

Üniversiteler endüstri toplumunun nitelikli yeni kuşaklara duyduğu ihtiyacı karşılama yanında, teknik olarak kullanılabilir bilgiyi hem üretip, hem de aktarması gereklidir. Bu bilgi ise hem iktisadi, hem de siyasi nitelikte olabilir. Üniversiteler mesleki bilginin dışında onunla alakalı olmayan fakat, mesleğin daha iyi icrası için ek bilgiler sunmaktadır. Yani bireyin işlevsel yeteneklerle donatılmasını sağlamaktadır⁶

Üniversitelerin yerine getirmek zorunda oldukları fonksiyonları, “Eğitim ve öğretim”, “araştırma ve geliştirme” ve “topluma hizmet” başlıkları altında toplayabiliriz. Eğitim ve öğretim fonksiyonunun bir gençlere liberal formasyon kazandırma, öbürü ekonomiye teknik ve mesleki bilgi sahibi, uzman iş gücü sağlama olmak üzere iki şekli vardır. Liberal formasyon geniş bilgi ve kültür vermenin yanı sıra, kişiliği geliştiren düşünme ve tartışma sanatı öğretme, ahlak ve soylu davranışlar kazandıran eğitimidir. Bir üniversitenin araştırma ve geliştirme fonksiyonları, lisans üstü eğitim-öğretim faaliyetlerini kapsar. Üniversitelerin topluma hizmet fonksiyonu, kısaca “toplumun ilerlemesine ve ülke sorunlarının çözümüne katkıda bulunma görevi şeklinde tanımlanabilir.⁷ Üniversiteler toplumda bu günü ve geleceği temsil eden kuruluşlardır. Ancak toplumun hafızası sayılan üniversiteler, bugünü ve geleceği sağlam bir şekilde kurabilmek ve değer hükümleri oluşturabilmek için maziyi de incelemek zorundadırlar. Üniversiteler kültür ile teknolojik ve bilimsel gelişme arasındaki dengeyi koruyarak toplumda milli kültürü, özüne ters düşmeyen bir dinamizme kavuşturur⁸

⁵ Korkut, Hüseyin; *Üniversitelerde Kalite ve Akreditasyon*, İstanbul 1996 s.24-25

⁶ Habermas, Jürgen; *Rasyonel Bir Topluma Doğru, Öğrenci Protestosu*, s.2-3

⁷ Dura, Cihan; *“Bilgi Toplumu ve Üniversite”*, *Türk Yurdu*, Üniversitelerimiz Nereye ? (Özel sayısı), İstanbul-1996, s.4-5

⁸ Cin, Halil; *“II. Milli Gençlik Kongresi Açış Konuşması” II. Milli Gençlik Kongresi 6-8 Kasım 1986*, Konya 1998, s.11

Bu özellikleri ve fonksiyonları itibariyle Gençleri yetiştiren üniversite kurumu, toplumun dinamizmini oluşturan ve önemli sorumlulukları taşıyan aktif organizasyonlardır. “Üniversite gençliği ise, toplumun en duyarlı ve en dinamik kesimi olması bakımından ülkenin sosyo-kültürel ve ekonomik durumları onları fazlasıyla etkilemektedir.”⁹ Dolayısıyla toplum genelinde ortaya çıkan sorunlar gençliğin tepkisine yol açabilmektedir.

Üniversite gençliği aslında diğer gençlik gruplarından farklı olarak; onlardan farklı bir konuma sahip olmakla birlikte, üretim süreci dışında yüksek öğrenim yapmak üzere bir araya gelmiş, toplu yaşayan ve bu yüzden benzer alışkanlıkları bulunan, toplu hareket edebilenlerin oluşturduğu bir bütündür.¹⁰ Üniversite gençliği ile toplumdaki diğer gençler arasında farklılıklar olmakla birlikte gençler arasında üniversite öğrencilerinin özellikleri itibariyle bir alt kültür grubu oluşturdukları belirtilmektedir.¹¹ Bu açıdan üniversite gençliği, “18-24 yaş grubunu oluşturan, formal eğitim ve öğretimin son evresinde öğrenim gören, araştırmacı ve sorgulayıcı, dolayısıyla bilimsel zihniyet kazanan kendilerine has bir gençlik kültürü oluşturan, toplumun önderleri olacak gençlik kesimidir.”¹²

Aslında “gençlik-üniversite” bütünleşmesi, sosyal sistemin bir parçasını oluşturur. Sosyal sistemde ortaya çıkan herhangi bir gerginlik, “gençlik üniversite bütünleşmesini” etkileyebileceği gibi, aynı şekilde gençlik-üniversite bütünleşmesi de toplum yapısındaki norm bozukluklarının patlamalarına sebep olabilir.¹³ Ayrıca üniversite gençliğinin siyasi sistemle bütünleşmesi siyasi sistemin istikrarı ve iyi işlemesine etki eder çünkü siyasi düzenin üzerine kurulduğu otorite sembolleri ve meşruluk ölçüleri toplum içinde ne kadar çok yayılır ve paylaşılırsa, özellikle gençler tarafından ne kadar çok benimsenirse, toplumun siyasi düşüncesi de o ölçüde istikrar kazanacak ve üzerinde toplumsal

⁹ Bayhan, Vehbi; *Üniversite Gençliğinde Anomi ve Yabancılaşma*, s.241

¹⁰ Kışlalı, A. Taner; *Öğrenci Ayaklanmaları*, s.16

¹¹ Turan, İlder; *Siyasal Sistem ve Siyasal Davranış*, s.50

¹² Bayhan, Vehbi, *Üniversite Gençliğinde Anomi ve Yabancılaşma*, s.241

¹³ Türkoğan, Orhan; *Sosyal Şiddet ve Türkiye Gerçeği*, s.301

anlaşmaya varılmış olacaktır¹⁴ Bu sebeple gençlerin siyasi sürece, siyasi sistemi uyumlu ve destekler mahiyette katılmaları siyasi istikrar açısından oldukça önemlidir.

Bütün bunlarla birlikte gençliğin, bilhassa üniversite gençliğinin gerek siyasi ve gerekse sosyal sistem içerisinde ne kadar önemli bir rol oynadıkları ortaya çıkmaktadır. Bu açıdan üniversite gençliği fonksiyoner bir şekilde ülkeye yararlı olabilecek özellikte yetiştirilmelidir.

A- ÜNİVERSİTENİN TARİHİ

İnönü Üniversitesi 25 Mart 1975 tarihinde kabul edilen ve 3.4.1975 tarih ve 15197 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe giren 1872 sayılı “İnönü Üniversitesi Kanunu” ile kurulmuştur. İnönü Üniversitesi, bulunduğu bölgeyi içtimai, iktisadi ve kültürel bakımdan kalkındırmak; Atatürk’ün en yakın silah ve çalışma arkadaşı, Türkiye Cumhuriyeti’nin ikinci Cumhurbaşkanı İsmet İnönü’nün adının simgesi olmak gerekçesi ile kurulmuştur.

B-ÜNİVERSİTENİN GENEL DURUMU

İnönü Üniversitesi 1976-1977 ders yılında, Üniversiteyi teşkil eden Temel Bilimler Fakültesi’nin Fizik, Kimya ve Matematik Bölümleri ile eğitim – öğretim başlamıştır. İnönü Üniversitesi 1997-1998 Öğretim yılı itibariyle 6 Fakülte, 5 Meslek Yüksekokulu, 3 Enstitü ve 7 Araştırma v Uygulama Merkezi ile eğitim ve Öğretimini sürdürmektedir.

Fakülteler (Kuruluş sırasına göre):

-Fen-Edebiyat Fakültesi

-Eğitim Fakültesi

-İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

¹⁴ Ozankaya, Özer; Üniversite Öğrencilerinin Siyasi Yönelimleri, Ankara 1996, s.6

- Tıp Fakültesi
- Mühendislik Fakültesi
- Darende İlahiyat Fakültesi

Meslek Yüksek Okulları :

- Malatya Meslek Yüksek Okulu ,
- Adıyaman Meslek Yüksek Okulu ,
- Arapgir Meslek Yüksek Okulu ,
- Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksek Okulu ,
- Akçadağ Meslek Yüksek Okulu ,

Enstitüler :

- Sosyal Bilimleri Enstitüsü
- Fen Bilimleri Enstitüsü
- Sağlık Bilimleri Enstitüsü

Araştırma ve Uygulama Merkezleri :

- Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi
- Çevre Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi
- Geleneksel El Sanatları Araştırma ve Uygulama Merkezi
- Gök Bilimleri Araştırma ve Uygulama Merkezi
- Kültür Merkezi
- Sanayi İşbirliği Uygulama ve Araştırma Merkezi
- Kayısı Araştırma ve Uygulama Merkezi

C-ANKET SONUÇLARINA GÖRE İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ GENÇLERİNİN SOSYOLOJİK ÖZELLİKLERİ

1- YAŞ

Araştırmamıza katılan örneklemin, yaş durumuna göre incelendiğinde görülmektedir ki; toplam 917 kişiden 416'sı 21-23 yaş grubunu oluşturarak, önemli bir oranı (%45.4) teşkil etmektedirler. Daha sonra 342 kişi ve %37.3'lük bir oranla 19-20 yaşındaki kişiler gelmektedir. Bu yaş grubunu 72 kişi ve %7.9 bir oranla 24-25 yaşında ve 57 kişi ve %6.2'lik bir oranla 18 ve daha aşağıda ki yaşlarda bulunan kişiler takip etmektedir. Örneklememize katılan öğrenciler arasında en düşük yaş grubunu ise, 30 kişi ve %3.3 bir oranla 25 ve daha yukarısında kişiler oluşturmaktadır. Türkiye'deki eğitim sistemi dikkate alındığı takdirde, bu oranların gerçeği yansıttığı ortaya çıkacaktır. Normalde 7 yaşında okula başlayan birisi, liseden 18 yaşında mezun olmaktadır. Aynı yıl ve daha sonraki bir kaç yıl içinde üniversiteyi kazanması halinde onun yaşı, örneklememizdeki oranlara uygun bir duruma tekabül edecektir.

TABLO A1: Öğrencilerin Yaş Durumu

YAŞ	SAYI (n)	YÜZDE (%)
...-/18	57	6.2
19-20	342	37.3
21-23	416	45.4
24-25	72	7.9
25/...+	30	3.3
TOPLAM	917	100

2. CİNSİYET

Araştırma yaptığımız örneklemin cinsiyet dağılımı şöyledir. 518'lik bir sayıda ve %56.5 oranında erkek öğrenciler, 399 kişi ve %43.5'lik bir oranla kız öğrenciler bulunmaktadır.

Araştırmayı uyguladığımız İnönü Üniversitesi'ndeki cinsiyet dağılımı önceden dikkate alındığı ve anketi uygularken bu duruma bağlı kalındığı için; örneklememizdeki cinsiyet dağılımı ile İnönü Üniversitesi'ndeki genel cinsiyet dağılımı bir birlerine uygunluk içermektedir.

TABLO A2: Öğrencilerin Cinsiyet Durumu

CİNSİYET	SAYI (n)	YÜZDE (%)
Erkek	518	56.5
Kız	399	43.5
TOPLAM	917	100

3-GELİR

Yaptığımız araştırma içindeki örneklememizde, 1998 yılı itibariyle öğrencilerin ailelerinin aylık gelir durumu şöyledir: 51-70 milyon arası aylık gelire sahip olan ailelerin çocukları, en fazla sayıya (208 kişi) ve en yüksek orana (%22.7) sahiptirler. Bu ise örneklemlimizde 198 yılı itibariyle düşük gelir grubundaki ailelerin çocuklarının oranını ifade etmektedir. Burada düşük gelir üzerindeki ailelerin çocuklarını okutma eğiliminde oldukları ortaya çıkar. Ancak 91-120, 121...+ milyon aylık bir gelire sahip olan ailelerin çocukları ise birlikte olarak, büyük bir oranı (19,6+19.4=%39) teşkil etmektedir. Bu gelir grubuna orta ve yüksek gelire sahip olan aileler girmektedirler. Bunların yanında toplam örneklememizin %16.2'lik kesimi, 71-90 milyon arasındaki aylık gelire sahip ailelerin çocuklarını oluşturur. Bunu %15.5 ile 31-50 milyon gelire sahip

ailelerin çocukları oluşturmaktadır. En düşük gelir grubu olan ...-30 milyon aylık gelire sahip ailelerin çocukları da %6.5 orana sahiptir.

TABLO A3: Öğrencilerin Ailelerinin Geliri

MİKTAR	SAYI (n)	YÜZDE (%)
...-30	60	6.5
31-50	142	15.5
51-70	208	22.7
71-90	149	16.2
91-120	180	19.6
121...+	178	19.4
TOPLAM	917	100

1998 yılı itibariyle kendilerinin eline geçen aylık para miktarı ise aşağıdaki şekildedir.

TABLO A4: Öğrencilerin Şahsi Gelirleri

KENDİ ELİNE GEÇEN MİKTAR (Milyon)	SAYI (n)	YÜZDE (%)
...-8	114	12.4
9-15	279	30.4
16-20	231	25.1
21-25	118	12.9
26-30	91	9.9
31...+	84	9.2
TOPLAM	917	100

Örnekleme katılan öğrencilerin eline geçen (burs, kredi, evden gelen para dahil) para miktarına bakacak olursak; %30.4 yüksek bir oranla 9-15 milyon gelire sahip öğrenciler yer almaktadır. Bu gelir grubundan yukarı doğru çıktıkça, yani gelir arttıkça periyodik olarak kişi sayısı da azalmaktadır. Aynı şekilde ki bir durum gelirin azaldığı zamanda ortaya çıkmaktadır. Buradan hareketle İnönü Üniversitesi öğrencilerinin genel olarak aylık gelirleri 15-25 milyon arasında olduğunu söyleyebiliriz. Bu öğrencilerin gelirlerinin kredi veya burs yolu ile karşılaması aşağıdaki şekildedir:

TABLO A5: Öğrencilerin Kredi veya Burs Alma Durumu

Kredi ve Burs Alma Durumu	SAYI (n)	YÜZDE (%)
Kredi ve Yurtlar Kurumundan alıyorum	528	57.6
Bir vakıftan alıyorum	97	10.6
Ailemin gönderdiği para yetiyor	80	8.7
Hem çalışıyor hem okuyorum	21	2.3
Kredi veya burs almıyorum	191	20.8
TOPLAM	917	100

Öğrencilerin yarısından fazlası (57.6) kredi ve Yurtlar Kurumu'ndan kredi almaktadır. Buna karşılık ailesinin gönderdiği para ile yetinen ve hiç bir yerden kredi veya burs almayan (8.7+20.8) %29.5'lik bir oranı oluşturmaktadır. Ayrıca devlet kredisi yerine özel vakıflardan burs alanlar %10.6 oranında, hem çalışıp hem de okuyarak kendi ihtiyaçlarını karşılayanlar ise %2.3 oranındaki bir dilimi teşkil etmektedir.

4. FAKÜLTE

Araştırmamıza katılan öğrencilerin büyük çoğunluğu Fen-Edebiyat (34.4) ve Eğitim Fakültesi (33) programlarında öğrenim görmektedir. Bunu %18.8 oranı ile İktisadi ve İdari Bilimler %9.3'le Mühendislik ve %4.6 ile Tıp Fakülteleri izlemektedir. Bu sonuçları müteakip, Üniversitede okuyan öğrencilerin fakülterlere göre toplam dağılımı ile anketimize katılan öğrencilerin fakültelerdeki oranları birbirine paralellik arz etmektedir. Bu da anketimizin geçerliliğini ve güvenilirliğini ortaya koymaktadır. Bunun yanında anketin uygulanmasında üniversitedeki fakülte dağılımları dikkate alındığı gibi, bölüm, sınıf ve cinsiyet gibi değişkenlerde göz önüne alınmıştır. Sonuçlar bunu büyük ölçüde doğrulamaktadır.

TABLO A6: Öğrencilerin Fakülterlere Göre Dağılımı

FAKÜLTELER	SAYI (n)	YÜZDE (%)
Fen-Edebiyat Fakültesi	315	34.4
Eğitim Fakültesi	303	33.0
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi	172	18.8
Mühendislik Fakültesi	85	9.3
Tıp Fakültesi	42	4.6
TOPLAM	917	100

5. SINIF

Araştırmamıza I. Sınıftan 202 kişi %22 oranı ile, II. Sınıftan 256 kişi %22.9 oranı ile, III. Sınıftan 263 kişi %28.7 oranı ile ve IV sınıftan 161 kişi 17.6 oranı ile bir katılım sergilemişlerdir. Üniversiteyi normal öğretim zamanında bitiremeyip devam edenler ise 35 kişi ve %3.8'lik bir oranla anketimize

katılmışlardır. Anketlerin uygulanmasını genellikle derslerin öncesinde, sonrasında ve ara verildiği zamanlarda uygulandığı dikkate alınırsa; I.,II. ve III. Sınıfların derslere devam oranının yüksek olduğu ortaya çıkmaktadır. IV sınıfların ise son sınıf olmanın verdiği kendine has bir rahatlık duygusu ile derslere daha az katıldıkları gözlemlenmiştir.

TABLO A7: Öğrencilerin Sınıfları

SINIF	SAYI (n)	YÜZDE (%)
I	202	22.0
II	256	22.9
III	263	28.7
IV	161	17.6
V...+	35	3.8
TOPLAM	917	100

6. ÖĞRENCİLERİN GELDİKLERİ BÖLGELER VE YERLEŞİM BİRİMLERİ

Üniversite genelinde beş ayrı fakültede yapmış olduğumuz araştırmada, öğrencilerin yarıya yakınının %45,4'lük bir oranla Doğu Anadolu Bölgesi'nden geldikleri görülmektedir. Bunu %14.2 düzeyindeki bir oranla, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nden gelen öğrenciler takip etmektedir.

İnönü Üniversitesi'nin bulunduğu il olan Malatya'nın Doğu Anadolu Bölgesi'nde yer alması dolayısıyla, coğrafi yakınlığında büyük oranda bir tesiri ile, Üniversite de okuyan öğrencilerin büyük çoğunluğunun doğu kökenli öğrenciler olduğunu söyleyebiliriz.

Bu bölgeleri %13.8'lik bir oranla Akdeniz Bölgesi takip etmektedir. Daha sonra %10.6'lık bir oranla İç Anadolu, %5.6 oranıyla Marmara ve %5.5 oranıyla Karadeniz Bölgeleri gelmektedir.

TABLO A8: Öğrencilerin Bölgelere Göre Durumu

BÖLGELER	SAYI (n)	YÜZDE (%)
MARMARA BÖLGESİ	51	5.6
EGE BÖLGESİ	50	5.5
KARADENİZ BÖLGESİ	46	5.0
AKDENİZ BÖLGESİ	127	13.8
İÇ ANADOLU BÖLGESİ	97	10.6
DOĞU ANADOLU BÖLGESİ	416	45.4
GÜNEY DOĞU ANADOLU B.	130	14.2
TOPLAM	917	100

Bu öğrencilerin şehirleşme açısından durumları ise şöyledir:

TABLO A9: Öğrencilerin Şehirde Kalma Durumları

Şehirde Kalış Süresi	SAYI (n)	YÜZDE (%)
...-5 yıl	135	14.7
6-10	138	15.0
11...+	149	16.2
Hep şehirde oturdük	495	54.1
TOPLAM	917	100

Tabloda da görüldüğü gibi öğrencilerin %54.1'lük bir oranı daima şehirde oturduklarını belirtmişlerdi. Bu da öğrencilerin şehire ve şehir hayatına yabancı olmadıklarını ortaya çıkarmaktadır. Şehirde 11 ve daha fazla yıllar kalanlar %16.2 oranında, 6-10 yılları arasında şehirde oturanlar ise %15'lik bir oranında bulunmaktadırlar. 5 ve daha az yıllar arasında şehirde kalanlar ise en düşük oranı (14.7) teşkil etmektedirler. Öğrencilerin verdikleri cevaplarda, 5 ve daha az yıllar arasında, şehirde kalanlar içinde, köyde ve kasabada oturanların bulunduğu dikkate alındığı takdirde, büyük bir ölçüde şehirleştiklerini belirtebiliriz. Bu durumu anket sonuçlarında ki öğrencilerin çoğunun kendilerini şehirli olarak gördüğü oranları da desteklemektedir. Aşağıdaki tabloda araştırmamıza katılan öğrencilerin %44.3'ü biraz, %38.6'sı tamamıyla kendilerini şehirli olarak görmektedirler. Bu sonuçları büyük bir oranı teşkil etmektedir. Kendisini az şehirli olarak görenler %10.1'i kendisini şehirli olarak görmeyenler ise %7 oranındadır.

TABLO A10: Öğrencilerin Şehirleşme Durumu

Kendilerini şehirli olarak görme durumu	SAYI (n)	YÜZDE (%)
Tamamıyla	354	38.6
Biraz	406	44.3
Az	93	10.1
Hiç	64	7
TOPLAM	917	100

7-AİLE

Geleneksel Türk aile yapısı anne-baba ve evlenmemiş çocuklardan oluşan çekirdek aile biçimindedir. Anketimizden çıkan sonuç da bu doğrultudadır; ankete katılan öğrencilerin büyük bir çoğunluğunu %85.8 oranında anne-baba ve

evlenmemiş çocuklardan oluşan çekirdek ailede yaşayanlar oluşturmaktadır. Bunun yanında anne-baba ve evlenmiş çocukların bir arada bulunduğu geniş aile yapısında yaşayan öğrenciler %6.5 oranındadırlar. Ebeveynlerden birisinin hayatta olmadığı bir aile yapısında yaşayanlar ise %6.3'lük bir oranı teşkil ederler. Bütün bunların yanında boşanma sonucunda parçalanmış aile içinde yaşayanlar en düşük oranı (1.3) oluşturmaktadırlar. Bu oranın en düşük bir oran olması, Türklerde aile yapısı ve onun korunmasına verilen önemden kaynaklanmaktadır.

TABLO A11 - Aile Durumu

Aile Büyüklüğü	SAYI (n)	YÜZDE (%)
Anne-baba ve evlenmemiş çocuklar	787	85.8
Anne-baba ve evlenmiş çocuklar	60	6.5
Anne yada babadan biri ölmüş ve çocuklar	58	6.3
Boşanma sonucu	12	1.3
Parçalanmış aile ve çocuklar		
TOPLAM	917	100

Bu farklı aile tiplerinde yaşayan öğrencilerin ailelerinden gördükleri tutum farklı farklıdır.

TABLO A12: Ailelerin Kendilerine Karşı Tutumu

Ailenin Tutumu	SAYI (n)	YÜZDE (%)
Her şeyimi düşünürler	373	40.7
Otoriterdirler sevgiden çok terbiyeye ve disipline önem verirler	146	15.9
Anlayışlı olgun ve demokratiktirler	366	39.9
İlgisizdirler	32	3.5
TOPLAM	917	100

Anketimize katılan öğrenciler arasında, ailelerinden büyük bir ilgi gören her şeyi mi düşünürler diyen öğrenciler %40.7 ile önemli bir orana sahiptirler. Hemen hemen aynı oranlarda (%39.9) olan ve ailesinin anlayışlı, olgun ve demokrat olduğunu belirten öğrenciler ikinci sırayı almaktadır. Sevgiden çok disipline önem veren otoriter ailelerde yaşayan öğrenciler ise %15.9 oranındadırlar. Ayrıca ailesi ile kendi arasında bir takım problemleri olan ve ailesinin kendisine karşı tutumunu ilgisiz olarak görenler en düşük oranı (%3.5) oluşturmaktadırlar.

II. İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ GENÇLİĞİNİN PROTESTO HAREKETLERİ

A-PROTESTO HAREKETLERİ

1. Protestoya Giriş

Gençlik kendine özgü problemlerinin yanında ayrıca toplumdaki aksamalara, huzursuzluklara ve problemlere karşı en duyarlı olan kesimdir. Bir çok politik, ekonomik ve sosyal hareketler gençlerin etkisi ile gerçekleştirilmektedir. Özellikle protesto ve başkaldırı olaylarında gençler, en önde gitmektedirler. Gençliğin zinde bir güç olması, toplumun bütününe etki altına alacak bir konuma sahip olması, inandıkları davadan kolay kolay vazgeçmemeleri birçok olayda ön sıralarda gitmesinin sebepleridir.¹⁵ Günümüz toplumlarında ortaya çıkan protestoların baş aktörleri gençlerdir.

Büyük “reddiye sloganı” olarak protesto, genel olarak kitle demokrasilerindeki siyasi muhalefetin etkisizliğinden kaynaklanıp; sistemle bütünleşmekten uzak durmak ve her şeyi kapsayan kitle iletişim sisteminin bundan irkilmesini amaçlamaktadır.¹⁶ Aslında protesto bir problemin ve huzursuzluğun etkisiyle meydana gelen ve bunu ifade etmenin olağan yollarının kapalı olması sebebiyle insanların dolu olan elektriklerinin boşalması işlemidir.

Dolaylı olarak protesto, bir talebin varlığına dikkat çekmekte, bunu isteyen bireylerin ortak hareket edebilme yeteneğine sahip oldukları ve daha ileride de bu tür faaliyetlere girebilecek durumda olduklarını ifade eden bir hareketi belirtmektedir.¹⁷ Bunun yanında protesto veya “her gösteri bir kollektif deneyim bir mistik cezbeli ritüeldir.” Burada sadece akılcı referanslarla kurulamayacak olan “biz” bilinci, söz ve eylem birliğini inşa eder. Gerçekten de protesto hareketinde biz bilinci önemli bir yere sahiptir. “Ona meydana dökülen kan hayat vermiş ve üstü başı kan içinde olmasına rağmen hala vecd halinde

¹⁵ Şener Sami, a.g.e., s. 17

¹⁶ Habermas, J.; a.g.e., s. 38

¹⁷ Kalaycıoğlu, Ersin; Çağdaş Sosyal Bilim, İstanbul 1984, s.285

slogan atan kahramanların destanlığında tüm topluluk kucaklamıştır".¹⁸ Esasen biz duygusunun hakim olduğu toplulukta kendini gösteren protesto, kollektif bir etkileşim sürecini oluşturur.

Bütün eksikliklerine rağmen protestoyu; belirli bir süre devam eden bir problem ve huzursuzluktan kaynaklanıp, düzene ve otoriteye tepki göstererek radikal ve hızlı değişmeye zorlayan, bunun içinde gerekirse fiziki kuvvet (şiddet) ve meşru olmayan yolları kullanan, olağan dışı siyasi katılım ve etkileşim süreci olarak tanımlayabiliriz.

2. Bir Siyasi Katılım Biçimi Olarak : Protesto

Genel olarak siyasi katılım, "bireyin (vatandaşın) siyasal sistem karşısındaki durumunu, tutumunu ve davranışlarını gösteren bir kavramdır." Siyasi sistem karşısında vatandaşların tutumları ve davranışları ise farklı farklıdır. Bazı insanlar siyasi sistemi olduğu gibi kabul eder ve davranışlarını siyasi sisteme göre ayarlamaya çalışırlar. Bazıları da sistemi düzeltmek, değiştirmek için çaba harcarlar.¹⁹ Her halükarda katılım insanlarda bulunan siyasi ilgi vasıtasıyla gerçekleşmektedir.²⁰ Bu ilgi ise o toplum siyasi kültürü ile alakalı olup fertten ferde, toplumdan topluma farklılık arz etmektedir.

Siyasi katılım biçimlerini Almond, "olağan" (alışlagelmiş) ve "olağan dışı" başlıkları altında toplamaktadır. Bunlardan olağan siyasi katılım, seçim süreciyle siyasi rejim tarafından konulmuş kural ve normlara uygun olan eylemlerden oluşmuştur. Bu katılım en kolay akla gelen ögesi oy kullanmaktır. Daha sonra parti kurmak, parti toplantılarına katılmak, partiye yardımda bulunmak, başkalarını ikna etmeye çalışmak gibi davranış biçimlerini belirtebiliriz.²¹ Bunun yanında siyasi sisteme yöneltilen talepler, eğer siyasi

¹⁸ Bostancı, M. Naci; *Öğrenci Eylemleri ve Özgürleşmenin Dosyası*, Ankara 1997, s.77

¹⁹ Daver, Bülent; *Siyaset Bilimine Giriş*, İstanbul 1990, s. 203

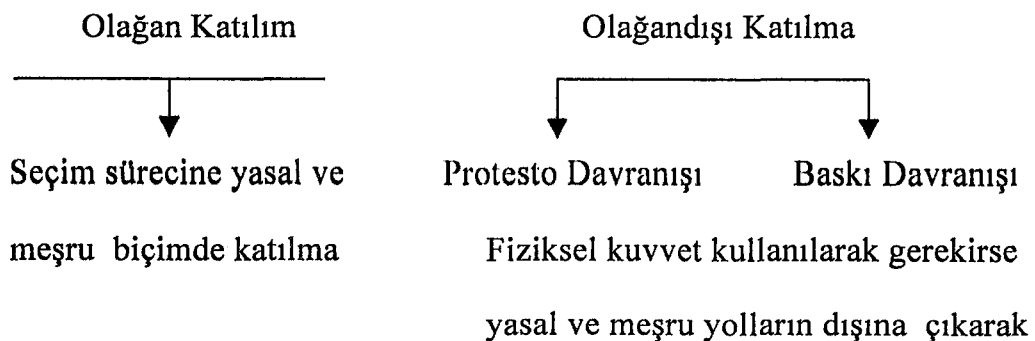
²⁰ Kalaycıoğlu Ersin; *"Siyasal Katılımın Koşullarına Genel Bir Bakış" İ.Ü.İ.F. Mecmuası*, XXXVII , S.1-4, İstanbul 1980, s. 188

²¹ Turan, İlder; *Siyasal Sistem ve Siyasal Davranış*, İstanbul 1986, s. 69-72

kurumlar tarafından yeterince uyumlu esnek ve güçlü bir şekilde karşılanamıyorsa o zaman olağan dışı siyasi katılım biçimlerine başvurma durumu ortaya çıkar.²² Dolayısıyla olağan dışı siyasi katılım bireyin siyasi amaçlarına ulaşması için fiziksel kuvvet (şiddet) kullanmasıyla ve bu amaçla, özellikle siyasi rejimin kural ve normlarına karşı çıkmak suretiyle giriştiği faaliyetlerden oluşur. Bu tür faaliyetler içinde dilekçe vermek, boykot, protesto, işgal, grev, barikat kurup trafiği kesmek, bina giriş çıkışlarını engellemek; kira, faiz ödemeyi reddetmek, mülke zarar vermek (Pencere kırmak arabalara zarar vermek, ateşli silahlar ve bombalar kullanarak suikast ve saldırı da bulunmak türünden faaliyetleri dahil edebiliriz.²³ Bütün bu hareketler siyasi sistemi ve otoriteyi protesto etmek için yapılan eylemlerdir.

Bunların yanında siyasi sistemi desteklemek ve onların yönetimini kuvvetlendirmek için de bu tür eylemlere başvurulabilir. Bunlar baskı davranışı olarak belirtilmektedir. Bir yürüyüşü engellemek, bir grevi sona erdirmek, bir gösteriyi dağıtmak içinde bütün hareketlere başvurulabilir. Ancak bu hareketler sistemi kurduğu halde olağan katılım ve protesto gibi davranışlar sistemi değiştirmeyi amaçlamaktadır. Siyasi katılımın genel özellikleri dikkate alınarak şöyle bir şema oluşturulmuştur:²⁴

a) Kullanılan Yöntemler İtibariyle Siyasi Katılım Biçimleri:

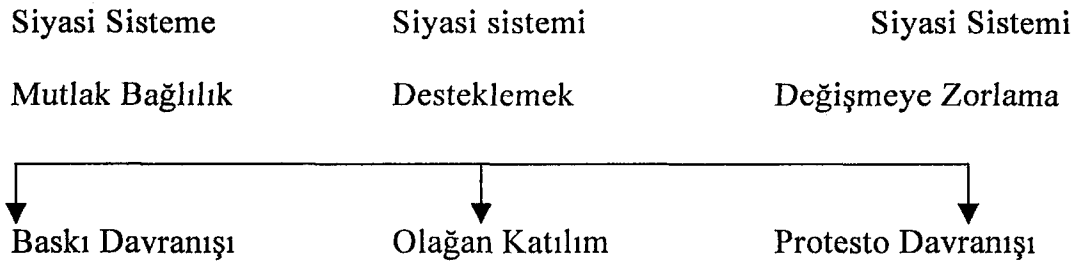

²² Kalaycıoğlu, Ersin; a.g.e., s. 218-219

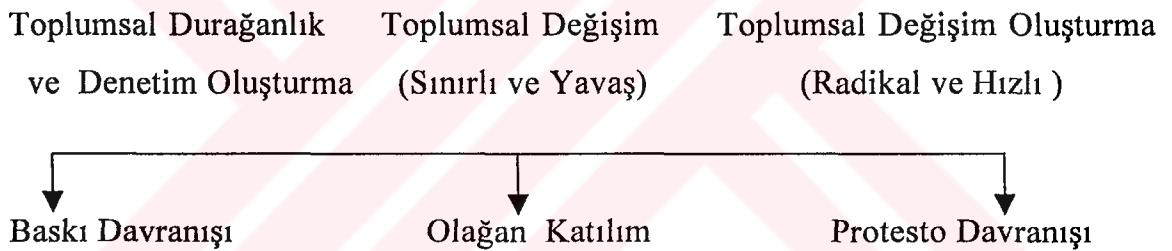
²³ Kalaycıoğlu, Ersin; a.g.e., s.204 –205.

²⁴ Kalaycıoğlu, Ersin; a.g.e., s.206.

b) Gerçekleştirmek İstenen Amaca Göre Siyasi Katılım Biçimleri:

c) Toplumsal Değişmeyi Oluşturma Amacı İtibariyle Siyası Katılım Biçimleri:

3-Protostonun Sebepleri ve Özellikleri

Gençler toplum meseleleri karşısında oldukça duyarlı ve radikal tepkiler gösterebilmektedirler. Cemiyete tam anlamıyla da intibakları gerçekleşmediğinden toplum kurallarını tanımamaktadırlar. Adaletsizliklere, zorlamalara ve baskıya karşı tepkilerini, okul ve mesleki hayat arasındaki yarı yolda, çeşitli ailevi ve mesleki endişelerden uzak, çoğu zaman daha serbest ve spontane bir tarzda ortaya koymaktadırlar.²⁵

Üyesi olduğu toplumun sosyo-kültürel yapı şartları, ferdin üzerinde önemli bir etkisi vardır. Fertler kültürel hedeflerine ulaşmak için sosyal yapının sunmuş olduğu vasıtalarından faydalanır .Organize olmuş sosyal ilişkiler bütünü

²⁵ Lauritzen, Peter, "Gençlik ve Şiddet" *Türkiye Günlüğü*, s.21, Ankara 1990, s.48

olan sosyal yapı bireylerin hedeflerine ulaşması için meşru yolları ve kanalları ortaya koyar. Meşru hedefler ile meşru yollar arasında bir dengenin bulunduğu toplum istikrarlı bir yapı arz eder. Ancak meşru hedeflerle meşru yollar arasındaki bu denge her zaman görülmeyebilir. Hedeflere atfedilen değer, vasıtalara verilen değer aleyhine bir artma gösterirse, fertler her ne pahasına olursa olsun toplum tarafından tasvip edilmese de elde edilmek istenen hedeflerine kendilerini ulaştıracak vasıtaları kullanacak ve toplumca tasvip edilmeyen yollara sapacaklardır.²⁶ Bunun sonucunda meydana gelen eylemleri Orhan Türkdoğan, “norm dışı” eylemler olarak belirtmektedir. Orhan Türkdoğan’a göre protesto gibi sosyal norm dışı eylemler bir siyasi katılım biçimini oluşturmaktadır.²⁷

Toplumlarda ortaya çıkan protesto hareketleri bir problemin varlığından veya ihtiyaçların karşılanamamasından doğan engellenme duygusundan dolayı meydana gelebilir. Bir toplumdaki sosyo-ekonomik ilerlemeler ile birlikte ortaya çıkan sosyal değişme ve sosyal hareketlilik gibi faktörlerin etkisiyle oluşan ihtiyaçlar (beklentiler) tatmin olması gereklidir. İktisadi büyüme ve gelişmenin hızı ne olursa olsun, beklentilerin tatmininin imkansız olduğu, inancının oluşturacağı engelleme veya tatminsizlik duygusu çok ciddi sorunlar ve tepkiler doğurur. Birey kendini engellenmiş hissettiği zaman yıkıcılığa, güce veya boyun eğme özlemine kaptırır.²⁸ Bir engel dolayısıyla hedefe erişememek ve gerginliği ortadan kaldıramama hali fertlerde yanlış intibaka götüren bir çok davranışlara yol açar. Bu engelleme (Frustrasyon) neticesinde her şeyden önce yeni tatmin yolları meydana çıkar. İdrakte ve tanımada değişiklikler olur. Engellemenin sonuçlarının mahiyeti ise engellemenin şiddetine bağlıdır. Engelleme sonucunda da öfke , kızgınlık, saldırganlık, eşya ve insanlara maddi zarar ve tahrip gibi hareketler ortaya çıkabilir.²⁹ Bu da sosyal bir düzensizliği meydana getirecektir.

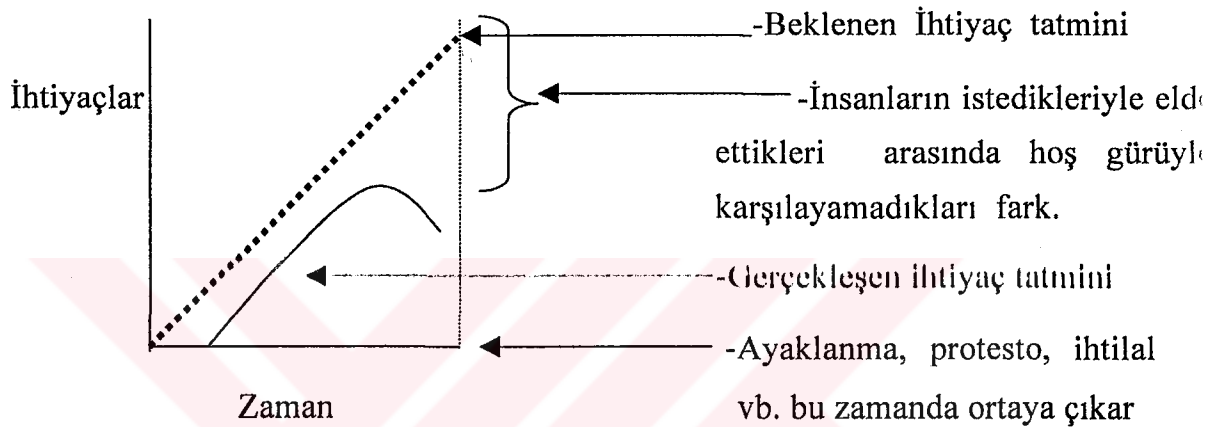
²⁶ Saran Nephân ; Üniversite Gençliği, İstanbul 1975, s.72

²⁷ Türkdoğan, Orhan, a.g.e., s.73

²⁸ Fcomm, Erich, Özgürlükten Kaçış, İstanbul 1990, s.251

²⁹ Krech, David- Crutchfield Richards. Sosyal psikoloji, İstanbul 1980, s. 67 vd

Bir toplumdaki siyasi istikrar nihai olarak o toplumda mevcut bulunacak bir zihniyete ve ruh haline bağlıdır. Davies'e göre tatmin olup olmama siyasi sessizliğin belirleyicisi olmaktadır. Davies'e göre bireylerdeki tatminsizlik ve yoksunluk duyguları siyasi protesto eylemlerinin ortaya çıkmasına sebep olur. Beklenti ve ihtiyaç tatminsizliği (yoksunluk) ilişkisinin doğuracağı sonuçları, Davies aşağıdaki şekilde ifade etmiştir:³⁰

Gerçekleştirilemeyen yada gerçekleştirme alanı bulunmayan duygu, düşünce ve ihtiyaçlar hiçbir işe yaramaz. Hatta bu duygu ve düşüncenin taşıyıcısı insanı rahatsız eder. Yukarıdaki şekilde de anlaşılacağı gibi toplumdaki bir kişinin veya grubun artan ihtiyaçları karşısında bunların tatmin edilmesi gerekir. Eğer beklenen ihtiyaç tatmini ile gerçekleşen ihtiyaç tatmini arasındaki fark büyürse, o toplumdaki insanların otoriteye karşı bir başkaldırısı ve protestosu meydana gelir.

Siyasi sistemin kanallarının tıkanıklığı ve siyasi zeminde ifade özgürlüğünün olmaması sonucunda meydana gelen protesto hareketleri, aslında hissedilen bu huzursuzluğun ve yoksunluğun yaygınlığı ve derecesi de alakalıdır. Gerçekten görece yoksunluk ne kadar yaygın ve derinden hissedilen bir duygu biçiminde topluma hakim olursa protesto ve arkasından gelen şiddet

³⁰ Kalaycıoğlu, Ersin, a.g.e., s.275

olayları da o derece fazla olacağı belirtilmektedir.³¹ Çünkü eğer birey için yapacağı eylem, arzu ettiği hedeflere onu daha etkin bir biçimde ulaştırabilecek başka bir eylem biçimi söz konusu değilse bireye o eylemi yapmak cazip gelir. Muller'e göre siyasi protesto eylemleri de kısmen bu biçimde yapılan hesaplamaların ürünüdür. Birey yasal ve olağan yollardan siyasi sistemi etkileme imkanı azalmış görürse, onu olağandışı ve yasal olmayan yollara başvurarak etkilemeye çalışacaktır. Dolayısıyla bireyin siyasi etkinlik duygusu ne kadar güçlüyse, siyasi protesto eylemlerine başvurma eğilimi o derece azalacaktır. Ayrıca bireyin siyasi sisteme karşı tutumları da protesto açısından önemlidir. Çünkü siyasi sisteme yabancılaşmış bir insanın, siyasi sistemin unsurlarına karşı protestosu daha saldırgan ve şiddete yönelik olacaktır.³² Bunun yanında toplumun siyasi kültürünün protesto davranışına ilişkin barındırdığı değerler onun frekansına ve derecesine etki etmektedir. Siyasi kültürün protestoyu olağan karşılaması ve kolaylaştırması, toplum içindeki insanların olağan siyasi katılım yollarının yanında, sık sık protesto hareketine katılmalarına sebep olacaktır.

Protestoyu modern toplumun bir sonucu olarak görenler de mevcuttur. Anton C.Zijderveld "soyut toplum" dediği modern toplumlarda protesto bazı yapılanmaların etkisiyle meydana gelmektedir. O'na göre modern toplumun yapısı insanın kişiliğinden haberdar olmasını, özgürlüğünü kavrayabilmesini zorlaştırmaktadır. Geleneksel toplumdan farklı olarak modern toplum, insanı bilincini saran ve koruyan faktörlerden uzaklaştırmakta ve onun bilincini soyutlamaktadır. İnsanın anlam, realite ve özgürlük gibi kavramları modern toplumun kurumlarında bulamaması onu bu unsurları başka yerlerde aramaya götürmüştür. Zijderveld'de göre modern toplumun soyutlaşan bu doğası insanların buna karşı protesto hareketlerine girişmesine sebep olmuştur.³³ Aslında modern toplumun her halükarda geleneklere karşı gelmesi³⁴ ve değişmeyi

³¹ Kalaycıoğlu, Ersin , a.g.e., s.291

³² Kalaycıoğlu, Ersin, a.g.e., s.291

³³ Zijderved, Anton C.; *Soyut Toplum*, Ankara 1984, s. 86-87

³⁴ Armağan, Mustafa; *Gelenek*, İstanbul 1997, s.17

yüceltip arzulanması³⁵ insanların bir takım problemlerle de karşı karşıya kalmasına sebep olmuştur. Bu problemler içerisindeki insanların sosyal kurumlarla bütünleşme düzeyleri zayıf olmakla birlikte, onları protesto etme eğilimleri de artmaktadır. Ayrıca modern toplumda henüz toplumun kurumsal yapısının tam anlamıyla bir parçası haline gelmemiş olan gençler, protesto hareketlerine en çok girişen kesim olarak göze çarpmaktadır.

Mutlakçılık protesto ruhunun en önemli, en esaslı özelliğidir. Bu mutlakçılığı ve kaçınılmaz sonucu olan radikalizmi gençliğin esas elemanları olarak görüp değerlendirmek kısmen doğrudur. “Gençlik; bilinmeyen ve henüz koordine olmamış duygular, henüz tanımlanmamış olan doğal arzular, daha düne kadar üzerinde hiç durup düşünülmeden “Haa... bu böyleymiş demek ki” denilerek geçiliveren realitelerin üzerinde artık giderek olgunlaşmamış olmanın getirdiği bir ağır başlıkla düşünüp tartışmanın açtığı yeni ufuklar tarafından kolayca avlanmaya adaydır.”³⁶ Avlanan bu gençlik artık bir uça yer alarak diğerlerine ve otoriteye muhalefet yapacaktır. A. Turan Alkan gençliğin yaptığı bu muhalefetten bir haz aldığını belirtmektedir.³⁷

Siyasi sisteme karşı ortaya konulan talep olarak protesto sistemden çıktı temin etmeyi amaçlar, bu açıdan geçmişte yapılan protestolar toplumdaki protestoların bir sebebi olarak belirtilmektedir. Protesto eylemi ile sistemden çıktı teminin ancak protestoya konu olan sorunun geniş çapta hissedilen fakat dile getirilmeyen bir sorun olmasıyla mümkün olduğu iddia edilmektedir. Özellikle geçmişte siyasi protesto eylemlerinin etkin bir çıktı temin etme aracı olarak kullanılabilmiş olması onların yeniden kullanılma ihtimalini de arttırmaktadır.³⁸ Dolayısıyla bugünkü protestoların sebeplerinden birisi olarak geçmişte yapılan protestoları gösterebiliriz.

³⁵ Demirkan, Ahmet; *Modernlik*, İstanbul 1992, s. 17-18; Köker, Levent; *Demokrasi Üzerine Yazılar*, İstanbul 1990,

³⁶ Zijderveld, Anton C., a.g.e., s. 195-196

³⁷ Alkan, A. Turan; “*Muhalefet Güzeldir*”, *Türkiye Günlüğü*, S.21, Ankara 1990, s.10

³⁸ Kalaycıoğlu, Ersin; a.g.e., s. 285-286

Bir süredir çözülemeyen ve yaygın hoşnutsuzluğa yol açan bir sorunun varlığı ile protesto eylemine katılanlar, genellikle hoşnutsuzluklarını dile getirmekle beraber, istediklerini açık ve tutarlı ifadelendirmeyi beceremezler. Ayrıca çoğu zaman bu hareketler örgütlenmeden yoksundurlar. Bazı durumlarda grup içindeki birkaç kişi grubu yönlendirme, grup adına bildiri dağıtma ve yayınlama sorumluluğunu yüklenebilirler. Amaç kamuoyunun dikkatini çekmek siyasi sistem sorumlularına problemin sanıldığından daha önemli olduğunu göstermektir. Eğer toplanan grup örgütsüz bir şekilde ise “Anomik”, eğer örgütlenme sağlanabilmiş ise grup anomik özelliğini yitirerek dernekleşmiş bir “Baskı Grubu” özelliğini kazanır.³⁹ İster anomik, isterse baskı grubu şeklinde protestoya giren topluluk, kolektif bilincinde yansıyan kelimeleri sloganlaştırır. Ve protesto esnasında kendini ve problemlerini bu sloganlarla ifade eder.

4-Protesto Türleri

Bununla birlikte Anton C. Zijderveld üç tip protestodan bahsetmektedir. Bunlar Gnostisizm, Anarşizm ve Aktivizm'dir Gnostikler, savaş ve sosyal adaletsizliği karşı protestoda bulunmazlar. Eğer protesto hareketi kendilerine heyecan veriyor, duygusal şoklar sunuyorsa katılabilirler. Realiteden uzaklaşıp subjektif nirvananın şu veya bu formuna sığınır. Rasyonelleşmeye ve rutinleşmeye karşı olan Gnostiklerin yanında Anarşistler, modern dünyanın geleneksel değerlerine karşı isyan halindedirler. Kendisine özgü bir yaşam tarzı bulunan ve modern toplum için kutsal olan ne varsa tamamını inkar eden anti kültürü, yada belki de daha iyi tanımlama ile karşı kültürü ileri sürerler. Düzene, düzenin normlarına ve geleneksel değerlere karşı olan isyan üzerinde tüm enerjilerini yoğunlaştırırlar.⁴⁰

Anarşistler esas itibariyle kültür bazına dayalı protesto eylemleri içerisinde yer alırlar, oysa Aktivistler sosyo-politik alanların yeniden düzenlenip

³⁹ Kalaycıoğlu, Ersin; a.g.e., s. 134-145

⁴⁰ Zijderveld, Anton C. , a.g.e., s.168-170

biçimlendirilmesi davasını gütmektedirler. Toplumsal değişimi amaçlayan aktivistler genç entellektüellerin, özellikle de üniversite öğrencilerinin, genç öğretim üyelerinin ve sanatkarların yürüttükleri bir harekettir. Toplumdaki eşitsizlikleri ve adaletsizlikleri ortadan kaldırmak için entellektüelleri harekete geçirmek isterler. Entellektüellerin harekete geçirebilmek için sıkı kuralları ortadan kaldıracak bir üniversite reformuna ihtiyaç vardır. Sonuçta üniversiteler aktivist protestolarının tam orta noktasını oluşturmaktadır. Bazen yapılan gösteriler şiddete dönüşmez. Üniversitede gerçekleştirilen basit oturma eylemleri olarak kalır. Ancak çoğu kez aktivistler üniversite kampüsünün sınırlarına sığmazlar, caddelere taşarlar, düzenin nefret edilen gücünün sembolü durumunda bulunan polisle çatışırlar. Bunlar kuramsal düzenin mevcut formları ile uyum içerisinde olmayı reddetmektedirler ve bütünüyle yeni toplumsal düzenin ve mutlak demokrasinin rüyasını görmektedirler.⁴¹

5-Protostonun Olumsuz İşlevi

Bazılarına göre protestoların olumsuz işlevleride mevcuttur. Bir sorunun çözümü için ortaya çıkan protestoların katılanlarda görevini yerine getirmiş insanlara has bir rahatlamayla arınma duygusu oluşturması, böylelikle bireyde özgürleşmeyi sağlayacak ve kendisi doğru siyaseti tesbit edecek bir potansiyeli ve arayışı köreltmesi durumu vardır. Böylelikle ülkeyi kurtarmak ve problemi çözmek için gerçekte bir şey yapmak yerine, kurtuluş formülleri üretmek, sloganlaştırmak; söze çevirmek ve olabildiğince problem / çözüm alanını bireyden, yani kendinden uzaklaştırmak, “dışsallaştırmak” mantalitesi ortaya çıkar.⁴²

Ayrıca düzene ve otoriteye karşı gelen protestocular, aslında eylem merkezli, kendilerinin ortaya koydukları mukabil otoritenin varlığından habersizdirler. Oysa mukabil otorite, Althusser’ci ifade ile etkin “ideolojik

⁴¹ Zijderveld, Anton; C., a.g.e., s. 172-195

⁴² Bostancı M. Naci; “a.g.m.” s. 79

araçlarla” kendini ortaya koymaktadır. İnsan olmak, demokrat olmak, özel bir üniversite için mücadele vermek, harçlara karşı çıkmak, sloganlarında işlenen akılcılık, ezilme ve sömürülme şeklinde haklılaştırılan mağduriyet temsili bu mukabil otoritenin ideolojik araçlarıdır. Ayrıca özgürleşme bilincinin anlamaya değil, inanmaya yönelik olduğunu ve bununda insanı gerçekten nerede olduğunu bilmediği bir yaşam pratiğinden hareketle “ mahkumiyet bilincine” götürdüğü belirtilmektedir.⁴³

6-İnönü Üniversitesi Gençliği Ve Protesto

A-Protesto Hareketine Katılma Eğilimi

İnönü Üniversitesi’ndeki öğrencilerin protesto hareketine katılma eğilimleri oldukça yüksektir. Araştırmamızdaki öğrencilerin yarıya yakını (%48.6) protesto hareketine katılmazken, yarıdan fazlası (%51.4) protestoya katılmaktadırlar.

Protestoya bir defa katılanlar, örnekleme katılan tüm öğrencilerin %20.3’ünü oluştururken, protestoya iki-üç defa katılanlar %19.1’i oluşturmaktadır. Protestoya bir çok defa katılan aktif öğrenciler ise %12’lik bir oranı teşkil etmektedir. Bu sonuçlar itibariyle öğrencilerin protesto hareketine girme eğilimlerinin yüksek olduğunu belirtebiliriz.

TABLO A13: Protestoya Katılım

Protesto hareketlerine katılım	SAYI (n)	YÜZDE (%)
Hiç	446	48.6
Bir Defa	186	20.3
İki – üç defa	175	19.1
Birçok defa	110	12.0
TOPLAM	917	100

⁴³ Bostancı M. Naci;, a.g.m , s.80

b- PROTESTOYA KATILIM SEBEPLERİ

Gençlik, diğer toplumsal kesimlere oranla toplum olaylarına daha çok duyarlıdır. Çoğu defa öğrenci hareketlerinin meydana gelmesine sosyal bunalımlar sebep olmuştur.⁴⁴ Öğrencilerin kendilerini, milletin geniş ölçüde modernleşme sürecinde sorumlu seçkinler olarak görmeleri ve üniversite ortamı buna tesir etmektedir.⁴⁵ Anketimizde çıkan sonuçlarda bu fikirleri doğrulamaktadır.

Gerçekten de protestoya katılan öğrenciler içindeki büyük bir çoğunluk (%68.5) protesto hareketine, Türkiye ve dünyadaki olaylara duyarlı olmak gerektiğinden hareketle katılmışlardır. Bununla birlikte protestoyu tek çözüm yolu olarak görenler %10.4'lük bir oranı teşkil ederken, her hangi bir siyasi gruba üye olup da, sırf grubu istediğinden dolayı protestoya katılanların oranı %6.6'dır. yapılan haksızlığa karşı tepki gösterip, seslerini ilgili yerlere duyurmak için protestoya katılanlar %10.1 oranını oluşturmaktadır. Buradaki amaç yetkililerin dikkatlerinin rahatsızlık duyulan problem üzerine çekmektir

TABLO A14: Protestoya Katılma Sebebi

Protesto Hareketlerine Katılma Sebebi	SAYI (n)	YÜZDE (%)
Türkiye ve dünyadaki olaylara duyarlı olmak gerektiğinden	323	68.5
İçinde bulunduğum gruba uymak zorunda olduğumdan	31	6.6
Problemin çözümü ancak protesto ile sağlanabilir	49	10.4
Yapılan haksızlığa karşı tepki gösterip, sesimizin ilgili yerler tarafından duyulması için	48	10.1
Gerektiğine inandığımdan	20	4.4
TOPLAM	471	100

⁴⁴ Gürses, Fulya-Hasan Basri; *Dünyada ve Türkiye'de Gençlik*, İst.-1997, s.166

⁴⁵ Habermas, J.; *Rasyolel Bir Topluma Doğru Öğrenci Protestosu*, Bilim ve Siyaset, Ank.-1992

C-PROTESTO HAREKETLERİNİN AMACI

Araştırma sonuçlarına göre protesto hareketinin amacına ve yönüne bakacak olursak %32'lik bir oranı daha çok içinde buldukları eğitim ile ilgili konularda protesto hareketine katılabileceğini belirtmektedirler. Eğitim sisteminin bizzat içinde yer alarak direkt bir etkiye maruz kalmaları ile eğitimin toplum içerisindeki sahip olduğu önem protestonun bu yönde olabileceğine sebep teşkil etmektedir. Bu öğrencilerin doğuda yaşayan ve daha çok muhafazakar olan ailelerin çocukları olması, onları din ile ilgili konulara duyarlı hale getirmektedir. Öğrencilerin din ile ilgili konularda protesto yapma eğilimi %26.4'tür. Bu duruma üniversitedeki meydana gelen dini gruplaşmalarında etkisi vardır. Çünkü çoğu zaman, kendini yalnız hisseden birey sorunlara protesto yolu ile tepkide bulunmayı aklından geçirmez; bir grubun içinde yer alıp, grubun desteğini alarak cesaretlenir. Bunun yanında öğrencilerin siyasi konulardaki aksaklıkları ve tümünden siyasi sistemi hedef alan protestolara girişebilirler. Araştırmamızdaki öğrencilerin, protesto hareketlerine katılabilecekleri bir alan olan, siyasi konularda %13.4 oranındadır. Ekonomik konularda %11'lik bir katılım olabileceği gözlenirken, sadece üniversite içinde mensup olduğu grubun belirlediği konularda protestoya katılabilecek durumda olan kişiler ise %4 oranındadırlar. Buna karşılık her ne olursa olsun asla protestoya girmeyenlerin oranı %13.2'dir.

TABLO A 15 : Protestoya Katılınılan Konular

KONULAR	SAYI (n)	Yüzde (%)
Ekonomik konularda	101	11
Siyasi konularda	123	13.4
Eğitim ile ilgili konularda	293	32
Dinle ilgili konularda	242	26.4
Grubun belirlediği konularda	37	4,0
Kesinlikle katılmam	121	13.2
TOPLAM	917	100

Aşağıdaki tabloda ise, Üniversitedeki öğrencilerin, uğrunda mücadele edebilecekleri en önemli şey olarak %23.6 oranıyla din olduğu görülmektedir. Bir önceki tablo da olduğu gibi burada da öğrencilerin önemli bir kısmı din konusunda büyük bir hassasiyete sahiptir. Dinden sonra ona paralel olarak kabul edebileceğimiz vatan-millet için mücadele edebilecek gençlerin oranı da %14.4'tür. Bu sonuçlardan hareketle üniversitede ki gençlerin din, vatan-millet konularındaki hassasiyetleri ve duyguları en üst düzeyde olduğunu söyleyebiliriz. Üniversitedeki öğrenciler arasında özgürlük için mücadele edebilecekler %12.8'i oluştururken, şahsiyet ve haysiyet için %6.9, Adalet içinse %4.4 oranında ki kişiler oluşturmaktadır. Bu faktörlerin birisinde bir ayırım yapamayıp hepsi için mücadele edebilecek kimseler %36.3 oranında iken, hiç birisi için mücadele de bulunmayacakların oranı ise %0.5'tir. %1.2'lik bir oranda başka diyenler. Daha çok kendim, ailem ve demokrasi gibi konuları tercih etmişlerdir.

TABLO 16 A:Öğrencilerin Uğrunda Mücadele Edebilecekleri Unsurlar

Uğrunda mücadele edilebilecek unsur	SAYI (n)	YÜZDE (%)
Din	216	23.6
Vatan-Millet	132	14.4
Adalet	40	4.4
Şahsiyet ve Haysiyet	63	6.9
Özgürlük	117	12.8
Hepsi	333	36.3
Hiç Birisi	5	0.5
Başka	11	1.2
TOPLAM	917	100

B-ŞİDDET

1- İzahı

Günümüz toplumlarında kitleler seslerini duyurmak için şiddet olaylarına başvurumaktadırlar. Başvurulan şiddet ise amaca giden yolda sadece bir

araçtır. Her ne kadar toplum içinde şiddet korkunç ve ürkütücü olarak karşılanırsa bile, kutsal ve büyük bir amaca ulaşmak isteyenlerin gözlerini kırpmadan bir görev bilinci ile başvurdukları gerekli olan yoldur.

Cinayet, işkence, darbe ve etkili eylem, savaş, baskı, suçluluk, terörizm...vb olarak belirtilen, şiddetin dar ve geniş anlamda tanımlamaları yapılmıştır. Dar anlamda şiddet;“ İnsanı yaralamaya, mala zarar vermeye yönelik bir davranış” olarak tanımlanmaktadır. Geniş anlamda ise; “Bir karşılıklı ilişkiler ortamında taraflardan biri veya bir kaç doğrudan veya dolaylı, toplu veya dağınık olarak, diğerlerinin bir veya bir kaçının bedensel bütünlüğüne veya törel (ahlaki/manevi/moral) bütünlüğüne veya mallarına veya simgesel ve sembolik ve kültürel değerlerine, oranın ne olursa olsun zarar verecek şekilde davranırsa orada şiddet vardır.”⁴⁶

Günümüz toplumlarının “retoriği”⁴⁷ olarak kabul edilen şiddetin etimolojisine baktığımızda; şiddet, Latince “violentia” dan gelmektedir. Violentia, şiddet, sert veya acımasız kişilik, güç demektir. Violare fiili ise şiddet kullanarak davranmak, değer bilmemek, (kurallara) karşı gelmek anlamını taşır. Bu sözcükler “vis” ile bağlantılıdır. Vis ise güç, erk, yetke, şiddet, bedensel güç kullanımı... vb. anlama gelir.⁴⁸ Bütün bunlarla birlikte şiddet iktidar, kuvvet güç gibi kavramlardan farklıdır. Şiddet araçsal karakteriyle diğerlerinden ayrılır. Fenomonolojik açıdan baktığımızda kuvvete yakındır. Çünkü şiddetin araçları da doğal kuvveti çoğaltmak amacıyla tasarlanır ve kullanılır.⁴⁹ Özü itibariyle şiddet saldırganlık içerir. Böylece hem ferdi hem de toplum bazında huzuru bozmayı amaçlar.

2- Şiddetin Sebepleri

Şiddet ve saldırganlık davranışının kökenleri üzerine yapılan izahlar iki kısımda incelenebilir. Şiddet ve saldırganlığı insanın doğasının bir sonucu olarak

⁴⁶ Michaud, Yues; *Şiddet*, İstanbul 1991, s.11

⁴⁷ Ortega y Gasset; a.g.e., s.151

⁴⁸ Michaud, Yues; a.g.e., s. 7-8

⁴⁹ Arendt, Hanrah; *Şiddet Üzerine*, İstanbul 1997, s. 50-62

doğuştan geldiğini kabul edenler ve bireyin sonradan toplumda sosyalleşmesi sürecinin bir sonucu olarak kabul edenler şeklindedir.

Şiddetin doğuştan geldiğini kabul edenlerin başında Freud ve Lorenz gelmektedir. Bunlar şiddeti doğuştan donanımcı veya kalıtımcı görüş açısından ele almışlardır. Yani bunlara göre insanın şiddet davranışlarında bulunmasına sebep olan “ölüm iç güdöleri” ve “cinsel içgüdüler” olarak bilinen biyolojik faktörlerdir. Şiddetin doğuştan değil de sonradan kazanılmış bir davranış açısından ele alanlar ise; saldırganlığı edinilmiş veya çevresel görüş açısından ele alır. Örneğin; Margaret Mead savaşın bir gereklilik değil, anlaşmazlıklarla uğraşmak için kültürel bir buluş olduğunu savunmuştur. Sosyal psikologlar saldırganlığın ve şiddetin edinilmiş donanımcı görüş açısından ele alınışını genellikle benimsemektedirler. Bir çoğu taklidin, örnek almanın, öğrenmenin saldırganlık üzerindeki rolünü vurgulamaktadır.⁵⁰ Meseleye gençlik ve şiddet ilişkisi açısından bakan Türkdoğan da şiddetin sonradan kazanıldığını belirtir. O'na göre şiddet ve saldırı bir iç güdü olmaktan ziyade öğrenilmiş davranış tarzlarını içermektedir. Sosyal sınıfların yansıması, köy şehir farklılaşması, kuşaklar arası hayat tarzı ve felsefeler, gelir gruplaşmaları büyük toplumda bir takım yan kültür alanları doğurur. Bunlar da yetişme biçimi, eğitim ve öğretim süreciyle tipleştiren “negatif birikimliği” oluşturur ki, “gençlik suçluluğu” denilen fakat aslında toplum normlarına karşı koyma olarak nitelenebilen davranış kalıplarına yol açar.⁵¹ Bu durum şiddetin ortaya çıkmasını kolaylaştırmakla birlikte, onun temelini de oluşturmaktadır.

Şiddetli kazanılmış davranışçı yaklaşım açısından ele alan bir başka görüşte “engelleme-saldırganlık hipotezi” olarak belirtilmektedir. Bu hipoteze göre saldırgan hareketler çevredeki engellemelere karşı olarak yapılmaktadır. Engelleme ne kadar keskin ve net olursa saldırganlığın da o kadar arttığı araştırmalar tarafından ispatlanmıştır.⁵² Aslında bunun temeli “görece yoksunluk”

⁵⁰ Morgan, Clifford T. ; a.g.e., S. 390

⁵¹ Türkdoğan, Orhan; *Sosyal Şiddet ve Türkiye Gerçeği*, s. 160

⁵² Morgan, Clifford T.; a.g.e., s. 391-392

kavramına dayanmaktadır. T. Gurr görece yoksunluk kavramını, “kişilerin özelemleri ile başarıları ve gerçek kazançları arasındaki fark” olarak belirtmektedir. Ayrıca bu farkı, baskıcı gizil güç (potansiyel), toplumun kurumsal örgütlenebilme derecesi, önceden oluşmuş ve şiddeti kolaylaştıran geleneklerin bulunması veya şiddetin güncel ve toplumsal şartlar sonucu kolaylaşması, rejimin meşruluk derecesi gibi toplumsal unsurların süzgecinden geçirerek şiddete ne kadar sebep olabileceğini belirtmiştir.⁵³ Esasen Gurr bireyde, görece yoksunluk duygusu ile birlikte oluşan tatminsizliğin şiddet davranışlarına sebep olabileceğine işaret etmiştir. Tatminsizlik sonucu eğer ortaya çıkan çeşitli tepkiler onun ortadan kalkmasını sağlıyorsa, saldırgan davranışların oluşmayacağı; aksi takdirde saldırganlığın oluşumu ihtimali artacağı iddia edilmiştir. Toplumdaki bireylerin değer beklentileriyle, değer yetenekleri arasında birinciler lehine veya ikinciler aleyhine bir fark oluşacak olursa, birey kendisini bu durumla görece yoksun bırakılmış hissedecektir. Bu durum bireyin sahip olması gerektiğine inandıklarıyla, gerçekte sahip oldukları arasındaki farkın ikincisi aleyhine olduğu zaman ortaya çıkacaktır. Bunlardan ilki ferdin kendisinin sahip olmaya tamamen haklı bulunduğu inandığı mallar veya hayat şartlarına işaret eder. İkincisi ise sahip olduğu toplumsal araçlar yardımıyla elde edebilmesi ve koruması mümkün olan mallar ve hayat şartlarını ifade etmektedir. Bu durumdaki bireyin görece yoksunluk duygusunun yoğunluğu ve yaygınlığı şiddet olaylarının oluşumuna tesir eder. Bunların yanında şiddete başvurmanın normatif haklılığı ve yararçı haklılığı duygularının yoğunluğu ve yaygınlığı da etki etmektedir. Şiddetin normatif haklılığı ile kastedilen; şiddete başvurmak ve başvurma tehdidinde bulunmak suretiyle, kendi başına arzu edilebileceğini vurgulayan inanç ve tutumlardır. Şiddetin yararçı haklılığı ile kastedilen ise; şiddete başvurmak ve başvurma tehdidiyle bireyin toplumda sahip olduğu durumu değiştirebileceği konusundaki inançlarıdır. Aslında bu duygular ne kadar

⁵³ Michaud, Yves; a.g.e., s. 99

yoğun ve yaygın hissedilirse, şiddetin geniş çaplı kolektif bir eylem olarak oluşma ihtimali de o kadar fazla olur.⁵⁴

Şiddet normu aslında bir kolektif davranış ve sosyal hareketlilik sürecinin ürünüdür. Bu sebeple sosyal sistemle şiddet normu arasındaki bağlantıyı göz önünde tutmak gerekir. Böylece norm yönelimli hareketler (panik, düşmanlık, silahlı, ayaklanma gibi) ile değer yönelimli hareketler-ki bunlar yerli hareketler, mezhepçilik, dini ve siyasi ayaklanmalar, karizmatik ve milliyetçi hareketler olarak sıralanabilir-aslında terör ve şiddet normlarını etkileyen sosyal yapı faktörlerinin değişik boyutlardaki yansımasıdır. Aslında şiddet normu toplumun sosyo-kültürel yapısı ve tarihi gelişen çizgiyle bağlantılı olarak gelişmektedir.⁵⁵Bu açıdan şiddeti belirli dönemlerde, belirli şartların zorunluluğu sonucunda ortaya çıktığını kabul edenler mevcuttur.⁵⁶

Saldırgan davranışlar ve şiddet eylemleri, öfke, kaygı, korku gibi duygu durumlarının sonucudur. Bu duygular sonucu insan kendisini haklı görür. Yani kendisinin doğru, güzel, iyi, olumlu düşündüğüne, haklı olduğuna, başkalarının hatalı, çirkin, kötü, olumsuz düşündüğüne, haksız olduğuna inanır. Kendisi gibi düşünmeyenlere hoş görü göstermez, onlarla bir arada bulunmaya dayanamaz, dahası onlara yaşama hakkı bile tanımaz⁵⁷ İşte bu açıdan gençlik döneminde ferdin öfkeyle dolu olması⁵⁸ onun, şiddete ve şiddet davranışına yakın olmasını sağlar.

Şiddet, ancak tam barışçı yolların tıkanıdığı, hak ve düşüncelerini savunmak ya da iktidara ulaşmak için başka bir aranın kalmadığı inancının yaygınlaştığı ortamda kendini gösterir.⁵⁹ Daha doğrusu siyasi sistemi diğer katılma biçimleriyle etkileyemeyenler ya da sistemi zaten kabul etmeyip itaatsizlik özelliği gösteren birey ve topluluklar zaman zaman zor kullanmaya ve

⁵⁴ Kalaycıoğlu, Ersin; *Çağdaş Siyasal Bilim* s. 276-283

⁵⁵ Türkdogan, Orhan; a.g.e., s. 300-304

⁵⁶ Akyol, Taha; *Politikada Şiddet*, İstanbul 1991, s. 22

⁵⁷ Köknal, Özcan; *Bireysel ve Toplumsal Şiddet*, İstanbul 1996, s. 15

⁵⁸ Arthur T. Jersild; *Gençlik Psikolojisi*, İstanbul 1978, s. 172-174

⁵⁹ Kışlalı, A. Taner; *Siyasal Çatışma ve Uzlaşma*, Ankara 1995, s. 30

şiddete yönelmektedirler. Bu türden eylemler, binaların, dükkanların, malların, tahribi şeklinde belirlenebileceği gibi, adam kaçırmaya, suikastlere girişme ve benzer davranışları da içerebilir. Zor kullanmaya ve şiddete baş vurma, bazı durumlarda planlanan veya aniden beliren bir gösterinin beklenmeyen bir sonucu olabilir. ⁶⁰ Nitekim bazı gençlik olaylarında, gösteri, miting ve protestoların hemen arkasında, insanların arabaları yaktığı, dükkanları ve binaları tahrip edip ateşe verildiği görülmüştür.

İnsan, çocukluk çağından itibaren toplumda onun gibi olacağı bir örnek tip bulmayı hedefler. Bireyin sağlıklı bir kişiliğinin ve yaşamının oluşmasında onun, örnek olarak alacağı kişi veya olayların etkisi büyüktür. İşte kişi bu yetişme çağında yanlış örnek kişilerle özdeşleşirse, onun davranışlarında ve kişiliğinde bazı olumsuzluklar ortaya çıkacaktır. Özdeşleşilen ve örnek alınan kişinin şiddet unsurları içermesi, bunun aynısının benimsenmesi sonucunu doğuracaktır.

Ayrıca şiddet olaylarının frekansları da, şiddet davranışının oluşumuna tesir eder. Şiddet olaylarının frekansının çok olması; özellikle kitle iletişim araçlarındaki sürekli gösterimi insanları şartlandırmaktadır. Çocukluktan itibaren çizgi filmlerdeki şiddetle beslenen birey, daha sonra şiddet içerikli film ve haber olaylarının büyük bir bombardımanına maruz kalacaktır. Bu şekilde şiddete şartlanan insanlar, onu, artık olağan bir hadise gibi hissedeceklerdir. Bu ölçüde toplumda şiddet olayları da kolaylıkla meydana gelecektir.

Aslında toplum içerisindeki bu oluşumların ve normların, şiddete olan etkisi büyüktür. Çünkü toplumda süre gelen davranış kalıpları, o toplum için şiddet özelliği taşıyabilir; hatta onlar değer yargısı hükmündedir. Örneğin; Arabistan'da yeni doğan kız çocuklarının diri diri toprağa gömülerek öldürülmesi gibi. Bu davranışlar o toplumda normlara göre kabul edilen ve beklenen davranışlardır. Dolayısıyla şiddetin bir toplumda beklenen ve kabul edilen bir davranış olması da söz konusudur.

⁶⁰ Turan, İter; Siyasal Sistem ve Siyasal Davranış, s. 73

3- Şiddet Çeşitleri

Şiddet, meydana gelişine ve kullanıcılarına göre şöyle sınıflandırılmaktadır. Dağınık siyasi şiddet (arbede, ani eylem, ayaklanma), iktidara karşı (aşağıdan) şiddet, iktidar şiddeti (yukarıdan), terörizm veya siyasi topluluğun (camia) çökmesini hedefleyen şiddet (iç savaş) şeklinde sınıflandırılabilir. ⁶¹ Erich Fromm ise şiddeti; 1- Tepkisel şiddet, 2- Ödünleyici şiddet, 3- Kana susamışlık olarak üçe ayırır. Bizi ilgilendiren tepkisel şiddet çeşididir. Tepkisel şiddet, engellemelerden ve korkudan kaynaklanan, öç almaya yönelik bir şiddettir. Bu yüzden en çok rastlanan şiddet biçimidir. Bir insanın kendisinin veya başkasının hayatını, özgürlüğünü, onurunu ve malını korumak için kullandığı şiddet türüdür. ⁶²

Aslında şiddet olaylarının meydana gelmemesi, fertlere verilecek duygu, irade ve bilgi eğitimine bağlıdır. Her şeyden önce insanların şiddeti, düşünce düzeyinde, problemlerinin giderilmesinde kullanılan yol olarak görmemesi gerekir. Modern sosyal psikoloji ve antropoloji göstermektedir ki, köklü değişmeler aslında fertlerin, toplumların idrak alanlarında yapılan tutum ve zihniyet değişimleriyle gerçekleşmektedir. Bunu hürriyet şairi Namık Kemal şöyle ifade etmektedir:⁶³

“Ne mümkün zulm ile bid’at ile imhayı hürriyet,

Çalış idraki kaldır muktedirsен ademiyetten...”

Yaptığımız araştırmada İnönü Üniversitesi’nde okuyan öğrencilerin %62.2’lik bir oranı şiddet olaylarına katılmazken geri kalanları (%37.8) şiddet hareketlerine katılma eğilimindedirler. Bu öğrencilerin %28’i şiddet olaylarına gerekirse katılabileceğini belirtirken %7’si bir defa ve %2.8’i de birçok defa şiddet olaylarına katılmışlardır.

⁶¹ Michavd, Yves; a.g.e., s. 24

⁶² Fromm, Erich; *Sevginin ve Şiddetin Kaynağı*, İstanbul 1994, s. 18-19

⁶³ Türkdoğan, Orhan; a.g.e., s. 311

TABLO A17: Öğrencilerin şiddet içerikli mücadelelere katılma durumu

Şiddet içeren mücadeleye katılım düzeyleri	SAYI (n)	YÜZDE (%)
Bir çok defa	26	2.8
Bir-iki defa	64	7
Gerekirse katılırim	257	28
Kesinlikle katılmam	570	62.2
TOPLAM	917	100

C- YAŞ VE PROTESTO

Yaş ile siyasi katılma arasında bir ilişki olduğunu belirtebiliriz. İnsanların siyasetle ilgilenmeleri ve onunla tanışmaları, çok erken yaşlardan itibaren meydana gelmektedir.

İnsanların siyasetle ilgilenmeleri ve bilgi edinmeleri çocukluk yaşlarından itibaren aile içinde başladığı belirtilmektedir. “Ailenin siyasi konularda ilgilenmesi çocukta da benzer ilgi ve katılım isteği doğurmaktadır. Siyasi yönden bilgili olan ailelerde çocuklar da bu paralelde yetişmektedir. Aile, çocuğa sosyal değer ve normları aktarmakta diğer taraftan aile içi somut ilişkilerle de belli karar verme kalıplarını aktarmaktadırlar.”⁶⁴ Böylece aile çocuğun siyasi davranışlarının oluşumunda; örnek olarak çocuğa genel bilgi ve değerleri vermesi -ki bu ileri ki yaşamda bireyin siyasi davranışına etki edecektir- ve direkt olarak çocuğun siyasi davranışını tayin etmesi şeklinde iki önemli fonksiyona sahiptir.

Aileden alınacak ilk temel ve akılcı izlere etkisi olan bir başka faktör ise okul ve arkadaş çevresinden oluşan bireyin sosyal çevresidir.⁶⁵ Bu faktörler,

⁶⁴ Tatar, Taner: *Siyaset Sosyolojisi*, s.122

⁶⁵ İnan, A. Mithat; *Toplum, İdeoloji Gençlik*, s.15

küçük yaşta ferdin, davranışlarının ve tutumlarının oluşumunda etkisi kalıcı olan faktörlerdir. İleri ki dönemlerde bu faktörlerin etkisiyle birlikte, gençlerin siyasi yönelimleri oluşmaktadır. Ancak bu gençlerde ki etkilenme düzeylerine göre farklı farklı şekillerde ortaya çıkmaktadır.

İnsan hayatının değişik dönemlerinde ve yaşlarında, siyasi katılımları da farklı düzeylerde seyretmektedir. Özellikle gençlerin, siyasete ve siyasi yapının unsurlarına karşı ilgisiz kaldıkları, orta yaş gruplarında ise siyasetle ilgilenme oranının yükseldiği belirtilmektedir.⁶⁶ Gençlerin siyasete ilgisiz kalmalarına sebep olarak; onların iş arama, eğitim ve meslek edinme gibi sebeplerle sık sık yer değiştirmeleri gösterilmektedir. İnsanların bu yaş grubundan çıktıkça ve orta yaş grubuna doğru ilerledikçe her düzeyde siyasete ilgileri ve katılımları artmakta olduğu belirtilmektedir. Orta yaş grubu insanların belli sorumluluklar almaları, dünya görüşleri, hayata ve topluma, sosyal ve siyasi olaylara bakışları netleşmiş ve kesinleşmiş olması buna sebep olarak gösterilmektedir.⁶⁷

Farklı yaş gruplarının, farklı düzeylerde siyasi katılımında buldukları yapılan bir çok araştırma da tespit edilmiştir. Söz konusu farklılık, değişik yaş gruplarının değişik sosyal etkilere maruz kalmalarından, birbirlerinden farklı hayat tarzı ve tecrübelerine sahip olmalarından kaynaklanmaktadır. İnsan hayatında meslek, gelir ve eğitim farklılıkları büyük oranda yaşla birlikte değişen faktörler olarak belirtilebilir. Bu gibi faktörlerin siyasi katılım üzerinde etkisi büyük olduğu düşünüldüğünde yaş faktörünün önemi ortaya çıkmaktadır.⁶⁸

Farklı yaşların değişik hayat tecrübeleri anlamının gelmesi siyasi katılım üzerine tesir etmektedir. Bazen bu yetişme döneminde edinilen önemli tecrübeler, bütün yaş grubunun siyasi görünüşünü belirlemesi şeklinde olurken, bazen de yetişme, olgunluk ve yaşlılık dönemlerinin tipik sosyal tecrübe kalıpları arasındaki farklar şeklinde olabilir.⁶⁹ Değişik yaş gruplarında ki

⁶⁶ Turan, İlder; *Siyasal Sistem ve Siyasal Davranış*, s.80

⁶⁷ Öztekin, Ali; *Siyaset Bilimine Giriş*, s.192

⁶⁸ Tatar, Taner; *Siyaset Sosyolojisi*, s.123

⁶⁹ Lipset, S.M.; *Siyasal İnsan*, s.253

kazanılan tecrübeler onların siyasete yönelik tutum ve davranışlarının oluşmasına da etki eder.

Bütün bunlarla birlikte gençler bunalımlı dönemlerde, iç ve dış sorunların ortada olduğu zamanlarda ve ortamlarda yüksek oranda siyasi katılma eğilimi içine girmektedirler. Bunu takip eden dönemlerde ise bu ilgi ve eğilimin azaldığı ifade edilmektedir.⁷⁰ Miting ve gösteri, protesto toplantılarına katılım yaştın ilerlemesine paralel olarak düşüş gösterdiği, yerini propaganda çalışmalarına bıraktığı belirtilmektedir.⁷¹ Bu da gösteriyor ki gençler bazen siyasete ilgisiz kaldıkları gibi bazen de yüksek oranda bir katılıma yönelmektedirler. Günümüzde olağandışı bir siyasi katılım biçimi olan protesto hareketlerinde gençler başı çekmektedir.

Nitekim İnönü Üniversitesi'nde yapmış olduğumuz araştırma göstermektedir ki yaş ve protesto münasebeti yaş gruplarına göre farklılıklar arz etmektedir. Araştırmamıza katılan öğrencilerden en düşük yaş gruplarında olan kişilerde protestoya katılım oranları az iken, daha sonra yaştın ilerlemesine paralel olarak bu oran artmaktadır. Ancak belirli süre sonra bu artış sona ermekte ve düşüşe geçmektedir. Nitekim 18 ve daha düşük yaş grubunda protestoya bir defa katılım %7.5 iken, iki üç defa katılım %8'dir. Bir çok defa protestoya katılanlar içinde 18 ve daha düşük yaş grubunda olan kişiler %4.5'lik bir oran teşkil etmektedir. Bu sonuçlar itibariyle 18 ve daha düşük yaş grubunda protestoya katılımın büyük bir oranda gözükmediğini, bunun yanında bazen bir-iki defa katılımın olduğunu söyleyebiliriz.

Bunun yanında protestoya en yüksek orandaki katılımın 19-20 ve 21-23 yaşlarda meydana gelmektedir. Protestoya bir defa katılanların %36'sı 19-20 yaşlarda, %47,8'i ise 21-23 yaşlardaki öğrencilerdir. Aynı şekilde protestoya bir çok defa katılım 21-23 yaşlarında %45.5 ve 19-20 yaşlarında %28.2 oranında olduğu görülmektedir. Bunun yanında 24-25 yaşlarda protestoya katılım oranları düşmeye başlamıştır. Protestoya bir defa katılanlar içinde 24-25 yaşlarda olan

⁷⁰ Kışlalı, A. Taner; *Siyasal Çatışma ve Uzlaşma*, s.186

⁷¹ Tatar, Taner; a.g.e., S.125

öğrenciler %7, 25 ve daha yukarı yaşlarda olan öğrencilerin oranı %0.3 olduğu dikkate alınır, yaşın ilerlemesiyle birlikte protesto davranışına girme oranında bir düşüş olduğunu söyleyebiliriz. Bununla birlikte aktif katılma doğru gidildikçe genelde her yaş grubundaki öğrencilerin protestoya katılım oranları da düşmektedir.

Tablo B1: Yaş ve Protesto Davranışı

		PROTESTO				Satır Toplam (n) (%)
		Hiç	Bir defa	İki- Üç Defa	Bir Çok Defa	
YAŞ	... -18	24	14	5	14	57
		42.1	24.6	8.8	24.6	6.2
		5.4	7.9	4.5	8.0	
		2.6	1.5	.5	1.5	
	19-20	184	67	31	60	342
		53.8	19.6	9.1	17.5	37.3
		41.3	36.0	8.2	34.3	
		20.1	7.3	3.4	6.5	
	21-25	196	89	50	81	416
		47.1	21.4	12.0	19.5	45.4
		48.9	47.8	45.5	46.3	
		21.4	9.7	5.5	8.8	
	24-25	31	13	14	14	72
		43.1	18.1	1.4	19.4	7.9
		7.0	7.0	12.7	8.0	
		3.4	1.4	1.5	1.5	
	25...+	11	3	10	6	30
		26.7	10.0	33.3	20.0	3.3
		2.5	1.6	9.1	3.4	
		1.2	.3	1.1	.7	
Kolon	(n)	446	186	175	110	917
Toplamı	(%)	48.6	20.3	19.1	12.0	100.0

Sonuç olarak araştırmamızda, yaş değişkenlerinin protestoya katılım üzerinde etkisi olduğu belirlenmiştir. Nitekim düşük yaş gruplarında olanlar daha az protestoya katılmakta iken bu durum yaşın artmasıyla birlikte değişmekte ve protestoya katılımında artmaktadır. Ancak daha sonra yaşın ilerlemesiyle birlikte protestoya katılımın azaldığını belirtebiliriz.

Bu sonuçları sınıf ve protestoya katılım tablosu da desteklemektedir. Gerçekten de yaşa paralel olan sınıf değişkeni de protestoya katılımı etkilemektedir. Üniversiteye yeni gelenler de yani I. Sınıflarda protestoya katılım oranı düşük olduğu halde II ve III. gibi üst sınıflara gidildikçe protestoya katılım oranı artmaktadır. Hatta bu sınıflarda diğerlerine göre en yüksek düzeyde bir katılım sergilemektedir. IV. sınıf ve okulu normal öğrenim sürecinde bitiremeyenlerde bu oran düşmektedir. Nitekim öğrencilerin pek çok kez protesto olaylarına katılması sonuçlarına baktığımızda: I. Sınıf öğrencileri içerisinde protestoya pek çok kez katılanların oranı %10.4'tür. Belirttiğimiz gibi katılım II. sınıfta %12.9 ve III. Sınıfta 12.5 oranlarıyla artmakta; Son sınıfta ise %9.9 oranıyla azalmaktadır. I. Sınıfa gelen öğrencilerin katılımın az olması, onların üniversite ortamına yeni yeni alışmalarından ve üzerlerinde çevreye karşı tam bir güvenin oluşmamasından kaynaklanan çekingenlik sebebi ileler. Daha sonra üniversite ortamına alışmakta, alıştıkça da bilgilerini (siyasi-sosyal-ekonomik) arttırmaktadır. Gerek üniversitedeki siyasi gruplaşmalar ve gerekse üniversitenin öğrenciyi siyasi konularda bilgiye sahip olabilecek bir şekilde yetişmesine imkan sağlaması ve ayrıca öğrencilerin gerek sosyal ve gerekse siyasi konulara karşı ilgi duymaları onların siyasileşmelerine etki etmektedir. Bu durumlarında etkisiyle üniversite ortamında kişinin hem yaşı, hem de sınıfı ilerledikçe protestoya katılımı da artmaktadır. Ancak bu durum IV sınıfta sona ermektedir. IV. Sınıfta öğrencilerin protestoya katılım oranlarının düşmesine sebep olarak, öğrencilerin alttan aldıkları dersleri geçmeye çalışmalarına ve onları mesleki endişenin ve gelecek kaygısının sarmasına bağlayabiliriz.

Tablo B2: Sınıf ve Protesto Davranışı

		PROTESTO				Satır Toplam (n) (%)
		Hiç	Bir defa	İki- Üç Defa	Bir Çok Defa	
Sınıf	I	85	47	49	21	202 22.0
		42.1	23.3	24.3	10.4	
		19.1	25.3	28.0	19.1	
		9.3	5.1	5.3	2.3	
	II	130	53	40	33	256 27.9
		50.8	20.7	15.6	12.9	
		29.1	28.5	22.9	30.0	
		14.3	5.8	4.4	3.6	
	III	132	52	46	33	263 28.7
		50.2	19.8	17.5	12.5	
		29.6	28.0	26.3	30.0	
		14.4	5.7	5.0	3.6	
	IV	85	30	30	16	161 17.6
		52.8	18.6	18.6	9.9	
		19.1	16.1	17.1	14.5	
		9.3	3.3	3.3	1.7	
	V...+	14	4	10.0	7	35 3.8
		40.0	11.4	28.6	20.0	
		3.1	2.2	5.7	6.4	
		1.5	.4	1.1	.8	
Kolon	(n)	446	186	175	110	917
Toplamı	(%)	48.6	20.3	19.1	12.0	100

Yaş değişkenine göre öğrencilerin siyasi görüşleri doğrultusunda karşıt grupla şiddet içeren bir mücadeleye katılmalarına bakacak olursak; protestoya katılımında olduğu gibi erken yaşlarda düşük bir katılım olmakla birlikte, yaşın ilerlemesiyle katılım artmakta ancak ileri ki yaşlarda bu katılım azalmaktadır. Karşıt bir grupla şiddet olaylarına bir çok defa katılmış olanların içindeki en fazla oranı (%53.8) 21-23 yaşındaki kimseler oluşturmaktadır. 18 ve daha düşük yaşlarda olanlar karşıt bir grupla şiddet içeren olaylara bir iki defa katılımı %3.5 oranında iken, yaşın ilerlemesiyle birlikte bu oran 24-25 yaşlarında %8.3'e artmaktadır. İler iki yaş gruplarında ise bu katılım düşük düzeylerde gerçekleşmektedir. Nitekim 25 ve daha yukarısı yaşlarda olanların karşıt bir grupla şiddet içeren mücadelelere girişme oranları %6.7'dir. Bu da

göstermektedir ki yaşın ilerlemesiyle birlikte, siyasete aktif bir şekilde olağan dışı (şiddet içerikli) yollardan katılım azalmakta ve yerini olağan siyasi katılım yollarına bırakmaktadır.

Bunların yanında karşıt bir grupla şiddet içeren bir mücadeleye gerekirse katılabilirim diyenler arasında da aynı doğrultuda bir katılım gözlenmektedir. Şöyle ki: 18 ve daha düşük yaşlarda olanlar %29.8 bir oranda, 19-20 yaşlarında olanlar 26.6 oranında, 21-23 yaşları arasında olanlar %27.6 oranında 24-25 yaşlarda olanlar %36.1 oranında katılmalarına karşın bu oran 25 ve daha yukarı yaş gruplarında %26.7 oranına düşmektedir.

Özetle yaş ile karşıt bir grupla şiddet içerikli bir mücadeleye girme davranışı arasında bir ilişki mevcuttur. 21-23 ve 24-25 yaşlarındaki kişilerin en fazla siyasi görüşleri doğrultusunda şiddete başvurabileceklerini belirtebiliriz. Bu durum iler iki yaşlarda düşüşe geçmektedir.

Tablo B3: Yaş ve Şiddet Davranışı

		PROTESTO				Satır Toplam (n) (%)
		Bir Defa	Bir İki Defa	Gerekirse Katılım	Kesinlikle Katılmam	
YAŞ	... -18		2	38	57	57
			3.5	66.7	6.2	6.2
19-20			3.1	6.7		
			.2	4.1		
		5	25	221	342	342
		1.5	7.3	64.6	37.3	37.3
		19.2	39.1	38.8		
21-25		.5	2.7	24.1		
		14	29	258	416	416
		3.4	7.0	62.0	45.4	45.4
		53.8	45.3	45.3		
24-25		1.5	3.2	28.1		
		3	6	37	72	72
		4.2	8.3	51.4	7.9	7.9
		11.5	9.4	6.5		
		.3	.7	4.0		
25...+		4	2	16	30	30
		13.3	6.7	53.3	3.3	3.3
		15.4	3.1	2.8		
		.4	.2	1.7		
Kolon Toplamı	(n) (%)	26 2.8	64 7.0	257 28.0	917 100.0	

Karşıt bir grupla siyasi görüşleri doğrultusunda şiddet içeren mücadeleye girişebilen kişilerin sınıf durumlarına bakacak olursak; I. Sınıfta olup da bir çok defa şiddet olaylarına girmiş kişiler %1, II. sınıfta %2.3, III. Sınıfta %1.9, IV. Sınıfta %5, normal sürede eğitimini tamamlayamayanlarda (V ve daha yukarısı) ise %14.3'tür. Bu sonuçların ışığında sınıf arttıkça öğrencilerinde pek çok kez şiddet olaylarına katılma oranlarının arttığını söyleyebiliriz.

Siyasi görüşleri doğrultusunda şiddet içerikli bir mücadeleye gerekirse girebilecek olanlar I. Sınıfta %33.7'lik bir düzeyde iken, II. sınıfta %28.1, III. Sınıfta %22.8, IV sınıfta %29.2, V ve daha üst sınıflarda olanlar ise %28.6'lık bir düzeydedir. Bu çıkan sonuçlar şiddete faal olarak katılım ile alakalıdır. I. Sınıfta ki öğrencilerin şiddet olaylarına gerekirse katılabilecek kişilerin oranlarının yüksek olması, onların şiddete karşı katılımlarının az olduğundan kaynaklanmaktadır. II: III. ve IV. sınıflarda kendi siyasi görüşleri doğrultusunda şiddete katılma zaten gerçekleştiği için, katılabilme ihtimali de düşmektedir. Bu doğrultuda sınıf belirli bir dereceye kadar arttıkça şiddete katılım oranı da artmakta, ancak daha sonra düşüşe geçmektedir. Buna sebep olan her sınıfın kendine has olan özellikleridir. II. ve III. Sınıftaki kişilerin gözünde, hayat ve hayatın gerçekleri çok uzaktır, Böylece rahatlıkla şiddet olaylarına girebilirler. Ancak bitirme durumuna gelmiş son sınıflardaki öğrenciler hayatın gerçekleriyle karşı karşıyadırlar. Bu duygu ile geleceklerini karartacak bir davranışa girmemeye dikkat etmektedirler.

Tablo B4: Sınıf ve Şiddet İlişkisi

		ŞİDDETE KATILIM				Satır Toplam (n) (%)
		Bir Defa	Bir İki Defa	Gerekirse Katılım	Kesinlikle Katılmam	
Sınıf	I	2	13	68	119	202 22.0
		1.0	6.4	33.7	58.9	
		7.7	20.3	26.5	20.9	
		.2	1.4	7.4	13.0	
	II	6	20	72	158	256
		2.3	7.8	28.1	61.7	27.9
		23.1	31.3	28.0	27.7	
		.7	2.2	7.9	17.2	
	III	5	16	60	182	263
		1.9	6.1	22.8	69.2	28.7
		19.2	25.0	23.3	31.9	
		.5	1.7	6.5	19.8	
	IV	8	11	47	95	161
		5.0	6.8	29.2	59.0	17.6
		30.8	17.2	18.3	16.7	
		.9	1.2	5.1	10.4	
	V...+	5	4	10	16	35
		14.3	11.4	28.6	45.7	3.8
		19.2	6.3	3.9	2.8	
		.5	.4	1.1	1.7	
Kolon	(n)	26	64	257	570	917
Toplamı	(%)	2.8	7.0	28.0	62.2	100

D- CİNSİYET

Kadınların siyasi katılımının her biçimde, erkeklere oranla daha az faaliyet göstermeleri genel bir eğilimi yansıtmaktadır. Hatta iktisadi ve siyasi gelişme düzeyi ileri olan toplumlarda bile kadınlarda oy kullanmaları yakın zamanda gerçekleşmiş bir olgudur. Bir çok toplumda uzun süre, siyasetin erkeklere ait bir iş olduğu anlayışı hakim olmuştur.⁷² Bu da onların siyasi katılımlarının azalmasına sebep olmuştur.

⁷² Turan, İltis; *Siyasal Sistem ve Siyasal Davranış*, s.79-80

Geleneksel toplumlarda kadınlar, modern toplumlardaki kadınlardan siyasete daha az ilgi duymaktadırlar. Sadece oy vermeye katılma açısından bakıldığında ise, bazı geleneksel toplumlarda kadınlar, erkeklerden daha çok oy kullanmaktadırlar. Bunun sebebi de bu kadınların bilinçli olarak oy vermeye katılmaları anlamında değil, bu toplumlardaki erkeklerinin otoritesinden kaynaklandığı ortaya çıkarılmıştır.⁷³ Ancak modern toplumlarda bile kadınlar erkeklere oranla daha az siyasete katılmaktadır. Nitekim, günümüzde demokratik düşünce ve sosyo-ekonomik seviye açılarından hayli gelişmiş ülkelerde bile kadınların seçim yoluyla parlamentoya girdiği ve erkeklerle eşit haklara sahip olduğu nadir görülmektedir.⁷⁴ Buna kadın ve erkeğin toplumda üstlendikleri farklı roller sebep olmuştur.

Kadın ile erkeğin toplumda farklı rollere sahip olmaları, onların olaylara bakış açıları ve dolayısıyla siyasi tutumları arasında farklılıklar bulunması sonucunu doğurmuştur. Burada kadının ev içi faaliyetlere ve ev dışı faaliyetlere yöneliminin etkisi ortaya çıkmaktadır. Gerçektende kadının rolünün “aile içi” faaliyetleri içeren ve “ev”e yönelik bir niteliği olduğu, erkeğin rolünün ise ev dışı dünyaya yönelik olduğu anlayışı ve uygulaması kadınları siyasi faaliyetlerden uzak tutmaktadır. Ayrıca bu rol farklılaşmasının katkısı ile erkeğin siyasi hayatta kullanılmak üzere sahip olabileceği siyasi beceri ve kaynakların kadına oranla hem daha çok, hem de daha çeşitli oldukları gözlenmiştir.⁷⁵

Kadınların erkeklere oranla daha duygusal olmaları, onların siyasete katılmalarını azalttığı belirtilmektedir. Ancak siyasete katıldıkları zaman erkeğe oranla daha bağımlı bir tavır sergilemektedirler. Hiç bir erkeğin siyasi tercihinin kaynağı karısı olmamasına karşılık, kadınların yapılan araştırmalarla üçte birinin siyasi tercihinin doğrudan doğruya kocalarına bağlı olması ispatlanmaktadır.⁷⁶ Ayrıca kadınlar oy verdikleri zaman erkeklere oranla daha tutucu partileri desteklemektedirler. Kadınların siyasi katılımlarının düşük seviyede olması,

⁷³ Öztekin, Ali; *Siyaset Bilimine Giriş*, s.191

⁷⁴ Tatar, Taner; *Siyaset Sosyolojisi*, s.128

⁷⁵ Tatar, Taner; a.g.e., s.128-129

⁷⁶ Kışlalı, A. Taner; *a.g.m.*, s.126

onların aslında siyasi hayata ve genel olarak siyasi konulara duyulan ilginin azlığına bağlanmıştır.⁷⁷ Bunların yanında kadınların evli veya bekar olmaları, çalışıp çalışmamaları, eğitim düzeyleri ve yaşları da tıpkı erkeklerde olduğu gibi siyasete katılmalarını çok yönlü ve erkeklerden daha çok etkilemektedir. Bu anlamda eğitim seviyesi yüksek, meslek sahibi olarak çalışan kadınların daha özgür olarak eşinin etkisinde fazla kalmadan her düzeyde siyasete daha çok katıldıkları gene yapılan araştırmalarda ortaya çıkmıştır.⁷⁸

Özetle cinsiyet faktörü, oy verme davranışı da dahil olmak üzere siyasi katılım çeşitlerinin bütünü de etkisi olan bir faktördür. Bu doğrultu da kadınların erkeklere oranla daha az siyasete katıldıklarını söyleyebiliriz.

Araştırmamızdaki verilere göre, cinsiyet dağılımı ile protestoya giriş arasında bir ilişki vardır. Erkekler kızlara oranla daha fazla protesto hareketlerine girmektedirler. Nitekim anket sonuçlarına göre kızlar %58.1 oranında, erkekler ise %41.3 oranında protestoya katılmamaktadırlar. Bununla birlikte protesto hareketine bir defa giren kızların oranı (%21.6) erkeklerin oranından (%19.3) yüksektir. Ancak iki üç defa protestoya giren erkek öğrencilerin oranı (%23.6) iken, kızların (%13.3) oranındadır. Bir çok defa protestoya girme davranışında ise gene erkekler kızlardan daha yüksek oranlara sahiptir. Erkekler içerisinde birçok defa protestoya girenler %15.8 iken kızlarda %7 düzeyindedir.

Doğal olarak protestoya hiç katılmama durumu kızlarda erkeklerden yüksek olacaktır. Gerçekten de anketimizdeki sonuçlara göre kızlar protestoya %58.1 oranında hiç katılmazken, erkekler %41.3 oranında katılmamaktadırlar. Sonuç olarak erkeklerin kızlardan daha yüksek bir oranda protestoya katılımında bulduklarını belirterek, cinsiyet ile protestoya giriş arasında bir ilişkinin bulunduğunu söyleyebiliriz.

Kadınlar erkeklere oranla siyasi katılımın her biçimine daha az katılmaktadırlar. Cinsiyetin siyasi katılım üzerindeki etkisi düşünüldüğünde bu sonuçların doğru olduğu ortaya çıkmaktadır. Gerçekten de kadınlar erkeklere

⁷⁷ Kışlalı, A. Taner; *Siyaset Bilimi*, s.156-159

⁷⁸ Öztekin, Ali; *Siyaset Bilimine Giriş*,s.191

oranla gerek toplumun onlara biçtiği sosyal normlarla çevrili statüleri ve roller taşımaları ve gerekse siyasete yönelik bireysel ilgilerinin az olması, onları protesto gibi olağandışı bir siyasi katılımdan uzak tutmaktadır.

Tablo B5: Cinsiyet ve Protesto Davranışı

		PROTESTO				Satır Toplam (n) (%)
		Hiç	Bir defa	İki- Üç Defa	Bir Çok Defa	
Cinsiyet	Erkek	214	100	122	82	518 56.5
		41.3	9.3	23.6	15.8	
		48.0	53.8	69.7	74.5	
		23.3	10.9	13.3	8.9	
	Kız	232	86	53	28	399 43.5
		58.1	21.6	13.3	7.0	
		52.0	46.2	30.3	25.5	
		25.3	9.4	5.8	3.1	
Kolon Toplamı	(n)	446	186	175	110	917
	(%)	48.6	20.3	19.1	12.0	100.0

Tıpkı protesto hareketine katılım da olduğu gibi cinsiyete göre erkeklerin, kızlara göre daha yüksek bir oranda kendi görüşleri doğrultusunda karşı bir grupla şiddet içeren davranışlara girdiğini söyleyebiliriz. Nitekim çalışmamızda ortaya çıkan sonuçlar bunu doğrulamaktadır. Pek çok kez, siyasi görüşü doğrultusunda karşı grupla şiddet içerikli mücadeleye girenler içerisinde erkeklerin %92.3, kızların ise %7.7 oranında olduğu görülmektedir. Araştırmamıza katılan öğrencilerden erkek olup da bir iki defa karşı tarafla şiddet içeren mücadeleye girenler %7.3 iken kızlarda %6.5 oranındadır. Ayrıca erkeklerin %31.3 oranı, kızların ise %23.8'lik bir oranı gerekirse siyasi görüşü doğrultusunda şiddet olaylarına girebileceklerini belirtmişlerdir. Doğal olarak kızların %69.2'lik kesinlikle katılmam oranları, erkeklerin katılmam oranı olan %56.8'lik oranından yüksek olacaktır. Bu sonuçların hepsindeki ortak bilgiye dayanarak erkeklerin şiddet olaylarına kızlardan daha fazla katıldığını söyleyebiliriz.

Tablo B6: Cinsiyet ve Şiddet Davranışı

		ŞİDDETE KATILIM				Satır Toplam (n) (%)
		Bir Defa	Bir İki Defa	Gerekirse Katılım	Kesinlikle Katılmam	
Cinsiyet	Erkek	24 4.6 92.3 2.6	38 7.3 59.4 4.5	162 31.3 63.0 17.7	294 56.8 51.6 32.1	518 56.5
	Kız	2 .5 7.7 .2	26 6.5 40.6 2.8	95 23.8 37.0 10.4	276 69.2 48.4 30.1	399 43.5
Kolon Toplamı	(n) (%)	26 2.8	64 7.0	257 28.0	570 62.2	917 100.0

E- ŞEHİRLEŞME

Şehir tarım dışında ve tarımsal üretimin desteklendiği, teknolojik değişmelerin beraberinde getirdiği teşkilatlanma uzmanlaşma ve iş bölümünün en yüksek düzeye ulaştığı, nüfus büyüklüğüne ve yoğunluğuna varmış toplumsal heterojenik ve entegrasyon düzeyi yükselmiş karmaşık ve dinamik bir mekanın sürekli olarak işlediği insan yerleşmesidir.⁷⁹ Şehrin bir yerleşim birimi olarak ortaya çıkışı ancak yerleşik ziraat hayatına geçildikten ve köyler kurulduktan sonra mümkün olabilmektedir.⁸⁰

L. Wirt şehrin sosyolojik tanımını “görece büyük, yoğun ve toplumsal olarak heterojen bireylerin kalıcı yerleşmesi biçiminde yapmıştır. Şehirdeki yaşam biçiminin ana hatlarını bu tanımdan hareketle ortaya koymuştur. Ona göre nüfus büyüklüğü, yoğunluk ve heterojenlik, birincil grup ilişkilerinin yerini ikincil ilişkilere bıraktığı bir sosyal ilişki şekli ortaya çıkarır. Şehirde yaşayanlar örgütlenmiş birliklerde, derneklerde, kamusal kurumlarda ve kitle iletişim araçlarında birbiriyle ilişkiye girerler. Şehirdeki yapıyı oluşturan ilişkilerin dokusu, kişisel olmayan, ayrılmış, yüzeysel, geçici ve çıkarıcı ilişkilerle

⁷⁹ Keleş, Ruşen-Ünsal, Artun; *Kent ve Siyasal Şiddet*, Ankara 1982, s.25

⁸⁰ Bilgiseven, A. Kurtkan; *Genel Sosyoloji*, İst-1986,s.117

özdeşleştirilmektedir.⁸¹ Bütün bunlarla birlikte şehirleşmeyi kent sayısının artması ve büyümesi ile toplumda artan oranda örgütlenmenin ve uzmanlaşmanın meydana gelmesi ve insanlar arası ilişkilerde ve davranışlarda şehirlere özgü değişikliklere yol açan nüfus birikimi süreci olarak tanımlanmaktadır.⁸²

İhsan Sezal ise şehirleşmenin anlam derinliğini, sanayileşme sonucunda yaşanan süreçler bütünü olarak görmektedir. Bu süreçler 1- Ekonomik süreç 2- Politik süreç 3- Kültürel süreç olarak belirtmektedir. Sezal'a göre şehir, bu süreçlerin birbirleriyle bütünleşmiş ve kesintisiz yaşandığı bir mekan, şehirli aynı şekilde bu süreçleri bir bütün olarak ve kesintisiz yaşayan insan demektir. Bu durumda şehirleşme, bu kesintisiz yaşanan sonuçlar bütünüünün gerçekleşmesi olmaktadır." Süreçler kesintisiz olarak bir bütünlük halinde hem mekan hem insan boyutunda gerçekleşmemiş ise "şehirleşmeden bahis edilemez."⁸³ Bu açıdan düzensiz bir şehirleşmenin olması ve şehirleşmede intibaksızlık yaşanması bazı sorunların ortaya çıkmasını sağlar. Örneğin köyden kente doğru meydana gelen düzensiz göçler, şehirlerdeki gecekonduleşme, insan ilişkilerindeki soğukluk ve kopukluk bazı problemlerin ortaya çıkmasına etki etmektedir. Buradan hareketle şehirleşme sürecinde her hangi bir alanda meydana gelen uyumsuzluk problemlerinin tepkiyle karşılanıp, şiddet ve suçluluk olaylarına yol açtığını söyleyebiliriz.

Üniversite öğrencileri üzerinde yaptığımız araştırmada en çok somut olarak yani bir ve iki-üç defa, protestoya katılım oranının şehirde uzun süre kalmayan kesim de ortaya çıktığı görülmektedir. Bu kesim 5 ve daha az bir süre şehirde kalan veya köyde oturan kimselerdir. Bu kimseler içinde %20.7 oranında protestoya katılmışlardır. Birden çok protesto hareketine katılanlar ise bu kesim içinde %7.4 oranındadır. Protestoya bir defa katılırken, %24.4'lük bir kesimi iki-üç defa protestoya katılmışlardır. Birden çok protesto hareketine katılanlar ise bu

⁸¹Demir, Erol; "Banliyöleşme ve Kent İçi Göç; Ankara'nın iki Toplu Konut Banliyösünün Karşılaştırılması",*II.Sosyoloji Kongresi*, Ank-1997 s.165

⁸² Suher, Hande; Kentleşme ve Kentleşme Politikaları,*Kent, Yeni Yüzyıl Kitaplığı*, s.9 İst-1996

⁸³ Sezal, İhsan; "Göçler ve Şehirleşmeyen Şehirler", *Toplum ve Göç İkinci Ulusal Sosyoloji Kongresi* Ankara-1997, s.147

kesim içinde %7.4 oranındadır. Protestoya bir ve iki-üç defa katılım oranları diğer kesimlere göre daha fazla iken, aktif olarak birçok defa protestoya katılım oranı diğer kesimlerden daha düşüktür. Bununla birlikte 5 ve daha az bir süredir şehirde kalanların %47.4'ü protestoya hiç katılmamaktadır.

11 yıl ve daha uzun seneler şehirde kalanlarında protestoya katılım oranları yüksektir. Bu kesim içinde %22.1'i bir defa, %22.8'i iki üç defa, %14.1'i ise bir çok defa protesto hareketlerine katılmışlardır. Hiç katılmayanların bu kesimde oranı ise %40.9'dur. Bu sonuçlardan 11 ve daha uzun yıllar şehirde kalanlar, protestoya, pek çok kez girme oranı en yüksek olan kesimi oluşturmaktadır. Şehirleşmeyle paralel olarak protestoya aktif katılımın arttığını ancak uzun yıllar şehirde kalanlar arasında ise azaldığını belirtebiliriz. Çünkü uzun yıllar şehirde kalan, artık şehrin hayat tarzına uymuş olan kimseler içerisindeki protestoya hiç katılmayanların oranı %51.7'dir. Bu en yüksek oranı oluşturmaktadır.

Tablo B7: Şehirde Kalma Süresi ve Protesto Davranışı

		PROTESTO				Satır Toplam (n) (%)	
		Hiç	Bir defa	İki- Üç Defa	Bir Çok Defa		
Yıl	...-5 yıl	64	28	33	10	135	
		47.4	20.7	24.4	7.4	14.7	
		14.3	15.1	18.9	9.1		
		7.0	3.1	3.6	1.1		
	6-10 yıl	65	29	26	18	138	
		47.1	21.0	18.8	13.8	15.0	
		14.6	15.6	14.9	16.4		
		7.1	3.2	2.8	22.0		
	11+...	61	33	34	21	149	
		40.9	22.1	22.8	14.1	16.2	
		13.7	17.7	19.4	19.1		
		6.7	3.6	3.7	2.3		
Kolon Toplamı	Hep Şehirde Oturduk	256	96	82	61	495	
		51.7	14.4	16.6	12.3	54.0	
		57.4	51.6	46.9	55.5		
		27.9	10.5	8.9	6.7		
		(n)	446	186	175	110	917
		(%)	48.6	20.3	19.1	12.0	100.0

Protestoya katılım ile öğrencilerin kendilerini şehirli olarak hissetmeleri arasındaki ilişki şöyledir; Tamamıyla kendisini şehirli olarak görenler yüksek bir oranda (%52.5) protestoya katılmazken, %18.9'u iki-üç defa, %17.2'si bir defa, %11.3'ü ise bir çok defa protestoya katılmaktadır. Bununla birlikte kendisini biraz şehirli olarak görenler içindeki yüksek bir oranda (%48.5) protestoya katılmama eğilimindedirler. Kendisini biraz şehirli olarak görenler içinde bulunan %23.5'lik bir oran protestoya bir defa katılırken, %17'si iki-üç defa, %11.3 oranı ise protestoya bir çok defa katılmaktadır. Bunların yanında kendisini şehirli olarak görmeyenlerde protestoya katılım oranları yükselmektedir. Protestoya kendilerini şehirli olarak görmeyen öğrencilerin %37.5'i katılmazken, %20.3'ü bir defa, %23.4'ü iki-üç defa katılırken, %18.8'lik bir oranı da pek çok kez protestoya katılmaktadır. Protestoya pek çok kez katılım oranı kendini şehirli olarak görmeyenlerde diğerlerinden daha fazladır.

Bu sonuçlar itibariyle, öğrencilerin kendilerini şehirli olarak görme eğilimi arttıkça, protestoya katılımlarının azaldığını söyleyebiliriz. Protestoya katılım en düşük, kendisini tamamıyla şehirli olarak görenlerde gerçekleşmektedir. Böylece şehirlileşmemiş ve daha çok köyde yaşayan veya kısa bir süre şehirde kalanların protestoya daha çok katıldıklarını belirtebiliriz. Şehirlileşme, şehir hayatının sunmuş olduğu kurumları ve yapıları kullanabilme yeteneğini içerdiği düşünülürse, şehire yeni gelmiş kimselerin şehirdeki kurum ve yapıları kullanabilecek bir donanıma ve bilgiye sahip olmamaları, onları isteklerini ifade etmekte daha kolay bir yol olan protesto davranışına yöneltmektedir.

Tablo B8: Şehirleşme ve Protesto İlişkisi Davranışı

		PROTESTO				Satır Toplam (n) (%)
		Hiç	Bir defa	İki- Üç Defa	Bir Çok Defa	
Kendilerini Şehirli Olarak Görme	Tamamıyla	186	61	67	40	354 38.6
		52.5	17.2	18.9	11.3	
		41.7	32.8	38.3	36.4	
		20.3	6.7	7.3	4.4	
	Biraz	197	94	69	46	406 44.3
		48.5	23.2	17.0	11.3	
		44.2	50.5	39.4	41.8	
		21.5	10.3	7.5	5.8	
	Az	39	18	24	12	93 10.1
		41.9	19.4	25.8	12.9	
		8.7	9.7	13.7	10.9	
		4.3	2.0	2.6	1.3	
Hiç	24	13	15	12	64 7.0	
	37.5	20.3	23.4	18.8		
	5.4	7.0	8.6	10.9		
	2.6	1.4	1.6	1.3		
Kolon Toplamı	(n) (%)	446 48.6	186 20.3	175 19.1	110 12.0	917 100.0

Şehirleşme ile kendi görüşü doğrultusunda başka kimse veya yollarla şiddet içeren davranışlarda bulunma eğilimi arasındaki ilişki anket sonuçlarımıza göre şöyledir; Şehirleşme arttıkça şiddet olaylarına katılma eğilimi de azalmaktadır. Genellikle şiddet olaylarının şehirde kısa bir süre kalıpta şehire uyum çabası içerisinde olanlarda meydana geldiğini söyleyebiliriz. Nitekim şehire yeni gelenlerde ve beş yıldan daha az bir süre şehirde kalanlarda, şiddet olaylarına katılmama oranı %58.5 ile diğerlerine göre en düşük orandır. Bunlardan gerekirse katılım diyenler %32.6, kendisini yani görüşü doğrultusunda bir defa şiddet olaylarına katılanlar %6.7, bir çok defa katılanlarda %2.2'lik bir oranı teşkil etmektedirler. Şehirde kalış süreci arttıkça şiddet olaylarına katılmama oranları da artmaktadır. Sürekli şehirde oturanların şiddet olaylarına katılmama oranı (%64.4) en yüksek olandır. Bununla birlikte şehirde

kalış süresi arttıkça gerekirse katılabilirim diyenler yani katılabilme eğilimine sahip olanlar azalmakta; buna karşılık somut olarak aktif bir şekilde, şiddet olaylarına katılım artmaktadır. Nitekim şehire yeni gelenler %2.2 oranında şiddete pek çok defa %6.7 bir defa girerken, sürekli şehirde kalanlarda bu oranlar pek çok defa girenlerde %3.4'e, bir defa şiddet olaylarına girenlerde %7.7'ye yükselmekte olduğu görülmektedir. Şehire yeni gelen ve belirli bir süre şehirde kalanların şiddet olaylarına girme eğilimlerinin yüksek olması potansiyel bir kitle olmalarına ve onların herhangi bir problemle karşılaştıklarında şiddete karışabilecek bir duruma girmelerine sebep olur.

Tablo B9:Şehirde Kalma Süresi ve Şiddet İlişkisi

		ŞİDDET				Sıra Toplam (n) (%)
		Bir Defa	Bir İki Defa	Gerekirse Katılım	Kesinlikle Katılmam	
YIL	...5 yıl	3	9	44	79	135
		2.2	6.7	32.6	58.5	14.7
		11.5	14.1	17.1	13.9	
		.3	1.0	4.8	8.6	
6-10 yıl	3	7	47	81	138	
	2.2	5.1	34.1	58.7	15.0	
	11.5	10.9	18.3	14.2		
	.3	.8	5.1	8.8		
11+...	3	10	45	91	149	
	2.0	6.7	30.2	61.1	16.2	
	11.5	15.6	17.5	16.0		
	.3	1.1	4.9	9.9		
Hep Şehirde Oturduk	17	38	121	319	495	
	3.4	7.7	24.4	64.4	54.0	
	65.4	59.4	47.1	56.0		
	1.9	4.1	13.2	34.8		
Kolon Toplamı	(n) 26	(n) 64	(n) 257	(n) 570	(n) 917	
	(%) 2.8	(%) 7.0	(%) 28.0	(%) 62.2	(%) 100.0	

Öğrencilerin şehirlileşmeleri göz önüne alarak şiddet olaylarına katılımları, incelendiğinde; kendilerini tamamiyle şehirli olarak görenler %64.1 oranındaki bir katılmama durumuna sahipken, kendilerini biraz şehirli olarak görenler %63.3, Az şehirli olarak görenler %53.8, kendilerini şehirli olarak görmeyenler ise %56.3 oranında şiddet olaylarına katılmamaktadırlar. Bu da gösteriyor ki şiddet olaylarına, kendilerini tamamiyle şehirli olarak görenler en az katılımı sergilemektedirler. Kendilerini şehirli olarak görmeyenler ve az şehirli olarak görenler diğerlerine göre daha fazla bir şiddete katılım eğilimine ve somut katılıma girmektedirler. Nitekim kendilerini tamamiyle şehirli olarak görenler %3.4 oranında bir çok defa şiddet olaylarına katılmış bulunmakta iken, kendisini şehirli olarak görmeyenler %6.3 oranında şiddet olaylarına katılmışlardır. Bu oranların sonucunda öğrencilerin şehirlileşme bilinci arttıkça kendi siyasi görüşü doğrultusunda şiddet olaylarına karışma eğilimleri de azalmakta olduğunu söyleyebiliriz.

Tablo B10: Şehirlileşme ve Şiddet Davranışı

		ŞİDDET				Satır Toplam (n) (%)
		Bir Defa	Bir İki Defa	Gerekirse Katılım	Kesinlikle Katılmam	
Kendilerini Şehirli Olarak Görme	Tamamiyle	12	24	91	227	354
		3.4	6.8	25.7	64.1	38.6
		46.2	37.5	35.4	39.8	
		1.3	2.6	9.9	24.8	
	Biraz	9	29	111	257	406
		2.2	7.1	27.3	63.3	44.3
		34.6	45.3	43.2	45.1	
		1.0	3.2	12.1	28.0	
	Az	1	7	35	50	93
		1.1	7.5	37.6	53.8	10.1
		3.8	10.9	13.6	8.8	
		.1	.8	3.8	5.5	
Hiç	4	4	20	36	64	
	6.3	6.3	31.3	56.3	7.0	
	15.4	6.3	7.8	6.3		
	.4	.4	2.2	3.9		
Kolon Toplamı	(n) (%)	26 2.8	64 7.0	257 28.0	570 62.2	917 100.0

F- GELİR

İnsanların gelirlerinde meydana gelen bir değişme onların hayat tarzlarında da bir değişmeye sebep olur. Hayat tarzı değişen insanların çevreyi tanımalarında ve idrak etmelerinde farklılık oluşur. Hayat tarzı insanların dış dünyaya karşı bakış açılarının oluşumuna tesir eder.

Bazı araştırmacılar gelir düzeyi ile siyasi katılımın doğru orantılı olduğunu, gelir düzeyi yükseldikçe siyasi olaylara ilginin arttığını, azaldıkça bu ilginin yok olduğunu belirtmektedirler.⁸⁴ Buna karşılık bazı araştırmacılar da gelirin siyasi katılımdaki etkisinin o kadarda belirleyici bir etkisinin olmadığını söylemekle birlikte gelirin sosyo-ekonomik statü ile ilişkisinin mevcut olduğunu belirtmektedirler. Her ne kadar sosyo-ekonomik statünün siyasi katılım üzerindeki etkisi mevcutsa da burada tek bir etkiden söz etmek mümkün değildir.⁸⁵ Böylece gelirin belirleyici etkisinin siyasi katılımda o kadar da etkili olmadığını söyleyebiliriz.

Ancak, araştırmamıza katılan öğrencilerin verdikleri cevaplara göre aile gelirleri ile protestoya katılım arasında bir ilişki olduğu görülmektedir. Nitekim 30 milyon ve daha az aylık bir gelire sahip kimselerin çocukları protestoya hiç katılmama oranı %41.7 iken, 31-50 milyon arası %43, 51-70 milyon arası %54.8, 121 ve daha yüksek bir aylık gelire sahip ailelerin çocukları %52.2 oranında protestoya katılmamaktadırlar. Dolayısıyla gelir arttıkça protestoya katılım azalmaktadır. Bu durum sonum katılımında gözlenmektedir. En düşük gelir grubu olan 30 milyon ve daha düşük aylık bir gelire sahip olan ailelerin çocukları %18.3 oranında protestoya katılırken, 71-90 milyon arasında bu oran %11.4'e 121 milyon ve daha yukarında bir gelire sahip ailelerin çocuklarında %11.2'ye düşmektedir. Araştırmamızın sonuçlarına göre, protestoya en fazla katılımın düşük gelir gruplarında gerçekleştiğini gelir arttıkça protestoya katılım oranının düştüğünü söyleyebiliriz.

⁸⁴ Kışlalı, A. Taner; *Siyasal Çatışma ve Uzlaşma*, Ankara 1997, s.187

⁸⁵ Tatar, Taner; *Siyaset Sosyolojisi*, İst-1997, s.135

Tablo B11: Ailenin Aylık Toplam Geliri ile Protestoya Katılım
PROTESTO

		Hiç	Bir defa	İki- Üç Defa	Bir Çok Defa	Satır Toplam (n) (%)
Gelir (Milyon)	...-30	25	12	12	11	60
		41.7	20.0	20.0	18.3	6.5
		5.6	6.5	6.9	10.0	
	31-50	2.7	1.3	1.3	1.2	
		61	29	28	24	142
		43.0	20.4	19.7	16.9	15.5
	51-70	13.7	15.6	16.0	21.8	
		6.7	3.2	3.1	2.6	
		114	41	39	14	208
	71-90	54.8	19.7	18.8	6.7	22.7
		25.6	22.0	22.3	12.7	
		12.4	4.5	4.3	1.5	
	91-120	68	35	29	17	149
		45.6	23.5	19.5	11.4	16.2
		15.2	18.8	16.6	15.5	
	121+..	7.4	3.8	3.2	1.9	
		85	37	34	24	180
		47.2	20.6	18.9	13.3	19.6
Kolon Toplamı	(n) (%)	19.1	19.6	19.4	21.8	
		9.3	4.0	3.7	2.6	
		93	32	33	20	178
		52.2	18.0	18.5	11.2	19.4
		20.9	17.2	18.9	18.2	
		10.9	3.5	3.6	2.2	
		446	186	175	110	917
		48.6	20.3	19.1	12.0	100.0

Ailelerin gelirleri ile protesto arasındaki bir ilişki kendi gelirleriyle protestoya katılım arasında da görülmektedir. Nitekim 8 milyon ve daha az bir gelire sahip olan kişiler protestoya %23.7 düzeyinde bir oranla katılırken, 16-20 milyon gelire sahip olanlarda %21.6'ya ve öğrenciler içerisinde en yüksek gelire sahip 31 milyon ve daha yukarısındaki kişilerde bu oran %16.7'ye düşmektedir. Bu sonuçlar bize gelir azaldıkça protesto davranışına katılım oranının arttığını göstermektedir. Bununla birlikte en fazla protestoya katılanlar, aylık 21-25 milyon gelire sahip kişilerdir.

Tablo B12: Öğrencilerin Bireysel Gelirleri ve Protesto Davranışı

		PROTESTO				Satır Toplam (n) (%)
		Hiç	Bir defa	İki- Üç Defa	Bir Çok Defa	
Gelir (Milyon)	...-8	55	27	19	13	114
		48.2	23.7	16.7	11.4	12.4
		12.3	14.5	10.9	11.8	
		60	2.9	2.1	1.4	
	9-15	143	55	48	33	279
		51.3	19.7	17.2	11.8	30.4
		32.1	29.6	27.4	30.0	
		15.6	6.0	5.2	3.6	
	16-20	109	50	44	28	231
		47.2	21.6	19.0	12.1	25.2
		24.4	26.9	25.1	22.5	
		11.9	5.5	4.8	3.1	
	21-25	55	21	27	15	118
		46.6	17.8	22.9	12.7	12.9
		12.3	11.3	15.4	13.6	
		6.0	2.3	2.9	1.6	
	26-30	44	19	19	9	91
		48.4	20.9	20.9	9.9	9.9
		9.9	10.2	10.9	8.2	
		4.8	2.1	2.1	1.0	
	31+...	40	14	18	12	84
		47.6	16.7	21.4	14.3	9.2
Kolon Toplamı	(n) (%)	446	186	175	110	917
		48.6	20.3	19.1	12.0	100.0

Öğrencilerin gelirlerini temin ettikleri kaynaklar ve kredi-burs alıp almamaları durumları ile protesto arasında bir ilişkiye dikkat edecek olursak hem çalışıp hem okuyan öğrencilerin protestoya katılım oranları yüksektir. Bu öğrencilerin %23.8'i protestoya hiç katılmazken geri kalan %19'u bir defa, %19 iki-üç defa, %38'i de büyük bir oranı teşkil ederek pek çok kez katılmışlardır.

Kredi veya burs almayanlar ise en az protestoya katılımı oluşturmaktadırlar. Bunların %54.5'lik bir oranı protestoya katılmazken %16.8'i bir defa, %18.8'i iki-üç defa, %9.9'u pek çok defa protesto hareketine katılmaktadır. Bunun yanında Kredi ve Yurtlar Kurumu'ndan Kredi alanlar içindeki %20.8 oranına sahip kişiler bir defa, %20.3 oranına sahip kişiler iki-üç defa, %11.4'lük bir orana sahip kişiler ise pek çok kez protestoya katılmakla birlikte %47.5'i protestoya katılmamaktadırlar. Bir vakıftan burs alanlar içerisinde protestoya hiç katılmayanlar %48.5 bir defa katılanlar %19.6 iki-üç kez katılanlar %18.6 pek çok kez katılanlar ise %13.4'lük bir oranı oluşturmaktadır. Ayrıca ailesinin gönderdiği paranın yettiğini belirtenler içindeki %48.8 oranı hiç puortestoya katılmazken, %26.3'ü bir defa, %12.5'i iki üç kez, %12.5'i de pek çok defa protestoya katılmaktadır. Bu sonuçlara baktığımızda ekonomik olarak kişi aileye bağımlı olarak yaşadığı zaman protestoya katılan oranının azaldığını söyleyebiliriz.

Tablo B13: Kredi veya Burs Alma Durumu ile Protesto Davranışı

		PROTESTO				Satır Toplam (n) (%)
		Hiç	Bir defa	İki- Üç Defa	Bir Çok Defa	
Kredi veya Burs Alma Durumu	Kredi ve Yurtlar Kurumundan Kredi Alıyorum	251	110	107	60	528
		47.5	20.8	20.3	11.4	57.6
		56.3	59.1	61.1	54.5	
		27.4	12.0	11.7	6.5	
	Bir Vakıftan Burs Alıyorum	47	19	18	13	97
		48.7	19.6	18.6	13.4	10.6
		10.5	10.2	10.3	11.8	
		5.1	2.1	2.0	1.4	
	Ailemin Gönderdiği Para Yetiyor.	39	21	10	10	80
		48.8	26.3	12.5	12.5	8.7
		8.7	11.3	5.7	9.1	
		4.3	2.3	1.1	1.1	
	Hem Çalışıyor Hem Okuyorum	5	4	4	8	21
		23.8	19.0	19.0	38.1	2.3
		1.1	2.2	2.3	7.3	
		.5	.4	.4	.9	
Almıyorum	104	32	36	19	191	
	54.5	16.8	18.8	9.9	20.8	
	23.3	17.2	20.6	17.3		
	11.3	3.5	3.9	2.1		
Kolon Toplamı	(n) 446	186	175	110	917	
	(%) 48.6	20.3	19.1	12.0	100.0	

Kendi görüşleri doğrultusunda şiddet içeren bir mücadeleye girebilme ile aile gelirleri arasında şöyle bir ilişki mevcuttur. Oranlar birbirine yakın olmakla beraber düşük gelir gruplarında şöyle bir ilişki mevcuttur. Oranlar birbirine yakın olmakla beraber düşük gelir gruplarında ki ailelerin çocukları daha fazla şiddet olaylarına katılımı olmaktadır. Nitekim en fazla bir oranda %45.1 ile 31-50 milyon arası gelire sahip ailelerin çocukları içerisinde ve 30 milyon ve daha az gelire sahip ailelerin çocuklarında şiddete katılım %45 değerlerine göre yüksek bir orandadır. Şiddete katılım, 51-70 milyon gelire sahip ailelerin çocukları arasındaki kişilerde %35.6'ya, en yüksek gelire sahip ailelerin çocuklarında ise %34.8'e düşmektedir. Bu sonuçlar itibariyle çok düşük gelire sahip ailelerin çocuklarında şiddet olaylarına katılımın arttığını gelir arttıkça katılımın azaldığını belirtebiliriz.

Tablo B14: Ailenin Aylık Geliri ve Şiddet İlişkisi

		ŞİDDET				Satır Toplamı (n) (%)
		Bir Defa	Bir İki Defa	Gerekirse Katılım	Kesinlikle Katılmam	
Gelir (Milyon)	...-30	4	4	19	33	60
		6.7	6.7	31.7	55.0	6.5
		15.4	6.3	7.4	5.8	
		.4	.4	2.1	3.6	
	31-50	4	11	49	78	142
		2.8	7.7	34.5	54.9	15.5
		15.4	17.2	19.1	13.7	
51-70	.4	1.2	5.3	8.5		
	2	19	53	134	208	
	1.0	9.1	25.5	64.4	22.7	
71-90	7.7	29.7	20.6	23.5		
	.2	2.1	5.8	14.6		
	5	9	38	97	149	
91-120	3.4	6.0	25.5	65.1	16.2	
	19.2	14.1	14.8	17.0		
	.5	1.0	4.1	10.6		
121+...	4	9	55	112	180	
	2.2	5.0	30.6	62.2	19.6	
	15.4	14.1	21.4	19.6		
	.4	1.0	6.0	12.2		
Kolon Toplamı	(n) (%)	7	12	43	116	178
		3.9	6.7	24.2	65.2	19.4
		26.9	18.8	16.7	20.4	
		.8	1.3	4.7	12.6	
		26	64	257	570	917
		2.8	7.0	28.0	62.2	100.0

Aile gelirleri ile şiddet olaylarına katılım ilişkisinin tersine öğrencilerin bireysel gelirleri arttıkça kendi görüşleri doğrultusunda şiddet içerikli davranışlara girmeleri oranı da artmaktadır. Yani üniversite de okuyan ve eline diğerlerinden daha az para geçen kişiler daha az şiddet olaylarına katılmaktadırlar. Nitekim aylık 8 milyon ve daha az para eline geçen öğrenciler arasında şiddet olaylarına katılma eğilimi %33.3 iken, bu oran 16.20 milyon arasında bir gelire sahip olanlarda %36.4'e, eline en yüksek para geçen 30 ve daha yukarıdaki bir gelire sahip olan öğrenciler içinde bu oran %42.9'a yükselmektedir. Aynı zamanda bu kişiler içinde şiddet olaylarına %9.5'i pek çok kez katılırken, aylık az bir (8 milyon ve daha) gelire geçenin kimselerde içerisinde %3.5 oranında şiddet olaylarına pek çok kez katılım gerçekleşmiştir.

Tablo B15: Öğrencilerin Bireysel Gelirleri ve Şiddet Davranışı

		ŞİDDETE KATILIM				Satır Toplam (n) (%)
		Bir Defa	Bir İki Defa	Gerekirse Katılım	Kesinlikle Katılmam	
Gelir (Milyon)	...-8	4	5	29	76	114
		3.5	4.4	25.4	66.7	12.4
		15.4	7.8	11.3	13.3	
		.4	.5	3.2	8.3	
9-15		4	24	81	170	279
		1.4	8.6	29.0	60.9	30.4
		15.4	37.5	31.5	29.8	
		.4	2.6	8.8	18.5	
16-20		2	15	67	147	231
		.9	6.5	29.0	63.6	25.2
		7.7	23.4	26.1	25.8	
		.2	1.6	7.3	16.0	
21-25		5	5	31	75	118
		4.2	4.2	28.0	63.9	12.9
		19.2	7.8	12.8	13.2	
		.5	.5	3.6	8.2	
26-30		3	10	24	54	91
		3.3	11.0	26.4	59.3	9.9
		11.5	15.6	9.3	9.5	
		.3	1.1	2.6	5.9	
31+...		8	5	23	48	84
		9.5	6.0	27.4	57.1	9.2
		30.8	7.8	8.9	8.4	
		.9	.5	2.5	5.2	
Kolon Toplamı	(n) (%)	26 2.8	64 7.0	257 28.0	570 62.2	917 100.0

Öğrencilerin kredi veya burs alıp almaması ve gelir kaynakları ile protesto arasında ortaya çıkan bir ilişki, şiddet olaylarına katılımı öğrencilerin gelir kaynakları arasında ki ilişkide de görülmektedir. Hem çalışıp hem okuyan kimseler içerisindeki kişiler %52.4'lük bir oranla en fazla şiddet olaylarına katılmaktadırlar. Daha sonra bunu kredi alanlar %38.8, kredi veya burs almayanlar %36.6, ailesinin gönderdiği para ile yetinenler %35 ve en düşük olarak bir vakıftan burs alanlar %34'lük bir oranla görüşleri doğrultusunda şiddet olaylarına katılmaktadırlar. Burada ekonomik bağımsızlık arttıkça şiddete katılımında arttığı ortaya çıkmaktadır.

Tablo B16: Kredi veya Burs Alma Durumu ile Şiddet Arasındaki İlişki

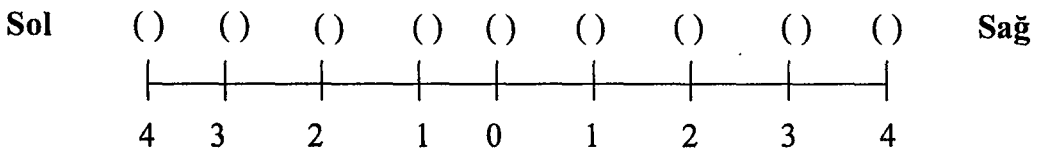
		ŞİDDETE KATILIM				Satır Toplam (n) (%)
		Bir Defa	Bir İki Defa	Gerekirse Katılım	Kesinlikle Katılmam	
Kredi veya Burs Alma Durumu	Kredi ve Yurtlar Kurumundan Kredi Alıyorum	12	43	150	323	528
		2.3	8.1	28.4	61.2	57.6
		46.2	67.2	58.4	56.7	
		1.3	4.7	16.4	35.2	
	Bir Vakıftan Burs Alıyorum	1	2	30	64	97
		1.0	2.1	30.9	66.0	10.6
		3.8	3.1	11.7	11.2	
		.1	.2	3.3	7.0	
	Ailemin Gönderdiği Para Yetiyor.	1	6	21	52	80
		1.3	7.5	26.3	65.0	8.7
		3.8	9.4	8.2	9.1	
		.1	.7	2.3	5.7	
	Hem Çalışıyor Hem Okuyorum	4	1	6	10	21
		19.0	4.8	28.6	47.6	2.3
		15.4	1.6	2.3	1.8	
		.4	.1	.7	1.1	
	Almıyorum	8	12	50	121	191
		4.2	6.3	26.2	63.4	20.8
		30.8	18.8	19.5	21.2	
		.9	1.3	5.5	13.2	
Kolon Toplamı	(n) (%)	26 2.8	64 7.0	257 28.0	570 62.2	917 100.0

G- SİYASİ TUTUM

Bireyin siyasi tutumlara sahip olması onun siyasi sosyalleşmesi ile alakalı olan bir durumdur. Birey toplumdaki siyasi yapıya ilişkin değerlerin benimsenme süreci olan siyasi sosyalleşme hayat boyunca süren bir olgudur.

Tutum, belirli bir konuda kanı ve davranışların kaynağını oluşturan, onlar arasındaki bağlantıyı ve bir anlamda tutarlılığı sağlayan bir olgudur.⁸⁶ Buradan hareketle siyasi tutumu, siyasi yapı ve siyasi konulardaki fikirlerin ve hükümlerin kaynağını oluşturan, insanın siyasi olaylar karşısındaki tavırlarını belirleyen ve onların siyasete katılmalarına etki eden bir olgudur. Siyasi tutumları cinsiyet ve yaş etkilediği gibi aile, meslek, arkadaş çevresi, yerleşim birimi ve eğitim düzeyi de etkilemektedir.

Üniversite öğrencileri, siyasi olayları yakından gözetleyen, siyasi nitelikteki kitle haberleşme araçlarını (dergi, gazete, tv) yoluyla bir şekilde izleyen, siyasi tercihler yapan ve görüşlerini, protesto yürüyüşü, miting, açık oturum, bildiri yayınlama gibi yollarla açıklayan kimselerdir.⁸⁷ Bu sebeple üniversite öğrencilerinin siyasi ilgi ve tutumlarının çok canlı olduğunu söyleyebiliriz.

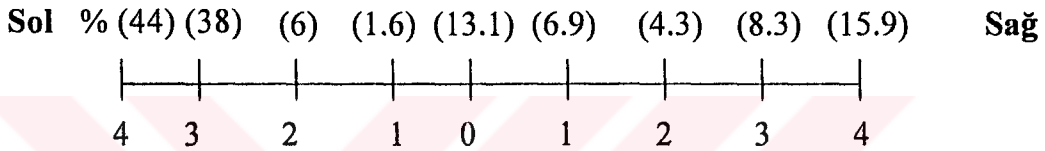
Öğrencilerin siyasi tutumlarını ölçmek için yaptığımız bu ölçekte, "0" orta noktayı göstermektedir. "0" rakamından sağa doğru gidildikçe, sağ görüşlü kişilerin siyasi görüş, ilgi ve tutumlarında bir artma olmakta, aynı şekilde sola doğru gidildikçe sol görüşlü kimselerin siyasi eğilimi artmaktadır. Yani ölçmekte sıfır noktasından her iki uca doğru gidildikçe öğrencilerin siyasi eğilimleri de artmaktadır. Artan rakamlar, siyasi görüşteki ilginin ve bağlılığın arttığını gösterir.

⁸⁶ Kışlalı, A. Taner; *Siyaset Bilimi*, Ankara-1994, s.126

⁸⁷ Ozankaya, Özer; *Üniversite Öğrencilerinin Siyasi Yönelimleri*, Ank-1966, s.11

Bu ölçekten hareketle araştırmamıza katılan öğrenciler içindeki %25 oranındaki bir kesimi kendilerini hiçbir tarafa eğilimli olarak görmemektedirler. Bunlar içerisinde protestoya katılmayanlar %60.2 oranında iken, bu oran aşırı sağ kesimde (Sağ 4) olanlarda %39.7'ye, aşırı sol kesimlerde (Sol 3) olanlarda ise %19.4 oranlarında protestoya katılmamaktadırlar. Bununla birlikte Sol 3'teki kişiler %80.6 oranında protestoya katılmaktadırlar.

Birçok defa protestoya katılım durumu

Tabloda ve ölçekte görüldüğü gibi sağ veya sol uçlara doğru gidildikçe protestoya katılım oranları da artmaktadır. Dolayısıyla siyasi eğilimler aşırılaştıkça protestoya katılımında artmaktadır. Siyasi görüş düzeyleri arasında en fazla protestoya katılım oranları, aşırı (sol 4'te ve sol 3'te) solcularda meydana gelmektedir. Bu katılım oranı ise "pek çok kez" katılıma doğru gidildikçe periyodik olarak bir artma göstermektedir. Nitekim sol 4'te protestoya bir defa katılanların oranı %10.3 iken, iki-üç defa katılanların oranı %17.2'ye, pek çok kez katılanların oranı ise %44.8 oranındadır. Pek çok kez katılım oranı ise sağ 4'te %95.4'lük bir düzeydedir. Sol kesimin protestoya katılımının, sağ kesimden yüksek olması onların siyasi görüşleriyle alakalı olan bir durumdur. Sol kesimin daha çok sistemle barışık olmaması ve onu devrimle değiştirmek istemesi, alternatif sistem teorileri üretmeleri gibi özellikleri bunların protestoya girişinde etki faktörleridir. Sağ kesim ise daha çok mevcut yapıyı korumayı hedefleyen, muhafazakâr değerler sistemine sahip kimselerden oluşması protestoya daha az katılımlarına sebep olmuştur.

Tablo B17: Siyasi Görüş ve Protestoya Katılım

		PROTESTO				Satır Toplam (n) (%)
		Hiç	Bir defa	İki- Üç Defa	Bir Çok Defa	
Siyasi Görüş	Sol -4	8	3	5	13	29 3.2
		27.6	10.3	17.2	44.8	
		1.8	1.6	2.9	11.8	
	Sol-3	.9	.3	.5	1.4	31 3.4
		6	5	8	12	
		19.4	16.1	25.8	38.7	
	Sol-2	1.3	2.7	4.6	10.9	66 7.2
		.7	.5	.9	1.3	
		28	22	12	4	
	Sol-1	42.4	33.3	18.2	6.1	62 6.8
6.3		11.8	6.9	3.6		
3.1		2.4	1.3	.4		
Tarafsız	33	13	15	1	229 25.0	
	53.2	21.0	24.2	1.6		
	7.4	7.0	8.6	.9		
Sağ-1	3.6	1.4	1.6	1.	87 9.5	
	138	35	26	30		
	60.3	15.3	11.4	13.1		
Sağ-2	30.9	18.8	14.9	27.3	116 12.6	
	15.0	3.8	2.8	3.3		
	55	13	13	6		
Sağ-3	63.2	14.9	14.9	6.9	108 11.8	
	12.3	7.0	7.4	5.5		
	6.0	1.4	1.4	7.		
Sağ-4	57	31	23	5	189 20.6	
	49.1	26.7	19.8	4.3		
	12.8	16.7	13.1	4.5		
Kolon Toplamı	6.2	3.4	2.5	.5	917 100.0	
	46	27	26	9		
	42.6	25.0	24.1	8.3		
	10.3	14.5	14.9	8.2		
	50.0	2.9	2.8	1.0		
	75	37	47	30		
	39.7	19.6	24.9	15.9		
	16.8	19.9	26.9	27.3		
	8.2	4.0	5.1	3.3		
	(n)	446	186	175	110	917
	(%)	48.6	20.3	19.1	12.0	

Öğrencilerin toplum yapı ve kurumlarına olan genel tutumlarını değerlendirecek olursak; öğrencilerin yarısı %52.7 oranıyla toplumumuzun tedrici bir şekilde reformla ıslah etmekten yanadırlar. Muhafazakar bir eğilimde olanlar ve hali hazırdaki toplumumuzun tüm yıkıcı güçlere karşı yiğitçe savunulması gerekir diyenlerin oranı %40.5'tir. devrimci bir amaçtan hareketle organize olmuş toplum tarzımızı, ihtilalci bir eylemle köklü olarak değiştirmek isteyenler %6.9 oranındadır.

Bununla birlikte öğrencilerin bu tutumları ile protestoya katılım arasındaki ilişkiye bakacak olursak; ihtilalci bir eylemle toplum tarzımızı değiştirmek isteyen kişilerde protestoya girme oranlarının en yüksek düzeyde olduğunu belirtebiliriz. Bu kesimde %28.6'lık bir katılmama mevcut iken, %71.4 oranında bir protestoya katılım gerçekleşmiştir. Toplum köklü bir şekilde değiştirme isteğinde olanlardan, toplum yapısının her türlü tehlikelere karşı savunulması gerekir diyenlere doğru gidildikçe protestoya katılım azalmaktadır. Nitekim toplumumuzun reformla ıslah edilmelidir diyenler protestoya %52.2 oranında girerken en düşük oranı %46.9 oranıyla toplumumuz tüm yıkıcı güçlere karşı yiğitçe savunulmalıdır diyenler oluşturmaktadır. Burada protestonun hedefinin toplumda değişiklik meydana getirmek özelliği ortaya çıkmaktadır.

TABLO B18: Toplum Yapısına Bakış Açısı ve Protesto Davranışı

		PROTESTO				Satır Toplam (n) (%)
		Hiç	Bir defa	İki- Üç Defa	Bir Çok Defa	
Görüş	Organize Toplum tarzımız ihtilalci eylemle köklü olarak değiştirilmelidir.	18 28.6	14 22.2	15 23.8	16 25.4	63 6.9
	Toplumumuz tedrici bir şekilde reformla ıslah edilmelidir.	231 47.8	94 19.5	101 20.9	57 11.8	483 52.7
	Hali hazırdaki toplumumuz tüm yıkıcı güçlere karşı yiğitçe savunulmalıdır.	197 53.1	78 21.0	59 15.9	37 10.0	371 40.5
Kolon Toplamı	(n)	446	186	175	110	917
		48.6	20.3	19.1	12.0	100.0

Öğrencilerin arzu etmiş oldukları fikirleri gerçekleştirmesi ile protestoya katılımları arasında anket sonuçlarına göre bir ilişki mevcuttur. Arzu etmiş olduğu fikirlerin ancak devrimle gerçekleşebileceğini belirtenler, protestoya büyük bir oranda katılmaktadırlar. Bunların %24'ü katılmaz iken %12'si bir defa %30'u iki-üç defa %34'ü de pek çok defa protestoya katılmışlardır. Demokratik hak ve özgürlükler dikkate alınarak gerçekleştirilebilir diyenler diğerlerine göre protestoya daha az bir oranda (%49.3) katılmaktadırlar. Burada da devrimden, mevcut yapıyı korumaya yönelik isteğe doğru gidildikçe protesto oranları düşmektedir. Nitekim, ancak devrimle istediği fikirlerin gerçekleşebileceğini belirtenler içinde protestoya pek çok kez katılanlar %34 iken, yavaş yavaş değiştirilerek ıslahat yapmanın doğru olduğunu belirtenler %11.4'e, demokratik hak ve özgürlükler dikkate alınarak arzu ettiği fikirlerin gerçekleşebileceğine inanan kimseler %10.2'ye ve insanların eğitilmesiyle olabileceğini belirtenler %7.1 oranına düştüğü görülmektedir. Burada da protestonun hedefinin toplum içerisinde değişikliği amaçladığı, değişim düzeyi ne kadar arttıkça protestoya da bu doğrultuda fazla katıldığı ortaya çıkmaktadır.

TABLO B19: Arzu Edilen Fikirlerin Gerçekleştirilme Biçimleri ve Protesto Davranışı

		PROTESTO				Satır Toplam (n) (%)
		Hiç	Bir defa	İki- Üç Defa	Bir Çok Defa	
Fikirlerin Gerçekleştirilme Biçimleri	Ancak Devrimle olur	12	6	15	17	50
		24.0	12.0	30.0	34.0	5.5
		2.7	3.2	8.6	15.5	
		1.3	.7	1.6	1.9	
Yavaş yavaş değiştirilerek ıslahat yapmak daha doğrudur.		116	43	50	27	236
		49.2	18.2	21.2	11.4	25.7
		26.0	23.1	28.6	24.5	
		12.6	4.7	5.5	2.9	
Demokratik hukuk ve özgürlükler dikkate alınarak gerçekleştirilebilir		307	136	101	62	606
		50.7	22.4	16.7	10.2	66.1
		68.8	73.1	57.7	56.4	
		33.5	14.8	11.0	6.8	
İnsanları eğiterek		7		6	1	14
		50.0		42.9	7.1	1.5
		1.6		3.4	.9	
		.8		.7	.1	
Başka		4	1	3	3	11
		36.4	9.1	27.3	27.3	1.2
		.9	.5	1.7	2.7	
		.4	1.	.3	.3	
Kolon Toplamı	(n)	446	186	175	110	917
	(%)	48.6	20.3	19.1	12.0	100.0

Öğrenciler protesto hareketlerine katılırken bir yandan da siyasi yapıyı olağan yollardan etkilemeye de çalışmaktadırlar. Siyasi yapıyı olağan yollarla etkilemeye çalışanlar en basiti olarak oy kullanmaktadır. Oy verme davranışı ile protestoya katılım arasındaki ilişkiye baktığımızda; siyasi sistem içerisinde oy kullananların %49 oranında protestoya katılmaz iken, oy kullanmayanlar %46.7 oranında protestoya katılmamayı tercih etmektedirler. Bu sonuçların geri kalan kısımları protestoya katılımı belirttiğinden dolayı en fazla protestoya, oy vermeyen kişilerin katıldığını söyleyebiliriz. Buna rağmen oy verenler içerisinde %50.9'luk bir oran, hem olağandışı (protestoya) siyasi katılıma, hem de olağan

(oy verme) katılımlarda bulunmaktadır. Oy verenlerin %20.8'i bir defa, %19.5'i iki-üç defa, %10.6'sı ise pek çok kez protestoya katılmaktadırlar. Oy kullanmayanların %18.1'i bir defa, %17.6'sı iki-üç defa, %17.6'sı da bir çok defa protesto olaylarına girmişlerdir. Oy vermeyenler içerisinde pek çok defa protesto olaylarına katılanların oranı yüksektir. Oy vermeyişte protestoya katılanların büyük bir çoğunluğu, meşru ve olağan siyasi yolların kullanımının pek fayda getirmeyeceğine inanmaktadırlar. Yani protestoya katılanlar meşru yollardan kendilerini ifade etmenin mümkün olmadığını inancıyla böyle bir katılıma yönelmektedirler. Bu durumdaki bireyler siyasi yapıya ve onun unsurlarına büyük bir güvensizlik duyarak, onu reddetmektedirler.

TABLO B20: Oy Verme Durumu ve Protestoya Katılım

		PROTESTO				Satır Toplam (n) (%)
		Hiç	Bir defa	İki- Üç Defa	Bir Çok Defa	
Oy Kullanma Durumu	Evet	361	153	143	78	735 80.2
		49.1	20.8	19.5	10.6	
		80.9	82.3	81.7	70.9	
		39.4	16.7	15.6	8.5	
	Hayır	85	33	32	32	182 19.8
		46.7	18.1	17.6	17.6	
		19.1	17.7	18.3	29.1	
		9.3	3.6	3.5	3.5	
Kolon Toplamı	(n) (%)	446 48.6	186 20.3	175 19.1	110 12.0	917 100.0

Öğrencilerin siyasi tutumları ile şiddet içerikli davranışlara katılmaları ilişkisine baktığımızda aşırı sol kesim (sol 4) içerisinde şiddet olaylarına en fazla oranda girildiği görülmektedir. Aşırı sol kesimin %24'ü şiddet olaylarına katılmazken, %48.3'ü gerekirse katılabileceğini, %13.8'i bir defa katıldığını, %13.8'i de pek çok defa katıldığını belirtmektedir. Kendilerini her hangi bir görüşe mensup olarak saymayanlar şiddet olaylarına en az katılan kesimi oluşturmaktadır. Bunlar arasında şiddet olaylarına hiç karışmamış olanlar %73.4 gerekirse katılabilecek olanlar %19.2, bir defa katılanlar %5.7, pek çok kez

katılanlar ise %1.7 oranını oluşturmaktadırlar. Aşırı sola gidildikçe şiddet olaylarına katılım artarken, bu aynı zamanda aşırı sağ kesime doğru gidildikçe de artmaktadır. Ancak aşırı sağ kesime doğru gidildikçe sol kesimin ki kadar şiddet olaylarına katılım artmamaktadır. Burada sol kesimin, sağa göre daha fazla şiddet olaylarına karıştığını söyleyebiliriz. Nitekim en aşırı sağ kesimin (sağ 4) %47.6'sı şiddet olaylarına katılmazken, %34.4'ü gerekirse katılabileceğini, %11.1 .ir defa, %6.9'unun da pek çok defa şiddet olaylarına katıldığı görülmektedir.

TABLO B21: Siyasi Görüş ve Şiddet Davranışı

		ŞİDDETE KATILIM				Satır Toplam (n) (%)
		Bir Defa	Bir İki Defa	Gerekirse Katılım	Kesinlikle Katılmam	
Siyasi Görüş	Sol -4	4	4	14	7	28
		13.8	13.8	48.3	24.1	3.2
		15.4	6.3	5.4	1.2	
		.4	.4	1.5	.8	
	Sol-3	1	2	14	14	31
		3.2	6.5	45.2	45.2	3.4
		3.8	3.1	5.4	2.5	
		.1	.2	1.5	1.5	
	Sol-2			4	15	66
			6.1	22.7	71.2	7.2
		6.3	5.8	8.2		
		.4	1.6	5.1		
Sol-1	1	4	13	44	62	
	1.6	6.5	21.0	71.0	6.8	
	3.8	6.3	5.1	7.7		
	.1	.4	1.4	4.8		
Tarafsız	4	13	44	168	229	
	1.7	5.7	19.2	73.4	25.0	
	15.4	20.3	17.1	29.5		
	.4	1.4	4.8	18.3		
Sağ-1	2	3	2	60	87	
	2.3	3.4	25.3	69.0	9.5	
	7.7	4.7	8.6	10.5		
	.2	.3	2.4	6.5		
Sağ-2		6	37	3	116	
		5.2	31.9	62.9	12.6	
		9.4	14.4	12.8		
		.7	4.0	8.0		
Sağ-3	1	7	33	67	108	
	9	6.5	30.6	62.0	11.8	
	3.8	10.9	12.8	11.8		
	.1	.8	3.6	7.3		
Sağ-4	13	21	65	90	189	
	6.9	11.1	34.4	47.6	20.6	
	50.0	32.8	25.3	15.8		
	1.4	2.3	7.1	9.8		
Kolon Toplamı	(n)	26	64	257	570	917
	(%)	2.8	7.0	28.0	62.2	100.0

Öğrencilerin toplumsal kurum ve yapılara olan bakış açıları şiddet olayları katılımına etki etmektedir. Organize edilmiş toplum tarzımız, ihtilalci eylemle köklü olarak değiştirilmelidir diyenlerin büyük çoğunluğu şiddet olaylarına girmektedirler. Bunların arasında şiddet olaylarına hiç katılmayanlar %44'ü oluştururken, %33'ü gerekirse katılabileceğini %14.3'ü bir defa katıldığını, %7.9'u ise pek çok defa şiddet olaylarına katıldığını belirtmişlerdir. Şiddet olaylarına hiç katılmayanların oranı mevcut durumu koruma fikrine doğru gidildikçe azalma göstermektedir. Nitekim, toplumumuz tedrici şekilde reformla ıslah edilmelidir diyenlerin %61.7'i, hali hazırdaki toplumumuzun tüm yıkıcı güçlere karşı savunulması gerekir diyenlerin %65.8'i şiddet olaylarına hiç katılmamışlardır. Devrimci bir anlayışla toplumu değiştirmeyi hedefleyenlerin büyük bir bölümünü sol kesimdeki kimseler teşkil etmektedir. Bunlar şiddet olaylarına en fazla giren kesim olmaktadır. Bu fikrimizi yukarıda ki tablo da ortaya çıkan sonuçlar desteklemektedir. Ve her iki tablodan mevcut yapıya bağlı ve onu korumaya yönelik muhafazakar bir anlayışa sahip olan sağ kesim daha az şiddet olaylarına katıldığını söyleyebiliriz.

TABLO B22: Toplum Yapısına Bakış Açısı ve Şiddet

Görüş	İlişkisi	İlişkisi				Satır Toplam (n) (%)
		Bir Defa	Bir İki Defa	Gerekirse Katılım	Kesinlikle Katılmam	
Organize Toplum tarzımız ihtilalci eylemle köklü olarak değiştirilmelidir.	5	9	21	28	63	
	7.9	14.3	33.3	44.4	6.9	
	19.2	14.1	8.2	4.9		
	.5	1.0	2.3	3.1		
Toplumumuz tedrici bir şekilde reformla ıslah edilmelidir.	5	33	147	298	483	
	1.0	6.8	30.4	61.7	52.7	
	19.2	51.6	57.2	52.3		
	.5	3.6	16.0	32.5		
Hali hazırdaki toplumumuz tüm yıkıcı güçlere karşı yığıtçe savunulmalıdır.	16	22	89	244	371	
	4.3	5.9	24.0	65.8	40.5	
	61.5	34.4	34.6	42.8		
	1.7	2.4	9.47	26.6		
Kolon (n)	26	64	257	570	917	
Toplamı (%)	2.8	7.0	28.0	62.2	100.0	

Gene aynı doğrultuda bir başka soruda öğrenciler arzu etmiş oldukları fikirlerin ancak devrimle gerçekleşebileceğini belirtenler arasında %30'u şiddete katılmamakta iken %20'si somut olarak şiddet olaylarına bir veya bir çok defa katılmışlardır. Bunların %50'si de gerekirse katılabilecek durumda olan kimseleri oluştururlar. Öğrencilerin arzu etmiş oldukları siyasi fikirlerin ancak devrimle gerçekleşebileceğini belirtenler diğerlerine göre protestoya daha yüksek oranda katılmaktadırlar. Bunun yanında ne ilginçtir ki arzu etmiş oldukları fikirlerin ancak eğitimle gerçekleşebileceğini belirtenler arasında %35.7 oranında bir kesim şiddete katılmazken, bir defa şiddet olaylarına katılanlar %35.7, bir çok defa katılanlar %7.1, gerekirse katılabilecek olanlar ise %21.4 oranında ki kişileri oluşturmaktadır. Bu sonuçları takibeden ve yavaş yavaş değiştirilecek ıslahat yapmanın daha doğru söyleyenlerin şiddet olaylarına somut olarak katılımları bir defa diyenler %5.5, bir çok defa diyenler %3.8 oranındadırlar. Ayrıca demokratik hak ve özgürlükler dikkate alınarak arzu ettiğimiz fikirlerin gerçekleşebileceğine inananların %67.8'i şiddet olaylarına hiç katılmazken, sonut olarak %6.6'sı bir defa, %1.7'si bir çok defa katılmışlardır.

TABLO B23: Arzu Edilen Fikirlerin Gerçekleştirilme Şekli ve Şiddet ŞİDDETE KATILIM

		ŞİDDETE KATILIM				Satır Toplam (n) (%)
		Bir Defa	Bir İki Defa	Gerekirse Katılım	Kesinlikle Katılmam	
Fikirlerin Gerçekleştirilme Biçimleri	Ancak Devrimle olur	5	5	25	15	50
		10.0	10.0	50.0	30.0	5.5
	Yavaş yavaş değiştirilerek ıslahat yapmak daha doğrudur.	9	13	81	133	236
		3.8	5.5	34.3	56.4	25.7
	Demokratik hak ve özgürlükler dikkate alınarak gerçekleştirilebilir.	10	40	145	411	606
		1.7	6.6	23.9	67.8	66.1
	İnsanları eğiterek	1	5	3	5	14
		7.1	35.7	21.4	35.7	1.5
	Başka	1	1	3	6	11
		9.1	9.1	27.3	54.5	1.2
Kolon Toplamı		(n) 26	64	257	570	917
		(%) 2.8	7.0	28.0	62.2	100.0

Oy verme davranışı açısından şiddet olaylarına katılım ilişkisi incelediğimizde, oy veren kişilerin daha çok kendi görüşleri doğrultusunda meyilli olduklarını söyleyebiliriz. Nitekim, oy veren kimselerin %61.9'u şiddete karışmazken, %27.5'i gerekirse katılmam diyenler %27.5, bir defa şiddete karışmış olanlar %7.5, pek çok defa şiddet olaylarına karışmış olanlar ise %3.1 oranını oluşturmaktadır. Oy vermeyenlerin ise oy verenlere oranla daha çok (%63.2) şiddete katılmama eğilimleri vardır. Bunlardan gerekirse şiddete katılabilecek durumda olanlar %30.2, somut olarak bir defa şiddete katılanların oranı %4.9 pek çok defa katılanların oranı ise %1.6'dır. Bu sonuçlardan oy verenlerin somut bir şekilde oy vermeyenlere oranla daha fazla, kendi görüşü doğrultusunda şiddet olaylarına girdiğini söyleyebiliriz.

TABLO B24: Oy Verme Durumu ve Şiddet Davranışı
ŞİDDETE KATILIM

		Bir Defa	Bir İki Defa	Gerekirse Katılım	Kesinlikle Katılmam	Satır Toplam (n) (%)
Oy Verme Durumu	Evet	23	55	202	455	735
		3.1	7.5	27.5	61.9	80.2
		88.5	85.9	78.6	79.8	
		2.5	6.0	22.0	49.6	
Hayır		3	9	55	115	182
		1.6	4.9	30.2	63.2	19.8
		11.5	14.1	21.4	20.2	
		.3	1.0	6.0	12.5	
Kolon Toplamı	(n) (%)	26 (2.8)	64 (7.0)	257 (28.0)	570 (62.2)	917 (100.0)

H- AİLE

Dünya üzerinde ki bütün toplumlarda kişi, hayatını aile dediğimiz bir sosyal kurum içerisinde sürdürür. Toplum içerisindeki temel kurumlardan en önemlisi olan ailenin şekli ve fonksiyonu, aile kurumunun mensup olduğu toplum ve kültür tarafından tespit edilir.⁸⁸

Genel olarak ailenin üstlendiği fonksiyonlar; nüfusu yenileme, milli kültürü taşıma, çocukları sosyalleştirme, ekonomik, biyolojik ve psikolojik tatmin fonksiyonlarıdır⁸⁹

Dünya üzerinde farklı aile biçimlerine rastlanılmakla birlikte Türkiye'deki aile yapıları şöyledir.

1- Karı-koca ve evlenmemiş çocuklardan oluşan "çekirdek aile"

2- Şehirleşen nüfusta görülen istihdam imkanlarının alt yapı hizmetlerinin yetersizliği ve dayanışma eksikliğinden doğan sosyal çevre uyumsuzluğunun doğurduğu veya koruma amacına dönük "destekli çekirdek aile",

⁸⁸ Saren, Nephani; Üniversite Gençliği, s.31

⁸⁹ Erkal, Mustafa E.; Sosyoloji, s.76

3- Aile reisi, karısı, evli oğulları, gelinleri veya bir evli oğul ve diğer bekar çocukları, veya evli oğul, gelin ve torunların birlikte oturduğu geleneksel “geniş aile”

4- Aile reisinin kendi ana babası veya bunlardan biri ile bekar kardeşlerinin veya aile reisinin karısının bu tür yakınlarının veya akrabalarını barındıran gelenekçi geniş aileye göre, biraz daha küçülmüş olan “geçici aile”

5- Özellikle büyük şehir bölgelerinde az da olsa sosyo patolojik hallerin doğurduğu “çözülen aile”, Bu aile tipi de dul eş ve çocukları içine alan “parçalanmış aile ve tamamlanmamış aile” şeklinde görülebilir.⁹⁰

Aile gencin yetişmesinde etkili olan faktörlerin başında gelir. Aileden alınacak ilk temel ve kalıcı işler daha sonraları devam edebilir. Ailenin ferde karşı ilgisi, durumu, tutumu, anne-babanın kültür, kazanç, yaş ve yetiştirme farklılıklarından kaynaklanan ayrı ayrı tutumları ailenin inanç, cinsel ve benzeri konulardaki tavrı gencin yetişmesinde etkili olan faktörlerdir.⁹¹ Ailenin bireye olan tavrı esas alınarak farklı aile tipleri öne sürülmüştür. Bunlar arasında;

Baskıcı Aileler (Otoriter): Sürekli reddedici ve kısıtlayıcıdır. Aile tarafından koyulmuş kuralların genç tarafından sorgulanması söz konusu değildir. Kurallar bozulduğunda sert cezalar uygulanır. Bu tür ailelerden yetişen çocuklar gelenekçi olup, katı ve tutucu bireyler olurlar.⁹² Bununla birlikte otoriter bir ailenin çocuklarının demokratik tartışmalara ve demokrasinin getirdiği hoş görüye daha az yatkın olacağı belirtilmektedir.(6)

Aşırı serbest aileler ise; çocuğun istediklerini her şeyin üstünde tutarlar. Disiplin uygulamaz, uygulansa bile yerinde değildir. Tek ilgilendikleri şey çocuklarının kendilerini sevmesi ve mutlu olmasıdır. Bu tür ailelerin çocukları, kendine güveni olmayan ve ne yapacaklarını nerede duracaklarını bilemeyen kişilikler oluştururlar

⁹⁰ Erkal, Mustafa E.; a.g.e., s.81

⁹¹ İnan, A. Mithat; **Toplum İdeoloji Gençlik**, s.20

⁹² Özkay, Haluk - Öztürk Emine; **Gençlik**, İst-1992, s.65

İhmalci-tutarsız Aile; bu tür ailede pek az belirlenmiş kural vardır; var olan kurallarda ebeveynin duygusal durumuna göre uygulanırken, evdeki gençler bazen sevilir, sayılır, bazen de aşağılanır ve reddedilir. Sonuçta kendileri de toplumu suçlayan ve öfkelerini anti sosyal davranışlarla dışa vuran bireyler olurlar.

Yönlendirici Aileler: bu aileler disiplini esnek bir biçimde kullanan ve çocuğa karşı şefkatlerini değişmez bir biçimde süren kişilerdir. Disiplin ve şefkat çocuğun gelişimiyle ve değişimiyle uygunluk içindedir. Gençlere karşı çıkma, kendi davranışlarının sorumluluğunu alma ve kararlar verme imkanı tanılırlar. Böyle yetişen gençlerin sosyal açıdan başarılı, kendini yöneten, aktif inisiyatif sahibi, kendine güvenli ve sorumluluk sahibi oldukları ileri sürülmektedir.⁹³

Araştırmamızdaki sonuçlara göre ailelerin çocuklarına karşı olan tutumları ile protesto hareketine katılım baktığımızda; en fazla, protestoya %65.6 ile kendilerine karşı ilgisiz olan ailelerin çocuklarının girdiklerini belirtebiliriz. %52.7 oranında anlayışlı ve demokrat ailelerin çocukları protestoya girmekte iken, %50.7 oranında da otoriter olan sevgiden çok terbiyeye önem veren ailelerin çocukları protestoya girmişlerdir. En düşük protestoya katılım ise %49.1 oranıyla her şeylerini düşünen aşırı ilgili ailelerin çocuklarında gerçekleşmektedir. Çocuklarına karşı ilgisiz olan ailelerin, protestoya katılımında etkisi vardır. Nitekim bu ailelerin çocukları protestoya en fazla oranda katılırken bunların pek çok kez (%18.8), iki-üç defa (%25) ve bu defa (21.9) protestoya girme oranları da diğer ailelerin çocuklarına göre en yüksek oranlardadır. Ailede görülen ilgi arttıkça protestoya katılımında azalmaktadır. Ayrıca demokrat olan ailelerin çocukları içindeki protestoya katılım oranlarının yüksek olduğu söyleyebiliriz. Nitekim kendilerine karşı ilgisiz olan ailelerin çocuklarının bir defa protestoya katılım oranları %21.9 olmakla birlikte, gene sevgiden çok disipline ve otoriteye önem veren ailelerin çocuklarında %21.9 oranında bir

⁹³ Özbay, Haluk-Öztürk, Emine; A.g.e., s.66

katılım gerçekleşmektedir. Anlayışlı ve demokrat olan ailelerin çocukları içinde bu defa protestoya girme oranı %22.4 oranında iken kendilerinin her şeyini düşünen ilgili ailelerde bu oran %17.4'e düşmektedir.

TABLO B25: Ailenin Ferde Karşı Tutumu ve Protesto Davranışı
PROTESTO

		Hiç	Bir defa	İki- Üç Defa	Bir Çok Defa	Satır Toplam (n) (%)
Ailenin Tutumu	Her şeyimi düşünürler	190	65	72	46	373
		50.9	17.4	19.3	12.3	40.7
		42.6	34.9	41.1	41.8	
		20.7	7.1	7.9	5.0	
Otoriterdirler nevgitlen çok terbiyeye ve disipline önem verirler	72	32	25	17	146	
	49.3	21.9	17.1	11.6	15.9	
	16.1	17.2	14.3	15.5		
	7.9	3.5	2.7	1.9		
Anlayışlı olgun demokratırlar	173	82	70	41	366	
	47.3	22.4	19.1	11.2	39.9	
	38.3	44.1	40.0	37.3		
	18.9	8.9	7.6	4.5		
İlgisizdirler	11	7	8	6	32	
	34.4	21.9	25.0	18.8	3.5	
	2.5	3.8	4.6	5.5		
	1.2	.8	.9	.7		
Kolon Toplamı	(n) 446	186	175	110	917	
	(%) 48.6	20.3	19.1	12.0	100.0	

Öğrencilerin aile büyüklüğü ile protestoya katılımları arasındaki ilişki şöyledir; Anne-baba ve evlenmiş çocukların bir arada bulunduğu geniş aile tipinde yaşayanların %53.3 oranıyla daha çok protestoya katıldıkları görülmektedir. Daha sonra çekirdek aile tipin de yaşayan öğrenciler %51.6 oranında protestoya katılırken, Anne veya babadan biri ölmüş ve çocukların bir arada yaşadığı ailelerin çocukları %33.3 oranında protestoya katılmaktadırlar. Ancak bunlar içinde pek çok kez protestoya girme durumuna baktığımızda en fazla boşanma sonucu parçalanmış ailelerin çocukları %16.2 ile, anne-baba ve evlenmemiş çocukların bulunduğu çekirdek ailede %12.5 oranı ile, daha sonra, anne veya babadan biri ölmüş ve çocukların bulunduğu ailelerin çocukları %8.6

oranıyla işlerken, en düşük de %8.3 oranıyla geniş aile de yaşayan öğrenciler pek çok kez protestoya katılmaktadırlar. Genel protestoya katılım oranlarına dikkat ettiğimizde aile büyüklüğü arttıkça protestoya katılımın da arttığını söyleyebiliriz.

TABLO B26: Aile Büyüklüğü ve Protesto Davranışı

		PROTESTO				Satır Toplam (n) (%)
		Hiç	Bir defa	İki- Üç Defa	Bir Çok Defa	
Aile	Anne-Baba ve evlenmemiş çocuklar	381	157	151	98	787
		48.4	19.9	19.2	12.5	85.8
		85.4	84.4	86.3	89.1	
		41.5	17.1	16.5	10.7	
Anne-baba ve evlenmiş çocuklar	Anne-baba ve evlenmiş çocuklar	28	17	10	5	60
		46.7	28.3	16.7	8.3	6.5
		6.3	9.1	5.7	4.5	
		3.1	1.9	1.1	.5	
Anne ya da babadan biri ölmüş ve çocuklar	Anne ya da babadan biri ölmüş ve çocuklar	29	11	13	5	58
		50.0	19.0	22.4	8.6	6.3
		6.5	5.9	7.4	4.5	
		3.2	1.2	1.4	.5	
Boşanma sonucu parçalanmış aile ve çocuklar	Boşanma sonucu parçalanmış aile ve çocuklar	8	1	.1	2	12
		66.7	8.3	8.3	16.7	1.3
		1.8	.5	.6	1.8	
		.9	.1	.1	.2	
Kolon Toplamı	(n) (%)	446 48.6	186 20.3	175 19.1	110 12.0	917 100.0

Araştırmamızdaki sonuçlara, göre nilede gece gösterilen ilgi azaldıkça gencin şiddet içerikli olaylara katılması azalmaktadır. Nitekim gence karşı ilgisiz olan ailelerin çocukları en çok şiddet olaylarına katılan kesimi oluşturmaktadır. Bu tip ailelerin çocuklarında %59.4 oranında bir şiddet olaylarına katılıma eğilimi mevcutken; bu oran otoriter ve sevgiden çok disipline önem veren ailelerin çocuklarında %43.8'e, kendisinin her şeyini düşünen ailelerde %38.9'a, anlayışlı ve demokrat ailelerin çocuklarında ise %32.5'e düşmektedir.

TABLO B27: Ailenin Tutumu ve Şiddet Davranışı

		Bir Defa	Bir İki Defa	Gerekirse Katılım	Kesinlikle Katılmam	Satır Toplam (n) (%)
Ailenin Tutumu	Her şeyimi düşünürler	11	25	109	228	373
		2.9	6.7	29.2	61.1	40.7
		42.3	39.1	42.4	40.0	
		1.2	2.7	11.9	24.9	
Otoriterdirler sevgiden çok terbiyeye ve disipline önem verirler		3	11	50	82	146
		2.1	7.5	34.2	56.2	15.9
		11.5	17.2	19.5	14.4	
		.3	1.2	5.5	8.9	
Anlınışı olgun demokratlardır		10	22	87	247	366
		2.7	6.0	23.8	67.5	39.9
		38.5	34.4	33.9	43.3	
		1.1	2.4	9.5	26.9	
İlgisizdirler		2	6	11	13	32
		6.3	18.8	34.4	40.6	3.5
		7.7	9.4	4.3	2.3	
		.2	.7	1.2	1.4	
Kolon Toplamı	(n) (%)	26 2.8	64 7.0	257 28.0	570 62.2	917 100.0

Aile büyüklüğüne göre şiddet olaylarına katılım ilişkisine baktığımızda; geniş ailede yaşayan kişiler içinde %45 oranında şiddet olaylarına katılabildikleri ortaya çıkmaktadır ki, bu en yüksek oranı oluşturmaktadır. Anne ya da babadan biri ölmüş ve çocukların bulunduğu ailelerdeki gençler %43.1 oranında, çekirdek aile de yaşayanlar %37.2 ve boşanma sonucunda parçalanmış çözülen ailelerde %16.7'ye düşmüştür. Geniş aile yapısından çekirdek aileye doğru gidildikçe şiddet olaylarına katılımın azaldığını parçalanmış ailelerde daha da az oranlara düştüğünü belirtebiliriz.

TABLO B28: Aile Büyüklüğü ve Şiddet Davranışı

		ŞİDDETE KATILIM				Satır Toplam (n) (%)
		Bir Defa	Bir İki Defa	Gerekirse Katılım	Kesinlikle Katılmam	
Aile	Anne-Baba ve evlenmemiş çocuklar	24	52	217	494	787
		3.0	6.6	27.6	62.8	85.8
		92.3	81.3	84.4	86.7	
		2.6	5.7	23.7	53.9	
Anne-baba ve evlenmiş çocuklar	Anne ya da babadan biri ölmüş ve çocuklar	1	8	18	33	60
		1.7	13.3	30.0	55.0	6.5
		3.8	12.5	7.0	5.8	
		.1	.9	2.0	3.6	
Boşanma sonucu parçalanmış aile ve çocuklar		1	3	21	33	58
		1.7	5.2	36.2	56.9	6.3
		3.8	4.7	8.2	5.8	
		.1	.3	2.3	3.6	
Kolon Toplamı	(n) (%)	26	64	257	570	917
		2.8	7.0	28.0	62.2	100.0

I- CİNSELLİK

Cinsellik insan hayatının bir parçası olan bir alanı teşkil etmektedir. İnsanlar yaratılışları icabı kadın veya erkek cinsellik olarak birbirlerine ihtiyaç ve ilgi duymaktadırlar. Genellikle sağlıklı toplumlarda bu ilgi ve ihtiyacın karşılandığı kurum ise ailedir.

Bununla birlikte gençliğin siyasi hareketlere, yoğun ve etkin bir şekilde protesto, miting, gösteri şiddet ve saldırganlık olaylarına katılımı Freud tarafından cinsellikle açıklanmıştır.⁹⁴ Freud'a göre insanların cinsellik duygularını bastırması bu duruma sebep olmaktadır. Freud'un libido adını verdiği

⁹⁴ Bruna, Ö. Frank; Psikoloji Tarihine Giriş, s.107; Fran, Erich; Kendini Savunan İnsan, s.64,65

cinsel iç güdülerini⁹⁵ insan davranışının temeli olarak saymaktadır. İd tarafından ortaya atılan cinsel ihtiyaçların, süper ego tarafından kısıtlanması, ona göre egoyu saldırgan ve yıkıcı bir tutum içine itecektir.⁹⁶

Freud'un bu görüşleri Karen Horney ve Robert K. Merton tarafından eleştirilmektedir. Merton, Freud'un da içinde bulunduğu bazı psikolojik teoriler öne süren araştırmacıların, insan davranışlarının yegane belirleyicisi olarak bu iç güdülerini gösteren anlayışa karşı çıkmaktadır. Ona göre insanın içinde yaşadığı toplumla sürekli bir harp halinde olduğu hususu ve biyolojik itilmelerle sosyal frenlemenin arasında devamlı bir hap halinin mevcut olduğu fikri hayli şüphelidir. Merton'a göre insan iç güdülerini yığını olarak kabul etmek; "İnsanın portresinden ziyade karikatürüdür." Ayrıca ona göre insan davranışları ve davranış sapmaları alanında yapılan araştırmalar ve çalışmalar davranış sapmalarının neden değişik sosyal yapılarda birbirinden farklı olduğu ve neden davranış sapmaları tiplerinin" farklı sosyal yapılarda değişik olduğu sorusunun ortaya çıkarmıştır ki, Freud'un teorisi buna cevap vermekten aciz kalır.⁹⁷ Ayrıca Karen Horney'de, Freud'un libido teorisinin temelsiz ve geçersiz olduğunu belirtmektedir. Kendilerine göre cinselliğin ruhsal yaşamda etkisi kabul edilse bile, görünüş de cinsellikle hiç bir ilgisi bulunmayan çok çeşitli arayış ve tutumları örneğin aç gözlülük, cimrilik, inat, saldırganlık, düşmanlık gibi cinsellikle yorumlamak mümkün değildir. Horney'e göre cinsel iç güdünün insanın bütün alanlarını kapsamaması imkansızdır.⁹⁸ Ayrıca cinsel teoriye dayalı açıklamalar, cinsel özgürlüğün sınırlarının kalkmış olduğu ülkelerde bile önemli gençlik hareketlerine rastlanmasını açıklayamamaktadırlar.⁹⁹ Bu sebeplerden dolayı gençlikteki siyasi hareketlerin şiddet ve saldırganlık olaylarının cinsel dürtülerle açıklanabilmesinin mümkün olmadığını söyleyebiliriz.

⁹⁵ Kozacıoğlu, G. Güldürür, Hülya E.; *Bireyden Topluma Ruh Sağlığı*, s.107 Baymur, Feriha; *Genel Psikoloji*, s.68; Şerif, Muzaffer- Carolyn, W.; *Sosyal Psikolojiye Giriş I*, s.341

⁹⁶ Freud, Sigmund; *Psikanalize Yeni Giriş Dersleri*, s.144-145

⁹⁷ Saran, Nephân; *Üniversite Gençliği*, s.80-81

⁹⁸ Horney, Karen; *Psikanalizde Yeni Yollar*, s.32-48

⁹⁹ Kışlalı, A. Taner; *Siyaset Bilimi*; s.155

Nitekim anketimizde çıkan sonuçlarda bunu doğrulamaktadır. Araştırmamızdaki sonuçlara göre evlilik öncesi bir cinsel ilişki “olmalı ilişki kuruyorum” diyenler, yani cinsel özgürlüklerini yaşayan ve cinsel dürtülerini tatmin edip boşaltan kimseler %63 oranıyla, protestoya en fazla katılan kişileri oluşturmaktadırlar. “Olmalı fakat ilişki kuramıyorum” diyenler içerisindeki protestoya katılım oranı ise %53.7 düzeyindedir.” Evlilik öncesi cinsel ilişkiler “Olmamalı” diyen öğrenciler ise %49.7 oranında protestoya en düşük katılımı sergilemektedirler. Protestoya evlilik öncesi cinsel ilişki olmamalı diyenlerin en düşük orana sahip olmasının sebebi, bu öğrencilerin daha gelenek ve göreneklerine bağlı muhafazakar kimseler olması ve ferdin bağlı olduğu bu değerlerin böyle bir şeye izin vermemesinden dolayıdır. Bunların yanında Cinsel ilişkiye olmalı ve ilişki kuruyorum diyenlerin protestoya değişik katılımları da diğerlerinden yüksektir. Bu kişiler içerisinde %16.3’ü bir defa %19.6’sı iki-üç defa; %27.2’si ise pek çok kez protestoya katılmışlardır. Pek çok kez protestoya katılım açısından konuyu değerlendirdiğimizde en fazla orana (%27.2) “olmalı ve ilişki kuruyorum” diyenler sahipken, bunları “olmalı fakat ilişki kuramıyorum” diyenler içerisindeki %12.2 düzeyinde bir orana sahip kişiler takip etmektedir. Evlilik öncesi cinsel ilişki olmamalı diyenlerin içindeki bu oranlar %10.1’e düşmektedir. Bu sonuçlar itibariyle cinsel özgürlüklerini yaşayanların protestoya daha fazla katıldığını söyleyebiliriz. Burada Freud’un belirttiği cinsel ihtiyaçları baskı altına alınan ve cinselliklerini yaşayamayan insanların daha aktif ve saldırgan hareketlere girecekleri fikrinin geçerli olmadığı ortaya çıkmaktadır.

TABLO B29: Cinsel İlişki ve Protesto Davranışı

		PROTESTO				Satır Toplam (n) (%)
		Hiç	Bir defa	İki- Üç Defa	Bir Çok Defa	
Cinsel İlişki Durumu	Olmalı fakat ilişki kuramıyorum	38	20	14	10	82
		46.3	24.4	17.1	12.2	8.9
		8.5	10.8	8.0	9.1	
		4.1	2.2	1.5	1.1	
	Olmalı İlişki Kuruyorum	34	15	18	25	92
		37.0	16.3	19.6	27.2	10.0
		7.6	8.1	10.3	22.7	
		3.7	1.6	2.0	2.7	
	Olmamalı	374	151	143	75	743
		50.3	20.3	19.2	10.1	81.0
		83.9	81.2	81.7	68.2	
		40.8	16.5	15.6	8.2	
Kolon Toplamı	(n) 446	186	175	110	917	
	(%) 48.6	20.3	19.1	12.0	100.0	

Bu fikirleri, araştırmamızın verilerine göre, cinsellikle kendi görüşleri doğrultusunda şiddet içerikli mücadeleye girebilme, arasındaki ilişkide desteklemektedir. Nitekim, gene burada cinsel serbestliğe ve doyuma sahip evlilik öncesi bir ilişki yaşayan kimseler içindeki, kendi görüşleri doğrultusunda karşı bir kesimle şiddet olaylarına katılma eğilimi %52.2 ile en yüksek oranı teşkil etmektedir. Bunu yukarıdaki tabloda olduğu gibi “olmalı fakat ilişki kuramıyorum” diyenlerin içerisindeki %37.8’lik bir orana sahip kişiler takip etmektedirler. En az şiddet olaylarına katılma oranı ise evlilik öncesi cinsel bir ilişkiye “olmamalı” diyenler içerisindeki %36.1’lik bir oran takip etmektedir. Gene bu doğrultuda, bir çok defa şiddet olaylarına katılmış kimseler cinsel ilişki kuran kişiler içerisinde diğerlerine göre en yüksek (%8.7) oranı oluşturmaktadır. Cinsel ilişki “Olmalı fakat ilişki kuramıyorum” diyenlerin içerisinde bu oran %4.9’a, cinsel ilişki olmamalı diyenler içerisinde de %1.9’luk bir orana düşmektedir.

Görülmektedir ki evlilik öncesi cinsel ilişkiyi yaşayanlar ve kabul edenler şiddet ve saldırganlık olayına en fazla oranda katılan ve katılabilme durumunda olan kimselerdir.

Tablo B 30: Cinsel İlişki ve Şiddet

		ŞİDDETE KATILIM				Satır Toplam (n) (%)
		Bir Defa	Bir İki Defa	Gerekirse Katılım	Kesinlikle Katılmam	
Cinsel İlişki Durumu	Olmalı fakat ilişki kuramıyorum	4	6	21	51	82
		4.9	7.3	25.6	62.2	8.9
		15.4	9.4	8.2	8.9	
		.4	.7	2.3	5.6	
	Olmalı İlişki Kuruyorum	8	9	31	44	92
		8.7	9.8	33.7	47.8	10.0
		30.8	14.1	12.1	7.7	
		.9	1.0	3.4	4.8	
	Olmamalı	14	49	205	475	743
		1.9	6.6	27.6	63.9	81.0
		53.8	76.6	79.8	83.3	
		1.5	5.3	22.4	51.8	
Kolon Toplamı	(n) 26	64	257	570	917	
	(%) 2.8	7.0	28.0	62.2	100.0	

İ- GELECEK BEKLENTİSİ

İnsanlar her zaman geleceğe yönelik bazı düşünceler taşımaktadırlar. Bu düşüncelerin ümitle beklenmesi fertleri hayata bağlayan önemli bir faktördür. Gelecekte iyi şeyler bekleyen insanlar bu günlük yaşamından zevk alır ve daha çok uyumlu bir karakter taşır. Ancak gelecekte hiç bir beklentisi olmayan kimseler feda etmekte çekinecekleri bir şeyleri olmadığından, diğerlerine oranla daha çok normal dışı (toplumun belirlediği yollardan saparak ve onu reddederek) davranışlara girişebileceğini çok karanlık görenler protestoya yüksek bir oranda (%69.6) katılmaktadırlar. Gençler toplum içerisinde kendilerini ona yön veren kimseler olarak görmesi ve onlardaki ülkenin geleceğinin karanlık olduğuna dair bir duygu ve bugünkü düzenden duyulan rahatsızlık protesto hareketlerine katılmalarına sebep olmaktadır. Ülkenin geleceğini çok aydınlık olarak görenler

%56.7 oranıyla ideolojik düşüncelerinden kaynaklanmaktadır. Pek aydınlık değil diyenler içerisinde bu oran %49.9'a, aydınlık diyenler içerisinde de %41.4'lük bir orana düşmektedir. Gençlerde ülkenin geleceğinin karanlık olduğu fikri arttıkça protestoya katılımında artmaktadır. Ancak ülkenin geleceğini çok aydınlık olarak görenlerin de protestoya yüksek oranda katılımları; onların bu günkü durumdan kaynaklanan bir memnuniyetten veya düzeni benimsemelerinden değil, ideolojik bilincindeki fikirlere bağlıdır. Üniversite de siyasi gruplar içerisinde yer alan kimseler, kendi grubunun ideolojisinin bir gün ülkeye nizam verip değiştireceğini hayal ederek, ülkenin geleceğini aydınlık görmektedirler.

TABLO B31: Gelecek Beklentisi ve Protesto Davranışı

		PROTESTO				Satır Toplam (n) (%)
		Hiç	Bir defa	İki- Üç Defa	Bir Çok Defa	
Gelecek Beklentisi	Çok daha aydınlık	29	11	18	9	67
		43.3	16.4	26.9	13.4	7.3
		6.5	5.9	10.3	8.2	
		3.2	1.2	2.0	1.0	
	Aydınlık	126	38	33	18	215
		58.6	17.7	15.3	8.4	23.4
		28.3	20.4	18.9	16.4	
		13.7	4.1	3.6	2.0	
	Pek Aydınlık Değil	249	104	92	52	497
		50.1	20.9	18.5	10.5	54.2
		55.8	55.9	52.6	47.3	
		27.2	11.3	10.0	5.7	
Çok Karanlık	42	33	32	31	138	
	30.4	23.9	23.2	22.5	15.0	
	9.4	17.7	18.3	28.2		
	4.6	3.6	3.5	3.4		
Kolon Toplamı	(n)	446	186	175	110	917
	(%)	48.6	20.3	19.1	12.0	100.0

Gelecek beklentisi açısından bu öğrencilerden mezuniyet sonrası iş bulabileceklerine inanmayanlar, inananlara göre daha fazla bir oranda protestoya katılmaktadırlar. Nitekim mezuniyet sonrasında bir iş bulabileceklerine inananlarda protestoya katılım oranı %48.7 iken, bu inanmayanlarda %57.3'lük

bir orana çıkmaktadır. Protestoya pek çok kez katılım açısından meseleye baktığımızda; gelecekte bir iş bulabileceği düşüncesine sahip olanlar içerisinde, oranı %10.7 iken bu oran gelecekte bir iş bulacağına inanmayanlarda %14.9'a yükselmektedir. Sonuç olarak protestoya gelecekte gayet karamsar bir beklentiye ve ümitleri kırılmış kişilerin katıldığını belirtebiliriz.

TABLO B32: Gelecek Beklentisi ve Protesto Davranışı

		PROTESTO				Satır Toplam (n) (%)
		Hiç	Bir defa	İki- Üç Defa	Bir Çok Defa	
Mezuniyet Sonrası bir iş bulacağına inanma	Evet	326	123	119	68	636
		51.3	19.3	18.7	10.7	69.4
	Hayır	73.1	66.1	68.0	61.8	
		35.6	13.4	13.0	7.4	
		120	63	56	42	281
		42.7	22.4	19.9	14.9	30.6
		26.9	33.9	32.0	38.2	
		13.1	6.9	6.1	4.6	
Kolon Toplamı	(n)	446	186	175	110	917
	(%)	48.6	20.3	19.1	12.0	100.0

Şiddete katılım ile gelecek beklentisi ilişkisine baktığımızda yukarıdaki tabloların paralelinde bir durumla karşılaşmaktayız protesto olaylarına katılımında olduğu gibi, ülkenin geleceğini çok karanlık olarak görenler içinde şiddete katılma eğilimi %50.7'dir Bu en yüksek oranı oluşturur. Bunu %43.3'lük bir oranla çok daha aydınlık diyenler içerisindeki kişiler takip etmektedir. Pek aydınlık değil diyenler içerisinde bu oran %37.9'a, aydınlık diyenlerin içerisinde de %28.8'e düşmektedir. Burada da fertlerdeki ülkenin geleceğinin kötü olacağı fikirleri arttıkça şiddet olaylarına katılımında arttığını belirtebiliriz. Ülkenin geleceğini aydınlık görenlerin yüksek olması onların ideolojilerinden kaynaklanmaktadır. Bu kişiler kendi ideolojilerinin gerçekleşeceği ümidiyle ülkenin geleceğini çok daha aydınlık olarak görmektedirler. Bu kişilerin şiddet olaylarına katılım oranlarının yüksek olmasından da yola çıkarak, bunların

ideolojileri doğrultusunda gözlerini kırpmadan şiddet olaylarına karışıklarını söyleyebiliriz.

TABLO B33: Gelecek Beklentisi ve Şiddet Davranışı
ŞİDDETE KATILIM

		Bir Defa	Bir İki Defa	Gerekirse Katılım	Kesinlikle Katılmam	Satır Toplam (n) (%)
Gelecek Beklentisi	Çok daha aydınlık	1	4	24	38	67
		1.5	6.0	35.8	56.7	7.3
		3.8	6.3	9.3	6.7	
		.1	.4	2.6	4.1	
	Aydınlık	4	9	49	153	215
		1.9	4.2	22.8	71.2	23.4
		15.4	14.1	19.1	26.8	
		.4	1.0	5.3	16.7	
	Pek Aydınlık Değil	11	37	138	311	497
		2.2	7.4	27.8	62.6	54.2
		42.3	57.8	53.7	54.6	
		1.2	4.0	15.0	33.9	
Çok karanlık	10	14	46	68	138	
	7.2	10.1	33.3	49.3	15.0	
	38.5	21.9	17.9	11.9		
	1.1	1.5	5.0	7.4		
Kolon Toplamı	(n) (%)	26 2.8	64 7.0	257 28.0	570 62.2	917 100.0

Mezuniyet sonrası bir iş bulabileceklerine inanmayanlar içerisinde şiddet olaylarına katılım oranları, inananların oranına göre yüksektir. Gelecekte mezuniyet sonrası bir iş bulabileceklerine inanan kişiler içerisinde %36.3 oranında kendi görüşleri doğrultusunda şiddet içeren mücadeleye katılabilecek kişiler bulunduğu halde, gelecekte bir iş bulamayacaklarına inanan kişilerde bu oran %41.3'e yükselmektedir. Böylece gelecek beklentisini insanların şiddet olaylarına katılmasına ekti eden bir faktör olarak belirtebiliriz.

TABLO B 34: Gelecek Beklentisi ve Şiddet Davranışı

		ŞİDDETE KATILIM				Satır Toplam (n) (%)
		Bir Defa	Bir İki Defa	Gerekirse Katılım	Kesinlikle Katılmam	
Mezuniyet Sonrası bir iş bulacağına inanmak	Evet	17	42	172	405	636 69.4
		2.7	6.6	27.0	63.7	
		65.4	65.6	66.9	71.1	
	Hayır	1.9	4.6	18.8	44.2	281 30.6
		9	22	85	165	
		3.2	7.8	30.2	58.7	
		34.6	34.4	33.1	28.9	
		1.0	2.4	9.3	18.0	
Kolon Toplamı	(n) (%)	26 2.8	64 7.0	257 28.0	570 62.2	917 100.0

J- GRUBA MENSUBİYET

Toplum içerisinde benzer istek ve beklentilere sahip kişiler, amaçlarını gerçekleştirmek için bir araya gelme eğilimi taşırlar. Benzer amaçlara sahip insanlar bir araya geldikleri ve kolektif bir etkileşim için de oldukları zaman bir grup oluştururlar.

Grup benzer vasıflar sahip bulunan fertler demek değildir. Bu yüzden çiftçiler, x partisi mensupları ve körler bir grup teşkil etmezler. Bu türlü topluluklara sınıf denir. "Grup tabiri, birbiriyle açık psikolojik münasebetleri iki yada daha fazla insan için kullanılır" Grupta ortak olan husus çeşitli fertler arasında önemli bir psikolojik ilişkinin mevcudiyetidir.¹⁰⁰ Bu sebeple rasgele bir şekilde bir arada bulunan insanlar bir grup teşkil etmezler. Bunların bir grup teşkil edebilmeleri için ortak amaç doğrultusunda etkileşiminde bulunmaları gereklidir.¹⁰¹

¹⁰⁰ David Krech-Richard S. Cuutch Field; Sosyal Psikoloji, s. 34-35

¹⁰¹

; Induroduction to Sociologie, s. 89

1-Grubun Oluşumu

İsteklerini gerçekleştirmek için bir amaca yönelen insanlar, bu amaçlarını sorumluluk almaya dayalı, organize ve kollektif bir hareketlilik gerçekleştirebilirler. Yani belirli bir bilince sahip olan insanlar örgütlenmeye gitme gereksinimi duyarlar. Dolayısıyla grupsal bir hareketin bazı, bilinç gövdesi, örgüttür. Hiçbir örgütlülük belirli bir bilinç şekli ve amacı olmaksızın var olamaz.¹⁰²Gençliğin gruplaşması ve örgütlenmesi de bu genellemelerin içindedir.

Grubun oluşumunu açıklamak için farklı fikirler öne sürülmüştür. Bu görüşlerden birisi Şerif ve Lewin'in fikirleridir. Grubun meydana gelmesinde Şerif ihtiyaçların tatmin edilmesi için karşılıklı bağımlılık kıstasının, kişiler arasında karşılıklı etkileşimi ve beraberliği ortaya çıkarma eğiliminde olduğunu ileri sürer. Aslında grup, kişinin şahıslar arası etkileşim vasıtasıyla hedefine ulaşmasına katkıda bulunduğu ölçüde kişiye çekici gelir.¹⁰³ Böylece Şerif'in, grubun oluşumunda etkileşime çok önem verdiği ortaya çıkmaktadır. Ona göre ortak bir yoksunluk güdüsü ve bireysel çabalarla ulaşamayacakları hedefleri varsa, bu kişiler birbiriyle etkileşimde bulunma eğilimi gösterirler. Etkileşim ise ortak problem etrafında yoğunlaşır.¹⁰⁴Lewin'de bu doğrultuda grubun meydana gelmesinde esas olan, üyelerin birbirlerine bağımlı olmasını belirtmektedir. Diğer bir görüş ise Festinger ve Heider'in fikirleridir. Bunlar ise grubun oluşumunda, benzerliği ölçü olarak almaktadırlar. Benzer sorunlara ve amaçlara sahip kişiler grup oluştururlar. Bu görüşlerden başka sosyal kimlik ve grupla özdeşleşmeyi şart gören Tajfel ve Turner'in fikirleri vardır.¹⁰⁵

2-Grup Yaklaşımları

Bütün bu görüş mensupları, grup-birey ilişkisi açısından konuya bakarak farklı yaklaşımlar geliştirmişlerdir. Bunlardan birisi Gustave Le Bon ve

¹⁰² Barak, Ali; "Gençlik ;a.g.e.," s. 55

¹⁰³ Arkanoc, Sibel; *Gurup İlişkileri*, İstanbul 1993, s. 13-14

¹⁰⁴ Şerif, Muzaffer-Carolyn W. ; a.g.e., s. 182

¹⁰⁵ Arkanoc, Sibel; a.g.e., s. 11-13

Mc.Dougall'ın geliştirdikleri “Grup Zihni” yaklaşımıdır. Le Bon'a göre grup, kolektif bir zihniyetin oluşmasını sağlar. Kalabalığın tesiriyle oluşan bu kolektif zihniyet veya grup zihniyeti, bireylerin normalde kontrol altında tuttıkları bilinçsiz dürtülerini ön plana çıkarır ve gerçekte ilkel olan renklerine geri dönmelerine yol açar. Buna sebep olarak;

1- Kalabalık içerisinde kişi, sayı fazlalığının verdiği duygu ile tek başına olduğu vakit frenleyebileceği iç güdülerini serbest bırakır. Kalabalık, bireylerin daima tek başına oldukları vakit kontrol ettikleri sorumluluk hislerini ortadan kaldırır.

2- Kişilerin hareket ve hislerinin, karşılıklı taklit etme yoluyla çok hızlı bir şekilde kalabalık içerisinde yayılmasıdır. Bu hızlı yayılmanın ve kimlik kaybının sonucunda kişiler kolaylıkla birbirlerinin etkisi altında kalabilirler.

Mc. Dougall ise bireysel davranıştan farklı olduğunu savunduğu psikolojik grubu, kolektif zihin faaliyetiyle tarif eder ve grubun oluşumu için bir takım asgari şartlar öne sürer:

1- Grup üyelerinin zihinsel faaliyetinde bir ölçüde ortak bir nesne olmalıdır. Üyeleri aynı anda aynı şeylere ilgi göstermelidirler.

2- Üyeleri bir nesneye karşı aynı tepkiyi ve heyecanı göstermelidirler. Bu nesneyle aynı yaşantıyı paylaşmalıdırlar.

3- Her üyenin zihin hali, bir ölçüde diğerlerinin zihinsel süreçlerinden etkilenmelidir. Mesela bir olaya bir üyenin tepkisi diğer üyelerin tepkisine göre belirlenir.

4- Bu, grubun bütün olarak, her üyenin zihninde gelişmiş olması gerekir. Mc Dougall'a göre grubun zihni, o gruptaki kişinin zihni dışında veya onun üstünde bir zihniyet değildir. Bu zihinsel birlik sistemi grubu oluşturan üyelerin sosyalleşmiş zihinlerindeki birlikteliktir.¹⁰⁶ Böylece Mc Dougall da tıpkı Le Bon

¹⁰⁶ Arkoçoç, Sibel; a.g.e., s. 2-5

gibi kollektif zihni ve gruba giren bir kişinin daha sonra zihniyetinde ve tavırlarında meydana gelebilecek olan bir değişmeyi kabul etmektedir.

Bu görüşlere, Floyd Allport gruba “Bireysel Yaklaşım” fikirleri ile karşı çıkar. Kendisi grup zihniyeti, kollektif zihin fikirlerini kabul etmez. Grup kavramını bütünüyle reddederek, grup davranışının, kişinin şahsi özelliklerine indirgenebilir psikolojik süreçler ile açıklanabileceğini savunmuştur. Ona göre grup psikolojisi denilen şey, temelde bütünüyle kişinin psikolojisidir. nk kişinin psikolojisi sosyal olmayandan sosyal olan ortama doğru değişiklikler göstermez. Grup bireysel bilinçlerin ve özelliklerin bir kümesi, bütünü oluşturan parçaların toplamıdır. Bu sebeple kendisine göre grup, şahışlar arası ve bireysel dinamikler seviyesinde incelenmelidir.¹⁰⁷

Grup zihniyeti kavramını reddeden Allport’la aynı düşünceyi paylaşan, şerif, Asch Lewin gibi kognitif sosyal psikologlar, grubun psikolojik hakikati konusunda ise Allport’ dan ayrılırlar. Kendilerine göre grubun işleyişinde psikolojik ve sosyal süreçler arası bir etkileşim söz konusudur ve birey grup ortamı içerisinde psikolojik olarak değişim gösterir. şerif, grup içerisinde olmanın, kişinin yapısını değiştiren bir takım psikolojik sonuçlara sahip olduğunu ifade eder. Görüşlerinde Gestalt psikolojisinin büyük etkileri görülen şerif, birey grup ilişkisine parça-bütün ilişkisinin genelleştirilmesi olarak bakar. Bir bütünü oluşturan parçalar arasındaki ilişki, algısal bir ereve oluşturur. Bu algısal ereve içerisinde bütünü oluşturan parçaların birbirine bağımlı ilişkileri, o parçaların özelliklerini etkiler; dolayısıyla, o bütünün içerisindeki her parça kendi başına değil, aksine, o bütünün bir parçası olarak algılanır. Bu parçaların arasındaki ilişkinin değiştirilmesi ile de bütünün özelliği değiştirilmiş olur. Asch’da, şerif’in bu fikirlerine katılmaktadır.

Kendisi de konuya parça-bütün ilişkisi açısından bakmakla birlikte, bütünün yapısının parça içinde özetlendiğini belirtir. Bu zeti, insanların içinde kendilerini bir bütün olarak algıladıkları sosyal olarak yapılandırılmış bir saha

¹⁰⁷ Arkono, Sibel; a.g.e., s. 6

olarak tanımlar. Ona göre grup davranışı ancak bu algılanan ortak psikolojik saha içerisinde meydana çıkar ve bu psikolojik saha içerisinde birey kendini bir bütünün parçası olarak algılar. Kognitif bir sosyal psikolog olan Lewin de bu fikirlere katılmakla birlikte grup içerisindeki kişinin davranışını kendisi ile çevresi arasındaki karşılıklı bir etkileşimin sonucu olarak ele alır. Bu davranışın yaşam mekanında psikolojik olarak temsil edildiğini öne sürer. Lewin yaşam mekanının, kişinin üyesi olduğu, çeşitli sosyal sistemleri kapsadığı, dolayısıyla, davranışın sosyal ve psikolojik olarak grup üyeliği ile tayin edildiğini ve değiştirildiğini ileri sürer. Bu sebeple Lewin'e göre bireysel davranışı ancak, onu sosyal bir sistemin üyesi olduğu ve davranışlarının da bu sistemin dinamik özellikleri ile düzenlendiği göz önüne alınırsa anlaşılabilir.¹⁰⁸

1940-50 yıllarında Sosyal Psikoloji sahasına Şerif, Lewin, Asch'ın teorileri girmesine karşılık 1960'larda kişiyi yeniden tek başına gruptan soyutlanmış bir birey olarak ele alan çalışmalar yapıldı. 1970'li yıllarda ise Şerif, Asch ve Lewin grup fenomenine yaklaşım tarzları Tajfel ve Turner tarafından tekrar gündeme getirildi. Tajfel ve Turner bireyleri grup üyesi olarak ele alarak sosyal algıda kognitif ve sosyal süreçler arasındaki işlevsel bir etkileşimin sonucu grup davranışının ortaya çıktığını ileri sürmüşlerdir. Grupla ilgili ortak özelliklerin her grup üyesinin zihnindeki temsil edilişi, grupların kendi üyelerinin sosyal olarak grupla özdeşmelerine sebep olur. Şerif'in görüşünde, grup üyesinin grupla özdeşleşmesinin pek fazla yer almaması Tajfel ve Turner'a göre bu teorinin bir eksikliğidir. Çünkü Şerif'in yaklaşımı ilgili deneysel bulguları her zaman desteklememektedir. Nitekim Tajfel ve arkadaşlarının 1971'deki araştırma bulguları, yüz yüze etkileşimin olmadığı, işbirliği ve rekabet edici herhangi bir değişkenin de olmadığı, deney ortamında kişilerin grup davranışları içerisinde bulduklarına işaret etmektedir. Bu ve bunun gibi deneysel bulgular, Şerif'in grup davranışında gözlenen üyeler arası karşılıklı bağımlılığın gerekliliğini ortadan kaldırmaktadır. Tajfel ve Turner,

¹⁰⁸ Askanog, Sibel; a.g.e., s. 8-9

Şerif'in grup yaklaşımından hareket etmekle birlikte, kendi görüşlerinde sosyal kognitif bir süreç olan grup özdeşleşmesini ön planda tutmuşlardır.¹⁰⁹

3-Grup Yapısı

Ortak ihtiyaçları ve problemleri olan kişiler, yeterli bir süre boyunca etkileşimde bulduklarında bir grup yapısı doğar. Grup yapısının farklılaşmasıyla birlikte, etkileşim sürecinin yan ürünleri, normlar, statüler, sloganlar, parolalar, simgeler, adetler, gelenekler, şeklinde istikrara kavuşur.¹¹⁰

Bu açıdan gençler de belli bir sosyal, kültürel yada politik alanda aynı tutku, görüş ve birlikte çalışma isteğini duyuyorlarsa bir araya gelirler. Önceleri informal olarak meydana gelen gruplaşma daha sonra kalıcı, yaygın ve etkin hareketleri gerçekleştirmek için, ülkenin yasalarının ön gördüğü koşulları yerine getiren ve yasal bir kişilik kazanan örgüt içinde devam ettirilir. Aslında özel bir tutku ve bir amaç birliği etrafında birleşme söz konusu olduğu için, bu tür gruplar iyi kaynaşmış grupları oluşturur.¹¹¹ Bu gruplar belli bir süre sonra kendi içinde farklılaşır ve grup içindeki kişilerin rolleri, statüleri, uyacağı normlar belli olur.

Rol kavramı, grubun çerçevesinde belli bir bireyden beklenen davranış anlamındadır. Dolayısıyla rol, bir grubu oluşturan üyeler arasındaki karşılıklı, beklenen davranış tarzları açısından anlam taşıyan ilişkisel bir kavramdır.¹¹²

Gruptaki rollerin farklılaşmış olması gerekir. Bunun sebebi iş bölümünü sağlıyor olmasındadır. Çünkü rol farklılaşmasıyla sağlanan iş bölümü, grup üyeleri arasında önemli bir motive edici faktör olan grup hedeflerinin elde edilmesini kolaylaştırır. Bireyler arası beklentiler hiyerarşik bir örüntü kazanır. Bu hiyerarşide farklılaşmış konuma statü adı verilir. Statü en geniş anlamıyla sosyal bir mertebedir. Grup içerisinde bazı kimseler diğer üyelere göre daha yüksek bir yeredirler. Diğer üyelere göre bu üyelerin değer ve prestijleri onların

¹⁰⁹ Arkonoç, Sibel; A.g.e s. 11-12

¹¹⁰ Şerif, Muzaffer-Carolyn W; Sosyal Psikolojiye Giriş I. s.166

¹¹¹ Erkan, Necmettin; Gençlik ve Demokrasi, Erkan 1985, s. 183

sosyal statüleridir.¹¹³ Grup içinde statüsü en yüksek olan kişi ise lider konumundaki kişidir.

Lider, grubun statü ilişkilerinde en yüksek konumdaki kişidir. Lider benzersiz kabiliyetleri ve kapasitesi bakımından başlı başına bir fenomen olabilir. Grupta öne çıkan yetenek ve beceriler, liderin kişiliğine bağlı olduğu kadar grubun değerlerine, amaçlarına ve geleneklerine de bağlıdır.¹¹⁴ Ancak ne olursa olsun bir lider grubuna rehberlik eder ve grubun davranışlarını kolaylaştırır. Onun takipçileri ise liderin tekliflerini ve fikirlerini çoğu zaman kabul eder ve grubun hedefine ulaşmasında onun yol göstermesini bekler.¹¹⁵ Erich Fromm ise insanların bir lidere tabi olarak kişisel özelliklerini ve yeteneklerini kaybettiklerini belirtmektedir. Lidere tabi olarak sağlanan bir güvenlik duygusunun, bağımsız bir egonun oluşumuna engel olacağına işaret etmektedir.¹¹⁶

Grup içerisinde normlar ise aynı amacı ve problemleri taşıyan insanların belirli bir süre etkileşimde bulunmaları sonucunda ortaya çıkar. Birey tek başına sosyal bir norm oluşturamaz. Sosyal normlar “grup etkileşimi sırasında oluşan ve ilgili uyaran durumlarda üyelerin davranışların düzenleyen deneyim ve davranış kriterlerine karşılık gelir.”Sosyal normlar grup içerisinde etkileşimde bulunan bireyler tarafından oluşturulduğundan “sosyal norm” kavramı yerine “grup normu” kavramı da kullanılabilir. Bütün normlar söz konusu grup yada gruplar için önemli meselelerde beklenen davranış ile ilgili standart genellemeleri temsil etmektedir. Bu genellendirmeler belirli değerlendirmeler içermektedir. Normlar grup içindeki ideal davranışlar olup değer yargıları içerirler.¹¹⁷Böylece normlar sayesinde grup içindeki davranışlar düzenlenir. Ayrıca normlar grup kimliğinin korunmasına yardımcı olabilir. Bu durum özellikle grubun kullandığı lisan ve

¹¹² Şerif, Muzaffer-Carolyn W.; a.g.e., ;Giriş. I, s.160-161

¹¹³ Arkenoç, Sibel; a.g.e., s. 40-43

¹¹⁴ Şerif, Muzaffer-Carolyn W.; a.g.e., ;Giriş. I. 211

¹¹⁵ Arkenoç, Sibel; a.g.e., s. 50

¹¹⁶ Fromm, Erich; *Özgürlükten Kaçış*, s. 24

¹¹⁷ Şerif, Muzaffer-Carolayn W. ; a.g.e., s. 240-241

özel bir tip giyim kuşam ile ilgili normlar için geçerlidir. Bu normlar kendi üyelerini diğer insanlardan ayıran sınırları belirler ve böylece de grubun kimliğini daha açık bir şekilde tarif etmeye yardım eder.¹¹⁸

Gruptaki kaotik zamanlarda ortaya çıkan dikkate değer bir sonuç, bir çok kişinin organize grup liderinin formülasyonlarına ve sloganlarına kapılmalarıdır. Sloganlar, grup içindeki kişilerin kendi hedefleri doğrultusunda başvurdukları ideolojik söylemlerdir. Ülgener ise sloganların, kavramların içi boşaltılarak oluşturulduğunu belirtmektedir. Ayrıca bu kelimeler ve sloganların insanlara hükmeden bir tarafı olduğuna dikkati çeker. “Hazır klişelerin bir yerde hem “İmalatçısı” hem de tutsağıyız. Bir yandan yoğurup şekil veriyor, sonrada gerçeğin yerine koyarak ortada dönüp dolanan yalnız onlar varmış gibi kavgamızı gövde yerine gölgeler üzerinde sürdürüyoruz.” Ülgener’e göre bu deyim ve sloganları seçmede önemli olan akıl ve mantık tarafına sesleniş değil, heyecan ve duygu tarafına uzanıştır. Böylece sloganlar kelimelerin içi boşaltılarak sadece ruhu gitmiş ceset misali ömürlerini sürdürürler.¹¹⁹

4- Grupta Uyuma Davranışı

Kişi aldığı gerçeğin ne olduğuna dair yargısını başkalarının yanında verirken yargılarına hakim olan iki endişe kaynağı vardır. Her şeyden önce kişi gerçeğe ilişkin doğru bir yargıda bulunmak ister. İkincisi ise kendisi hakkında olumsuz düşünülmesinden sakınır ve diğer kişilerin üzerinde iyi izlenim bırakmak ister.¹²⁰ Bu durumlar sonucunda, kişi ile grup üyeleri arasında bir uyum süreci meydana gelir.

Gruptaki uyuma davranışı “sosyal etki” sonucunda gerçekleşir. Sosyal etki, "bir insanın bir başka insanın yargı, tutum ve fikirlerine maruz kalması sonucu tutum ve fikirlerinde, yargılarında ortaya çıkan değişiktir. Sosyal etki sonucunda meydana gelen uyuma davranışı bir kişinin kendi görüşünü, grubun

¹¹⁸ Arkanoç, Sibel; a.g.e., S. 44-46

¹¹⁹ Ülgener, Sabri F.; “a.g.e.,” s.23

¹²⁰ Arkoroç, Sibel; a.g.e., s. 67

görüşü doğrultusunda değiştirmesi olgusuna işaret eder. Uyma davranışını çoğunluğun etkisi olarak isimlendirmek de mümkündür. Uyma davranışında baskı kaynağı olan grubun özellikleri, çoğunluğun sayısı ve söz birliği, kişinin bu davranışı göstermesinde etkili olan faktörlerdir.¹²¹ Özellikle ergenlik döneminde ki gençlikte kendini reddetme hali, kendi kabiliyetlerini hür ve serbest olarak kullanma hususundaki beceriksizlikler, kendi kendisinin görüşlerine inanmamak şeklinde ortaya çıkan durumlar onu, kendini gerçekleştireceği herhangi bir gruba bağımlı kılar.¹²²

Bu kişi gruptaki uyma davranışını sergileyebilecek uygun birisi halindedir. Aslında grup içinde uyma davranışını gösteren ferdi pek çok tehlike beklemektedir.

Grup içinde fert kararlara tartışmasız uyma eğilimindedir. Fert tek başına iken daha temkinli olduğu halde, grup içinde daha fazla risk almaya yönelir. Ayrıca grup içinde , ferdi kendinden uzaklaştırıp “grup düşünme” içine iten bir durum mevcuttur. Grup düşünme, grubun bazı üyelerinin, grubun özellikle yüksek mevkide gelen önerilere karşı eleştiri yöneltmedeki çekingenliğe işaret eder. Grup düşünmenin bazı belirtileri vardır. Bunlar:

- Zarar görmezlik yanılığı,
- Üyelerin grup kararları aleyhindeki kanıtları görmelerini engelleyen bir bakış açısının varlığı,
- Grup amaçlarının doğal olarak meşru olduğu yargısı,
- Karşıt grubun zayıf, aptal ve etkisiz olduğu şeklindeki kalıp-yargılar,
- Görüş ayrılığı olabilecek kişilere, eleştirilerden vazgeçmeleri için yöneltilen baskı,
- Grup üyelerinin kendi düşüncelerine sansür uygulaması,
- Görüş birliğinin olduğu yanılması,

¹²¹ Arkanoc, Sibel; a.g.e., s. 60-64

¹²² Jersild, Arthur T.; a.g.e., s. 26-28

-“Zihin bekçileri” denilen, farklı görüşte olanları susturmaya ve lideri, aleyhte bilgiden korumaya çalışan grup üyeleri.¹²³ Bu saydığınız unsurlar grup içersinde kuvvetli bir uyum süresinin oluşmasını sağlar.

Bir gruba üye olduktan sonra, o gruba kuvvetli bir uyum sürecine giren kişi bireysel özelliklerini ve bağımsızlığını kaybeder. Psikologlar, buna “birey olmaktan çıkma” demektedirler. Birey olmaktan çıkan ferdin davranışlarında ise şu sonuçlar gözlenir: En yakın ipuçlarına ve hali hazırdaki duygu, heyecan durumlarına karşı duyarlılığın artması, kendi davranışını izlemede veya düzenlemede acizlik, başkalarının yapacağı değerlendirmelere ilişkin endişenin azalması, akılcı planlar yapma yeteneğinin azalması¹²⁴ gibi sonuçları vardır.

Bu fikirlere Eric Hoffer, Erich Fromm ve Gustave Le Bon'da katılmaktadır. Eric Hoffer'a göre kişi herhangi bir topluluğa veya gruba üye olması ile; o artık bir fert olmaktan çıkar. Kendini ve başkalarını birer şahıs olarak görmemeye başlar. Kendisine kim olduğu sorulduğunda onun vereceği cevap; Hasan, Ali, Mehmet değil de, herhangi bir ideolojiye mensup olan; sağcı, solcu, ülkücü veya komünist; Türk, Alman veya Rus olduğudur. Bağlı olduğu topluluktan ayrı bir amacı, değeri ve hedefi yoktur ve grup yaşadığı müddetçe onun için gerçek bir ölüm yoktur. Hoffer'a göre, aktif bir grup hareketinin başlıca meşguliyeti, üyelerine birlikte hareket ve fedakarlığı öğretmek ve bunu sağlamak içinde her ferdi, kişisel özelliklerinden ve bağımsızlığından ayırıp, kişisel irade ve kararı olmayan anonim bir fert haline getirmek olduğunu belirtmektedir.¹²⁵ Bu hareket içindeki fert ölümü dahi küçümsemekte, gözene hiç bir şey değerli gözükmemektedir. Burada liderin etkisi ortaya çıkmaktadır. Çünkü başarılı bir liderin en önemli işlerinden biri, taraftarların da muhteşem bir görev yaptıkları hayalini doğurmak ve bu suretle ölmenin ve öldürmenin acı gerçeğini maskeleyektir. Kahramanlık kalıbına sokulan bu kişilerde bütün dünyanın gözleri kendi üzerinde olduğu, atalarının kendilerine baktığı ve gelecek

¹²³ Clifford, Morgan, *Psikolojiye Giriş*, 398-399

¹²⁴ Atkinson, Rita- R, Richard, R.-Hilgard, Ernest R.,; *Psikolojiye Giriş*, İstanbul 1995, s.,748

¹²⁵ Hoffer, Eric; a.g.e., s. 90-113

nesillerin durumunun ise kendilerine bağlı olacağı düşüncesi ve mesuliyet duygusu gelişecektir. Bu duyguyu hisseden kişi ölmeyi ve öldürmeyi küçümseyecektir.¹²⁶ Bu durum ise grubu uyma davranışının en kuvvetli olduğu zamana işaret etmektedir.

Özetle gruba uyma davranışı, bazen kişileri kendilerinden uzaklaştırır ve yalnızken cesaret edip de yapamayacakları hareketleri, bir gruba üye olmalarıyla rahatlıkla sergilemesini sağlar. Bu durumda kişi, belki otoriteye karşı gelirken veya bağımsızlığı için mücadele ederken; bir başka otoritenin (grup otoritesi) boyunduruğu altına girer ve böylece bilerek veya bilmeyerek çok değerli olan özgürlüğünü de kaybeder.

TABLO B35: Gruba Bağımlılık ve Protesto

		PROTESTO				Satır Toplam (n) (%)
		Hiç	Bir defa	İki- Üç Defa	Bir Çok Defa	
Gruba Bağımlılık	Evet	151	59	55	49	314
		48.1	18.8	17.5	15.6	34.2
33.9		31.7	31.4	44.5		
16.5		6.4	6.0	5.3		
Hayır	295	127	120	61	603	
	48.9	21.1	19.9	10.1	65.8	
	66.1	68.3	68.6	55.5		
	32.2	13.8	13.1	6.7		
Kolon Toplamı	(n) 446	186	175	110	917	
	(%) 48.6	20.3	19.1	12.0	100.0	

Anketimize katılan öğrencilerden gruba bağımlı olanlar ve grubun gösterdiği yoldan ayrılmayanlar %51.9 oranında protestoya katılırken, gruba bağlı kalmayıp bağımsız kişilik gösterenlerin içindeki kişilerin protestoya katılım oranı %52.1'e düşmektedir. Ayrıca gruba bağlı olan ve grup içerisinde bağımlı kişilik özellikleri gösterenlerin %15.6'sı birçok defa protesto olaylarına katılırken, bu gruba bağlı kalmayan bağımsız kişiliğe sahip kimselerde %10.1'e düşmektedir.

¹²⁶ Hoffer, Eric; a.g.e., s. 106

Bu sonuçlar itibariyle grup bağlarının, protestoya katılımında önemli bir rolü vardır. Gruba bağımlılık arttıkça protesto hareketine katılımında artmaktadır. Gruba bağımlı olmayan kişiler daha az oranda protestoya girmektedirler. Bu bilgiler ışığında üniversitedeki gruplaşmaların protesto olaylarına tesir ettiğini söyleyebiliriz.

TABLO B 36: Gruba Bağımlılık Ve Şiddet Davranışı

		ŞİDDETE KATILIM				Satır Toplam (n) (%)
		Bir Defa	Bir İki Defa	Gerekirse Katılım	Kesinlikle Katılmam	
Gruba Bağımlılık	Evet	11	26	110	167	314
		3.5	8.3	35.0	53.2	34.2
		42.3	40.6	42.8	29.3	
		1.2	2.8	12.0	18.2	
	Hayır	15	38	147	403	603
		2.5	6.3	24.4	66.8	65.3
		57.7	59.4	57.2	70.7	
		1.6	4.1	16.0	43.9	
Kolon Toplamı	(n)	26	64	257	570	917
	(%)	2.8	7.0	28.0	62.2	100.0

Kendi görüşleri doğrultusunda karşı tarafla şiddet içerikli bir mücadeleye girebilecek olanlar ile gruba bağımlılık arasındaki ilişki, protesto ve şiddet olaylarına katılım ilişkisine benzemektedir. Herhangi bir gruba bağımlı olanlar içerisinde %46.8'lik bir oran şiddete katılmakta iken, gruba bağımsız kişilerde bu %33.2 oranına düşmektedir. Dolayısıyla gruba bağımlı olarak yaşayan kimselerin daha gruptan bağımsız olan kimselere oranla daha fazla şiddet olaylarına katıldığını belirtebiliriz. Böylece siyasi gruplaşmaların hem protesto hem de şiddet olaylarına sebep olduğu görülmektedir.

SONUÇ

İnsan hayatı bebeklik, çocukluk, gençlik, olgunluk ve yaşlılık dönemlerinden geçmektedir. Gençlik dönemi insanın bebeklikten çıktığı ve olgunluğa girmek için mücadele ettiği bir geçiş sürecidir.

Gençliğin insan hayatında, bir geçiş sürecini oluşturması hem toplumun ona yüklediği değerleri hem de kendisinin sahip olduğu değerleri belirsizleştirmektedir. Gerçekten de gençler sorumluluğa sahip olgun kimseler olmamakla birlikte, çocuk da değildirler. Bu yüzden gençler, bazen nasıl ve neye göre davranacaklarını bilemediği gibi, davranışlarında tutarsızlık ve düzensizlik de gösterebilirler. Bu durumlar gençlikte kişiliğin tamamıyla oluşmadığını belirtmektedir. Genç, kendine uygun bir kişilik kazanma çabası içerisinde.

Bu dönemde gençlerde biyolojik sosyal ve psikolojik bazı sorunlar ortaya çıkar. Gençliğin hızlı bir büyüme içinde olması ve buna hazırlıklı olmaması, onlarda bir takım psikolojik problemlerin ortaya çıkmasına sebep olabilir. Gençlik dönemindeki aşırı uzun veya kısa boyluluk, fazla kiloya sahip olma ve bununla beraber cinsel yönlerinde meydana gelen değişimler, bir takım uyumsuzluk, içine kapanma ve duygusallık özelliklerini ortaya çıkarır. Duygusallık ve duygusal katılım gencin psikolojisinin temelini oluşturur. Gençte duygular bütün yaşamı etkilemektedir. Zengin bir hayal gücü vardır ve bu zengin hayal gücü ile yaşadığı gerçekler arasındaki bir uçurum, onun kendisini değersiz ve yetersiz bulmasına sebep olabilir.

Her toplumun genç kuşağı, toplumun o günkü sosyal, ekonomik ve kültürel şartlarının etkisi altındadır. Böylece sosyal yapı içerisinde bozukluk ve olumsuzlukların (düzensiz şehirleşme, hızlı sosyal değişim vb.) gençlik sorunlarının meydana gelmesine sebep olduğunu söyleyebiliriz. Bazı problemleri yaşayan ve toplumsal düzenden memnuniyetsizlik duyan gençler bir araya gelerek gençlik hareketlerini oluşturmaktadırlar.

Gençlik hareketleri sosyal hareketler içerisinde yer almaktadır. Sosyal hareketler bir huzursuzluğun ve varolan düzenden memnuniyetsizliğin bir göstergesi olmakla birlikte, bazı araçları kullanarak toplumda bir değişmeyi hedeflemeleri, onların temel özelliğini oluşturmaktadır. Ortak yoksunluk ve engellenme duyguları ile bir araya gelenler sosyal hareketler içerisinde psikolojik bir kitleyi oluştururlar. Bu kitleye giren ferde kollektif bir ruh aşılır ve böylece ferdin psikolojisinde bazı değişmeler meydana gelir. Kollektif bir ruh aşılana ferdin bilinçli kişiliği, hareket içerisinde ortadan kalkar. Kalabalık olmanın verdiği bir güven duygusuyla birey, tek başına olduğu zaman gerçekleştiremeyeceği davranışları bu kitle içinde gerçekleştirebilir.

Gençliğin toplumsal olayları karşı en duyarlı kesim olması; geleceğin umudu ve toplumu ilerletip geliştirecek sorumluluğu kendilerinde görmeleri, onların toplumsal huzursuzluklardan ve dengesizliklerden hemen etkilenmelerine sebep olmaktadır. Bu sebeple gençler sosyal hareketlere fazla oranda katılmaktadırlar. Mevcut nizam içerisinde sosyo-kültürel değişmelerin meydana gelmesi anomik bir ortamı meydana getirir. Bu anomik ortam içerisinde gençliğin istismarı ve gruplaşmaları sayesinde ortak amaçlarına ulaşmak isteyenler, gençlik hareketlerini oluştururlar.

Nitekim ülkemizde meydana gelen gençlik hareketlerinin tarihine baktığımızda; ülkede sosyal ve siyasi yapıya karşı huzursuzluğun ve memnuniyetsizliğin olduğu bir zamanda, gençler çoğu defa kendi içinde olmayan (devlet adamı, parti yöneticisi, ordu mensubu) kişiler tarafından harekete geçirilmişlerdir. Bu hareketlerin bazıları olumlu nitelik taşıırken, bazıları da olumsuz ve yıkıcı bir nitelik taşımıştır. Gençler toplumsal sorunlarla ilgilenmenin kendilerine verilen bir görev olduğu şeklindeki bir düşünceden hareket etmişler ve bu doğrultuda gençlik, çoğu defa şiddet ve protesto olaylarına katılmıştır.

Gençlik hareketlerinin çoğu defa bir sonucu olan protestoyu, belirli bir süre devam eden bir problem ve huzursuzluktan kaynaklanıp,

düzene ve otoriteye tepki göstererek radikal ve hızlı değişmeye zorlayan veya değişime direnen, bunun için de gerekirse fiziki kuvvet (şiddet) ve meşru olmayan yolları kullanan, olağan dışı siyasi katılım ve etkileşim süreci olarak tanımlayabiliriz. Protesto toplum içerisindeki siyasi kanalların etkisiz ve kapalı olmasına dair bir inancın gençlerde bulunduğu zaman gerçekleşmektedir. Protesto bir değişimi gerçekleştirmek amacıyla hareketle meydana gelmektedir. Nitekim araştırmamız sonuçlarına göre en fazla değişimi arzulayanların protesto olaylarına daha çok girdikleri ortaya çıkmıştır. Örneğin bunlar içerisinde Türkiye’de fikirlerinin ancak devrimle gerçekleşebileceğine inananların büyük oranda protestoya katıldıkları gözlemlenmiştir.

Yaş ve cinsiyetle protestoya katılım arasındaki münasebete bakacak olursak; yaşın ilerlemesine paralel olarak protestoya katılım da artmakta ancak bir süre sonra bu artışın azalmakta olduğu görülmüştür. Burada protestoya katılımın daha çok erken yaşlarda gerçekleştiğini, yaşın ilerlemesiyle birlikte bu katılımın yerini olağan katılımların aldığını söyleyebiliriz. Bununla birlikte kızlar erkeklere göre daha az bir oranda protestoya katılmaktadırlar. Burada toplumun kızlara yüklediği sosyal statü ve roller sebebiyle onların daha az protestoya katıldıklarını söyleyebiliriz.

Şehirleşme açısından protestoya katılım, şehirde kalış süresine ve şehirlileşme bilincine göre değişmektedir. Araştırmamızın sonuçlarına göre şehre yeni gelmiş ve şehirlileşmemiş kişiler protestoya daha fazla bir oranda katılmaktadırlar. Şehirlileşmenin, şehir hayatının sunmuş olduğu kurumları ve yapıları kullanabilme yeteneğini içerdiği düşünülürse; şehre yeni gelmiş kimselerin şehirdeki kurumları ve yapıları kullanabilecek bir donanım ve bilgiye sahip olmamaları, onları, isteklerini ifade etmekte daha kolay görünen protesto davranışına yöneltecektir.

Aile geliri ile protesto arasında ilişkide ise gelir azaldıkça protesto hareketlerine katılım artarken, gelir arttıkça bu oran azalmaktadır. Bunun

tersine öğrencilerin bireysel gelirleri arttıkça protestoya katılım artmakta, gelirleri azaldıkça protestoya katılımları da azalmaktadır.

Araştırmamız sonuçlarına göre, protesto hareketlerine sol kesim, sağa oranla daha fazla katılmaktadır. Bu oran her iki kesimde aşırı uçlara doğru gidildikçe artmaktadır. Dolayısıyla siyasi tutumların kuvvetlenmesine paralel olarak protesto hareketlerinin ortaya çıkması da artmaktadır. Bununla birlikte cinsellikle protesto arasında da bir ilişki gözlemlenmiştir. Evlilik öncesi serbest bir cinsel yaşama sahip olan kişiler daha fazla bir oranda protestoya katılırken, evlilik öncesi cinsel bir ilişkiye girmeyenler daha az oranda protestoya katılmaktadırlar. Bu sonuç, protesto hareketlerine cinsel duyguların bastırılmasının sebep olduğu yolundaki görüşü yanlışlamaktadır. Ayrıca gençlerin geleceğe yönelik olan bakış açıları onların protestoya katılmalarına sebep olmaktadır. Nitekim geleceğe yönelik ümit beslemeyip, geleceği çok karanlık görenler en fazla protestoya katılanların oranını oluşturmaktadır.

Öğrencilerin herhangi bir gruba bağımlı olmalarıyla protesto hareketlerine katılmaları arasında bir ilişki vardır. Araştırmamız sonuçlarına göre gruba bağımlılık arttıkça, protesto hareketine katılım da artmaktadır. Yani gruba karşı bağımlı bir kişilik karakteri gösteren fertler, protesto olaylarına daha fazla oranda katılmaktadırlar. Bunun tersine gruba bağımlı olmayan ve bağımsız kişilik özelliği gösteren fertler, daha az oranda protestoya katılmaktadırlar. Bu bilgiler ışığında üniversitedeki grupların ve gruplaşmaların protesto olaylarına tesir ettiğini söyleyebiliriz.

Ek -Anket Örneği :

ÜNİVERSİTE GENÇLİĞİ ANKET FORMU

1. Arkadaş seçiminde aşağıdakilerden hangisine dikkat edersiniz?

- 1- Hemşehrim olmasına 2- Aynı ideolojiyi paylaşmamıza
3- Siyasi grupların dışında olmasına 4- Aynı dünya görüşünü paylaşmamıza
5- Hoşça vakit geçireceğim birisi olmasına 6- Diğer.....

2. Arkadaşlarınızla siyasi konularda tartışır mısınız?

- 1- Asla 2- Ara sıra 3- Sık sık

3. Sizi en iyi kim anlar?

- 1- Arkadaşlarım 2- Annem-babam 3- Öğretmenlerim 4- Hiç kimse 5- Diğer.....

4. Arkadaşlarınızla en çok hangi konuda konuşuyorsunuz?

- 1- Dersler 2- Karşı cinsten arkadaş bulma 3- Spor 4- Siyaset 5- Din

5. Arkadaşlık sizce ne kadar önemlidir?

- 1- Hiçbir önemi yoktur 2- Sadece menfaatler doğrultusunda
3- Sınırlı konularda yardımlaşacak kadar 4- Onun için kavgaya girecek kadar

6. Üniversitede verilen eğitimden memnun musunuz?

- 1- Verilen eğitim çok iyi 2- Hocalar eğitimi siyasete alet ediyorlar (Eğitim siyasi içerikli)
3- Verilen eğitimin reforma ihtiyacı var 4- Verilen eğitim tamamıyla berbat

7. Üniversitedeki öğretim üyeleri hakkındaki ne düşünüyorsunuz?

- 1- Çok yetersiz 2- Yetersiz 3- Vasat 4- Yeterli 5- Çok yeterli

8. Üniversitedeki sosyal-kültürel faaliyetlerden hangisine katılıyorsunuz?

- 1- Folklor 2- Tiyatro 3- Müzik 4- Bireysel spor (tenis, judo, karate, güreş)
5- Takım sporu (futbol, basketbol, voleybol vb...) 6- Faaliyetleri yapacak ortam yoktur

9. Üniversitede en çok arzu ettiğiniz faaliyet hangisidir?

- 1- Müzik ve eğlence partileri 2- Kır-piknik eğlenceleri
3- Şehirlerarası geziler 4- Konferans panel ve seminerler
5- Öğrenci hoca kaynaşmasını sağlayacak tüm faaliyetler 6- Genel kültür bilgi yarışmaları
7- Diğer.....

10. Öğrencilerin üniversite yönetimine katılmasını ister misiniz?

- 1- Evet 2- Hayır

11. Aşağıdaki kişisel sorunlar içerisinde sizin karşılaştığınız (yaşadığınız) sorunlar hangisidir?

- 1- Alkol ve uyuşturucu sorunu 2- Karşı cinsle arkadaşlık kuramamak
3- Kararsızlık, güvensizlik, huzursuzluk 4- Cinsel sorunlar
5- Henüz kişiliğimi bulamamaktan kaynaklanan sorunlar 6- Hiç sorunum olmadı
7- Diğer.....

12. Düşünce özgürlüğünün engellendiğine inanıyor musunuz?

- 1- Kesinlikle inanıyorum 2- Kısmen inanıyorum
3- Kesinlikle inanmıyorum 4- Fikrim yok

13. Ailenizin size karşı olan tutumunu nasıl değerlendiriyorsunuz?

- 1- Her şeyimi düşünürler 2- Otoriterdirler sevgiden çok terbiye ve disipline önem verirler
3- Anlayışlı olgun demokratlardır 4- İlgisizdirler

14. Geçen 10 yıla göre ülkenin bu günkü durumunu nasıl buluyorsunuz?

- 1- Çok daha iyi 2- İyi 3- Aynı 4- Kötü 5- Çok daha kötü

15. Ülkenin geleceğini nasıl görüyorsunuz?

- 1- Çok daha aydınlık 2- Aydınlık 3- Pek aydınlık değil 4- Çok karanlık

16. Başka bir ülkede yaşamak ister miydiniz?

- 1- Evet 2- Hayır

17. Boş zamanlarınızda daha ziyade hangi tür arkadaşlarınızla birlikte olursunuz?

- 1- Mahalle arkadaşlarımla 2- Benzer görüş ve düşünceleri paylaştığım arkadaşlarımla
3- Karşı cinsten arkadaşlarımla 4- Sportif ve sanatsal faaliyetleri yürüttüğüm arkadaşlarımla

18. "Sürüden ayrılanı kurt kapar" atasözünün ifade ettiği gibi, kişinin içinde bulunduğu çevrenin (grubun) gösterdiği yoldan ayrılmaması gerekir düşüncesine katılıyor musunuz?

- 1- Evet 2- Hayır

19. Bu günkü şartlarda geleceğe güvenle bakılabilmesi için bir genç açısından en önemli etken nedir?

- 1- Ailesinin varlıklı olması 2- Tahsil
3- Çevrede sayılma ve sevilme 4- Nüfuzlu yakınlar
5- Belirli bir alanda şöhret olma (ses ve film yıldızı, futbolcu vs.) 6- Geçerli bir beceri ve yeteneğe sahip olma

20. Arkadaş grubunuzda kalabilmek için aşağıdaki görüşlerden hangisi sizin için uygundur?

- 1- Gerekliliğini düşünmediğim bazı hareketlere katılırım
2- Yapılmasını tasvip etmediğim hareketler karşısında sessiz kalırım
3- Grubun düşüncelerini paylaşmazsam ilişkilerimi gözden geçiririm
4- Kendi düşüncelerimi grubun düşünceleri ile uzlaştırırım

21. Evlilik öncesi ilişki hakkında aşağıdakilerden hangisine katılırsınız?

- 1- Hiç bir şekilde olmamalı 2- Aşk varsa olmalıdır
3- Aşk olmasa da normaldir

22. Siyasi görüşünüzün şekillenmesinde etkili olan nedir?

- 1- Ailem 2- Kitaplar 3- Arkadaşlarım 4- Medya

23. Siyasi görüşünüzün fikri yapısını nasıl değerlendiriyorsunuz?

- 1- Fikri temel yeni şartlara göre düzenlenmelidir.
2- Fikri temel doktriner niteliktedir, bu sebeple çok yeterli görüyorum.
3- Fikri temel yetersizdir, yeni baştan değiştirilmelidir.
4- Fikri temeli hiç önemli değildir.
5- Diğer

24. Sahip olduğunuz görüşün fikri temelini nereden ediniyorsunuz?

- 1- Kitap- Dergi ve gazetelerden. 2- Hareketin lider kadrosundan.
3- Bizzat olayların içinde bulunmak suretiyle. 4- Hepsi. 5- Diğer

25. Sizce lider olabilmek için hangi vasıflara sahip olmak gerekir.?

- 1- Otoriter 2- Demokratik 3- Karizmatik 4- Sözüünü dinletebilir olması yeterlidir.

26. Siyasi tercihinizin liderinin siyasi mücadelesini nasıl yorumluyorsunuz?

- 1- Mücadelesinde her ortamda her zaman haklıdır. 2- Mücadelesini normal buluyorum.
3- Mücadele edemiyor, yetersiz. 4- Bir fikrim yok.
5- Diğer

27. Üniversite öğrencisi olarak siyasi faaliyetleri nasıl değerlendiriyorsunuz?

- 1- Üniversite öğrencisi siyaset yapmaz 2- Sadece fikri mücadele yeterlidir
3- Önemli olan faaliyettir. 4- Legal şartlarda faal olmak gerekir.
5- Diğer

28. Yakın tarihimizde en çok beğendiğiniz lider hangisidir?

- 1- Özal 2- Demirel 3- Evren 4- D. Baykal 5- A. Menderes
6- Ecevit 7- Erbakan 8- A. Türkeş 9- Diğer.....

29. Siyasi düşünceniz açısından kendinizi nasıl tanımlıyorsunuz?

- 1- Milliyetçi 2- Muhafazakar 3- İslamcı 4- Sosyal demokrat
5- Liberal 6- Sosyalist 7- Ülkücü 8- Atatürkçü 9- Diğer.....

30. Ailenizde siyasi görüşü farklı olan var mıdır?

- 1- Evet 2- Hayır

31. Aynı görüşte olmadığınız yazarların kitaplarını da okur musunuz?

- 1- Evet 2- Hayır

32. Siyasi faaliyete hangi düzeyde katıldınız?
 1-Hiç ilgilenmem 2-Uzaktan izlerim 3- Sadece oy veririm
 4- Çevremdekilerle siyasetle ilgili konuşurum 5- Aktif olarak katılırım
33. Oy kullanıyor musunuz (Kullanacak mısınız)?
 1- Evet 2- Hayır
34. Oy kullanmıyorsanız, niçin? (kullanıyor veya kullanacaksanız diğer soruya geçiniz)
 1- Bu partilerin hepsi birbirinden beter. 2- Oyla birşeyin değişeceğine inanmıyorum
 3- Hali hazırdaki sistem fikri yapıma kesinlikle uygun değil. 4- Kararsızım
 5- İlgisizim 6- Dini bakımdan caiz değil
 7- Diğer.....
35. Oy vereceğiniz partinin hangi konulara öncelik vermesini istersiniz?
 1- Ülkeyi daha güçlü kılmalı 2-Ekonomik sorunlara çözüm bulmalı
 3-Asayışı sağlamalı ve terörü önlemeli 4- Haklarımı ve çıkarlarımı korumalı
 5- Yolsuzlukları önlemeli 6- Sahip olduğum ideolojiyi gerçekleştirmeyi sağlamalı
 7- Diğer.....
36. Bugün bir genel seçim olsa oyunuzu hangi partiye verirsiniz?
 1- ANAP 2- BBP 3- CHP 4- DSP 5- DYP 6- MHP
 7- FAZİLET P. 8- HADEP 9- Kararsız 10- Oy kullanmam 11- Diğer.....
37. Oy vereceğiniz partinin hangi parti ve partilerle seçim ittifakı yapması sizi rahatsız etmez?
 1- a..... 1- b ile ittifakı beni rahatsız etmez.
 2- Hiçbir parti ile ittifak yapmasını istemem.
38. Oy vereceğiniz parti seçimlere katılmazsa hangi partiye oyunuzu verirsiniz?
 1- ANAP 2- BBP 3- CHP 4- DSP 5- DYP 6- MHP
 7- FAZİLET P. 8- HADEP 9- Kararsız 10- Oy kullanmam 11- Diğer.....
39. Asla oy vermeyeceğiniz bir parti var mı? Var ise hangisidir?
 1- ANAP 2- BBP 3- CHP 4- DSP 5- DYP 6- MHP
 7- FAZİLET P. 8- HADEP 9- Kararsız 10- Diğer
40. Siyasetin dine uygun olup-olmaması hakkında ne düşünüyorsunuz?
 1-Kesinlikle dini olmalı 2-Belirli konularda dini çerçevede olmalı
 3-Kesinlikle siyaset dinden ayrı olmalı
41. Ailenizden anne ve babanızdan sendika, dernek veya siyasi parti üyesi olan var mı?
 1-Derneğe üye olan var. 2-Sendikaya üye olan var.
 3-Siyasi partiye üye olan var. 4-Hepsine birden üye olan var.
 5-Hiçbirine üye değiller.
42. Kamu yönetiminin ayrımcılık yaptığına inanıyormusunuz?
 1-Evet - Etnik 3- Evet - Her ikisi
 2-Evet - Dini 4-Hayır yapılmıyor.
43. Siyasi fikirlerinizi kimlerle tartışırsınız?
 1-Yaşlıtlarımla 2-Akrabalarımla
 3-Yakın Arkadaşlarımla 4-Her grup insanla
 5-Konuyu iyi bilen insanlarla 6-Fikirlerimi hiç kimseyle tartışmam.
44. RP'nin kapatılmasını nasıl karşılıyorsunuz?
 1-Kapatılması çok iyi oldu.
 2-Kapatılmaması gerekirdi, RP'nin Türkiye'ye vereceği çok şey var.
 3-Demokrasi ve insan hakları açısından yanlış bir karar.
 4-Bir fikrim yok.
45. Görüş itibarıyla kendinizi hangi noktada görüyorsunuz, işaretleyiniz.

Sol () () () () () () () () () Sağ
 4 3 2 1 0 1 2 3 4

46.Şunlardan hangisini tasvip ediyorsunuz?

- 1-Organize edilmiş toplum tarzımız, ihtilalci eylemle köklü olarak değiştirilmelidir.
- 2-Toplumumuz tedrici bir şekilde reformla ıslah edilmelidir.
- 3-Hali hazırdaki toplumumuz tüm yıkıcı güçlere karşı yiğitçe savunulmalıdır.

47.Bir fikri kabul ettirmek için size şiddet gerekli midir?

- 1-Evet gereklidir
- 2- Bazı zamanlarda gereklidir
- 3- Hayır gerekli değildir.

48."Süreklî aydınlık için bir dakika karanlık" sloganıyla yapılan, ışık söndürme eylemi hakkında ne düşünüyorsunuz?

- 1- Katıldım-destekledim
- 2- Katılmadım ama destekledim
- 3- İlgilenmedim
- 4- Boş bir eylem
- 5- Karşıydım

49.Arzu etmiş olduğunuz fikirlerin nasıl gerçekleştirilebileceğini düşünüyorsunuz?

- 1-Ancak devrimle olur
- 2-Yavaş yavaş değiştirilerek ıslahat yapmak daha doğrudur.
- 3-Demokratik hak ve özgürlükler dikkate alınarak gerçekleştirilebilir.
- 4- Diğer.....

50. Kendi siyasi görüşünüz doğrultusunda, karşı bir grupla şiddet içeren bir mücadeleye katıldığınız oldu mu?

- 1-Bir çok defa
- 2-Bir iki defa
- 3-Gerekirse katılıyorum
- 4-Kesinlikle katılmam

51.Tasvip etmediğiniz bir konuda protestoda bulunmayı nasıl değerlendiriyorsunuz?

- 1- Protesto entellektüel bir davranıştır
- 2- Üniversite öğrencisine yakışmayan bir davranıştır.
- 3- İnsanların gördükleri olumsuzlukları söylemeleri, içlerine atmalarından iyidir.
- 4- Diğer

52. Protesto hareketine hiç katıldınız mı?

- 1- Hiç
- 2- Bir defa
- 3- İki-üç defa
- 4- Birçok defa

53. (Yalnızca katılanlar için) Neden böyle bir protesto hareketine katılmayı tercih ettiniz?

- 1- Türkiye ve dünyadaki olaylara duyarlı olmak gerektiğinden
- 2- İçinde bulunduğum gruba uymak zorunda olduğumdan
- 3-Problemlerin çözümü ancak protesto ile sağlanabilir.
- 4- Diğer

54. (Yalnızca katılanlar için) Giriştiğiniz protesto hareketlerinin bir sonuca ulaşabileceğine inanıyor musunuz?

- 1- Mutlaka bir sonuca ulaşacaktır.
- 2-En azından sorunlara tepki gösterilmiş olunacaktır.
- 3-Hayır. bir sonuca ulaşmayacaktır.

55. Protesto hareketinin içinde yer alarak hareketinize katkıda bulunma konusunda ne düşünüyorsunuz?

- 1-Protestoları ancak ve ancak yaşayarak ve katılarak harekete katkıda bulunulabilir.
- 2- Bazen içinde yer alıp bazen dışında kalmak gerekir.
- 3- İçinde yer almak hiç önemli değil, okuyarak da katkıda bulunulur.
- 4- Yasal sınırların dışına çıkılmadığı müddetçe olur.
- 5- Diğer

56. Katılmak isterseniz en çok hangi konularda protesto hareketine katılırsınız?

- 1-Ekonomik konularda
- 2- Siyasi konularda
- 3- Eğitim ile ilgili konularda
- 4-Dinle ilgili konularda
- 5- Grubun belirlediği konuda
- 6- Kesinlikle katılmam

57. Uğruna mücadele edebileceğiniz en önemli şey nedir?

- 1- Din
- 2- Vatan-Millet
- 3- Adalet
- 4- Şahsiyet ve haysiyet
- 5- Özgürlük
- 6- Hepsi
- 7- Hiçbiri
- 8- Diğer

58. Aşağıdaki isimlerden hangisini daha çok seviyorsunuz?

- 1- Sezen Aksu 2- Sakıp Sabancı 3- Fethullah Gülen
4- Yaşar Kemal 5- Hiçbiri

59. Sizce Evlilik öncesi cinsel ilişki olmalı mı?

- 1- Olmalı fakat ilişki kuramıyorum 2-Olmalı ilişki kuruyorum 3- Olmamalı

60. En çok hangi müziği dinlemekten hoşlanıyorsunuz?

- 1- Türk pop 2- Özgün 3- Klasik 4- Arabesk
5- Yabancı 6- Türk Sanat M. 7- Türk Halk. M. 8- Diğer.....

61. TV'de en çok hangi programı izliyorsunuz?

- 1- Sinema 2- Haber 3- Realty Show
4- Tartışma-Açık Oturum 5- Müzik 6- Haber Programı 7- Diğer.....

62. Zengin fakir arasındaki eşitsizliği azaltmak önemlidir?

- 1- Hiç önemli değil 2- Az önemli 3- Önemli 4- Çok önemli

63. "Devlet" sizin için neyi ifade ediyor?

- 1- Devlete yönelik her türlü eleştiri yapılmalıdır.
2- Devleti yıpratıcı tartışmalardan uzak durulmalıdır.
3- Devlet de dahil hiç bir kurum tartışılmaz değildir.

64. "Millet" kavramı sizce neyi ifade eder?

- 1- Asıl olan "ümme"tir
2- Önemli olan "insan"dır.
3- Millet ortak değerler barındırdığından çok önemlidir.
4- Diğer.....

Aşağıdaki seçeneklerden katılmış olduklarınızın karşısına (X) işareti koyunuz.

	Güvenilmez	Az güvenilir	Güvenilir	Çok güvenilir
65. Emniyet	()	()	()	()
66. Medya	()	()	()	()
67. Ordu	()	()	()	()
68. Meclis	()	()	()	()
69. Adliye	()	()	()	()
70. Diyanet	()	()	()	()
71. Üniversite	()	()	()	()

72. Aşağıdaki cümlelerden sizce en önemli olanı işaretleyiniz?

- 1- Dünya hayatı ahirete bir hazırlıktır, ona göre yaşamak her şeyden önemlidir.
2- Önemli olan iyi insan olmak ve insanlara iyilik yapmaktır.
3- Gelecek nesillere barış ve demokrasi içinde yaşanılacak bir dünya bırakmak her şeyden önemlidir.
4- Bağımız, güçlü dünyada sözün geçmesi Türkiye'ye kimlik kazandırmak her şeyden önemlidir.
5- İyi yaşamak, isteklerimi gerçekleştirmek, mutlu olmak her şeyden önemlidir.

73. Kendinizi diğer insanlardan farklı görüyor musunuz?

- 1- Diğer insanlar bana tamamen ters.
2- Biraz farklıyım
3- Çok az fark var
4- Hiç bir fark göremiyorum

74. Sizi başkalarıyla hareket ettirmeye sevk edecek yegane faktör hangisidir?

- 1- Din 2- İdeoloji 3- Sanat 4- İnsanlık 5- Ortak çıkar

75. Sizce herhangi bir mesleğin seçiminde en önemli faktör nedir?

- 1- Huzuru 2- Parası 3- Güvencesi 4- İtibarı 5- Hafif (kolay) olması 6- Sevilmesi

Batı dünyası hakkında ne düşünüyorsunuz ? (İşaretleyiniz)

	Katılıyorum	Katılmıyorum
76- Batı iki yüzlüdür	()	()
77- Her bakımdan bizden ileridir	()	()
78- Maddi yönden onlar manevi yönden biz ilerideyiz	()	()
79- Her şeyi ile bizim için ulaşılması gereken bir hedeftir	()	()
80- Batı insan hakları açısından oldukça gelişmiştir	()	()
81- Ancak kendi manevi özelliklerimizi koruyarak, batının tekniğini almalıyız	()	()

Aşağıdaki seçeneklerden katılmış olduğunuzun karşısına (X) işareti koyunuz.

	Fikrime Çok Uygun	Fikrime Uygun	Kararsızım	Fikrime Aykırı	Fikrime Çok Aykırı
82. İnsan kendi başına zavallı ve çaresiz bir mahluktur	()	()	()	()	()
83. Üyeleri arasında fikir ayrılıklarını hoş gören bir grup uzun müddet yaşayamaz	()	()	()	()	()
84. Bu karışık dünyada ne olup bittiğini öğrenmenin tek yolu, itimat edilebilir lider ve uzmanlara güvenmektir.	()	()	()	()	()
85. Bir insanın sahip olabileceği en mühim vasıflardan biri otoriteye disiplinli bir şekilde itaat etmektir.	()	()	()	()	()
86. Kahramanca ölmek korkakça yaşamaktan iyidir.	()	()	()	()	()
87. Hayatta esas olan, insanın memleketi için önemli bir şey yapmak istemesidir.	()	()	()	()	()
88. Değişik ırk, din ve ideolojiye mensup insanlar birbirlerini ziyaret etseler ve tecrübelerini paylaşırsalar, birbirleriyle daha iyi geçinirler.	()	()	()	()	()
89. Demokrasi siyasi rejimlerin en iyisidir.	()	()	()	()	()
90. Farklı fikirlere sahip olduğum bir kişiyi beğenebilir, fakat grubundan dolayı on uda sevmeyebilirim.	()	()	()	()	()
91. Farklı grupta ve fikirde dahi olsam kişiyi beğenir ve ilişki kurarım	()	()	()	()	()
92. Kendi fikrimce grubumdaki bir kişiyi grubumda olduğu için tahammül edebilir, ancak kişinin kendisini sevmeyebilirim	()	()	()	()	()

93. Rahatlamak için ne yapıyorsunuz ?

- 1- Sanat 2- Kahve 3- Sohbet ve tartışma 4- Okuma 5- İbadet 6-Cinsellik 7- İçki
8- Spor 9- Kavga 10- TV seyretmek

94. Önümüzdeki günlerde Türkiye'yi bekleyen en ciddi tehlike aşağıdakilerden hangisidir?

- 1- Cumhuriyetin temel niteliklerinden uzaklaşılması 2- Ordunun yönetime el koyması
3- Dincilerin devlet kadrolarını ele geçirmesi 4-Laik - Anti laik çatışmasının toplumu bölmesi
5- Ekonomik açıdan kötüye gidişin ve sömürünün artması 6- Güneydoğudaki çatışmalar
7- Diğer.....

95. Türkiye'nin tüm sorunlarının çözümü için aşağıdakilerden hangisine katılırsınız?

- 1- Ordu bir süre için siyasete - yönetime çeki düzen vermeli
2- Devlet yönetimi teknokratlara ve bilim adamlarına bırakılmalı
3- Dürüst ve çalışkan siyasetçiler, bu sorunu çözer.
4- Sistemi bütünüyle değiştirmeden bu sorunlar çözülmez
5- Hak ve özgürlükler artırılmalı

96. Aşağıdakilerden hangisi sizi daha mutlu edecektir ?

- 1- Türkiye AB'ne üye olması
2- Türkiye'nin Türk Cumhuriyetlerinin lideri olması
3- Türkiye Cumhuriyeti bölgesinde güçlü ve bağımsız bir ülke olması
4- Türkiye'nin federal bir devlet şeklinde olması
5- Diğer.....

97. Türkiye'nin hangi niteliği ile gurur duyuyorsunuz?

- 1- Siyasi ve idari yapısıyla 2- Çağdaş-laik bir cumhuriyet olmasıyla
3- Milleti, gelenek - görenek ve kültürüyle 4- Müslüman olmasıyla
5- Tarihiyle 6- Gurur duyacağım hiç bir şeyi yok
7- Diğer.....

98. Sizce 12 Eylül 1980'deki askeri darbe gereklimi idi?

- 1- Gerekli 2- Gereksiz 3- Bir fikrim yok

99. Ordunun yeniden bu darbe girişiminde bulunacağına inanıyor musunuz?

- 1- Evet 2- Hayır 3- Bir fikrim yok

100. Türkiye'nin en önemli problemi olarak neyi görüyorsunuz.

.....

101. Türkiye'deki demokrasi hakkında ne düşünüyorsunuz?

- 1- Demokrasi tam manasıyla uygulanıyor 2- Demokrasi belirli çevrelerce istismar ediliyor
3- Türkiye şartlarında ancak bu kadar uygulanabilir 4- Demokrasi kesinlikle yoktur

102. Herhangi bir problemimiz olduğunda resmi makamların probleminizi çözeceğine inanıyor musunuz ?

- 1- Tamamıyla çözer 2- Kısmen çözülür 3- Kesinlikle inanmıyorum

103. Dini, yaşama hususunda ne düşünüyorsunuz?

- 1- Herkes inancını özgürece yaşayabilmeli
2- İnanç özgürlüğü toplumsal çatışmayı doğurur
3- Dini inançlar insanları uyutmak için bir takım boş değerlerdir
4- Dini inançlara karşı ilgim yoktur
5- Diğer.....

104. Aşağıdakilerden hangisini tercih edersiniz?

- 1- Okullarda zorunlu din dersi verilmelidir
2- Okullarda verilen din dersi yetersizdir, artırılmalıdır
3- Okullarda isteyene dini eğitim verilmelidir
4- Din eğitimi sadece ailede verilmelidir
5- Din eğitimi gönüllü özel kurumlara bırakılmalıdır
6-Reşit olmayan çocuklara dini yönlendirme yapılmamalıdır.

105. Dini ibadetlerin ne kadarını yerine getiriyorsunuz?

- 1- Hiçbirini 2- Çok azını 3- Azını 4- Birazını 5- Birçoğunu 6- Hepsini

106. (Sadece bayanlara) Türban hakkında ne düşünüyorsunuz?

- 1- Takıyorum, isteyen takmalı 2- Takıyorum, herkes takmalı
3- Takmıyorum, isteyen takmalı 4- Takmıyorum, kimse takmamalı

107. Aşağıdaki İslami yorumlardan hangisine dahilsiniz?

- 1- Hanefi 2- Hambeli 3- Şafii 4- Alevi 5- Şii 6- Diğer.....

108. Herhangi bir dinî cemaate mensupmusunuz ?

- 1- Evet (adı) 2- Hayır

109. Aslen nerelisiniz?

.....

110. Hangi bölümde okuyorsunuz?

.....

111. Cinsiyetiniz nedir?

- 1- Erkek 2- Kız

112. Kaç yaşındasınız ?

- 1- ()...- 19 2- 19-20 3- 21-23 4- 24-25 5- 25+

113. Kaçınıcı sınıfta okuyorsunuz?

- 1- I 2- II 3- III 4- IV 5- V....+

114. Ailenizin toplam aylık geliri kaç liradır? (milyon TL)

- 1--30 2- 31-50 3- 51-70 4- 71-90 5- 91-120 6- 121 +

115. Sizin elinize geçen toplam aylık geliriniz? (Burs, kredi, evden gelen para dahil, milyon TL)

- 1--8 2- 9-15 3- 16-20 4- 21-25 5- 26-30 6- 31 +

116. Kredi veya burs alıyor musunuz?

- 1- Kredi ve Yurtlar Kurumu'ndan kredi alıyorum. 2- Bir vakıftan burs alıyorum.
3- Ailemin gönderdiği para yetiyor. 4- Hem çalışıyor, hem okuyorum.
5- Almıyorum.

117. Aylık gelirinizi en çok nereye harcıyorsunuz?

- 1- Ulaşım 2- Giyim 3- Yiyecek 4- Barınma 5- Kitaplar 6- Eğlence

118. Nerede kalıyorsunuz?

- 1- Ailemin yanında 2- Yurtlar kurumu öğrenci yurdunda
3- Özel öğrenci yurdunda 4- Bir hayırsever vakıf veya müessesenin tahsisi etmiş olduğu evde
5- Arkadaşlarla birlikte kiraladığımız bir evde 6- Akrabalarımın yanında
7- Otel ya da misafirhanede

119. Hanenizde kimler bir arada yaşıyor?

- 1- Anne - baba ve evlenmemiş çocuklar. 2- Anne - baba ve evlenmiş çocuklar.
3- Anne ya da babadan biri ölmüş ve çocuklar 4- Boşanma sonucu parçalanmış aile ve çocuklar

120. Alkol kullanıyor musunuz?

- 1- Asla 2- Bazen 3- Çoğu zaman

121. Mezuniyet sonrası branşınıza uygun iş bulabileceğinize inanıyor musunuz?

- 1- Evet 2- Hayır

122. Sigara kullanıyor musunuz?

- 1- Hiç içmiyorum 2- Arada sırada 3- Günde 1 paket 4- Günde 2 paket ve fazlası

123. Aşağıdaki dil ve lehçelerden hangilerini konuşabiliyorsunuz?

- 1- İngilizce 2- Almanca 3- Kürtçe 4- Arapça 5- Diğer

124. Ders kitapları haricinde kitap okuyor musunuz?

- 1- Pek okumuyorum 2- Ayda 1-2 adet 3- Ayda 4 adet 4- Ayda 4 adetten fazla

125. Okuduğunuz kitapları seçerken hangi özelliğine dikkat edersiniz?

- 1- Derse yardımcı olmasına 2- Fikrimi pekiştirecek bilgilerin olmasına
3- Kitap seçimi yapmam her türlü kitabı okurum 4- Roman türü olmasına

126. Kendinizi şehirli olarak görüyor musunuz?

1-Tamamıyla 2- Biraz 3- Az 4- Hiç

127. Kendinizi hangi sosyal tabakada hissediyorsunuz?

1-Alt tabaka 2- Orta tabaka 3- Üst tabaka 4- Bir fikrim yok

Öğrenim durumu

128. Anne

129. Baba

()

()

1- Okur-yazar değil

4- Orta ve dengi okul

2- Okur-yazar okul bitirmemiş

5- Lise ve dengi okul

3- İlk okul

6- Yüksek okul/fakülte

130. Kaç yıldır şehirde oturuyorsunuz ?

1- - 5 yıl

2- 6 - 10 yıl

3- 11 +

4- Hep şehirde oturduk

Mesleği :

131. Anne

132. Baba

()

()

1- İşçi

6- Ev hanımı

2- Memur

7- İşsiz

3- Serbest meslek (Dr., Av., vs.)

8- Emekli memur

4- Ticaret

9- Emekli işçi

5- Çiftçi

Teşekkür ederiz.

BİBLİYOGRAFYA

- AHMAD, Feroz; Modern Türkiye'nin Oluşumu, (Çev. Yavuz Alagan), Sarmal Yay., İstanbul-1995
- AKDAĞ, Mustafa; Celali İsyancıları, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara-1963
- AKŞİN, Sina; Jön Türkler ve İttihat Terakki, Remzi Kitabevi, İstanbul-1987
- AKTAR, Yücel; İkinci Mesrutiyet Dönemi Öğrenci Olayları, İletişim Yay., İstanbul-1990
- AKYOL, Taha; Politikada Şiddet, Mesafe Yay., İstanbul-1991
- ALKAN, A. Turan; Ateş Tecrübeleri, Ötüken Yay., İstanbul-1996
- ALKAN. Türker; Siyasal Bilim Ve Toplumsal Değişme, Gündoğan Yay., Ankara-1989
- ALTUĞ, Hikmet-Arısoy, KAZIM vd; Öğrenci Hareketlerinin Bilimsel Yönden Araştırılması, Edebiyat Fakültesi Matbaası, İstanbul-1970
- ARENDR, Hannah; Şiddet Üzerine, İletişim Yay., İstanbul-1997
- ARKONAÇ, Sibel; Grup İlişkileri, Alfa Yay., İstanbul-1993
- ARMAĞAN, Mustafa; Gelenek, Ağaç Yay. İstanbul-1992
- ATKINSON, Rita-C.R, RICHARD- Hilgad, ERNEST R; Psikolojiye Giriş, (Çev. Kemal-Mustafa Atakay Ve Diğerleri), Sosyal Yay., İstanbul-1995
- AVŞAR, Bozkurt Z.; Kitle İletişim Araçları Ve Terör, Kamer Yay., Ankara-1992
- AYTAÇ, Serpil; Üniversite Gençliğinin Yüksek Öğretimde Karşılaştığı Sorunlar, Uludağ Üniversitesi Güçlendirme Vakfı Yay., Bursa-1993
- BAŞGİL, A. Fuad; Gençlerle Başbaşa, Yağmur Yay. İstanbul-1996
- BAYHAN, Vehbi; Üniversite Gençliğinde Anomi Ve Yabancılaşma, Kültür Bak. Yay., Ankara-1997
- BAYMUR, Feriha; Genel Psikoloji, İnkilap Yay., İstanbul-1984

- BAYRAKTUTAN, Yusuf; Türk Fikir Tarihinde Modernleşme, Milliyetçilik ve Türk Ocakları, Kültür Bak. Yay., Ankara-1996
- BİLGİSEVEN, A. Kurtkan; Genel Sosyoloji, Filiz Kitabevi İstanbul-1986
- BİLGİSEVEN, A. Kurtkan ; Sosyal Entegrasyon, Refii Şükrü Surla Armağanından Ayrı Basım, Sermet Matbaası, İstanbul 1970.
- BOSTANCI, M. Naci; Kültür Ve Değişme, Hamle Yay., 2. Baskı, İstanbul-1990
- BOSTANCI, M. Naci; Toplum, Kültür Ve Siyaset, Vadi Yay., İstanbul-1993
- BOTTOMORE, Tom; Siyaset Sosyolojisi, Teori Yay., Ankara-1987
- BRUNO, J. Frank; Psikoloji Tarihine Giriş, Kible Yay., İstanbul-1996
- CELKAN, Hikmet Yıldırım; Ziya Gökalp'in Eğitim Sosyolojisi, M.E.B. Yay., İstanbul-1990
- CEVİZOĞLU, Hulki; Dünü Bugünü İle 68'liler, T.D. Yay., İstanbul-1997
- CILGA, İbrahim; Gençlik Ve Yaşam Niteliği, Gençlik Ve Spor Bak. Yay., Ankara-1994
- ÇAKIR, Hüseyin; Gençlik Üzerine Düşünceler, Deniz Yay., İstanbul-1989
- ÇAM, Esat; Siyasal Bilimlere Giriş, İ.Ü.İ.F. Yay., İstanbul-1981
- DAVER, Bülent; Siyaset Bilimine Giriş, Altın Yayınlar, İstanbul- 1990
- DEMİRKAN, Ahmet; Modernlik, Ağaç Yay., İstanbul- 1992
- DOĞAN, İsmail; Bir Alt Kültür Olarak Ankara Yüksel Caddesi Gençlik, Kültür Bak. Yay., Ankara -1994
- DUVERGER, Maurice; Siyaset Sosyolojisi, Varlık Yay., 4. Baskı, İstanbul-1995
- Dünya Sendikalar Konferansı; (Çev. Ayşe Gülen), İlerici Yurtsever Gençlik Yay., Kıbrıs-1977
- ERİŞÇİ, Lütfi; Türkiye'de Gençlik Meselesi, Korgunal Kitabevi, İstanbul-1997
- ERİŞGİL, Mehmet Emin, Ziya Gökalp, Remzi Kitabevi, İstanbul-1984
- ERKAL, Mustafa E.; Sosyoloji, Filiz Kitabevi, İstanbul-1987
- ERKAN, Necmettin; Gençlik Ve Demokrasi, Güven Yay., Ankara-1985
- ERÖZ, Mehmet; İktisat Sosyolojisine Başlangıç, Filiz Kitabevi İstanbul-1982

- ERSOY, Mehmet Akif; Safahat, Merve Yayınları , İstanbul 1990
- FEYZİOĞLU, Turan; Türkiye’de Gençlik Hareketleri Tarihi, (1960-1968), C.I., Belge Yay., İstanbul-1993
- FICHER, Joseph; Sosyoloji Nedir?,(Çev.; Nilgün Çelebi) Toplum Kitabevi, Konya-1990
- FRAZER, Ronald; İsyançı Bir Öğrenci Kuşağı, Belge Yay., İstanbul-1988
- FREUD, Simund; Psikanalize Yeni Giriş Dersleri, Öteki Yay., Ank-1994
- FROM, Erich; Kendini Savunan İnsan, Say Yay., İstanbul-1994
- FROM, Erich; Özgürlükten Kaçış, (Çev. Selçuk Budak) Payel Yay., İstanbul-1990
- FROMM, Erich; Sevginin Ve Şiddetin Kaynağı, (Çev. Yurdanur Salman-Nalan İçen), Payel Yny., İstanbul-1994
- GİRİTLİ, İsmet; Gençlik Hareketleri Ve Ötesi, Garanti Matbaası, İstanbul-1970
- GÖKALP, Ziya; Kızıl Elma, (Çev.;Hikmet Tanju), Kültür Bak. Yay., Ankara-1976
- GUSTAVE, Le Bon; Kitleler Psikolojisi, (Yay. Haz. Yunus Ender), Hayat Yay., İstanbul-1997
- GÜNGÖR, Erol, Dünden Bugünden-Tarih-Kültür-Milliyetçilik, Ötüken, İstanbul-1993
- GÜRSES, Fulya- H. Basri; Dünyada Ve Türkiye’de Gençlik, Toplumsal Düşünce Yay., İstanbul-1997
- HABERMAS, Jürgen; Rasyonel Bir Topluma Doğru, Öğrenci Protestosu, Bilim Ve Siyaset, Vadi Yay., Ankara-1992
- HANİOĞLU, Şükrü; Osmanlı İttihat ve Terakki Cemiyeti ve Jön Türklük, C.1, İstanbul-1989
- HANİOĞLU, Şükrü; Doktor Abdullah Cevdet Dönemi, Üç Dal Neşriyat, İstanbul 1981
- HANİOĞLU, Şükrü; Osmanlı İttihad Ve Terakki Cemiyeti Ve Jön Türklük, İletişim Yay., Cilt 1, Ankara-1986
- HEBDİGE, Dick; Gençlik Ve Alt Kültürleri, (Çev. Eser Tarım), İletişim Yay., İstanbul-1988
- HOFFER, Eric; Kesin İnançlılar, Pınar Yay., İstanbul-1978

- HORNEY, Karen; Psikanalizde Yeni Yollar Öteki Yay., Ankara-1995
- HORNEY, Karen; Günümüzün Nevrotik İnsanı, (Çev. A. Erdem Bagatur), Yaprak Yay., İstanbul-1986
- HUNTINGTON; S.P.- Siyasal Gelişme, Siyasal İlimler Derneği Yay.,
DOMINGUEZ, J.;
- İŞIKLI, Alpaslan; Türkiye’de Sendikacılık Hareketleri İçinde Demokrasi Kavramının Gelişmesi, Kültür Bakanlığı Yay., Ankara-1994
- İĞDEMİR, Uluğ; Kuleli Vak’ası, Türk Tarih Kurumu Yay., Ankara-1937
- İNAN, A. Mithat; Toplum İdeoloji Gençlik, Gündoğan Yay., Ankara-1989
- JERSİLD, Arthur T.; Gençlik Psikolojisi,(Çev.İbrahim N.Özgür), 3.Baskı, Tağıoğlu Matbaası, İstanbul-1978
- KABACALI, Alpay; Türkiye’de Gençlik Hareketleri, Altın Kitaplar Yay., İstanbul-1992
- KABASAKAL, Alpay; Türkiye’de Siyasi Parti örgütlenmesi, Tekin Yay., İstanbul-1991
- KAFESOĞLU, İbrahim; Türk Milli Kültürü, Boğaziçi Yay., İstanbul-1991
- KAĞITÇIBAŞI, Çiğdem; Gençlerin Tutumları, O.D.T.Ü., Sevinç Matbaası, Ankara-1973
- KALAYCIOĞLU, Ersin; Çağdaş Sosyal Bilim, Beta Yay., İstanbul-1984
- KARPAT, Kemal; Türk Demokrasi Tarihi, Afa Yay., İstanbul-1996
- KAZACIOĞLU, G.- Bireyden Topluma Ruh Sağlığı, Alfa Yay., İstanbul-1995
- GÜRDÜRÜR, Hülya E.;
- KELEŞ, Ruşen,
- ARTUN, Ünsal; Kent ve Siyasal Şiddet, A. Ü. S.B.F. Yay., Ankara-1982
- KIŞLALI, A. Taner; Öğrenci Ayaklanmaları, Bilgi Yay., Ankara-1974
- KIŞLALI, A. Taner; Siyaset Bilimi, İmge Kitabevi, 5. Baskı, Ankara-1996
- KIŞLALI, A. Taner; Siyasal Çatışma Ve Uzlaşma, İmge Kitabevi, 3. Baskı, Ankara-1995
- KÖKER, Levent; Demokrasi Üzerine Yazılar, İmge Yay., İstanbul 1992
- KÖKNEL, Özcan; Bireysel Ve Toplumsal Şiddet, Altın Kitaplar Yay., İstanbul-1996

- KÖKNEL, Özcan; Cumhuriyet Gençliği Ve Sorunları, Cem Yay., İstanbul-1981
- KRECH, David-
Crutchfield, RICHARD S.; Sosyal Psikoloji, (Çev. Erol Güngör), Ötüken, İstanbul1990
- KURAN, Ercüment; Türkiye'nin Batılılaşması Ve Milli Meseleler, Diyanet Yay.
Ankara-1994
- KÜÇÜKÖMER, İdris; Düzenin Yabancılaşması, Alan Yay., İstanbul-1989
- LENİN, Vladamir İ.; Gençliğin Görevleri, Yöneliş Yay., İstanbul-1990
- LİPSET, S.M.; Siyasal İnsan, V Yay., (Çev.; Mete Tunçay, Ankara-1986
- LUNDERBERG, A. Sosyoloji, C. I. (Çev.; Ö. Özenkaya), Ankara 1985
- Schrag C. – Larsen, N.;
- LUTHANS, Fred; Organizational Behavior, Sixth Edition Mc. Graw-Hill, Inc.,
Newyork-1992
- MACIVER, R.M.-Page, H.C.; Cemiyet, M.E.B. Yay., İstanbul-1994
- MARDİN, Şerif; Türkiye'de Toplum ve Siyaset, Makaleler I, İletişim Yay., İstanbul-
1990
- MARDİN, Şerif; Jön Türklerin Siyasi Fikirleri, İletişim Yay., İstanbul-1989
- MARDİN, Şerif; Türk Modernleşmesi, İletişim Yay., 4. Baskı, İstanbul-1995
- MARDİN, Şerif; İdeoloji, Turan Kitabevi, 2. Baskı, Ankara-1982
- MERİÇ, Cemil; Mağaradakiler, İletişim Yay., 2. Baskı, İstanbul-1997
- MICHAUD, Yves; Şiddet, (Çev. Cem Muhtaroglu), İletişim Yay., İstanbul-1991
- MORGAN, Clifford; Psikolojiye Giriş, (Çev. Hüsnü Arıcı Ve Diğerleri), 11. Baskı,
Hacettepe Üniv. Psikoloji Bölümü Yay., Ankara-1995
- MUZAFFER, Carolyn W.Şerif; Sosyal Psikolojiye Giriş Cilt I ve Cilt II, (Çev. Mustafa
Atakay, Aysun Yavuz), Sosyal Yay., İstanbul-1996
- NUR, Rıza; Hayatım ve Hatıratım, C.I, Altındağa Yay., İstanbul-1967
- ORTEGA, Gasset Y.; Kütüphelerin İsyanı, (Çev. Nejat Muallimoğlu), Birleşik Yay.,
İstanbul-1996
- OZANKAYA, Özer; Üniversite Öğrencilerinin Siyasal Yönelimleri, A.Ü.S.B.F. Yay.,
Sevinç Matbaası, Ankara-1966

- ÖKSÜZ, Enis; Türk Gençliğine Sesleniş, Turan Kültür Vakfı, İstanbul-1997
- ÖZBAY, Haluk-
- ÖZTÜRK, Emine; Gençlik, İletişim Yay., İstanbul-1992
- ÖZGEN, Mahmut İhsan; TKP Ve Organize Gençlik Hareketleri, 14 Mayıs Vakfı Yay., İstanbul-1982
- ÖZTEKİN, Ali; Siyaset Bilimine Giriş, Malatya-1993
- POLOMA, Margaret; Çağdaş Sosyoloji Kuramları, (Çev. Hayriye Gündoğan) Gündoğan Yay., Ankara-1993
- RAMSUAR, Ernest E.; Jön Türkler Ve 1908 İhtilali, (Çev. Nuran Yavuz), Sander Yay., İstanbul-1982
- S.B.F. ÖĞRENCİ DERNEĞİ YAYINLARI; Gençlik Hareketleri, Ser Matbaası, Ankara-1969
- SARAN, Nephan; Üniversite Gençliği, İ.Ü.E.F. Yay., İstanbul-1975
- SARIŞ, Behçet Macit; Gençlik, Hüsnü Tabiat Matbaası, İstanbul-1936
- SHAW, Stanford J.- Osmanlı İmparatorluğu Ve Modern Türkiye, I. Cilt, E. Yay., Ezel Kural; İstanbul-1983
- ŞENER, Sami; Türkiye'de Gençlik Olayı, Timaş Yay., İstanbul-1991
- TATAR, Taner; Siyaset Sosyolojisi, Turan Yay., İstanbul-1997
- TEZCAN, Mahmut; Gençlik Sosyolojisi Yazıları, Gündoğan Yay., Ankara-1991
- TİN, Hasan; Gençler, Kılavuz Kitaplar Yay., İstanbul-1994
- TOFFLER, Alwin; Üçüncü Dalga, Altın Kitaplar Yay., İstanbul-1981
- TOFFLER, Alwin; Şok, Altın Kitaplar Yay., İstanbul-1981
- TUNAYA, Tarık Zafer; Türkiye'de Siyasi Partiler, C. I., İstanbul-1988
- TURAN, İlter; Siyasal Sistem Ve Siyasal Davranış, Der Yay., İstanbul-1986
- TÜRKDOĞAN, Orhan; Sosyal Hareketler Sosyolojisi, Birleşik Yay., İst-1997
- TÜRKDOĞAN, Orhan; Sosyal Şiddet Ve Türkiye Gerçeği, Mayaş Yay., Ankara-1985
- UĞUREL, Ş. Refia; Gençlik Psikolojisi, İ.Ü.E.F. Yay., İstanbul-1980

- ÜLKEN, Hilmi Z.; Türkiye’de Çağdaş Düşünce Tarihi, Ülken Yay., 3. Baskı, İstanbul-1992
- ÜNVER, Özkan; Gençlerin Sosyo-Ekonomik Sorunları, G.Ü. Yay., Ankara-1986
- YAZICI, Rıfkı; Tarihin Aydınlığında Türk Ocağı ve Türk Ocakları, Türk Yurdu, Ankara-1987
- YILMAZ, T. Sülker; Türkiye’de Gençlik Hareketleri, Toplumsal Dönüşüm Yay., İstanbul-1997
- YÖNELİŞ Yayınları; Toplumsal Mücadelede Gençlik, İstanbul-1989
- YÖRÜKOĞLU, Atalay; Gençlik Çağı, Özgür Yay., İstanbul-1996
- YÜKSEL, Nevzat; Türkiye’de Gençlik Sorunları Ve Çözüm Yolları, Bayrak Yay., İstanbul-1990
- ZIJDERVELD, Anton C.; Soyut Toplum, Pınar Yay. İstanbul-1981
Introduction To Sociologie

MAKALELER

- ABADAN, Nermin; “Türk Gençliğinin Değer Yargıları Ve Siyasi Davranışı”, A.Ü.S.B.F. Dergisi, C. XX, No:1, Ankara-1965
- ABADAN, Nermin; “Türk Üniversite Öğrencileri İle Genç İşçilerin Siyasal Eğilimleri”, A.Ü.S.B.F. Dergisi, Cilt.XXVI, No:1, Ankara-1971
- AKDAĞ, Mustafa; “Gençliğin Örgütlenmesi Deneyimler Ve Perspektifler”,Gençlik Üzerini Düşünceler, Deniz Yay., İstanbul-1989
- AKGÜNDÜZ, Ahmet; “Türk Gençliği Ve Manevi Değerlerimiz”, I. Milli Gençlik Kongresi, 6-8 Kasım 1985, Selçuk Üniversitesi Yay., Konya-1987
- AKTUNA, Yıldırım; “Gençlik Döneminde Toplumsallaşma Ve Kuşak Çatışması”, II. Milli Gençlik Kongresi, 6-8 Kasım 1986, Selçuk Üniversitesi Yay.. Konya-1988
- ALKAN A. Turan; “Ateş Tecrübeleri”, Ötüken Yay., İstanbul1996
- ALKAN, A. Turan; “Muhalefet Güzeldir”, Türkiye Günlüğü,s.21, Bahar Yay., 1990
- ALKAN, A. Turan; “68’liler” Miş!”, Zaman Gazetesi, 7 Mayıs 1998
- ALKAN, Ahmet; “Gençlik Ve Şehir”, I. Milli Gençlik Kongresi, 6-8 Kasım 1985, Selçuk Üniversitesi Yay., Konya-1987
- AYDIN, Mehmet; “Gençlerde Şahsiyet Teşekkülünü Hazırlayan Faktörler”, II. Milli Gençlik Kongresi, 6-8 Kasım 1986, Selçuk Üniversitesi Yay., Konya-1988
- AYRAL, Türkan; “Gençliğin Yaşamını Etkileyen Toplumsal Değişmeler”, II. Milli Gençlik Kongresi 6-8 Kasım 1986, Selçuk Üniversitesi Yay., Konya-1988
- AYTAÇ, Serpil; “Üniversite Gençliğinin Yüksek Öğretimde Karşılaştığı Zorluklar”,Uludağ Üniversitesi Güçlendirme Vakfı Yayınları, Bursa 1993.

- AYTEMUR, Zekeriya; “Katılımcı Demokratik Örgütlenme”, Gençlik Üzerine Düşünceler, Deniz Yay., İstanbul-1989
- BARAK, Ali; “Gençlik, Sosyal Ve Psikolojik Özellikleri”, Gençlik Üzerine Düşünceler, Deniz Yay., İstanbul-1989
- BAYHAN, Vehbi; “Türkiye’de İç Göçler Ve Anomik Kentleşme”, II. Ulusal Sosyoloji Kongresi, Toplum Ve Göç, Sosyoloji Dergisi Yayınları, Ankara-1997
- BERKAY, Fügen; “Gençlik Sosyolojisi”, İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt. II, Sayı:1, Malatya-1995
- BERN; Rabehl; “Parlemonto Dışı Muhalefet” Görünmeyen Diktatör, (Çev.; Tanju Akasay, Ararat Yay., İstanbul-1969
- BEŞİR, Ayvazoğlu; “68’liler” Zaman Gazetesi, 11 Mayıs 1998
- BOLAY, S. Hayri; “Eğitimden Doğan Gençlik Problemleri”, Gençliğin Ruhi ve Manevi Problemleri, İSAV Yay., İstanbul-1987
- BOSTANCI, M. Naci; “Öğrenci Eylemleri Ve Özgürleşmenin Dünyası”, Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi, Cilt. I, Sayı.1, Ankara-1997
- CELKAN, H. Yıldırım; “Gençlerde Zararlı Madde Alışkanlıklarının Toplumsal Değerlendirilmesi”, II. Milli Gençlik Kongresi 6-8 Kasım 1986, Selçuk Üniversitesi Yay., Konya-1989
- CİLACI, Osman; “Gençlik Görev Ve Sorumluluk Anlayışı Üzerine”, I. Milli Gençlik Kongresi, 6-8 Kasım 1985, Selçuk Üniversitesi Yay., Konya-1987
- CİN, Halil; “II. Milli Gençlik Kongresi Açış Konuşması”, II. Milli Gençlik Kongresi, 6-8 Kasım 1986, Selçuk Üniversitesi Yay., Konya-1988
- ÇATALOLUK, S Lüleci; Türkiye’de Çocuk ve Genç Suçluluğu İle İlgili Bir Teori Denemesi, Türkiye Günlüğü, s.21, Ankara-1992
- ÇELEBİ, Nilgün; “Genç Sosyalleşme, Sosyal Ve Kültürel Yapı”, I. Milli Gençlik Kongresi, 6-8 Kasım 1985, Selçuk Üniversitesi Yay., Konya-1987
- ÇELİK, Abdullah; “Gençliğin Kimlik Meselesi”, Türk Yurdu, Cilt.X, Sayı. 37, Ankara-1990

- DEMİR, Erol; “Banliyöleşme ve Kent İçi Göç” Toplum ve Göç, II. Ulusal Sosyoloji Kongresi, Sosyoloji Derneği Yay., Ankara-1997
- DÖNMEZER, Sulhi; “Gençliğin Yaşamını Etkileyen Toplumsal Değişmeler”, II. Milli Gençlik Kongresi 6-8 Kasım 1986, Selçuk Üniversitesi Yay., Konya-1989
- DURA, Cihan; “Bilgi Toplumu Ve Üniversite” Türk Yurdu, Üniversitelerimiz Nereye? (Özel Sayısı), Cilt. XVI, Sayı:111, Kasım-1996,
- ER, Rahim; “İdealleri İçin Samimiyetle Öldüler”, Türkiye Gazetesi, 8 Mayıs 1998
- ERGİL, Doğu; “Siyasal Eylemcilerin Toplumsal Nitelikleri”, A.Ü.S.B.F. Basın Ve Yayın Yüksekokulu. Yıllık, 1977-78, Ankara-1979
- ERKAL, Mustafa E.; “Toplumsal Bir Sosyal Grup Olarak Gençlik”, İ.Ü.İ.F. Mecmuası, Cilt XXIII, Sayı:1-4, İstanbul-1987
- GÜLER, Ali; “Türk Üniversite Geleneği Üzerine” Türk Yurdu, Üniversitelerimiz Nereye? (Özel Sayısı), Cilt.XVI, Sayı:111, Kasım-1996,İstanbul-1996
- GÜNDÜZ, Mustafa- “Terör Ve Göç”, II. Ulusal Sosyoloji Kongresi, Toplum Ve Göç, YETİM, Nalan; Sosyoloji Dergisi Yayınları, Ankara-1997
- GÜVEN, Hülya; “Gençlerde Bağımlılık”, Gençlik Ve Uyuşturucu Madde Alışkanlığı, M.E.B. Yay., Ankara-1987
- IRMAK, Sadi; “Atatürk’ün Gençlik Konusundaki Tutumu”, II. Milli Gençlik Kongresi, 6-8 Kasım 1986, Selçuk Üniversitesi Yay., Konya-1988
- KALAYCIOĞLU, Ersin; “Siyasete Katılmanın Koşullarına Genel Bir Bakış”, İ.Ü.İ.F. Mecmuası, Cilt:XXXVII, Sayı:1-4, İstanbul-1980
- KAYAOĞLU, İsmet; “Kurtuluş Savaşında Gençlik”, I. Milli Gençlik Kongresi, 6-8 Kasım-1985, Selçuk Üniversitesi Yay., Konya-1987
- KERİMOĞLU, Cumhuri; “Gençlik Ve Uyuşturucu Madde Alışkanlığı”, Uyuşturucu Madde Sorunu, M.E.B. Yay., Ankara-1987

- KILIÇBAY, M. Ali; "Türkiye'de Şimdilerde Genç Olmak", Türkiye Günlüğü,s.21, Bahar Yay., Ankara-1990
- KIŞLALI, A. Taner; "Siyasi Tutumlarda Kuşak Ve Cinsiyet Etkenleri", A.Ü.S.B.F. Dergisi, Cilt. XXX, Sayı. 1-4, Ankara-1976
- KOCACIK, Faruk; "Gençlik Ve Sorunları", Sosyal Bilimler Dergisi, Cumhuriyet Üniversitesi Yay., Ankara-1988
- KOCATÜRK, Utkan; "Atatürk'te "Gençlik" Gençlik Kavramı Ve Atatürkçü Gençliğin Nitelikleri", II. Milli Gençlik Kongresi, 6-8 Kasım 1986, Selçuk Üniversitesi Yay., Konya-1988
- KORKMAZ, Zeynep; "Gençlik Ve Dil", I. Milli Gençlik Kongresi, 6-8 Kasım 1985, Selçuk Üniversitesi Yay., Konya-1987
- KORKUT, Hüseyin; " Üniversitelerde Kalite Ve Akreditasyon", Türk Yurdu, Üniversitelerimiz Nereye? (Özel Sayısı), Cilt. XVI, Sayı:111, Kasım-1996
- KÜYEL, Mübahat T.; "Gençlik Kavramı", Erdem, Cilt. II, Sayı:4, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara-1986
- LAURITZEN, Peter; "Gençlik Ve Şiddet", Türkiye Günlüğü, Bahar Yay., Ankara-1990
- MARCUSE, Herberd; "Baskıcı Hoşgörü", Görünmeyen Diktatör, (Çev. Tanju Akasan), Ararat Yay., İstanbul-1969
- NİYZAZİ, Mehmet; "Faturası Ağır Oldu", Zaman Gazetesi, 15 Mayıs, 1998
- OĞUZ, Murat; "Öğrenci Hareketleri ve Örgütlenmesi Sorunu Üzerine Düşünceler", T.S.A.D.,C.1,S.1,İstanbul 1987.
- ÖNDER, Mehmet; "Atatürk"ün Milli Kültür Politikasında Gençliğin Yeri", I. Milli Gençlik Kongresi, 6-8 Kasım-1985, Selçuk Üniversitesi Yay., Konya-1987
- ÖZAKPINAR, Yılmaz; " Üniversitenin Varlık Gayesi", Türk Yurdu,C.16,S111, Üniversitelerimiz Nereye? (Özel Sayısı), Cilt: XVI, Sayı:111, Kasım-1996

- ÖZBUDUN, Ergun; “Gençlik Ve Demokrasi Eğitimi” II. Milli Gençlik Kongresi,6-8 Kasım 1986, Selçuk Üniversitesi Yay., Konya-1988
- ÖZENDER, Hasan; “Problemli Gençliğin Güzel Sanatlarla Rehabilitasyonu”, I. Milli Gençlik Kongresi, 6-8 Kasım 1985, Selçuk Üniversitesi Yay., Konya-1987
- ÖZENDER, Hasan; “Gençlik Çağında Hobinin Önemi”, II. Milli Gençlik Kongresi 6-8 Kasım 1986, Selçuk Üniversitesi Yay., Konya-1989
- ÖZGEN, Aydın; “68.lilerin Bilinmeyen Yüzü”, Aksiyon Dergisi, s.177 Feza Yay., İstanbul-1998
- ÖZKAN, İshak; “Gençliğin Akademik Başarısını Etkileyen Zihinsel Ve Ruhsal Faktörler”, I. Milletler Arası Gençlik Kongresi, Selçuk Üniversitesi Yay., 26-28 Kasım, 1987, Konya-1988
- ÖZKUŞÇU, Necati; “Gençlik ve Uyuşturucu Madde Alışkanlığı” Gençlik ve Uyuşturucu Madde Alışkanlığı, M.E.B., Ankara-1987
- SAĞLAM, Mehmet; “Siyasal Sistemde Genç Kuşakların Yeri”, Ankara Ticaret Odası Dergisi, Sayı: 3, Ankara-1976
- SAVCI, Bahri; “Gençliğin Siyasal Hayata Hazırlanması”, A.Ü.S.B.F. Dergisi, Cilt XX, No:2, Ankara-1965
- SEZAL, İhsan; “Göçler ve Şehirleşemeyen Şehirler”, Toplum ve Göç, II. Ulusal Sosyoloji Kongresi, Sosyoloji Derneği Yay., Ankara-1997
- SUHER, Hande; “Kentleşme ve Kentlileşme Politikaları,Kentleşme, Yeni Yüzyıl Kitaplığı, İstanbul-1996
- ŞEN, Muharrem; “Batıda Ve Türkiye’de Gençlik Problemi”, I. Milli Gençlik Kongresi, 6-8 Kasım 1985, Selçuk Üniversitesi Yay., Konya-1987
- TABAKOĞLU, Ahmet; “Tarihi Ve Kültürel Yönden Gençlik”, Gençliğin Fikri Ve Manevi Problemleri, İSAV Yay., İstanbul-1987
- TURAN, İlter; “Osmanlı İmparatorluğu’nun Son Dönemlerinde Öğrenci Siyasal Faaliyeti”, İ.Ü.İ.F. Mecmuası, Cilt. XXIX, Sayı. 1-4, İstanbul-1970

- ÜLGENER, Sabri F.; “ “İzm”Ler Ve Sistemler I. Slogan Çağı Ve “İzm”Ler Savaşı”,
İ.Ü.İ.F.Mecmuası, C.XXXVII, Sayı. 1-4,İstanbul-1980
- ÜNVER, Özkan ; “Gençliğin Sosyo-Ekonomik Sorunları”II.Milli Gençlik Kongresi
6-8 Kasım 1986,Konya 1988.
- VERGİN, Nur; “Toplumsal Protesto Ve Dinsel Hareketler”, İ.Ü.İ.F. Mecmuası, C.
XXXVI, S.1-4, İstanbul-1980
- YAĞCI, Yasin; “ “Bir Deniz Hikayesi”, Aksiyon Dergisi, s. 180., Feza Yay.,
İstanbul-1998
- YÖRÜKOĞLU, Atalay; “Geleneksel Eğitim, Gençlik Ve Eylemlilik”, Ulusal Kültür,
Kültür Bakanlığı Yay., Ankara-1979
- ZİYALAR, Adnan; “Gençliğin Ruhi Ve Manevi Problemin Problemleri”, Gençliğin
Ruhi Ve Manevi Problemleri, İSAV Yay., İstanbul-1987